

Mika Kontio

LIIKUNTA- JA URHEILUSEURAKENTÄN MUUTOS JYVÄSKYLÄSSÄ
Vuosien 1986 ja 1998 seurakartoitusten tulosten vertailu ja tulkinta

Jyväskylän yliopisto
Liikunnan sosiaalitieteiden laitos
Liikuntasosiologian pro gradu –tutkielma
Syksy 2002

TIIVISTELMÄ

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta

Liikunnan sosiaalitieteiden laitos

KONTIO, MIKA: Liikunta- ja urheiluseurakentän muutos Jyväskylässä. Vuosien 1986 ja 1998 seurakartoitusten tulosten vertailu ja tulkinta.

Pro gradu –tutkielma, 136 sivua, 9 liitesivua

Liikuntasosiologia

Syksy 2002

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata ja tulkita jyväskyläläisen seurakentän muutoksia 1980-luvulta vuosituhannen taitteeseen. Käytetty näkökulma muutokseen oli kulttuuri- ja yhteiskuntatutkimuksen näkökulma. Tutkimus toteutettiin aineistolähtöisesti: selkärangan muodostivat Jyväskylässä vuosina 1986 ja 1998 toteutetut seurakyselyt. Riittävän tulkintakehikon luomiseksi tutkimusta rikastutettiin jälkikäteen käyttämällä hyväksi laadullisia menetelmiä ja eri aineistoja. Metodisesti menettely vastasi menetelmätriangulaatiota.

Tutkimus osoitti seurakentän laajentuneen. Tutkimusajankohtana perustettiin lukuisia uusia seuroja ja seuroihin oli myös tullut huomattavan paljon uusia jäseniä. Seurakenttä oli erikoistunut monessa tapossa: juniorit, naiset ja suuret palloiluseurat olivat eriytyneet omiksi seuroikseen. Sukupuolten mukainen tarkastelu osoitti, että naisten osuus oli noussut lähes 40 prosenttiin seurojen jäsenistä. Ikäluokkien vertailu osoitti, että aikuisten määrä oli pysynyt vakiona, kun taas lapsia ja nuoria oli tullut seuroihin paljon lisää. Harrastuspohjan laajuudella mitattuna tutkimusajankohdan ”voittajia” olivat yksilölajeista naisliikunta, voimistelu, golf, tanssi ja budolajit sekä joukkuelajeista jääkiekko, jalkapallo ja salibandy. Kauden ”häviäjät” olivat yksilölajeista yleisurheilu ja hiihto ja joukkuelajeista pesäpallo. Muutos näkyi siinä, että näitä lajeja ei harrastettu yhtä monessa seurassa yhtä laajasti kuin ennen.

Tutkimusajankohtana Jyväskylä muuttui pesäpallokaupungista jääkiekkokaupungiksi. JyP-HT:n nousu jääkiekon SM-sarjaan ja menestyminen siellä toi ensin mukanaan hurmion, myöhemmin taloudellisen kurimuksen ja muiden seurojen kateuden. Tutkimus osoitti, että paikallinen lajikulttuuri on pitkälti yhdenmukainen muun maan kanssa. Omaleimaisuus näkyi selvimmin voimistelun suurena suosiona. Tutkimusajankohtaan osuvan liikuntakulttuurisen muutoksen yksi voimakkaimpia muovaajia on ollut kaupallisen naisliikunnan esiinmarssi. Vastaavasti entisten mahtilajien pesäpallon, yleisurheilun ja hiihdon seuramuotoinen asema on suhteellistunut. Muutoksessa näkyi se, että yhteiskunnalliset valtavirtaukset kohtelivat lajeja eri tavoin. Kaikki merkit viittaavat siihen, että organisoidun liikunnan kysyntä kasvaa tulevaisuudessa. Osa seuroista tulee olemaan liikuntapalveluja tuottavia yrityksiä. Valtavirtana tulee kuitenkin säilymään pienimuotoinen seuratoiminta oman lajin hyväksi.

Asiasanat: liikuntaseura, urheiluseura, laji, jäsen, järjestö, kolmas sektori, paikallisuus, yhteiskunta, murros

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT	8
1.2 KESKEISET KÄSITTEET	11
2 SAVUPIIPPUKESKUSTEOLLISUUDESTA INFORMAATIOTEKNOLOGIAAN	15
2.1 TEHTAAT KAUPUNGIN VAURAUDEEN SELKÄRANKANA	15
2.2 GLOBALISAATION ASETTAMAT HAASTEET	17
2.3 KOLMANNEN SEKTORIN MUUTTUNUT ASEMA.....	23
3 SEURATOIMINNAN PITKÄ LINJA	27
3.1 SEURATOIMINNAN KAUDET	27
3.2 SEURAKENTÄN KANTAÄIDIT	30
3.3 LAAJENEVAN URHEILULIIKKEEN PUITTEET	32
3.4 JYVÄSKYLÄ – PESÄPALLOHULLU KAUPUNKI.....	33
3.5 JUOSTEN KANSAN SUOSIOON.....	38
3.6 MÄKIHYPPÄÄJIEN MEKKA	41
3.7 UUDEN LIIKUNTAKULTTUURIN KYNNYKSELLÄ	43
3.8 UUDEN AJAN IHMINEN.....	48
4 TUTKIMUSMENETTELY	51
4.1 KÄYTETYT AINEISTOT	51
4.2 TUTKIMUSKOHTTEEN RAJAAMINEN.....	52
4.3 SEURA-AINEISTOJEN ANALYYSI.....	57
5 SEURAKENTÄN MUUTOS 1986-1998	58
5.1 SEURAKENTTÄÄ KUVAAVIA TUNNUSLUKUJA	58
5.2 JÄSENISTÖÄ KUVAAVIA TUNNUSLUKUJA.....	61
5.3 HARRASTAJIEN MUUTTUVAT ARVOT JA MERKITYKSENANNOT	66
5.3.1 Jäsenmäärä mittarina.....	66
5.3.1 Muotoaan muuttavat seurat.....	69
5.3.2 Havaintoja noususuhdanteista.....	72
5.4 UUDET LIIKUNTA- JA URHEILUSEURAT.....	75
5.4.1 Uusi laji tai harrastajaryhmä innoittajana.....	78
5.4.2 Fuusioituneet seurat	81
5.4.3 Emoseuroistaan eriytyneet seurat.....	82
6 VALTA VAIHTUU JA TYYLI MUUTTUU	89
6.1 JYVÄSKYLÄN NAISVOIMISTELIJAT VALOKEILASSA	89
6.2 JYVÄSKYLÄN LOHI PERINTEIDEN JATKAJANA	94
6.3 PESÄPALLOKAUPUNGISTA PALLOILUKAUPUNGIKSI.....	98
7 POHDINTA	106
7.1 TUTKIMUS ON TULKINTAA	106
7.2 LIIKUNTA- JA URHEILUSEURA TUTKIMUSKOHTTEENA	107
7.3 MUUTTUVUUS JYVÄSKYLÄ – MUUTTUVUUS YHDISTYSTOIMINTA	108
7.4 PESÄPALLO, YLEISURHEILU JA HIIHTO VALTALAJEINA SOTIEN JÄLKEEN	111
7.5 MITÄ SE KUNTOILU OIKEIN ON?	113
7.6 MUUTOKSEN TAUSTAVOIMAT	114
7.7 ERIYTYNEEN LIIKUNTAKULTTUURIN MERKKEJÄ	116
7.8 JYP-HT – MENESTYS JA SEN VARJOT.....	117
7.9 JYVÄSKYLÄLÄISEN LIIKUNTAKULTTUURIN OMALEIMAISUUS.....	119
7.10 JYVÄSKYLÄN NAISVOIMISTELIJAT – YRITYS YHDISTYKSEN KUOSISSA?.....	121
7.11 JYVÄSKYLÄN LOHI – PERINTEIKÄS PESÄPALLOSEURA	122
7.12 SEURATOIMINNAN ELINVOIMAISUUS, UHAT JA MAHDOLLISUUDET	124

LÄHTEET	126
ARKISTOLÄHTEET	126
<i>Jyväskylän kaupungin keskusarkisto (JKA).....</i>	<i>126</i>
<i>Liikuntapalvelukeskuksen arkisto (LipakeA).....</i>	<i>126</i>
<i>Juhani Surakan arkisto (JSA).....</i>	<i>127</i>
<i>Ryhmähaastattelu (RH) 12.12.2001.....</i>	<i>127</i>
SÄHKÖISET LÄHTEET.....	127
OPINNÄYTTTEET	128
SANOMA- JA AIKAKAUSLEHDET	128
KIRJALLISUUS JA ARTIKKELIT	130
LIITTEET.....	137

1 JOHDANTO

Kesällä 1998 Jyväskylän kaupungin uutta liikuntasuunnitelmaa pohjustettiin keräämällä laajalaisesti tietoa niin kaupungin asukkailta kuin liikunta- ja urheiluseuroiltakin. Kolmen kuukauden tiedonkeruu ja -tallentamistyöskentelyn jälkeen tuntui varsin luonnolliselta ajatukselta jatkaa seurakyselyn analysointia pidemmälle. Seuraavana vuonna laadinkin kaupungin liikuntahallinnolle raportin, jossa esitin tutkimuksen keskeiset tulokset ja joitakin näkökulmia seuratoiminnan kehittämiseksi Jyväskylän alueella. Mitäkö opin? Sain ensimmäiset maistiaiset harjoitetun liikuntapolitiikan merkityksestä. Tulokset osoittivat, että liikuntarakentaminen ohjaa kiistattomasti seuratoiminnan sijoittumista kaupungin eri osiin (Kontio 1999, 27). Toinen opetus oli se, että tutkimuskohteena liikunta- tai urheiluseura on liukas kuin saippuapala. Siitä ei tahdo saada kunnollista otetta seurojen monimuotoisuuden ja sitä kautta niiden monien yhteiskunnallisten tarttumapintojen vuoksi. Itseäni eniten jäi kuitenkin vaivaamaan se, että puhtaasti kvantitatiiviseen tutkimusotteeseen tukeutuva lähestymistapa jätti useita kysymyksiä avoimiksi. Niihin vastaaminen edellytti paikkakunnan olosuhteiden perusteellisempaa tuntemusta ja toisenlaista tutkimusotetta. Tässä tutkimuksessa kuvaa jyväskyläläisestä seurakentästä on syvennetty edelleen.

Lähihistoria on osoittanut, että työelämän rakenteellisissa reunaehdoissa tapahtuvat muutokset heijastuvat suoraan myös liikunnan ja urheilun maailmaan. Teknologian kehittyminen on vähentänyt fyysisen työn tarvetta ja tuotannon tehostuminen on näkynyt lisääntyneenä vapaa-aikana. Viimeisten vuosien aikana työelämä on ajautunut jälleen kerran murrokseen. Globaalien markkinavoimien puristuksessa vanhoja työpaikkoja häviää ja uusia tulee tilalle. Seuratoiminnan kannalta oleellista tässä kehityksessä on edellä mainittujen kehityslinjojen jatkuminen entistä voimakkaampana. Siirtyminen informaatioteknologiaan lisää entisestään ruumiinjälöstämisen tarvetta työajan ulkopuolella. Lisääntynyt pätkätyö, kotona tehtävä työ ja työttömyys jättävät toisaalta aiempaa enemmän sijaa myös liikunnan harrastamiselle.

Talouden kansainvälistyminen, viestintäteknologian huima kehittyminen ja kylmän sodan päättyminen ovat avanneet ovet maailmanlaajuisille markkinavoimille. Taloudellisten paineiden edessä uusia toimintatapoja mietitään niin valtionhallinnossa, kunnissa, yrityksissä, järjestöissä kuin yksityisissä kodeissakin. Murros on muuttanut niin sanotun kolmannen sektorin toimijoiden – järjestöjen – asemaa. Talouden hidastimia poistettaessa eri toimijoiden väliset

suhteet ovat tulleet uudelleen punnittaviksi ja työnjaosta on alettu keskustella uusin painotuksin. Kolmas sektori on tässä yhtälössä mielletty eräänlaiseksi varaventiiliksi jonka kautta ylimääräiset paineet on voitu puhalttaa ulos. (Matthies 1994, 22).

Seuratoiminta elää taloudellisten ja toiminnallisten realiteettien varassa, jotka vaihtelevat seuroittain. Siksi seuratoiminnan keskiarvoihin tuijottaminen luo monesti vain stereotypiaa tilanteesta, jota ei ole todellisuudessa olemassakaan. Tästä samasta syystä seuratoimintaan ulkoapäin kohdistetut vaatimukset saattavat osoittautua kohtuuttomiksi. Viimeaikoina nämä vaatimukset ovat nostaneet entistä selvemmin päätään, koska yhdistysten asema on muuttunut laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa (Julkunen 2000, 65). Järjestöjä ei nähdä enää siinä määrin kuin vielä 1980-luvulla julkisen sektorin ”jatkeena”. Sen sijaan niiden odotetaan osallistuvan yhteisen hyvinvoinnin ylläpitämiseen tai mieluummin jopa sen kasvattamiseen työllistämällä tai erilaisia palveluja tuottamalla.

Liikunta ei ole muusta yhteiskunnasta erillään oleva saareke; yhteiskunnallinen kehitys ja liikuntakulttuurin kehitys kulkevat käsi kädessä. Yksi eletyn ajan voimakkaimpia ilmiöitä on yhteiskunnan rakenteiden muutoksesta johdettava ihmisten elämäntapojen yksilöllistyminen (Beck 1995). Vastaavasti paria viimeistä vuosikymmentä on kutsuttu eriytyneen liikuntakulttuurin ajaksi. Tällä tarkoitetaan yleisesti ottaen sitä, että liikunnan ja urheilun maailma hajoaa yhä pienempiin saarekkeisiin. Yksilöllisiä valintoja korostava uusi joustava liikuntakulttuuri synnyttää jatkuvasti uusia lajeja ja liikunnan muotoja. Kokeilujen seurauksena liikuntakulttuuri sirpaloituu uusia makumieltymyksiä vastaavaksi (Itkonen 1996, 226-229). Liikunnallisen valinta-avaruuden monimuotoistuminen ja ihmisten yksilölliset valinnat takaavat sen, että kaikki kukat voivat tai ainakin yrittävät kukkia samanaikaisesti. Siten sekä ihmiset että liikuntaorganisaatiot toteuttavat liikuntaa ja urheilua entistä vähemmän ennalta annetun kaavan mukaisesti (Heikkala 1998; Koski & Heikkala 1998). Yhtä ainutta ja oikeaa liikuntaa ja urheilua ei enää ole.

Uusi liikuntakulttuuri ravistelee liikunta- ja urheiluseurojen toimintaa niin ulkoisesti kuin sisäisesti. Suuren yleisön silmissä seurojen asema järjestetyn liikunnan tarjoajina suhteellistuu sitä mukaa kun ihmisten yksilöllisistä tarpeista nouseva kokeilunhalu johtaa mitä moninaisempiin liikunnallisiin kokeiluihin. Näitä seuraavat mitä moninaisemmat liikunnalliset viiteryhmät, joita voisi kutsua vaikkapa Suomen (1989, 25) tapaan autonomisiksi liikuntaryhmiä, Itkosen (1996, 364) tavoin posttraditionaaliseksi yhteisöiksi tai edelleen Heikkalan

ja Kosken (2000, 113) tavoin ”villeiksi puulaakiporukoiksi”. Valinnanvaran kaikenpuoleinen kasvu merkitsee kilpailun kovenemista niin harrastajista, yleisöstä kuin yhteistyökumppaneistakin. Markkinavoimien läsnäolo näkyy siinä, että korkeimman sarjaportaan urheiluseurat joutuvat painimaan entistä enemmän taloudellisten ongelmien kanssa. Uudenlainen ky-syntä näkyy siinä, että elämäntyyllisten valintojen korostuessa ihmisten harrastamisen motiivit tulevat monimutkaisemmiksi. Seuratoiminnalle suunnatut vaatimukset kasvavat ja vakavan suorittamisen rinnalle kaivataan entistä enemmän ilmaisun ja hauskuuden kokemuksia. Myös liikunnan terveysvaikutukset tiedostetaan entistä paremmin. (Itkonen 1996, 226-229.) Yksilöllisen, eriytyvän liikuntakulttuurin tuleminen näkyy lopulta siinä, että niin seurojen tavoitteet, lajivalikoima kuin toimintaympäristötkin erilaistuvat (Heinilä & Koski 1991, 130).

Paikallishistorian tutkiminen avaa ikkunan koko yhteiskunnan kehityksen hahmottamiseen (Nummela 1996, 41). Paikalliset yhdyskunnat, lokaliteetit, ovat yhteiskuntatieteiden laboratorioita, joissa yhteiskunnan taloudellisia, kulttuurisia ja poliittisia prosesseja voidaan tutkia. (Häkli 1992, 41-42). Tässä tutkimuksessa tie paikallisuuteen ja paikalliseen urheiluelämään on kulkenut Jyväskylän kaupungin ja sen liikuntahallinnon historiikkien sekä seurojen omien historiankirjoitusten kautta. Näistä ennen kaikkea Erkki Laitisen yleisemmin pesäpallon ja lähemmin Jyväskylän Kirin historiaa tarkasteleva teos sekä Jyväskylän kaupungin urheiluelämää luotaava yleisesitys kaupungin viimeisimmässä (järjestyksessään kolmannessa) historia-teoksessa ovat tämän tutkimuksen niin sanottua ydinmateriaalia.

Selvää on, että paikallisuuden tunteminen ei riitä pidemmässä juoksussa, vaan tueksi tarvitaan jotain muutakin. Tällöin kysymykseen tulee seuratoimintaa laajemmin kuvaava liikuntatieteellinen kirjallisuus. Kirjallisuuskatsaus osoitti, että liikunta- ja urheiluseuroja on tutkittu Suomessa verrattain paljon. Kalevi Heinilän ja Pasi Kosken uraauurtava työ on taannut sen, että seuratoiminnan yleispiirteistä on saatavilla runsaasti tietoa kansallisella tasolla. Vuosituhannen taitteessa ensimmäisiin vertailuihinkin on jo ehditty (Koski 2000c). Sen sijaan seuratoiminnan (ja liikuntakulttuurin) muutosta kokonaisvaltaisesti selittämään pyrkiviä tutkimuksia on jo vähemmän. Kunnianhimoisimmin paikallista urheiluelämää on lähestynyt Hannu Itkonen väitöskirjassaan, joka kuvaa Varkauden kaupungin muuttuvaa liikuntakulttuuria 1900-luvun taitteesta 1980-luvulle asti. 1990-luvun loppupuolella myös Liikunnan kansalaistoiminta –projektin puitteissa on tuotettu syvempää tietoa paikallisten olosuhteiden ja seurojen välisestä suhteesta.

Yritys hahmottaa viimeaikaisen murroksen sisintä, yritys saattaa siinä liikkuvat yhteiskunnalliset virtaukset näkyviksi ja yritys suhteuttaa havaittu muutos seuratoimintaan tekevät tästä tutkimuksesta ajassaan kiinni olevan. Tähän mennessä kirjoitettu teoria kaipaa tuekseen uutta tietoa. Varsinkin 1990-luvulla seuratoiminnassa tapahtuneista muutoksista tiedetään empiirisen tutkimuksen valossa loppujen lopuksi vähän. Tästä näkökulmasta katsottuna käsillä oleva tutkimus täyttää perustutkimuksen kriteerit. Paitsi liikuntatieteellisen tutkimuksen suunnasta uuden tiedon tarvetta voidaan lähestyä myös käytännön sovellutuksista käsin. Uutta tietoa tarvitaan aina oman aseman suhteuttamiseksi muihin ja ylipäättään irrallaan olevien palapelin palasten kokoamiseksi yhteen. Seuraihmissen näkökulmasta lähestytään tällöin esimerkiksi sellaisia arkisia kysymyksiä kuin, miksi seuran jäsenmäärä kaikista ponnisteluista huolimatta laskee, miksi seuran harjoitteluolosuhteet ovat sellaiset kuin ovat ja miksi seura saa vähemmän avustuksia kaupungilta kuin ennen ja maksaa käyttämistään harjoitusvuoroista kaupungille enemmän kuin ennen. Päättäjien näkökulmasta katsottuna oleellisiksi seikoiksi muodostuvat yhteiskunnallisen muutoksen ja harjoitetun liikuntapolitiikan välinen suhde sekä liikuntapoliittisten linjanvetojen vaikutus ruohonjuuritasolla. Näissä kysymyksissä jäsenyyttä tutkivan tutkimuksen palvelutehtävä: tutkimus on täyttänyt tehtävänsä, jos uusi tieto lisää arjen toimijoiden ymmärrystä omaa toimintaansa kohtaan. Voidaankin sanoa, että tutkimus on tutkijan tuottama liikuntapalvelu ympäristölleen.

1.1 Tutkimukselliset lähtökohdat

Tutkimus lukeutuu aihepiiriltään liikuntasosiologian tutkimuskenttään. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata ja tulkita jyvaskyläläisen seurakentän muutoksia 1980-luvulta vuosituhannen taitteeseen. Yksityiskohtaisemmin pyritään selvittämään, miten seurojen lukumäärä ja jäsenmäärä on kehittynyt vuosien 1986 ja 1998 välisenä aikana. Laajemmin ollaan kiinnostuneita niistä yhteisön rakenteellisista ja kulttuurisista virtauksista, joiden avulla seurakentän muutos voidaan suhteuttaa niin paikallisiin olosuhteisiin kuin ympäröivään yhteiskuntaan. Näin nähtynä tutkimuksen näkökulma muutokseen on kulttuuri- ja yhteiskuntatutkimuksen näkökulma. Heikkalan (1998) mukaan tämä näkökulma on eräänlainen sosiologian ja poliittisen sosiologian sekamuoto, jonka tarkoituksena on etsiä sellaisia ”modernin yhteiskunnan syvärakenteen” muutoksia, joiden avulla mahdollisesti voidaan edelleen selittää yhteisöllisen järjestäytymisen muutoksia (Heikkala 1998, 43). Seuran, lajin, jäsenen ja yhteiskunnan välistä vuoropuhelua käydään tutkimuksessa kahdella tasolla. Seurakenttää analysoidaan pääasiallisesti tutkijan

ulkopuolisen henkilön katsannosta käsin, mutta havaintoja tehdään myös yksittäisen seuran näkökulmasta. Yhdessä nämä kaksi tasoa muodostavat tutkimuksen ontologisen ulottuvuuden.

Kvantitatiivinen paradigma on lähtenyt siitä, että tutkija perehtyy ensin kirjallisuuteen, muotoilee tämän jälkeen tutkimusongelmat ja valitsee lopuksi strategian aineiston keräämiseksi saadakseen vastauksen asettamiinsa kysymyksiin. Käsillä oleva tutkimus toteutettiin edellisestä poiketen aineistolähtöisesti. Tutkimuksen ”selkäranka” perustuu empiirisille aineistoille, jotka kerättiin jyvaskyläläisten liikunta- ja urheiluseurojen kokonaiskartoitusten yhteydessä vuosina 1986 ja 1998. Alun perin Jyvaskylän kaupungin liikuntahallinnon pitkän linjan suunnittelua varten kerätyn tietoarsenaalin arvo piilee kyselyjen vertailtavuudessa. Kysymysten ja tutkimusmenetelmien yhtäläisyys antaa erinomaiset lähtökohdat arvioida luotettavasti seurakentän yleispiirteiden muuttumista. Tutkimuksen tärkeys tulee esiin nimenomaan siinä, että vertailun tuloksena saadaan luotettava kuva siitä, miten seurakenttä on kokonaisuudessaan kehittynyt yhdellä paikkakunnalla kahden mittauskerran välisenä aikana. Tämä on samalla tutkimuksen teleologinen perusta.

Aineistolähtöisyys on merkinnyt sen hyväksymistä, että sekundaariaineisto on ollut määräävässä asemassa muuhun tutkimukseen nähden. Toisin sanoen seurakyselyt ovat olleet lähtökohta muulle tutkimukselle. Tämä on heijastunut tutkimukseen kahdella tapaa. Ensiksi, jotta kvantitatiivisten aineistojen pohjalta heränneisiin kysymyksiin olisi pystytty vastaamaan, tutkimusta on jouduttu jälkikäteen rikastuttamaan käyttämällä useita eri aineistoja ja tutkimusmenetelmiä hyväksi. Selitysvoimaa tulosten tulkinnalle on haettu erityisesti Jyvaskylän Naisvoimistelijoiden ja Jyvaskylän Lohen tapaustutkimuksista samoin kuin sanomalehti Keski-suomalaisen artikkeliaineistosta. Toiseksi, muutoksen juurien esiin kaivamiseksi jyvaskyläläisen seura- ja lajikulttuurin tarkastelu on ulotettu käsittämään tutkimusajankohtaa edeltävät vuosikymmenet. Niinpä tutkimuksessa otetaan väljemmin kantaa myös 1980-lukua edeltävään aikaan. Viime kädessä näiden valintojen tarkoituksena on ollut luoda sellainen teoreettinen kehikko, jota vasten niin tutkimusongelmien esiin nostaminen kuin tulosten tulkintakin onnistuu. Näihin valintoihin kiteytyy myös tutkimuksen epistemologinen ulottuvuus.

Tutkimuksen pääongelmat voidaan muotoilla seuraaviksi kysymyksiksi:

1. Miten jyvaskyläläinen seurakenttä on muuttunut vuosien 1986 ja 1998 välillä?
2. Mitkä paikalliset ja yleiset tekijät selittävät seuratoiminnan muutosta?

Ensimmäinen pääongelma jakautuu seuraaviksi alaongelmiksi:

1. Miten seurojen lukumäärä on kehittynyt?
2. Miten seurojen jäsenmäärä on kehittynyt?
3. Millaisia muutoksia seurojen jäsenistössä on tapahtunut?
4. Miten seurojen ja lajien väliset voimasuhteet ovat muuttuneet?
5. Miten jyvaskyläläinen seura- ja lajikulttuuri on muuttunut?

Toinen pääongelma sisältää seuraavat alaongelmat:

1. Miten Jyvaskylän kaupungin elinkeinorakenteen muutos on heijastunut seuratoimintaan?
2. Miten yleisempi liikuntakulttuurin muutos on heijastunut paikalliseen seura- ja lajikulttuuriin?
3. Miten yhteiskunnalliset valtavirtaukset – yleinen vaurastuminen, kaupungistuminen, teknologian kehittyminen ja kansainvälistyminen – ovat heijastuneet jyvaskyläläiseen seurakenttään?
4. Miten Jyvaskylän kaupungin liikuntahallinnon harjoittama liikuntapolitiikka on heijastunut seuratoimintaan?

Tutkimus etenee siten, että ensimmäisessä luvussa tutkimuksen ”asetukset” säädetään kohdalleen. Toisessa luvussa seuratoiminta sijoitetaan elinkeinorakenteen muutoksen välityksellä yhteiskunnalliseen kontekstiinsa. Kolmannessa luvussa perehdytään paikalliseen seura- ja lajikulttuuriin. Aikamatkan avulla rakennetaan tulkintapohja, jonka varaan tutkimusajankohdan muutokset voidaan suhteuttaa. Neljännessä luvussa kuvataan tutkimusmenettely. Viidennessä luvussa seurakentän muuttumista tarkastellaan kvantitatiivisen aineiston pohjalta. Kuudennessa luvussa liikuntakulttuurin muutosta hahmotetaan yhtäältä case-tyyppisesti seuran sisäisestä näkökulmasta ja toisaalta laajemmin koko seurakentän näkökulmasta. Seitsemännessä luvussa tehdään synteesi edellä sanotusta.

1.2 Keskeiset käsitteet

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat seura sekä sen johdannaiset liikunta- ja urheiluseura sekä seurakenttä. Nykysuomen sanakirjan (1978, 123) seura sanalle antamasta kolmesta merkityksestä tämän tutkimuksen kannalta oleellisin on se, jossa seuralla tarkoitetaan jotakin tiettyä tarkoitusta varten perustettua useiden henkilöiden yhteenliittymää, yhdistystä. Synonymisanakirjan (1999, 360) mukaan seura sanan vastineita ovat yhdistyksen lisäksi liitto, ryhmä, järjestö, yhteenliittymä, puolue, kerho, klubi, liiga, organisaatio ja korporatio. Näin laaja termien kirjo on etu tautologiaa vältettäessä, mutta toisaalta se asettaa tutkijan hankalaan asemaan tutkimuksessa käytettävän kielen yksiselitteisyyden ja osuvuuden edessä.

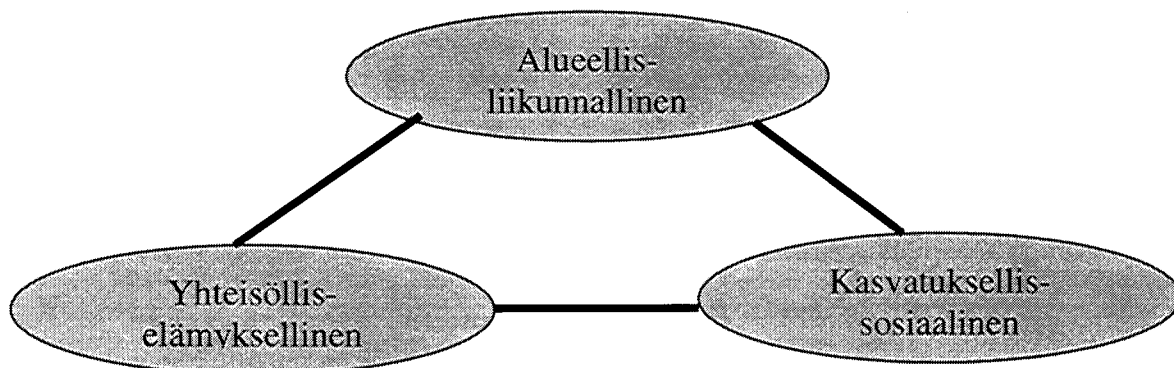
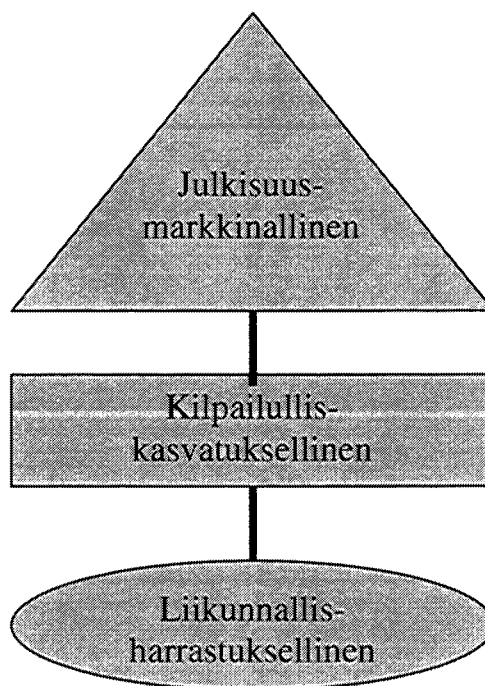
Arkipäivän puhekielessä seura-sana urheilulliseen ja liikunnalliseen kontekstiin sidottuina ei tuota monellekaan päänvaivaa. Tällöin voidaan tukeutua vaikkapa Kosken ja Heikkalan (1998, 43-44) seura sanalle antamaan määritelmään: seura on organisoituneen liikunnan kansalaistoiminnan perustoimija, jolla tarkoitetaan yksittäistä rekisteröityä yhdistystä. Ongelmia alkaa muodostua vasta sitten, kun sanaan liitetään urheilu- tai liikunta -etuliite. Ongelman ydin on perimmältään siinä, että kieli joutuu jatkuvasti sopeutumaan vastatakseen yleisempään yhteiskunnalliseen kehitykseen ja aikakautensa käytäntöihin (ks. Nykysuomen sanakirja 1987, XVIII; liikunta sanan käyttöön otosta ks. Ilmanen 1996, 24).

Tutkijoiden käsitteiden ympärillä käymä keskustelu on ainakin jossain määrin johtanut nominaalimääritelmän kehään. Rinnakkaiselossa liikunta- ja urheiluseurojen käsitteitä käytetään synonyymeinä kummankin käsitteen omatessa oman kannattajajoukkonsa (Itkonen 1996, 87-88). Mittavan työn seurojen organisaatiotutkimuksen parissa tehneet Heinilä ja Koski perustelevat tekemäänsä valintaa liikuntaseurakäsitteen hyväksi kirjassa Suomalainen liikuntaseura seuraavaan tapaan: “Koska yleiskäsitteenä ‘liikunta’ on syrjäyttänyt ‘urheilun’ - liikuntakulttuuri, liikuntatieteet, liikuntalautakunta yms. - myös tässä yhteydessä vanhakantaisen ‘urheiluseuran’ sijasta käytetään termiä ‘liikuntaseura’ ” (Heinilä ja Koski 1991, 132). Väitöskirjatyössään Koski katsoo Heinilän ansioksi liikuntaseura-termin tunnetuksi tekemisen (1994, 34) ja perustelee omaa valintaansa, liikuntaseuraa, yläkäsitteen laaja-alaisuudesta, aineistollisista lähtökohdista sekä käsitteen käyttöönoton toivottavasta, ruohonjuuritasoa virikkeellistävästä vaikutuksesta käsin (Koski 1994, 140.)

Myös seuratoiminta itsessään vaikeuttaa käsitteellistä selkeyttä. Heinilän ja Kosken tutkimustulosten perusteella seurat jakaantuivat kansallisella tasolla suhteellisen tasaisesti kilpaseuroihin (30 %), kuntoseuroihin (26 %) ja näiden yhdistelmiin eli monialaseuroihin (35 %) (Heinilä ja Koski 1991, 17). Vuoden 1998 seura-aineiston perusteella oli todettavissa, että myös jyvaskyläläiset seurat jakaantuivat toiminta-ajatustensa pohjalta monipuolisesti erilaisiksi variaatioiksi. (ks. Kontio 1999, 7). Oleellisempaa kuin kaikkien eri yhdistelmien listaaaminen, on tässä kohdin sen seikan havaitseminen, että yhtä hallitsevaa liikunta- tai urheiluseuran perustyyppiä ei ole nostettavissa erikseen muista. Kuten Koski (1987, 87) toteaa, seuroilla ei monestikaan ole yhtä selkeätä toimintatarkoitusta, vaan pikemminkin toimintaideat kulkevat seurojen sisällä limittäin ja monesti vieläpä priorisoimattomina.

On kuitenkin jotain mistä tarttua kiinni. Heinilä ja Koski (1991, 16) ovat päätyneet näkemykseen, jonka mukaan seuratoimintaa määrittää kaksi perustavaa laatua olevaa liikuntakäsitystä. Seuratoiminnan perusulottuvuudet kiteytyvät yhtäältä suorituksia mittaavan kilpailullisen ja liikunnan itseisarvoa korostavan harrastuksellisen liikuntakäsityksen välille ja toisaalta siihen, pyrkiikö seura erikoistumaan johonkin lajiin, vai pyrkiikö se laajempaan lajivalikoimaan. Näiden ulottuvuuksien varassa seurojen tyyppiesimerkeiksi muodostuvat kilpaurheilun erikoisseura, kilpaurheilun yleisseura, naisvoimisteluseura ja kuntoliikuntaseura.

Itkosen vuosien kuluessa kehittämä seuratypologia syventää tätä jaottelua. Kuviossa 1 liikuntaseuroja edustavat sosio-kulttuuristen ja vastaavasti urheiluseuroja urheilullisuusorituksellisten seurojen eri muodot. Kuntoliikuntaseurojen erilaisia lähtökohtia ja pyrkiämyksiä kuvaa niiden horisontaalinen sijoittuminen. Vastaavasti kilpaurheiluseurat ryhmittyvät kuviossa alhaalta ylöspäin sen mukaan, kuinka suuri merkitys urheilullisella menestymisellä on niiden tavoitteenasettelussa. Itkosen mukaan ”typologian tehtävänä ei ole hyväksyä jäsenikseen erilaisia toimijoita, vaan toimia käsitteellisenä konstruktiona. Typologian avulla voidaan hahmottaa eriytyvää liikuntakulttuurista organisoitumista”. (Itkonen 1996, 91.) Itkonen toteaa myös, että alun perin urheiluseurojen toimintaa kuvaamaan muodostettua mallia voidaan käyttää laajemminkin erilaisten liikunnallisten organisaatioiden ja yhteenliittymien hahmottamiseen. (Itkonen 1996, 90). Itkosen typologian hienous piilee siinä, että havaitaan kuinka seurat, tai laajemmin erilaiset liikunnalliset organisaatiot, ovat toimintatavoiltaan, arvoiltaan ja tavoitteiltaan hyvin erilaisia. Laadullisen aspektin havaitseminen johdattaa tutkijan seurakentän rosoisuuden ymmärtämiseen. Sen huomaaminen on kvantitatiivisen aineiston kanssa työskentelevälle välttämättömyys tulkintojen suhteellistamiseksi.

Urheilullis-suoritukselliset seurat**Sosio-kulttuuriset seurat**

KUVIO 1. Seuratypologia (Itkonen 2000, 23)

Yksi metodinen ohje käsiteanalyysiin on se, että käsitteitä tulee muuttaa vain silloin, kun on selvästi osoitettavissa, että uusi käsite on parempi kuin vanha. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 1997, 146). Tämän käsiteanalyysin tarkoituksena ei ole tuoda uusia käsitteitä ”markkinoille” korvaamaan jo ennestään tuttuja. Siihen ei ole yksinkertaisesti tarvetta. Pohdinnan tarkoitus on ennemminkin osoittaa rinnakkaiselon oikeutus. Liikunnallisten viiteryhmiä kasvu ja liikuntamuotojen moninaistuminen ovat johtaneet siihen, että urheiluseuran tai liikuntaseuran käsite on yksinään liian yksioikoinen kuvaamaan seuroissa tapahtuvaa toimintaa. Käsitteiden mukaan ei ole olemassa vain liikuntaseuroja tai vain urheiluseuroja, vaan molempia. Tästä syystä tutkimuksessa puhutaan asiayhteydestä riippuen joko liikunta- tai urheiluseuroista. Kokonaistilannetta kuvattaessa puhutaan yleisesti ottaen seuroista tai liikunnan kansalaistoimijoista. Seurakentällä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa kokonaiskuvaa, jonka tutkija saa tarkkaillessaan kaikkia paikallisia liikunta- ja urheiluseuroja ulkopuolisen henkilön näkökulmasta. Tästä näkökulmasta katsottuna seurat näyttävät tutkijalle tietynlaisena kokonaisuutena, seurakenttänä, paikallisena ”liikunta- ja urheiluseuramassana”.

2 SAVUPIIPPU TEOLLISUUDESTA INFORMAATIO TEKNOLOGIAAN

2.1 Tehtaat kaupungin vaurauden selkärankana

Jyväskylällä on yli sadan vuoden perinteet teollisuuspaikkakuntana. Pisimpään kaupungin silhuettia on muovannut Kankaan paperitehtaan savupiippu, joka on ollut paikallaan Tourujoen rannassa vuodesta 1872 lähtien. Puunjalostusteollisuuden asema kaupungissa vankistui entisestään, kun Shaumanin kartonkitehdas aloitti toimintansa Lutakossa vuonna 1912. Ennen sotia kaupunkiin rakennettiin edellisten lisäksi vielä kaksi suurta metallitehdasta puolustusvoimien tarpeisiin, Valtion Kivääritehdas Tourulaan (1926) ja Valtion Tykkitehdas Rautpohjaan (1938). Jyväskylää voitiin nyt pitää kotimaisin mittarein mitattuna todellisena teollisuuskaupunkina (Jokinen 1997, 118).

Tämä asetelma, neljä suurta tehdasta kaupungin vaurauden selkärankana, säilyi varsin pitkään vielä sotien jälkeenkin. G. A. Serlachius Oy:n Kankaan tehtaalla valmistettiin kirjoitus- ja painopaperia sekä erilaisia erikoiskartonkeja ja -papereita. Oy Wilhelm Schauman Ab:n vaneritehdas tuotti Lutakossa vanerin lisäksi muun muassa sahatavaraa sekä lastu- ja kuitulevyjä. Sen yhteyteen valmistunut ovitehdas toi markkinoille monenmoisia rakennusteollisuuden tarvikkeita erityisesti idänvientiin. Sotakorvausten vauhdittamana asetehtaiden nimet ja tuotanto muutettiin rauhan ajan olosuhteita vastaaviksi. Valmet-konsernin alaisuuteen siirtyneet Rautpohjan ja Tourulan tehtaat tuottivat seuraavan parin vuosikymmenen aikana mitä moninai- simpia metalliteollisuuden tarvikkeita niin kotimaan kuin ulkomaan markkinoille. Tourulassa pääartikkeliksi nousi 1950-luvulla Valmet-traktori. Vastaavasti Rautpohjassa erikoistuttiin vuosikymmenten saatossa yhä selvemmin paperikoneiden valmistamisen saloihin. Korostuneimmillaan teollisuuden merkitys oli Jyväskylässä 1950-luvun alussa, jolloin teollisuus-työväkeen lukeutui yli puolet kaupungin asukkaista (Tommila 1972, 578).

Esimakua teollisuuden työpaikkojen vähenemisestä Jyväskylässä saatiin 1960-luvun lopussa, jolloin Tourulan tehtaan traktorituotanto siirrettiin ahtaiksi käyneistä tiloista Suolahteen. Siirron yhteydessä kaupungista hävisi satoja teollisuustyöpaikkoja. Suurteollisuuden ensimmäinen syvä taantuma koettiin kaupungissa kuitenkin vasta 1970-luvun puolivälin maailmanlaajuisen energiakriisin jälkeen. Jokisen (1997) argumentin mukaan kriisin jälkipyykki pestiin

Jyväskylässä pääosin 1980-luvun alussa, jolloin viiveellä taantumaan reagoineet valtiojohtoiset yritykset ryhtyivät saneeraamaan organisaatioitaan ja tehostamaan tuotantoaan. Suuryritysten organisaatioiden keskittäminen yhä harvemmille paikkakunnille näkyi erityisen selvästi Lutakossa, josta Schaumanin tehtaan tuotantoa siirrettiin 1980-luvun aikana Kuopioon ja Ristiinaan. Kaiken kaikkiaan rationalisointitoimenpiteiden seurauksena paikallisesta metalli- ja puunjalostusteollisuudesta elantonsa saavien määrä väheni kahdella tuhannella vuosien 1980-1984 välisenä aikana. Taloudellinen nousukausi mahdollisti sen, että 1980-luvun loppupuolelle tultaessa menetetyt työpaikat saatiin korvattua osin uusilla. Ilo jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi, sillä organisaatiouudistusten "toinen kierros" koettiin kaupungissa heti seuraavan kymmenluvun alussa. Tällöin Jyväskylää - ja koko maata - ravistutteli kansainvälisistä ja kansallisista aineksista voimansa ammentanut poikkeuksellisen syvä lama. Sen seurauksena monet paikalliset suurtyöllistäjät menettivät voimansa tai hävisivät katukuvasta kokonaan. (Jokinen 1997, 124; 128-129.)

Laman vaikutus Jyväskylän elinkeinorakenteeseen ei kuitenkaan ollut täysin yksiselitteinen ja suoraviivainen. Se tiedetään, että Jyväskylästä hävisi lamavuosien 1989-1993 välisenä aikana yli 9300 työpaikkaa. Työttömien määrä nousi reilusta viidestä prosentista pahimmillaan vuoden 1994 heinäkuussa 27.6 prosenttiin. Toimialoista eniten kärsi rakentaminen, perässä tulivat kauppa- ja majoituspalvelut. Myrskylän (1997) mukaan lama olisi kuitenkin ollut Jyväskylässä kenties vieläkin syvempi, esimerkiksi Lahden seudun kaltainen, ilman julkisen sektorin työpaikkojen suurta määrää ja pysyvyyttä. Valtioenemmistöiset yhtiöt itse asiassa pystyivät jopa kasvattamaan työllistämiensä ihmisten määrää lamavuosien aikana. (Myrskylä 1997, 16-17.) Paikallisena erikoisuutena voidaan pitää myös niitä järjestelyjä, joita tehtiin Schaumanin sahan työpaikkojen pelastamiseksi. Kaakkuriniemen (1997) mukaan kyseessä oli eräänlainen teollisuuspoliittinen episodi, jossa siirtymään joutuvalla sahalle luvattiin toimitilat Säynätsalosta. Verotuksellisista ja taloudellisista syistä johtuen syntyi maantieteellisesti erikoinen ratkaisu, jossa ilman maarajaa olevat Jyväskylän kaupunki ja Säynätsalon kunta yhdistettiin toisiinsa. Niin muodoin Jyväskylä saikin vuonna 1993 Säynätsalon saarista uuden "merellisen" ulottuvuuden ja reilut kolme ja puoli tuhatta uutta asukasta. (Kaakkuriniemi 1997, 34-35.)

1980-luvulla tapahtuneet yritysrakenteiden uudelleenjärjestelyt eivät koskettaneet ainoastaan suurteollisuutta vaan yhtä lailla palvelualojen työpaikkoja. Jyväskylä oli 1980-luvulle asti yksi maan tukkukaupan keskuksista, jossa niin TUKO:lla, SOK:lla, OTK:lla kuin Keskollakin oli

tukkunsa. Tukkukaupan uusjaon jälkeen keskusliikkeet vetivät tukkunsa pois kaupungista kokonaan tai sitten niitä saneerattiin pienemmiksi pikatukuiksi. Samalla kaupungista katosi palvelualan työpaikkoja satamäärin. (Lehto 1997, 146.) Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että siinä missä teollisuuden työpaikat ovat niin absoluuttisesti kuin suhteellisestikin vähentyneet kaupungissa 1970-luvun alusta lähtien, on tilalle tullut erilaisia palveluja. Suurin osa Jyväskylän elinkeinoelämästä tuottaa nimittäin nykyisin erilaisia palveluja – julkisia palveluja, kauppapalveluja ja jonkin verran myös liikennepalveluja. Julkisen sektorin työpaikkojen merkitys on Jyväskylässä suuri, sillä valtio ja kaupunki työllistävät vuosituhannen lopussa kaksin verroin sen mitä kaupungin koko teollisuus. Tästä näkökulmasta katsottuna Jyväskylä voidaan mieltää vuosituhannen vaihteessa terveydenhoito- ja koulukaupungiksi. (Myrskylä 1997, 16.)

2.2 Globalisaation asettamat haasteet

Lama osoitti konkreettisesti maailmanlaajuisen kaupankäynnin uudet suuntaviivat. Yritysten ja rahoituslaitosten kansainvälinen kaupankäynti oli mahdollistunut 1980-luvulla aivan uudella tavalla sen jälkeen, kun johtavat läntiset talousmahdit olivat vapaakaupan ja uusliberalismin hengessä helpottaneet pääomien liikkumista maasta toiseen ja sallineet entistä vapaammin ulkomaisten yritysten rantautua kansallisiin pörssiin. Talouksien kansainvälistymistä tuki osaltaan myös huimasti kehittynyt viestintäteknologia, joka salli entistä vaivattomammin reaaliaikaisen yhteydenpidon eri puolille maailmaa. Kylmän sodan loppuminen kruunasi globalisaation. Berliinin muurin murtuessa maailman huomion keskipiste siirtyi aivan konkreettisesti geopolitiikasta geotalouteen. (Kantola 1999, 35; 51; Kantola & Härkönen 1999, 286.)

Samalla kun Suomi avasi rahamarkkinansa ulkomaiselle pääomalle muiden läntisten teollisuusmaiden vanavedessä 1980- ja 1990-lukujen taitteessa, se luopui suuresta osasta taloudellista valtaansa markkinoiden hyväksi. Vientiteollisuuteen avoin kilpailutilanne heijastui siten, että valtio ei voinut suojella sitä enää samalla tavoin devalvaatiovetoisella valuuttakurssipolitiikalla muiden kansantaloudellisten keinojen ohessa, niin kuin se teki vielä kymmenen vuotta aiemmin. Teollisuus sai nyt tulla toimeen omillaan. (Ylä-Anttila & Rouvinen 1999, 87-89.) Avoimessa kilpailutilanteessa katsottiin, että Suomi ei voi rakentaa pienenä maana tulevaisuuttaan massatuotannon varaan, vaan sen täytyy erikoistua joillekin tietyille, korkeaa tieto-

taitoa ja teknologista osaamista vaativille aloille. Kansainvälistyvässä taloudessa Suomi valitsikin muita teollisuusmaita selvemmin osaamisstrategian. (Väyrynen 1999, 252; 262-263.)

Suomen EU-jäsenyys vuoden 1995 alusta lähtien merkitsi samalla sitä, että Suomi sitoutui noudattamaan unionin aluepolitiikkaa (Sandberg 2000, 185). Suomessa on EU:n linjausten mukaisesti katsottu, että niin globalisaation kuin kaupunkien sisäsyntyisten ongelmien asettamiin haasteisiin voidaan parhaiten vastata tukemalla kaupunkiseutujen kehitystä. Kaupunkien kilpailukyky on nähty koko kansantalouden selkärankana: kaupunkien kilpailukyvyistä huolehtiminen on se keino, jolla kansalaisten elintaso ja hyvinvointi turvataan uusien työpaikkojen syntymisen kautta. Vastaavasti kaupunkien heikko kilpailukyky on nähty uhkana työllisyydelle ja kansalaisten hyvinvoinnille. (JKA, KHA, tutkimukset ilman numeroa, Kaupunkien kehittämistyöryhmä 1996, 4-7; 30-34.)

1990-luvun uuden ohjelmaperusteisen aluepolitiikan instrumenteista (ks. Vartiainen 1998, 9-11) etenkin kaupunkipolitiikka ja kansallinen osaamiskeskusohjelma niveltäytyvät saumattomasti yhteen kaupunkien kilpailukyvyyn tukemisen ja valitun osaamisstrategian kanssa. Laajasti määriteltynä kaupunkipolitiikkaa ovat kaikki ne edistävät, hillitsevät tai ohjaavat toimenpiteet, joilla kaupungin kehitykseen vaikutetaan. Kaupunkipolitiikan avainsanoja ovat kansainvälisyys, osaaminen ja innovatiivisuus. Ne ovat edellytyksiä siinä kilpajuoksussa, jossa on kysymys elinkeinojen jatkuvan uudistumisen menestymisestä. Tärkeää on, että kaupunki toimii kuin yrityshautomon. Tehokas kilpailu paikallisesti erikoistuneilla markkinoilla pakottaa innovatiivisuuteen, joka usein avaa mahdollisuuksia jopa globaalisti (Aronen 1999, 45-47). Osaamiskeskusohjelma puolestaan nähdään usein osana kaupunkipolitiikkaa. Ohjelman tarkoituksena on yhtäältä luoda edellytyksiä kansainvälisillä markkinoilla menestyväälle yritystoiminnalle. Toisaalta ohjelman avulla pyritään löytämään keinoja, joilla yliopistojen ja korkeakoulujen osaaminen saadaan kaupallistettua. (Pikkarainen 1997, 25)

Laman jälkeen Jyväskylän ”uutta tulemistä” ryhdyttiin rakentamaan kumppanuuteen ja omiin vahvuuksiin tukeutuen. Entistä tiiviimpi seudullinen yhteistyö ja oma erityisosaaminen nähtiin ratkaisuksi globaalissa vetovoimakilpailussa. (JKA, KV:n ptk 14.10.1996, Jyväskylän visiot ja strategiat vuoteen 2005). Perusfilosofia näiden valintojen takana oli ja on, että vain saatavilla oleva korkeasti koulutettu väki yhdessä toimivan taloudellisen, teknologisen ja sosiaalisen infrastruktuurin kanssa on riittävä houkutin kansallisten ja monikansallisten yritysten investoinneille, jotka puolestaan ovat edellytyksiä uusien työpaikkojen syntymiselle ja yleis-

selle hyvinvoinnille (Ylä-Anttila ja Rouvinen 1999, 84). Seudullisen yhteistyön kenties näkyvin foorumi on ollut Jyväskylän Seudun Kehittämisyhtiö JYKES Oy, jonka siipien suojissa Jyvässeudun kunnat ovat puhaltaneet yhteisvoimin uutta puhtia alueen elinkeinoelämään.

Osaamiskeskusohjelmassa Jyväskylän osaamisaloiksi on valittu vuosituhannen taitteeseen mennessä paperinvalmistus-, energia-, ympäristö-, informaatio- ja hyvinvointiteknologia. Paperinkoneiden valmistaminen alihankintaketjuineen on vuosikymmenten saatossa synnyttänyt Jyvässeudulle alan ympärille keskittyneen teollisen osaamiskeskittymän, klusterin. Tähän pyritään mahdollisuuksien mukaan myös muilla aloilla. Neljä jälkimmäistä toimialaa on arvioitu paitsi paikallisesti myös kansallisesti tulevaisuuden työpaikkoja synnyttäväksi, erityisosaamista vaativiksi, nopeasti kasvaviksi tai hyvät kasvunäkymät omaaviksi kasvualoiksi. (Vartia & Ylä-Anttila 1996, 268-271). Hyvinvointiteknologiaan – liikunta- ja terveysosaamiseen - panostaminen merkitsee sitä, että alan koulutus, tutkimus ja tuotekehittely on mielletty osaksi Jyväskylän kaupungin elinkeinopolitiikkaa (Suomi 2000, 12; 16). Uudet tuulet ovat jo puhaltaneet vauhtia kunnalliseen päätöksentekoon. Jyväskylän liikuntaelämän keskuksen, Hippoksen urheilupuiston, ja sen välittömässä läheisyydessä sijaitsevan yliopiston campuksen alueelle kaavaillaan uudenlaista liikunta-, terveys- ja matkailualan tiedepuistoa. Näissä suunnitelmissa hyvinvointiteknologian osaamisen ydin sijaitsee Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteellisessä tiedekunnassa. Vastaavasti Hippoksen alueelle sijoittuu hyvinvointiteknologian alan yrityshautomo. Pitkällä tähtäimellä liikunta- ja terveysosaamiseen panostamisen katsotaan synnyttävän kaupunkiin tuhansia uusia alan tietotyöpaikkoja. (Suomi 2000, 11-15; Liikunta- ja terveysforum 2000)

Laman jälkeisen kehityksen nopeutta kuvastaa se, että kaupungin elinkeinorakenne on parhaillaan muovautumassa jälleen uudenaikaiseksi (Taulukko 1). Työelämän rakenteelliseen muutokseen viittaa se, että rahoitus ym. -luokkaan syntyneet uudet työpaikat edustavat lähes järjestään korkeaa osaamista vaativia aloja. Tilastokeskuksen toimialaluokituksen mukaan luokkaan lasketaan rahoitus- ja vakuutustoiminta sekä liike-elämän palvelut. Viimeksi mainittuun lukeutuvat muun muassa erilaiset kiinteistöalan palvelut, lakiasiain-, arkkitehti- ja mainostoimistot sekä tietojenkäsittelyn ja tutkimuksen ympärille syntyneet työpaikat. Monien liike-elämän palvelujen kysynnän voi hyvällä syyllä olettaa kasvavan taloudellisen noususuhdanteen aikana. Työpaikkojen toimialoittaisen sijoittumisen uusjakoon viittaavat ennen kaikkea tietojenkäsittelyn ja tutkimustoiminnan ympärille syntyneet uudet työpaikat. Ja tämä muutos näkyy myös käytännössä. Jyväsjärven rantaan on kehkeytymässä tietotekninen tutki-

mus- ja työpaikkakeskittymä, jossa yliopiston laitokset ja alan yritykset elävät rinta rinnan. Jyväskylän Yliopiston vastaus ajan haasteisiin on Agora, inhimillisen teknologian keskus, jonka katon alle on mahduttettu niin informaatioteknologian tiedekunta, yritystoimintaa kuin poikkitieteellisiä projektejakin (Agoran kotisivu). Agoran vieressä sijaitsee Nokian uusi massiivinen toimitalo ja edellisistä noin kilometrin päähän kohoaa parhaillaan 110 miljoonaa markkaa maksava 15-kerroksinen maamerkki, Innova. Valmistuttuaan se tulee olemaan satojen tieto- ja viestintäteknologian alan osaajien työpaikka (Maunonen, K. 2001). Kaupungin kehitys on tiedossa laajemminkin. Maan valtalehti Helsingin Sanomat otsikoi kesällä 2001, kuinka Jyväskylä on päässyt irti Näivettylän maineesta. Taustalla on huomio siitä, kuinka laman aikana menetetyt työpaikat on sittemmin korvattu 50 prosenttisesti uusilla informaatioteknologian alan työpaikoilla (Helsingin Sanomat 9.2.2001).

TAULUKKO 1. Työpaikat toimialoittain vuosina 1986 ja 1998

	1986	%	1998	%	Muutos
Maa- ja metsätalous	349	0,9	235	0,6	-0,3
Teollisuus	8 159	21,9	7 595	19,2	-2,7
Rakennustoiminta	2 643	7,1	1 985	5,0	-2,1
Kauppa ym.	6 772	18,2	6 089	15,4	-2,8
Liikenne	2 663	7,2	2 596	6,6	-0,6
Rahoitus ym.	2 939	7,9	5 804	14,7	+6,8
Palvelut ym.	13 648	36,7	14 649	37,1	+0,4
Tuntematon	28	0,1	527	1,3	+1,2
Yhteensä	37 201	100,0	39 480	100,0	

Lähde: Tilastokeskus; työssäkäyntitilastot

Jyväskylän ”uutta tulemista” varjostaa kuitenkin se, että kaupungin työttömien määrä on pysynyt monivuotisesta talouskasvusta huolimatta sitkeästi korkealla tasolla (Taulukko 2). Tilanne ei sinänsä ole mitenkään uusi, sillä Jyväskylässä kuten myös ympäröivässä Keski-

Suomen maakunnassa työttömyys on ylittänyt jo 1970-luvulta alkaen valtakunnallisen keskiarvon 2-4 prosenttiyksiköllä. (Österlund 1997, 116; Keski-Suomi 1996, 20). Maakunnallisella tasolla tilannetta selittävät keskimääräistä suurempi alkutuotantovaltaisuus sekä pienen ja keskisuuren teollisuuden vähäisyys (Keski-Suomen tarkennettu 1998, 5-7). Jyväskylässä korkeat työttömyysluvut joutuvat kuitenkin outoon valoon siinä mielessä, että kaupunki on jo pitkään ”tuottanut” työpaikkoja selvästi yli oman tarpeen. Esimerkiksi Jyväskylän vuoden 1987 työpaikkasuunnitelmassa todetaan kaupungin työpaikkaomavaraisuusasteen olleen 115 % jo 1970-luvulta lähtien (JKA, KHA, Jyväskylän kaupungin tutkimukset, Työpaikkasuunnitelma 1987, 39). Vuosituhannen vaihteessa työpaikka- ja työntekijämarkkinoiden ristikkäiselo näyttäisi jatkuvan entistä jyrkempänä. Tilastotietojen mukaan Jyväskylän kaupungin työttömyysaste oli 17,3 % vuonna 2000 työpaikkaomavaraisuuden yltyessä samaan aikaan 129%:iin. (Jyväskylä. Uuden aallon 2001). Näiden lukujen valossa näyttää entistä selvemältä se, että työpaikat ja työntekijät eivät jostain syystä kohtaa.

TAULUKKO 2. Työttömyys alueittain vuosina 1986, 1990, 1994 ja 1998

	Jyväskylä	K-S:n lääni*	Koko maa
1986	7,9	7,8	7,9
1990	5,5	5,8	3,8
1994	25,6	23,3	19,9
1998	20,9	18,4	14,7

*1.9.1997 alkaen Keski-Suomen maakunta

Lähteet: Jyväskylän kaupungin hallintokeskus, Työministeriö; työnvälitystilasto

Paikallinen ja samalla varsin maanläheinen selitys ongelmaan liittyy siihen, että Jyväskylä on entisen Keski-Suomen läänin ja nykyisen maakunnan vetovoimainen taloudellinen, hallinnollinen ja liikenteellinen keskus. Kun tiedetään, että Jyvässeutu on tällä hetkellä yksi maamme harvoista väestöään ja työpaikkojaan kasvattaneista kasvukeskuksista, työpaikkojen ja työntekijöiden kohtaamattomuus saattaa hyvinkin johtua silloin siitä, että kaupunkiin saapuvat opis-

kelijat ja muu ammattitaitoinen väki tallaa jalkoihinsa ne kauemmin paikkakunnalla viihtyneet ihmiset, joiden koulutus tai muu henkilökohtainen kompetenssi on vaillinainen nyky-yhteiskunnan vaatimuksiin nähden. Sikäli kun näin on, työttömyys pysyy korkeana huolimatta siitä, että uusia työpaikkoja syntyy varsin ripeästi. Toisaalta kaupunkiin saapuva ihmisvirta pitää jo itsessään sisällään tietyn asteisen työttömyysongelman: tulijoiden joukossa kaupunkiin työn saamisen toivossa saapuvat uudet työttömät ruokkivat osaltaan jo valmiiksi korkeita työttömyyslukuja (vrt. Myrskylä 1997, 14).

Paikallisuuden ylittävän tulkinnan tilanteesta tarjoaa yhdysvaltalainen yhteiskuntakriitikko Jeremy Rifkin kirjassaan *The End of Work – Työn loppu*. Rifkinin pääteesi on näkemys, jonka mukaan globaali teknologinen vallankumous vähentää dramaattisesti työpaikkoja niin teollisuudessa, palveluissa kuin maataloudessakin. Uuden teknologian mukanaan tuoma tuottavuuden kasvu ei enää suodatu hyvinvoinniksi suurelle joukolle ihmisiä niin kuin ennen, vaan etupäässä yrittäjien, liikkeenjohdon, koulutettujen ammattilaisten ja tekniikan eliitin muodostaman kapean kansanosan hyväksi. Teknologisen työttömyyden seurauksena yhteiskunta jakautuu A- ja B -luokan kansalaisiin siten, että edelliset omaavat aikaa ja kulutusmahdollisuuksia, kun taas jälkimmäiset kanavoivat toiminnan potentiaalinsa rikoksiin ja väkivaltaan. Tapahtuvien muutosten ketjussa massatyöntekijä jää vaille entisenlaista palkkatyön tuottavuuteen perustuvaa ihmisarvoa ja yhteiskunnallista tehtävää. (Rifkin 1997.)

Rifkinin näkemykset ovat synnyttäneet luonnollisesti myös vasta-argumentteja. Vartian ja Ylä-Anttilan (1996, 245-246) mukaan niin Rifkinin kirjassaan esittämät kuin kotimaiset vastaavat tulkinnat siitä, että tekninen kehitys synnyttäisi pysyvästi kielteisiä työllisyysvaikutuksia, ovat virheellisiä, koska ne perustuvat ideaan, jonka mukaan ”uutta teknologiaa soveltavan yhteisön kokonaistuotanto ja sen koostumus pitkälläkin aikavälillä olisi jotenkin muuttumaton”. Jos Rifkinin esittämä väite olisi totta, ”jos teknologinen muutos systemaattisesti loisi työttömyyttä, työttömyysasteen olisi pitänyt trendinomaisesti nousta esimerkiksi teollisen vallankumouksen alkamisesta lähtien”. Näin ei ole kuitenkaan käynyt, koska uudella teknologialla on myös työmarkkinoiden rakenteita uudistava voimansa: samalla kun uusi teknologia vähentää työvoiman tarvetta jollakin alalla, se luo uusia tarpeita, uutta kysyntää ja uusia työpaikkoja toiselle. Vähänkin vapaammin tulkiten tutkijoiden analyysistä välittyikin kriittisyyden sijaan näkemys, jonka mukaan historia tulee todennäköisesti toistamaan itseään siten, että uusi teknologia tulee (jälleen kerran) muokkaamaan työmarkkinoita voimakkaasti niin, että edessä on (jälleen kerran) ”poikkeuksellisen hankala ja pitkä sopeutumiskausi”. Toisaalta

myös Vartia ja Ylä-Anttila myöntävät, että ”tietotekninen kehitys uhkaa ainakin parin seuraavan vuosikymmenen aikana johtaa erilaisiin polarisointisilmioihin, joihin yhteiskunnan on varauduttava” (Vartia ja Ylä-Anttila 1996, 246).

Kaikkeen edellä sanottuun pohjautuen voidaan perustellusti sanoa, että työelämä on läpikäymässä rajua murrosta. Raimo Väyrysen (1999, 252) analyysi kuvaa osuvasti vallitsevaa tilannetta: ”Tietoteknisen kehityksen edetessä ja globaalien kilpailun kiristytessä monet vanhat työpaikat häviävät ja tilalle syntyy uusia. Työpaikat vähenevät taantuvilla ja vähän ammattitaitoa vaativilla aloilla, kun taas uudet työpaikat vaativat usein erityisosaamista. Siten heikosti koulutettujen on vaikea päästä työelämään vaikka työvoiman kysyntä kasvaisikin. Tämän seurauksena tuloerot kasvavat ja esiintyy samanaikaista työvoimapulaa ja työttömyyttä.

2.3 Kolmannen sektorin muuttunut asema

Länsimaissa on osoitettu lisääntyvää mielenkiintoa niin sanottua kolmatta sektoria kohtaan 1970-luvulta alkaen. Keskustelun pontimena ovat toimineet jälkiteollisten yhteiskuntien rakenteelliset ja ideologiset muutokset, eritoten hyvinvointivaltion olemuksesta käyty keskustelu. Hyvinvointivaltiota on kritisoitu siitä, että sen rakenteet ovat muuttuneet joustamattomiksi ja hierarkkiseksi aikana, jolloin toimintatapojen tulisi pikemminkin lähestyä verkostomaista ja horisontaalista otetta. Toisaalta koko järjestelmän kyseenalaistaminen on johtanut legitimeetikriisiin, siihen, että hyvinvointivaltio on nähty poliittisesti epätydyttävänä vaihtoehtona. Ennen kaikkea kysymys on ollut kuitenkin siitä, että hyvinvointivaltio on koettu taloudellisesti tehottomaksi järjestelmäksi. On kysytty, voiko jokin muu kuin julkinen järjestelmä tuottaa tarvittavat hyvinvointipalvelut edullisemmin. Ja juuri tähän kysymykseen vastattaessa poliitikkojen katseet ovat kääntyneet kolmannen sektorin ja sen resurssien suuntaan. Suomessa kolmannen sektorin ympärillä käyty keskustelu on poikennut eurooppalaisesta ja pohjoismaisesta valtavirrasta jonkin verran sekä ajallisesti, teemallisesti että näkökulmiltaan. Suomessa kolmas sektori nousi laajemmin yhteiskunnallisen keskustelun valokeilaan vasta 1990-puolivälissä, jolloin joukkotyöttömyyden aiheuttamat ongelmat olivat polttavimmillaan. Tässä keskustelussa kolmatta sektoria on arvioitu korostetusti julkishallinnon talous- ja sosiaalipoliittisesta näkökulmasta. Polttavan työttömyysongelman varjossa vähemmälle huomiolle ovat toistaiseksi jääneet kannanotot, jossa kolmatta sektoria tarkastellaan laajemmasta näkökulmasta suhteellisen itsenäisenä kokonaisuutena. (Helander 1998, 10-15.)

Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että kolmannen sektorin yhteiskunnallinen painoarvo on kasvanut joukkotyöttömyyden seurauksena. Kolmas sektori on nähty yhtenä mahdollisena kanavana ehkäistä työttömyydestä aiheutuvaa syrjäytymistä, mikä on lisännyt myös poliitikkojen kiinnostusta sen toimijoita kohtaan. Niin valtiovalta kuin EU ovat innostuneet organisoimaan alulle useita erilaisia järjestöjä koskevia hankkeita nimenomaan työllisyyttä silmällä pitäen. Näissä kaavailuissa paikallisella oma-aloitteisuudella ja kumppanuudella on merkittävä rooli. Pyrkimyksenä on, että julkinen, yksityinen ja kolmas sektori tekevät laaja-alaista yhteistyötä tavoitteenaan yhteisvastuullinen työttömyyden hoito. (Rönneberg 1998, 10-11.)

Yhdysvalloista ja Keski- Euroopasta saatujen kokemusten perusteella tiedetään, että kolmannen sektorin työpaikat ovat lisääntyneet yleistä työpaikkojen kehitystä nopeammin. Määrällisen ulottuvuuden lisäksi läsnä on myös työpaikkojen laadullinen puoli: järjestöt voivat tuottaa palveluja joustavasti ihmisten tarpeita ymmärtäen eli alhaalta ylös periaatteella. Tältä pohjalta onkin havaittu syntyvän niin sanottuja sosiaalisia yrityksiä. Sosiaaliset yritykset harjoittavat taloudellista toimintaa siinä missä muutkin yritykset, mutta tietyin varauksin. Ne ovat paikallistason pienten yhteisöjen pohjalta syntyneitä organisaatioita, joiden toiminnan lähtökohdat perustuvat yhteisön omiin tarpeisiin. Tuloksena on ”palveluita, joille ei ole ollut aiemmin tilaa markkinoiden kysynnän tai tarjonnan rakenneongelmien vuoksi”. (Loranca-Garcia 2000, 71-72; 80-82.)

Uudet ajatukset ja toimintamallit ovat rantautuneet vuosituhaten taitteeseen mennessä myös jyväskyläläiseen järjestökenttään. Jyväskylän kaupungin ja Jyväskylän maalaiskunnan kotitalouksiin ilmaisjakelulehtenä jaettu In 105 –lehti antaa varsin monipuolisen kuvan Jyvässeudun kuntien ja järjestöjen yhteisistä hankkeista. Uudet tuulet näkyvät monella tavoin varsinkin sosiaali- ja terveysalan palvelutuotannossa. Päihde- ja riippuvuusongelmaisia hoidetaan Jyvässeudun kuntien ja alan järjestöjen perustaman Jyväskylän Seudun Päihdepalvelusäätiön kautta. Säätiön peruspääomasta noin puolet jakautuu Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan ja Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kesken, toisesta puolesta vastaavat paikalliset ja valtakunnalliset yhdistykset ja yhteisöt. Suomen Punaisen Ristin Jyväskylän Pluspiste tiedottaa vapaaehtoistyöntekijöiden voimin aidsin vaaroista. Toimintaa rahoittaa Rahaautomaattiyhdistys. Pysäkki ry:n keskisuomalaisin voimin ideoitu huumebussi kulkee nykyisin kaikkialla valtakunnassa valistamassa huumeisiin liittyvistä vaaroista. Toiminta rahoitetaan myymällä huumeisiin liittyvää tietoa kaupungeille ja kunnille.

Jyväskylän yliopiston entisenä biologian laitoksena toiminut rakennus on luovutettu järjestöjen käyttöön. Kumppanuustaloksi ristityssä rakennuksessa toimii saman katon alla parisenkymmentä järjestöä, muun muassa Jyvässeudun Työttömät ry. sekä Jyväskylän Vammaisneuvosto, joka on Jyväskylän noin 40 vammaisjärjestön kattojärjestö. Jyväskylän maalaiskunnan 4H-yhdistys työllistää ja valmentaa nuoria työelämään tarjoamalla kesätöitä. Tarjolla on mansikan poimintaa, taloyhtiöiden pihatöitä, aidan tekoa, pienkorjauksia, maalausta ja puutarhatöitä. 4H-yhdistys työllistää nuoria myös niihin kotipalvelutehtäviin, joista kunnat vastasivat ennen kotipalvelujen ulkoistamista. Näin ollen muun muassa vanhukset saavat siivous- ja kaupassakäyntiapua sekä kotisairaanhoidoa. Kotipalvelun maksavat yksityiset ihmiset, kesätyöntekijöiden palkoista kunta maksaa puolet. Jyväskylän Nuorisoasunnot ry. auttaa aikuistumisiän kynnyksellä olevia nuoria rakentamalla nuorille tarkoitettuja asuntoja ja järjestämällä nuorille työtilaisuuksia. Yhdistys tekee tiivistä yhteistyötä muun muassa mielenterveysyhdistys Kellon kanssa. Alkujaan varattoman järjestön toiminta pyörähti käyntiin kunnan antaman vajaan 17 000 euron avustuksen turvin. Sittemmin raha on poikunut moninkertaisesti, mistä osoituksena on muun muassa se, että Jyväskylään on kanavoitunut Raha-automaattiyhdistyksen investointiavustuksina 25 miljoonaa markkaa eli nykyrahassa yli kuusi miljoonaa euroa.

Esittelyssä mukana oleva Työvalmennussäätiö Tekevä vastaa edellä kuvattua sosiaalista yritystä. Sininauhaliiton, Kuurojen Liiton, Jyväskylän Seudun Mielenterveysseuran, Jyväskylän Katulähetyksen, Jyväskylän Kannatusyhdistyksen ja Invalidiliiton yhdessä Jyväskylän kaupungin ja maalaiskunnan kanssa perustaman säätiön tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää työttömyydestä ja syrjäytymisestä yhteiskunnalle aiheutuvia rasitteita. Alhaalta ylöspäin katsottuna kysymys on siitä, kuten Tekevän toimitusjohtaja Harri Halttunen muotoilee, että eri perustein työttömänä olevia ihmisiä pyritään valmentamaan työn tekemisen kautta siten, että tavoitteena on esimerkiksi työelämään tutustuminen taikka työtaitojen, toimintakyvyn tai opiskeluvalmiuksien parantaminen. Luokittelujen mukaan Tekevän asiakkaat koostuvat koulutusta vailla olevista nuorista, pitkäaikaistyöttömistä, mielenterveyskuntoutujista, lievästi kehitysvammaisista ja aistivammaisista.

Kuntanäkökulmaa lehdessä edustaa Jyväskylän maalaiskunnan kunnanjohtaja Tarmo Pipatti. Pipatin mukaan kunnat ovat kiinnostuneet kolmannesta sektorista yhteistyökumppanina Suomen EU-jäsenyyden jälkeen aivan uudella tavalla. EU:n kumppanuusohjelmiin varattujen varojen hyväksikäyttö on edellyttänyt kolmannen sektorin mukanaoloa. Käytäntö on muutta-

nut merkittävästi kuntien ja kolmannen sektorin välistä suhdetta. Entisestä edunvalvojana pidetystä järjestökentästä on nyt tullut virallinen ja tasavertainen yhteistyökumppani. Pipatti näkeekin, että kumppanuus on selvästi hyödyttänyt kuntaa: palveluihin on saatu sekä toiminnallista että taloudellista uutta voimaa, samoin uusia ajatuksia.

Se mikä In 105 –lehestä paistaa silmään, on liikunta- ja urheiluseurojen poissaolo. Jyväskyläläisillä liikunta- ja urheiluseuroilla on kuitenkin omat tarttumapintansa sekä työllisyyden hoitoon että kunnalliseen palvelutuotantoon. Liikunta- ja urheiluseurat ovat osallistuneet omalta osaltaan kaupungin työttömyysongelman hoitamiseen Jyväskylän TE-keskuksen rahoittaman Työtä liikunnasta –projektin välityksellä. Vuonna 1999 käynnistyneen projektin avulla on kohteena olleita pitkäaikaistyöttömiä pystytty työllistämään kahden ja puolen vuoden aikana kahdeksisenkymmentä (L. Viitanen, henkilökohtainen tiedonanto 27.7.2001). Valtakunnallisesti katsottuna ”Suomen Liikunta- ja Urheilun (SLU) vuonna 1996 käynnistämä Työtä ja elämänlaatua liikunnasta –projekti on tuonut työtä yli yhdeksälle tuhannelle työttömälle. Selvästi suurin työllistäjäryhmä olivat urheiluseurat”. (Helsingin Sanomat 20.3.2001). Kunnalliseen palvelutuotantoon liikunta- ja urheiluseurat nivoutuvat selvimmin vuonna 1998 aloitetun iltapäiväkerhotoiminnan kautta. Aloitusvuonna mukana olivat urheiluseuroista Metso ja Jyväskylän Jalkapalloklubi (Keskisuomalainen 19.2.1998). In 105 –lehden esimerkkien perusteella näyttäisi kaiken kaikkiaan vahvasti siltä, että järjestöjen integrointi kunnalliseen palvelujärjestelmään on toteutunut valtaosin sosiaali- ja terveysalan järjestöjen puolella.

3 SEURATOIMINNAN PITKÄ LINJA

3.1 Seuratoiminnan kaudet

Hannu Itkonen on väitöskirjatyössään (1996) hahmottanut liikuntakulttuurin muutosta viimeisen sadan vuoden aikana. Historiallis-sosiologiseen otteeseen tukeutuen Itkonen peilaa seuratoiminnan kehitystä sekä yhteiskunnan yleisiin että Varkauden kaupungille ominaisiin kehityskulkuihin, jolloin läsnä ovat niin taloudelliset, sosiaaliset kuin kulttuurisetkin kytkennät. Seuratoiminnan pitkä linja muodostuu Itkonen erittelyn perusteella seuraavista ajanjaksoista:

1. Järjestökulttuurin kausi (vuosisadan vaihteesta 1930-luvulle)
2. Harrastuksellis-kilpailullinen kausi (1930-luvulta 1960-luvulle)
3. Kilpailullis-valmennuksellinen kausi (1960-luvulta 1980-luvulle)
4. Eriytyneen toiminnan kausi (1980-luvulta nykypäivään)

Järjestökulttuurin kaudella seurojen side muuhun järjestötoimintaan oli yleisistä yhteiskunnallisista oloista johtuen poikkeuksellisen vahva. Aikakauden tunnusomaisimpana piirteenä voidaan pitää niin sanottua alaosastomallia, mikä käytännössä tarkoitti sitä, että perustetut seurat aloittivat toimintansa esimerkiksi vapaapalokunnan, työväenliikkeen, nuorisoseuran tai raittiusseuran siipien suojissa. Seurarientojen kiinnittyminen muiden järjestöjen toimintaan vahvistui sitäkin kautta, että liikunnan harrastamiseen soveltuvat tilat olivat tuolloin vielä niukat ja yleensä jonkin edellä mainitun aatteellisen yhdistyksen tai yksityisen tahon omistamia. (Itkonen 1996, 218-219.) Järjestökulttuurin kausi murentui sitä mukaa, kun lajinomainen urheilu kilpailutavoitteineen valtasi jalansijaa yhä laajemmin. Yhtä lailla osuutensa kauden loppumiseen oli silläkin, että järjestökulttuuri oli kypsynyt tilaan, jossa esimerkiksi urheilullinen toiminta oli eriytynyt yhä selkeämmin omaksi haarakseen yhtenäisjärjestökulttuurisesta kokonaisuudesta. Muutosta oli edelleen vauhdittamassa se, että sotavuodet avasivat kadoksissa olleen keskusteluyhteyden kahden suuren keskusjärjestön kesken aina ruohonjuuritasoa myöten. (Itkonen 1996, 219; 222; 385-389.)

Harrastus-kilpailullisella kaudelle perinteiset lajit – etunenässä yleisurheilu, voimistelu, hiihto, paini ja pesäpallo - saivat rinnalleen alati kasvavan joukon uusia lajeja. Uudet kentät ja sisäliikuntatilat mahdollistivat liikuntakulttuurin sisällöllisen muutoksen, kun yhä useammalle

lajille löytyi sekä harjoittelu- että kilpailumahdollisuudet. Toisaalta kehitystä vauhditti voimistuva kunnallinen liikuntahallinto, sillä yhä useammassa kunnassa liikuntapoliittiset linjanvedot voitiin tehdä oman urheilulautakunnan voimin. (Itkonen 1996, 220-221.) Lajien lisääntyminen merkitsi seuroille kiristyvää kilpailua niin harrastajista kuin kuntien tuolloin vielä vähäisistä resursseistakin. Koventuneessa tilanteessa seuran ja lajin menestyminen edellytti kilpailujärjestelmien kehittämistä, mikä puolestaan johti kasvaneisiin odotuksiin lajispesifejä suoritus- ja harjoituspaikkoja kohtaan. Menestyksen varmistamiseksi harrastajat pyrittiin sitomaan lajiin entistä tiukemmin. Seuratasolla yleisseurojen asema heikkeni suhteellisesti, kun lajikohtainen ajattelu, kilpailullisten tavoitteiden painottuminen ja uudet liikuntatilat höllensivät seurojen aiempia järjestösiteitä. Kunnallisen liikuntatoimen voimavarojen epätasainen jakautuminen kaupunkien ja maalaiskuntien välillä johti siihen, että kaupunkien seurat vetivät monipuolisemman toimintaympäristönsä vuoksi maakuntien nuorisoa puoleensa. (Itkonen 1996, 221.)

Itkonen kuvaa 1960-luvulla alkanutta ja 1980-luvulle kestänyttä kilpailullis-valmennuksellista seuratoiminnan kautta yhteiskunnallisen suunnitteluoptimismin ajaksi, jolloin ihmisten elämänlaatua pyrittiin kohentamaan laajoin poliittisin ja lainsäädännöllisin toimenpitein. Käytännönläheisesti seuraväki pääsi vaikuttamaan omiin asioihinsa kunnallisen liikuntasuunnittelun välityksellä, olivathan seurojen johtohenkilöt monesti eräänlaisessa kaksoisroolissa sekä päättämässä että vastaanottamassa kunnallisen liikuntatoimen suuntaamia resursseja. Kuntien liikuntahallinnossa puhaltavat tuulet olivat vaikuttamassa toisellakin tapaa seuratoiminnan muotoutumiseen. Itkonen toteaa Ilmaseen (1995, 283) viitaten, kuinka kunnan liikuntatoimen rooli muuttui seuratoiminnan vetäjästä yhä enemmän sellaiseen yhteistoiminnalliseen suuntaan, jossa aktiivisen toiminnan järjestäminen jäi pääasiallisesti seurojen vastuulle kunnan huolehtiessa toiminnan yleisten edellytysten luomisesta. (Itkonen 223-224.)

Kilpailullis-valmennuksellisella kaudella tiedosta ja tieteen tuloksista ja sovellutuksista tuli urheilun uudenlaista käyttövoimaa. Tämä näkyi erityisesti urheiluvalmennuksessa, jota pyrittiin tehostamaan paitsi kehittämällä keskusjärjestöjen alaisia koulutusjärjestelmiä myös nojaamalla viime kädessä täysin ammattimaiseen, yliopistopohjaiseen koulutukseen. Itkonen kuvaa valmennuksen muutosta yhteiskunnallistumisen ja tieteellistymisen termein, joista edellinen tarkoittaa yhteiskunnan voimavarojen laajamittaista hyödyntämistä, jälkimmäinen laajaa poikkitieteellisen tiedon hyväksikäyttöä. Tiedon korostuessa valmennus ammattimais-

tui saaden selvät työnjaolliset piirteet. Lasten ja nuorten osalta valmennuksellinen muutos johti kilpailujärjestelmien ulottamiseen yhä nuorempiin ikäluokkiin. (Itkonen 1996, 224-225.)

Itkosen mukaan kilpailullis-valmennuksellisen kauden tarkastelu jää puutteelliseksi, jos kuntoliikunnan osuus sivuutetaan (1996, 225). Tutkijan (1996, 225-226; 398-402; 2000, 22-24) analyysyjä seuraten päästään arvioimaan sitä, mikä merkitys kuntoilun tulemisella oli seuratoimintojen muotoutumisessa. Ensiksi, valmennuksen ammattimaistuminen oli osaltaan sidoksissa liikuntasuunnittelun arvonnousuun ja tuotetun tiedon määrään. Tämä puolestaan johtui siitä, että yhteiskunnallisen murroksen seurauksena julkishallinto kiinnostui kuntoilun vaikutuksesta ihmisten hyvinvointiin. Toiseksi, kuten tapahtumat Itkosen tutkimuskohteessa Varkauden kaupungissa osoittavat, kuntoilun tuleminen johti siihen, että ihmiset kanavoivat liikuntaharrastustaan seuratoiminnan ulkopuolelle. Esimerkiksi kuntoilubuumista siinneet puulaakiporukat olivat omatoimisia, seuratoiminnasta riippumattomia liikunnallisia yhteisöjä. Kolmanneksi, kuntoliikunnan esiinmarssi johti kunnallisen liikuntapolitiikan uudelleen arviointiin ja sitä kautta edelleen urheiluseuraväen keskuudessa vastareaktioihin. Varkauden kunnanvaltuuston pyrkiessä - urheilulautakunnan näkemyksistä poiketen - kannanotoissaan siirtämään liikuntapoliittista painopistettä kuntoilun ja suurten massojen liikuttamiseen, kilpaurheiluväki asettui puolustusasemiin sillä seurauksella, että urheiluseurat tietyllä tapaa koteloituivat vaalimaan omaa näkemystään liikuntakulttuurin sisällöstä vielä 1960- ja 1970-luvuilla. Itkonen (2000) toteaaakin myöhemmin, että kuntoilualue ei monin paikoin menestyksellisestä esiintulostaan huolimatta rantautunut seurariientoihin kovin hyvin. Koteloitumisen lisäksi tähän on olemassa kaksi pääasiallista syytä. Yhtäältä oman lajin kaikenpuoleisen resurssoinnin turvaaminen on edellyttänyt sitä, että laji on nauttinut yleisön, harrastajien ja median suosiota. Tämä puolestaan on edellyttänyt sitä, että lajin kilpailuolosuhteet ovat olleet ajanmukaiset. Toisaalta, kuten arkihavainnot elämän kaikilla osa-alueilla osoittavat, kestää oman aikansa, ennen kuin uudet ideat saavat raivattua tilaa. (vrt. Itkonen 2000, 22.)

Itkonen luonnehtii 1980-luvulta alkanutta ja edelleen jatkuvaa seuratoiminnan kautta sanalla eriytyminen. Sen ominaispiirteiden kuvaamisessa hän tukeutuu pitkälti Klaus Heinemannin vuonna 1989 ilmestyneeseen artikkeliin Der "Nicht-Sportliche" Sport. Heinemannin artikkelin olennainen ajatus on Itkosen sanojen mukaan siinä, että liikunnan sisällöllinen muutos synnyttää 'uusia liikuntakulttuureja sekä uusia liikunnallisia organisaatioita' (Itkonen 1996, 226). Artikkelin asiasisällön tiivistymänä voidaan pitää niitä linjauksia, jotka Itkonen esittää "Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot" –julkaisun artikkelissa

”Kansalaistoiminnan suuri linja”. Eriytyneen seuratoiminnan kauden suuret linjat kiteytyvät tällöin seuraavaan kolmeen näkökulmaan:

1. Kuntoliikunnan ja ruumiin kulttuurin muotojen lisääntyminen on synnyttänyt liikuntaa, jolla ei ole mitään tekemistä suorituskeskeisen urheilun kanssa.
2. Urheilun sisällä on tapahtunut jako yritysmäiseen huippu-urheiluun ja vapaaehtoiseen liikunnan kansalaistoimintaan.
3. Ihmisten liikunnallisten viiteryhmiä määrä on kasvanut. Huomattava osa näistä ryhmistä toimii omatoimisesti ilman siteitä paikallisiin, alueellisiin tai valtakunnallisiin liikuntaorganisaatioihin. (Itkonen 2000, 24.)

3.2 Seurakentän kantaäidit

1910-luvun alussa perustetut Jyväskylän Weikot ja Jyväskylän Kisa-Toverit (JKT) olivat jyväskyläläisen seurakentän ehdottomia voimahahmoja ennen sotia. Vapaapalokunnasta erkaantunut JKT ja työväentaustainen Weikot olivat vuosisadan ensimmäisinä vuosikymmeninä todellisia yleisseuroja: niiden siipien suojissa harrastettiin lähes kaikkea mahdollista kesälajeista talvilajeihin ja yksilölajeista joukkuelajeihin. Suuresta joukostakin yleensä aina yksi laji on ylitse muiden. 1930-luvun alussa JKT:n yleisurheilijat menestyivät erinomaisesti yleisessä sarjassa, mikä nosti seuran maan yleisurheiluseurojen eturiviin. Tämä näkyi välittömästi niin yleisön suosiossa kuin seuran jäsenmäärässäkin. Kukkeimman kukoistuksen aallonharjalla 1930-luvun alkupuolella seuran yleisurheilijoiden edesottamuksia saattoi olla seuraamassa kentän reunalla parituhatta jyväskyläläistä. Kun samaan aikaan seuran jäseneksi tunnustautui joka kymmenes paikkakuntalainen, ei ole liioiteltua sanoa, että JKT oli tuolloin vielä melko vaatimattoman taajaman huomattavan suuri urheiluseura. (Luoma-Aho 1982, 3.) Vastaavasti työväestön puolella Weikot oli omassa kastissaan. Työväen urheiluliikkeen keskuudessa seuralle ja sen urheilijoille ei tahtonut löytyä monissa lajeissa vastusta sen paremmin kaupungin rajojen sisäpuolelta kuin koko maakunnastakaan. Useista seurassa harrastetuista lajeista vahvimmin olivat 1920- ja 1930-luvuilla esillä nyrkkeily ja eritoten paini. (Mikonranta 1986, 6-7).

Käytännössä kaikkien lajien tasapuolinen kohtelu oli laajalle levittäytyneissä yleisseuroissa mahdotonta. Niinpä jo ennen sotia JKT:sta lähtivät omille teilleen naisvoimistelijat, jalka- ja

jääpalloilijat, pesäpalloilijat, painijat ja nyrkkeilijät, pyöräilijät sekä yleisurheilijat. Vastaaviksi uusiksi seuroiksi perustettiin Jyväskylän Naisvoimistelijat (1917), Jyväskylän Palloilijat (1923), Jyväskylän Kiri (1930), Jyväskylän Voimailijat (1932), Jyväskylän Pyöräilijät (1935) ja Jyväskylän Kenttärheilijat (1938). (Luoma-Aho 1982, 3-4.) Weikoissa ”henkilökemioiden” toimimattomuus ja yleisurheilijoiden lajikohtaiset pyrkimykset johtivat siihen, että Voimistelu- ja Urheiluseura Jyväskylän Toverit perustettiin uudeksi yleisurheiluun keskittyneeksi seuraksi vuonna 1934. (Mikonranta 1986, 7.)

Erikoistuminen oli niin seuroille kuin sen jäsenille kuitenkin vielä pitkään varsin suhteellinen käsite. Tovereiden toiminta laajeni talvisotaan mennessä niin, että yleisurheilun lisäksi seurassa harrastettiin liki kymmentä muutakin lajia (ks. Mikonranta 1986, 27). Aivan samoin oli asian laita myös joissakin svullin puolen ”erikoisseuroissa”. Esimerkiksi Jyväskylän Kenttärheilijoissa harrastettiin yleisurheilun rinnalla 1940- ja 1950-luvuilla varsin voimaperäisesti myös suunnistusta ja koripalloa. Sen lisäksi talvisin hiihdettiin, pujoteltiin ja luisteltiin kuntoilumielessä. (Lehtinen 1988, 36-40; 50-56.) Pesäpallon erikoisseuraksi perustetun Jyväskylän Kirin jäsenet harrastivat liikuntaa laajalla säteellä osallistuen myös monien muiden seurojen järjestämään toimintaan. Yleismiehen ja -naisen rooli oli mahdollinen, koska pesäpallon taso ei ollut valtakunnassa vielä niin korkea, että olisi ollut pakko erikoistua vain yhteen lajiin. Harjoitukset eivät olleet kovin raskaita ja ottelujakin oli sen verran vähän, että pelaajat kaipasivat muutakin toimintaa liikuntaviettinsä tyydyttämiseksi. ”Monipuolisuus oli ajan kuva” ja ”se, joka urheili, harrasti yleensä useaa lajia”. (Laitinen 1980, 51.) Tämä ajattelutapa heijastui siihen, että muiden lajien harrastamisen nähtiin palvelevan myös pesäpalloilua ja päinvastoin. Talvisin hiihtäen tai jääpalloa pelaamalla saatiin luotua peruskunto tulevaa kesää silmällä pitäen.

Yleisesti ottaen yleisurheilu, hiihto, paini ja pesäpallo olivat Jyväskylän suosituimpia urheilulajeja sotia edeltävinä aikoina. Saavutetuilla mitaleilla mitattuna menestynein laji oli kuitenkin ammunta, jonka eri variaatioissa Kullervo Leskinen ja kumppanit niittivät mainetta ja kunniaa ennennäkemättömällä tavalla 1930-luvulta aina 1960-luvulle asti (ks. Tommila 1972, 559). Kultaa ja kunniaa riitti myös ampujien edustamalle seuralle, sillä Keski-Suomen Ampujia pidettiin aikanaan maailman parhaana ampumaseurana. Ammunta ei kuitenkaan ollut lajina sen kaltainen, että se olisi houkutelut suuria harrastajamääriä tai yleisömassoja taakseen. Tässä mielessä muut lajit saivat osakseen enemmän huomiota. (Laitinen 1997, 171.)

3.3 Laajenevan urheiluliikkeen puitteet

Jyväskylän henkinen ilmapiiri muuttui 1940-luvulla. Kaupungin väkimäärä lisääntyi huomattavasti, kun keskustaa ympäröivät työväestön asuinalueet tehtaineen liitettiin osaksi kaupunkia. Samalla teollisuustyöväestä tuli kaupungin suurin ammattiryhmä. Oman mausteensa kaupungin katukuvaan toivat ne noin 5000 karjalaista, jotka sijoitettiin Jyväskylään luovutetun Karjalan alueelta. Kyseiset seikat näkyivät heti vuoden 1945 kunnallisvaaleissa, missä vasemmistopuolueet saivat - valtakunnallista kehitystä noudattaen - enemmistön valtuustopaikoista. (Kaakkuriniemi 1997, 22). Tästä eteenpäin Jyväskylä oli poliittisesti kallellaan vasemmalle aina vuoden 1988 historiallisina pidettyihin kunnallisvaaleihin asti. Tuolloin oikeistopuolueet pääsivät enemmistöön yhden edustajan turvin vihreiden ensimmäisen valtuutetun ollessa vaa'an kieli-asemassa.

Urheiluliike kasvatti suosiotaan välittömästi sotia seuranneina vuosina. Kun vuonna 1945 TUL:n Keski-Suomen piirissä oli seuroja 33 kappaletta, niin vuonna 1953 niitä oli jo 82 kappaletta. Piirin seurojen jäsenmäärä kasvoi kyseisenä ajankohtana noin 6500:sta noin 15 500:aan. (Kolehmainen 1969, 106; 166-167.) SVUL:n Keski-Suomen piirissä kehitys noudatti samaa kaavaa. Vuonna 1945 piirin muodostivat 45 seuraa, joissa oli jäseniä hieman yli 7000. Seitsemän vuotta myöhemmin rekisteröityjä seuroja oli jo 90, ja jäseniä niissä oli lähes 17 000. (Kulha 1967, 219). Tämän kiivaan kasvukauden aikana Jyväskylään perustettiin kuusi uutta TUL:n seuraa ja neljä SVUL:n seuraa (Kolehmainen 1969, 168; Kulha 1967, liite 8: 248-252). Osa tullilaisista uusista seuroista kohdensi toimintansa jollekin tietylle asuinalueelle, mutta yhä selvemmin oli nähtävissä lajierikoistuminen: esimerkiksi uimarit, nyrkkeilijät ja palloilijat perustivat omat seuransa (Mikonranta 1986, 28). Voidaankin sanoa, että siinä missä erikoistuminen oli selvästi nähtävissä joissakin lajeissa SVUL:n seurojen puolella jo 1930-luvulla, vastaava toteutui TUL:n puolella pääasiassa 10-20 vuotta myöhemmin. Kaiken kaikkiaan aikakautta leimasi näiden kahden keskusjärjestön välinen kilpailu ja eripura. Huomattava edistysaskel valtakunnallisessa urheilupolitiikassa saavutettiin vuonna 1966, jolloin SVUL:n ja TUL:n allekirjoittaman runkosopimuksen perusteella liittojen alaisuuteen kuulleet edustusurheilijat saivat luvan kilpailla samoissa kisoissa niin ulkomailla kuin kotimaassakin (ks. Kolehmainen 1969, 114-118; Hentilä 1992, 353).

Kasvava urheiluliike toi kaupungille paineita suorituspaikkojen rakentamiseen. Vuosien 1948 ja 1955 liikuntapaikkojen rakentamista pohtineiden toimikuntien suositusten perusteella varsinainen työ pääsi vauhtiin. Keljon (1949), Koskenharjun (1952) ja Halssilan (1953) urheilukentät rakennettiin samalla kun vanhoja kenttiä parannettiin. Tuomiojärven rannalle valmistui uimalaitos (1949) ja yliopistolle uimahalli (1955). Pesäpalloilun ja yleisurheilun suuren suosion vuoksi vuonna 1926 valmistuneen Harjun kentän suorituspaikat uusittiin täysin ja kentän länsisivulle rakennettiin uusi katsomo. Seuraavan vuosikymmenen merkittävin liikuntarakentamisen kohde oli Laajavuoren urheilukeskus. Uuden talviurheilukeskuksen rakentamista suunniteltiin jo 1940-luvulla, mutta vasta 1960-luvun alussa päästiin alueen rakentamiseen. (Nygård 1989, 75-79; Tommila 1972, 670.) Vuonna 1965 Laajavuoreen valmistui 90 metrin suurmäki, jonka jälkeen aluetta on paranneltu 1970-luvun lopun vuosia lukuun ottamatta lähestulkoon vuosittain (ks. Pasanen 1993, 7-8). Laajavuoren rakentamista vauhditti paitsi talviurheilulajien suuri suosio myös matkailullinen näkökulma. Jyväskylästä puuttui 1960-luvulla vetovoimainen matkailukohde. Laajavuori tarjosi kaikki mahdollisuudet talviurheiluun ja kesällä retkeilyyn. Alueen merkitys korostui entisestään, kun lasten hiihtolomat laajenivat 1960-luvulla. (Mäkinen 1998, 44-46.)

3.4 Jyväskylä – pesäpallohullu kaupunki

Sotien jälkeen Jyväskylä leimautui vahvasti pesäpallokaupungiksi. Pesäpallon suosion taustalla oli monta tekijää, joista monet perustavimmista juontavat juurensa jo sotia edeltäneisiin vuosikymmeniin. Jyväskylän Kirin ja myös yleisemmin pesäpallon historiaan paneutuneen Erkki Laitisen analyyseistä on irrotettavissa seuraavia selittäviä tekijöitä. Ensiksi, Jyväskylä oli vuosisadan vaihteen molemmin puolin vireä koulukaupunki. Maan ensimmäinen suomenkielinen oppikoulu, Jyväskylän ylä-alkeiskoulu (1857), ja sen perinteitä jatkanut Jyväskylän Lyseo (1873), maan ensimmäinen opettajia valmistava seminaari (1863) ja maan ensimmäinen tyttölyseo (1864) takasivat sen, että kaupungissa oli runsaasti parhaassa urheiluiässä olevaa nuorisoa. Toiseksi, Jyväskylän seminaarissa ja lyseossa pelattiin erilaisista palloleikeistä hioutunutta kuningaspalloa ensimmäisen kerran ilmeisesti jo 1870-luvulla. 1940-luvun näkökulmasta katsottuna pallonlyönnillä oli siis jo melkoiset perinteet kaupungissa. Kuningaspallossa ilmenneiden heikkouksien vuoksi peli oli kuitenkin vaarassa kuitua pois kilpailullisempien lajien, etupäässä yleisurheilun puristuksessa 1900-luvun alussa. Kolmanneksi, näin olisi ilmeisesti käynytkin, jollei Jyväskylän lyseota käynyt Lauri ”Tahko” Pihkala olisi kehi-

tellyt Amerikan matkoilta saamiensa vaikutteiden pohjalta kuningaspalloa eteenpäin: ensin syntyivät pitkäpallon säännöt (1917) ja muutamaa vuotta myöhemmin pesäpallon (1922). Neljänneksi, kansalaissodan jälkeen maaperä oli muutoinkin suotuisa pesäpallon leviämislle. Suojeluskunnat ottivat ensin pitkäpallon ja myöhemmin pesäpallon harjoitusohjelmaansa, koska pelin katsottiin kehittävänsä sotilaallisia taitoja ja siten edistävän maanpuolustustyötä. Viidenneksi, pesäpallon sarjajärjestelmää kehitettiin 1930-luvun alussa. Muutos oli huomattava edistysaskel, sillä uudistuksen myötä ottelumäärät lisääntyivät, pesäpallon taso nousi ja yleisön kiinnostus heräsi. Kuudenneksi, oman pesäpallöseuran, Jyväskylän Kirin, perustaminen merkitsi sitä, että entistä useampi jyväskyläläinen pääsi pelaamaan suosittua kilpa-pesäpalloa. Tätä ennen pesäpallosta kiinnostuneiden oli pitänyt pelata pelin tuolloin jo laskusuunnassa ollutta lajin suojeluskuntaversiota. Kirin perustamisen jälkeen lajin pariin hakeutuivat innolla miesten lisäksi myös naiset. Seitsemänneksi, niin sanotun kansakoulusarjan käynnistäminen vuonna 1931 imi nuorison entistä vankemmin lajin pariin. Koulujen liikuntatunnit olivat merkityksellisiä, koska useimmat nuoret oppivat lajin perustaidot nimenomaan kouluissa. Kahdeksanneksi, Kiri pelasi jo ennen sotia useampaan otteeseen korkeimmalla sarjaportaalla vetovoimaisten tähtien johdolla. Kotikutoisten huippu-urheilijoiden edesottamukset pitivät jo sinällään yllä suuren yleisön mielenkiintoa lajia kohtaan. Kirin nousu mestaruussarjaan kauden 1945 päätteeksi, seuran hyvin hoidettu juniorityö sekä kilpailumahdollisuuksien lisääntyminen sarjaorganisaation uudelleenkehittämisen seurauksena olivat puolestaan ”akuutteja” syitä pesäpallon tulevalle voittokululle kaupungissa. Sanalla sanoen pesäpallo oli muotia nuorison, etenkin poikien keskuudessa. (Laitinen 1980, 11-65.)

Pesäpallokaupungin maineeseen Jyväskylä kohosi viimeistään 1950-luvulla. Kultaisella vuosikymmenellään, vuosina 1949-1958, Kiri voitti yhdeksän mitalia, joista neljä oli kultaa. Kirin naisjoukkue Kirittäret onnistui sekin saalistamaan neljä mitalia, joista yksi oli kultainen. Parhaimmillaan miesten mestaruussarjassa pelasi 1950-luvun loppupuolella kolme jyväskyläläisjoukkuetta, kun Kirin lisäksi mestaruutta tavoittelivat myös Jyväskylän Veikot ja Hongikon Nuorisoseuran Urheilijat (HoNsU). Pesäpallon voittokulkua kaupungin urheiluelämässä vauhditti paitsi se, että laji oli suuren yleisön lemmikki myös se, että voitonhuumasta päästiin nauttimaan kahtiajakautuneen järjestökentän molemmilla laidoilla. Kävi näet niin, että järjestörimielisyyksien vuoksi TUL pyöritti vuosina 1957-1966 omaa pesäpallon mestaruussarjaansa. Tänä aikana jaossa olleista kymmenestä mestaruudesta jyväskyläläisjoukkueet veivät seitsemän. Voittajia olivat vuorollaan Keljon Viesti, Jyväskylän Lohi, Jyväskylän Nousu sekä Jyväskylän Pesä-Veikot, joka vielä 1950-luvun alussa pelasi pesäpalloliiton mestaruussarjassa

Jyväskylän Veikkojen nimellä. Huippuvuotena 1963 TUL:n sarjan kärkinelikko muodostui puhtaasti jyväskyläläisistä seuroista. Jyväskylä olikin noihin aikoihin aivan ylivoimainen pesäpallopaikkakunta Suomessa. (Laitinen 1980, 69-79; Laitinen 1997, 171-173.)

Pelkkä mestaruussarjatason joukkueisiin kohdistunut katse ei riitä yksinään antamaan oikeaa kuvaa siitä, missä laajuudessa pesäpalloa harrastettiin Jyväskylässä ja mitä pesäpallo merkitsi 1940- ja 1950-luvulla jyväskyläläisille. Sen lisäksi että korkeimmalla sarjaportaalla oli vankka jyväskyläläisedustus, suomensarjassa pelasivat 1950-luvulla enemmän tai vähemmän yhtäjaksoisesti Kirin kakkosjoukkue (Kiri II), HoNsU, KeNsU ja Lohi (Laitinen 1980, 104). Tähän samaan joukkoon lukeutui vielä Kirin sisarseura Kiri-Veljet, joka perustettiin järjestötekni-
sistä syistä ikään kuin toiseksi väyläksi mestaruussarjaan - Kirillä kun olisi riittänyt pelaajamateriaalia toiseenkin mestaruussarjatasoiseen joukkueeseen (emt., 94-95). Lukuisten huippujoukkueitten lisäksi kaikilla seuroilla oli oma juniorikoulunsa. Kirin ensimmäisen (1953) mestaruuden tuoman valtaisan innostuksen huumassa pojat hakeutuivat pesäpallon pariin sankoin joukoin. Laajaa kysyntää varten tarvittiin lukuisia joukkueita tyydyttämään pelihalu. Kiri käynnistikin seuraavana vuonna korttelisarjan, josta tuli heti menestys. Jännityksen takasi se, että pelit eivät olleet suinkaan vain poikien keskinäisiä kamppailuja, vaan niissä ratkaistiin myös korttelien ja kulmakuntien ”herrsus”. (emt., 82-84.)

Oma lukunsa oli ottelupaikkana toiminut Harjun urheilukenttä. Se sijaitsi aivan kaupungin sydämessä luonnonkauniilla paikalla, joten sinne oli helppo tulla ja tunnelma syntyi kuin itsestään. Yksi urheiluvuoden ehdottomista kohokohdista oli Harjulla pelattu Kirin ja Veikkojen välinen sarjaottelu. Kummankin joukkueen omatessa selkeästi oman kannattajakuntansa ja kummankin joukkueen kuuluessa eri liittoihin tunnelma oli käsin kosketeltavissa. Parhaimmillaan kiihkeää paikalliskamppailua seurasi 4000-5000 katsojaa. Toisaalta Harjun nurmikettä oli itsessään jo omalaatuinen. Runsaasta pelaamisesta johtuen kentän kunto ei ollut aina paras mahdollinen. Varsinkin sateisella säällä pallo käyttäytyi aika ajoin vierailevan joukkueen silmissä varsin arvaamattomasti. Harju olikin 1950-luvulla jyväskyläläisen pesäpalloelämän symboli, jonka maine tunnettiin myös muualla Suomessa. (Laitinen 1980, 104-107.)

Harjulla on niin keskeinen merkitys kaupungin urheilun kehittymisen kehtona ja seuratoiminnan tyyssijana, että sen vaiheita on syytä käsitellä hieman laajemminkin. Harju valmistui vuonna 1926. Noihin aikoihin jotkut kutsuivat kenttää Hossanpaanaksi, joka tarkoitti suurin piirtein ’hullunrataa’ (Koivisto 1997, 290). Valmistumisensa jälkeen Harjusta tuli yleisurhei-

lun ja pesäpallon päänäyttämö, talvella kenttää käyttivät ahkerasti luistelijat. Sotia seuranneina vuosina Harjun kenttä oli valtavassa käytössä. Kahdesti viikossa järjestetyt soittoillat ruusettiluisteluineen tarjosivat kaupunkilaisille ajan oloon mahdollisuuden mielekkääseen vapaa-ajan viettoon. Muina aikoina kenttä täyttyi taitoluistelijoista, pikaluistelijoista, jääpalloilijoista, jääkiekkoilijoista sekä muuten vain paikalle aikaa tappamaan saapuneista lapsista ja nuorista. Harjun monikäyttöisyys ilmenee siitä, että alue on ollut monesti myös moottoriurheilun näyttämö. Vanhemman sukupolven muistissa lienevät edelleen hyvin Suurajot vuosina 1956-1971 käynnistäneet Harjun mäkikokeet ja TT-kilpailuissa esiintyneet moottoripyörät. Urheilukentällä on joskus ajettu jopa jääspeedwaykilpailuja! Kaiken kaikkiaan kaupungin moottoriurheilu oli noihin aikoihin siinä määrin vireää, että Jyväskylää pidettiin 1960-luvulla Suomen johtavana moottoriurheilukeskuksena. 1960- ja 1970- lukujen taite toi sitten muutoksen. Eri syistä johtuen niin luistelu, pesäpallo kuin moottoriurheilukin loppuivat Harjulla. (Laitinen 1997, 183-184.) Nykyisin Harju toimii yleisurheilun lisäksi jalkapallon päänäyttämönä Jyväskylässä.

Jyväskylän toinen pesäpallon pääareena oli Puistokadun kenttä eli ”Puikkari”. Myös siellä vallitsi omanlaisensa tunnelma. Yhtäältä lukuisat harjoitukset ja pelit takasivat sen, että kentällä vilisi alati mailan ja pallon kanssa kulkevaa väkeä. Toisaalta, koska kenttä sijaitsi keskellä kaupunkia, sinne myös kertyi helposti väkeä seuraamaan kentän tapahtumia. Niinpä pikkupoikienkin pelejä saattoi olla sunnuntaikävelyn lomassa seuraamassa joskus satoja ihmisiä. Kun pesäpalloa pelattiin edustus-, junioreiden ja korttelijoukkueiden lisäksi vielä kouluissa, puulaakijoukkueissa ja erilaisissa vapaamuotoisissa poikaporukoissa, voidaan sanoa, että laji nautti laajasta kansansuosiota. Pesäpallo olikin osa jyväskyläläistä elämänmuotoa 1950-luvulla: Ihmiset joko itse pelasivat pesäpalloa, tai sitten he katselivat sitä. Yhtälailla pesäpallo oli yleinen puheenaihe. (Laitinen 1980, 104; 107.)

Vielä 1960-luvun alussa pesäpallon asema oli muiden kesälajien rinnalla ylivoimainen. Korttelisarja pyöri ja laji nautti yleisestä kansansuosiesta. Vuosikymmenen loppupuolelle tultaessa pesäpallo alkoi kuitenkin menettää suosiotaan. Pesäpallolla oli edelleen kaupungin suosituimman lajin valtikka kädessään, muttei yhtä selvästi kuin ennen. Suurin syy lajin suosion heikkenemiseen oli siinä, että kaupungin pääsarjajoukkueet eivät enää pärjänneet yhtä hyvin kuin aiemmin. Kilpailun kiristyessä Kiri tippui kultakannasta ja ajautui vuonna 1964 saavutetun viidennen mestaruuden jälkeen ”hissiliikkeeseen” pääsarjan ja suomensarjan välillä. Myös paikallisvastustaja HoNsU tuskaili 1960-luvun lopulla saman ongelman kanssa: saa-

vuttamiensa kolmen pronssin jälkeen edessä oli tippuminen suomensarjaan. Laitisen arvion mukaan vuonna 1971 koettiin jyvaskyläläisen pesäpalloilun nöyryyttävin hetki 25 vuoteen, kun miesten mestaruussarjassa ei pelannut ainuttakaan paikallista joukkuetta. (Laitinen 1980, 115-119; 136-139.)

Urheilullinen tappio oli 1960- ja 1970- lukujen taitteessa selviö, kun pesäpalloilun pääsarjaseurat, Kiri ja HoNsU, tippuivat mestaruussarjasta. Pesäpallon ahdinkoa lisäsi pelien siirtyminen kaupungin sydäimestä Harjulta korvaavalle Hippoksen pesäpallostadionille. Siirto johtui siitä, että pesäpalloliitto oli kieltänyt hetkeä aiemmin nurmikenttien käytön pesäpallotteluiden alustana. Yleisön pelättiin kaikkoavan, sillä Hippoksen stadionin katsomotilat olivat heikot ja alue sijaitsi sivummalla kaupungin keskustan välittömässä tuntumassa sijainneeseen Harjuun nähden. Paikallisten vannoutuneiden pesäpallofanien keskuudessa Hippoksen tunnelma koettiin jo alusta alkaen valjuksi verrattuna Harjun luonnontilaiseen amfiteatteeriin. (Laitinen 1980, 138; Laitinen 1997, 177).

Pesäpallo sai kaupungissa kuitenkin uuden nosteen, kun Kiri nousi takaisin pääsarjaan joidenkin hapuilevien kausien jälkeen vuonna 1974. Uutena tulokkaana kaupunkilaisille esiteltiin Jyväskylän Lohi, joka pelasi miesten pääsarjassa enemmän tai vähemmän yhtäjaksoisesti seitsemän kautta vuosien 1972-1982 välisenä aikana. HoNsU pelasi suomensarjassa koko vuosikymmenen ja oli järjestyksessä kaupungin kolmas pesäpalloujoukkue. Kirin ja Lohen väliset paikalliskamppailut vetivät parhaimmillaan Lohen kotiareenalle Koskenharjulle lähes 4000 katsojaa. Laitisen mukaan oli kuitenkin aistittavissa, että ottelut eivät saavuttaneet enää samaa asemaa yleisön mielissä kuin 1950-luvun Kiri-Veikot –kamppailut ja 1960-luvun Kiri-HoNsU –kamppailut. Vuonna 1976 alkoi Kirin uusi mitaliputki, joka jatkui pitkälle 1980-luvun puolelle. Menestys toi jälleen katsojia katsomoihin, jopa niin, että joskus jouduttiin istumaan hietikolla. Aikalaisten mieliin on jäänyt mitä todennäköisimmin vuosi 1979, jolloin taistelu mestaruudesta oli äärimmäisen tiukka Kirin ja Hyvinkään Tahkon välillä. Kouvolassa pelattu ratkaiseva uusintaottelu muodostui todelliseksi kansanjuhlaiksi. Pelkästään Jyväskylästä otte-
lua lähti seuraamaan yli 30 täyttä linja-autolastillista kannattajia kymmenien ellei jopa satojen henkilöautoilla liikkuneiden lisäksi. Kun ottelua tultiin katsomaan vielä muualtakin maasta, tuloksena oli Suomen kaikkien aikojen ennätysyleisö – 9170 maksanutta katsojaa. (Laitinen 1980, 140-146).

Pesäpallon uusi tuleminen huipentui 1980-luvun alkuvuosiin, kun Kiri voitti Suomen mestaruuden miesten sarjassa vuosina 1982 ja 1984. Jälkimmäisenä vuotena menestys oli kaksinkertainen, sillä edellisellä kaudella pääsarjaan noussut Hongikon Nuorisoseuran Urheilijat sai heti Kirin jälkeen hopeaa. Urheilullisesta menestyksestä huolimatta pesäpallon valta-asema Jyväskylän suosituimpana urheilumuotona oli murenemassa, sillä uudet yksilölajit, monet palloilulajit ja etenkin jääkiekko valtasivat kaupungissa lisää alaa itselleen.

3.5 Juosten kansan suosioon

Pesäpallon ohella myös hiihto ja yleisurheilu olivat ehtineet vakiinnuttaa asemansa lajikartalla jo sotia edeltävinä aikoina. Lajeilla oli pitkät perinteet ja niitä harrastettiin laajalti läpi Suomen. Siinä missä pesäpallo oli kansallispelejä, olivat hiihto ja yleisurheilu kansallisurheilua (Laitinen 1980, 23; Hannus 1999, 26). Yleisesti ottaen voidaan todeta, että yleisurheilu oli sotien jälkeen ylivertaisessa asemassa muihin lajeihin nähden. Kansa rakasti yleisurheilua ja yleisurheilijoita Paavo Nurmen, Hannes Kolehmaisien, Ville Ritolan ja muiden aikakauden suurten juoksijoiden saavutusten tähden. Siten yleisurheilulla oli kansan vankka tuki takanaan. Toisaalta myös lähestyvät olympialaiset vaikuttivat siihen, että yleisurheilu oli ”muotia” sotien jälkeen.

Juoksun ja ylipäättään yleisurheilun harrastajien määrä ylsikin hulppeisiin mittasuhteisiin 1940-luvulla. Koko kansalle tarkoitettujen maastajuoksukilpailujen lähtöviivoille asetui kaiken kaikkiaan kymmeniä tuhansia suomalaisia. Vakavammalla mielellä juostuihin piirimestaruuskilpailuihin osallistui niihinkin yli 2300 osallistujaa, joista suurin osa oli aikuisia. Eikä yleisurheilun suosio näyttänyt laantumisen merkkejä seuraavien kolmen vuosikymmenen aikana. 1950-luku oli maaotteluiden kulta-aikaa. Kansallisen yleisurheilujoukkueen kulkiessa 11:een peräkkäiseen voittoon monet ”suuretkin” joutuivat nöyrytykseen. Yleisen innostuksen vallitessa ”uusien yleisurheilukenttien valmistui ympäri maata ennen näkemättömällä vauhdilla, ja kansallisia kisoja järjestettiin enimmillään jopa yli 400 kertaa kesässä”. (Hannus 1999, 31-35.) Vaikka edustusurheilijoiden mitalisaalis ehtyikin kilpailun kovetessa 1960-luvulla, olivat yleisurheilun harrastajajoukot laajemmat kuin koskaan aiemmin. Piirikunnallisia kisoja järjestettiin ennätysmäärin aina Pohjois-Suomea myöten. Omalta osaltaan kehitystä tuki se, että TUL:n ja SVUL:n urheilijat saivat solmitun yhteistyösopimuksen pohjalta otella katkoksen jälkeen taas samoissa kisoissa. 1970-luku toi mukaan ”vanhat hyvät ajat”,

kun sekä Helsingin (1971) ja Prahan (1978) EM-kisat että Münchenin (1972) ja Montrealin (1976) olympialaiset tarjosivat suomalaisille unohtumattomia juoksuelämyksiä. Kansalaiset vastasivat tähän omalla tavallaan ottamalla juoksun elämäntavaksi: ”hölkkäharrastus nousi kaikkien aikojen kukoistukseen ja jatkui maratonkuumeena hyvän matkaa seuraavan vuosikymmenen puolelle”. (Hannus 1999, 35-41.) Ja mitä ilmeisimmin, koska paikalliset juoksijat tarjosivat draamaa seuraavan kolmen vuosikymmenen aikana erityisesti juuri pitkillä matkoilla, yleisurheilu pysyi sekä harrastajien että suuren yleisön lempilapsena myös Jyväskylässä pitkän aikaa. Yleisurheilun paikallisesta suosioista ja arvostuksesta kertoo myös Jyväskylässä 1940-, 1950- ja 1960-luvulla järjestettyjen arvokilpailujen määrä. (ks. Tommila 1972, 671).

Sotavuosien jälkeen Jyväskylän yleisurheilu ei kuitenkaan alkanut pitkien juoksumatkojen voittokululla, vaan ensin olivat vuorossa pikajuoksijat. Senteillä ja sekunneilla mitattuna yleisurheiluseuroista nopeimmin sodan jälkeen pääsi jaloilleen JKT ja sen naisjuoksijat. Mirja Jämes ja Aili Reiko vastasivat erikseen ja yhdessä JKT:n muun pikaviestijoukkueen kanssa varsinaisesta mitalisateesta 1940-luvun lopussa. JKT olikin noihin aikoihin maan paras seura naisten yleisurheilussa. (Luoma-Aho 1982, 36). Kaupungin suosituimman urheilijan viittaa kanto harteillaan JKU:n värejä edustanut keihäänheittäjä Toivo Hyytiäinen, jonka pitkää ja menestyksestä uraa sävytti ehkä komeimmin Helsingin olympialaisista vuonna 1952 ansaittu pronssi. (Laitinen 1997, 171-172.) Jyväskylän Toverit menestyi Veikkojen kanssa 1940-luvun lopulla hyvin TUL:n sisäisessä kilpailussa. Parhaana vuotena 1946 JyTo oli TUL:n 11. paras seura päihittäen jopa Veikot, joka yleensä vei noihin aikoihin pidemmän korren seurojen keskinäisissä mitteloissa. Tovereiden sodan jälkeisiin valopilkkuihin lukeutui myös sodan vuoksi katkolla olleen katuviestin elvyttäminen. Vuodesta 1923 alkaen kaupungin keskustan kaduilla juostua katuviestiä pidettiin yhtenä urheiluvuoden kohokohtana, ratkaistiinhan siinä aina kaupungin yleisurheiluseurojen sen hetkinen ”nökkimajärjestys” (Mikonranta 1986, 43-44).

Pikamatkojen menestys vaihtui 1950-luvun loppupuolelle tultaessa pitkien matkojen menestykseen. JKU:n Reijo Höykinpuro juoksi ansiokkaasti vuosina 1958-1963 niin kansallisesti kuin pohjoismaisellakin tasolla tuoden kultaa 5000 ja 10 000 metrin matkoilta sekä maastojuoksusta. Kokonaisuus huomioon ottaen tätäkin paremmin menestyttiin maratonilla, jonka Suomen mestaruuden Tovereiden Olavi Manninen (1958, 1959) ja JKU:ta edustaneet Kalevi Ihaksi (1966, 1967), Pentti Rummakko (1968, 1969, 1971) ja Reino Paukkonen (1972, 1973) saalistivat peräti yhdeksän kertaa vuosien 1958-1973 välisenä aikana. JKU:n vahvaa panosta

tällä aikakaudella korostaa se, että Mauri Jormakan tiukasti valmentamat seuran miesjuoksijat menestyivät erinomaisesti myös keskipitkillä matkoilla, viesteissä ja maastossa (Laitinen 1997, 172.) Jormakan innostava vaikutus näkyi seurassa tuohon aikaan muutoinkin. Hänen ideoidensa pohjalta kehitetty yleisurheilukoulu saavutti niin suuren suosion nuorten keskuudessa 1950-luvun lopulla, että seurassa jouduttiin ohjaajien puutteessa pitämään aamu- ja ilta-päiväryhmät, jotta kaikki halukkaat saatiin mukaan. JKU olikin vuonna 1965 kaupungin suurin seura yli 1200 jäsenellään. (Lehtinen 1988, 59; 85).

1960-luvulla kilpailu yleisurheilussa kiristyi jatkuvasti tulostason noustessa. JKU:n menestyessä muut yleisurheiluseurat saivat tyytyä laihempiin tuloksiin. JKT:lla oli vielä joitakin yksittäisiä huippuja 1950-luvulla, mutta vähitellen seuran yleisurheilujaoston toiminta hiipui loppuen kokonaan 1960-luvun loppuun mennessä (Luoma-Aho 1982, 8). Myös Tovereissa menestys oli yhä harvemman harteilla. Suomen mestaruuskilpailuihin selviytyneitä huippuja ei seurassa enää ollut 1970-luvulla keihäänheittäjä Mikko Hiekkasta lukuun ottamatta. Seuran yleisurheilutoiminnan parhaimmat saavutukset ilmenivätkin muilla tavoin. Yhtäältä Toverit järjesti yhä useammin ja yhä vaativampia kilpailuja. Toisaalta seura pystyi vakiinnuttamaan asemansa I luokan yleisurheiluseurana onnistuneen juniorityön ansiosta (Mikonranta 1986, 46-48.) Kilpailun koveneminen havaittiin aikaa myöten myös Jyväskylän Kenttämurheilijoissa. 1970-luvun alun jälkeen seuran edustusurheilijat eivät ole tuoneet SM-mitaleita Jyväskylään enää siinä määrin kuin ennen. Kokonaisuus huomioon ottaen seura on kuitenkin menestynyt erittäin hyvin ”kultaputken” jälkeenkin. JKU:n voimakas juniorityö on nostanut monia yleisurheilijoita kansalliselle huipulle ja sen tuntumaan vuosi toisensa perään (vrt. Lehtinen 1988, 28-35). Niinpä seuran edustusurheilijat ja juniorit ovat hemmotelleet jyvaskyläläisiä aikaisempaa hieman vaatimattomammalla mutta kuitenkin jatkuvalla mitalivirralla. Uutta on se, että tytöt ja naiset ovat 1980-luvun alusta alkaen tulleet entistä voimallisemmin mukaan toimintaan - vastaavasti poikien määrä väheni romahdusmaisesti 1970- ja 1980-lukujen taitteeseen tullessa (Lehtinen 1988, 86-88). Valio-luokan yleisurheiluseurana JKU on vastannut monista Jyväskylässä järjestetyistä kansallisen tason kisoista. Kuntoiluideasta kehittynyt Finlandia Marathon järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 1978 ja se paisui puitteiltaan usean tuhannen juoksijan tapahtumaksi (emt., 78-80.)

3.6 Mäkihyppääjien mekka

Hiihdosta ei ollut tullut vielä 1910-luvulla koko kansan urheilua, vaan siinä oli kysymys lähinnä harvojen kilpahiittäjien voimainmittelöstä. Yleisin hiihtopaikka oli järven jää, kunnes 1920-luvulla ulkomailta saadun esimerkin mukaan siirryttiin murtomaahiihtoon. Keski-Suomi oli noihin aikoihin maan paras hiihtopiiri, mikäli menestyksen mittana käytetään saavutettuja mitali- ja pistesijoja SM-kilpailuissa. Jyväskylä puolestaan oli keskeinen SM-kilpailujen pito- paikka koko 1920-luvun. Talviurheilulajien suosiota kaupungissa lisäsi Taulumäelle vuonna 1925 rakennettu hyppymäki, joka viritti mäenlaskuinnostuksen ja sitä kautta myös yhdistetyn harrastuksen uudelle aaltopituudelle. Tuloksia saatiin odottaa kuitenkin 1930-luvun loppupuolelle, jolloin paikalliset suuruudet Paavo Vierto ja Niilo Toppila nousivat mäkimiesten eliittiin. Keski-Suomen miesten menestyminen mäkihypyssä rohkaisi seuroja rakentamaan hyppymäkiä muuallekin maakuntaan. Uudet hyppymäet kohosivat Saarijärvelle, Suolahteen ja Jämsänkoskelle, myös Jyväskylän Taulumäen mäki uusittiin. Jyväskylän Kisa-Toverit oli hyvien mäkimiestensä ansiosta Keski-Suomen mahtiseura, mutta hiihdossa hallitseva seura oli Saarijärven Pullistus. (Rasilainen 1987, 25-57.) Tässä asetelmassa heijastuvat pienoiskoos- sa koko maakunnan talviurheilun painopisteet. Jyväskylä oli keskeinen mäkimiesten syntysija, kun taas parhaat hiihtäjät tulivat maakunnista.

1930-luvulla hiihdossa kilpailutoiminta kasvoi jatkuvasti. Suojeluskunta, missä hiihto oli osa sotilaskoulutusta, oli merkittävä hiihtokilpailujen järjestäjä. Järjestön merkitystä hiihtoharrastuksen vauhdittajana kuvastaa se, että sk-hiihtojen määrä ylitti joinakin vuosina jopa SVUL:n Keski-Suomen piirin hiihtojen määrän. Suosion taustalla oli niin sanotut prosentti- hiihdot, joissa voitto ratkesi sen perusteella, mistä suojeluskunnasta tuli suhteellisesti ottaen eniten osanottajia kisoihin. Prosenttihiihtojen kerätessä tuhansia osanottajia SVUL ja suoje- luskunnat päätyivät 1930-luvulla yhteisymmärryksen vallitessa työnjakoon, jonka mukaisesti SVUL:n seurat hoitivat kilpahiihdon ja suojeluskunta massojen liikuttamisen. Suojeluskuntien merkitys massaurheilutapahtumien järjestäjänä ja sitä kautta myös seura-aktiivien esiin seu- lojana olikin ensiarvoisen suuri ensimmäisen ja toisen maailmansodan välisenä aikakautena. (Rasilainen 1987, 57.)

Hiihdon suosio ja taso alkoi nousta sotien jälkeen nopeasti vaikka välinepula olikin arkipäi- vää. Hiihdosta tuli pian yksi Keski-Suomen voimakkaimmista lajeista - näin erityisesti siksi, että hiihtoa harrastettiin laajalti myös maaseudulla (Rasilainen 1987, 59; Kulha 1967, 151).

Keski-Suomen hiihdon ykkösseura oli 1950-luvulla Jämsänkosken Ilves. Menestyksen merkittävä taustavaikuttaja oli Yhtyneet Paperitehtaat, jonka palvelukseen monet hiihtäjät siirtyivät Jämsänkoskelle tullessaan. Tunnetuin ja menestyksekkäin Ilveksen värejä edustanut hiihtäjä kautta aikojen on ollut Veikko Hakulinen. Hakulisen lukuisten mestaruuksien joukosta mainittakoon tässä olympialaiset kultamitalit vuoden 1952 Oslon 50 km:ltä ja vuoden 1956 Cortinan kisojen 30 km:ltä sekä vuoden 1960 Squaw Valleyn viestikulta. (Rasilainen 1987, 63-64.) Alppilajien ehdoton edelläkävijä on ollut Hankasalmen Kalevi ”Häkä” Häkkinen. Häkkisen 1940-luvulla pujottelulla alkanut ja 1960-luvulla nopeuslaskuun vaihtunut kilpailu-ura oli edelleen käynnissä 1980-luvulla. (Rasilainen 1987, 71).

Hakulisen ja muiden aikalaisten menestyksen myötä nuoret tulivat joukoittain hiihdon pariin. Hiihdon suosio oli 1950-luvun loppupuolella niin suuri, että voitiin puhua suorastaan osanotoryntäyksestä. SVUL:n Keski-Suomen piirin edustushiihtäjien menestyksen jatkuessa 1960-luvulla junioreiden valmentaminen laiminlyötiin vuosiksi. Valmentamisen tehostamisesta huolimatta kesti aina 1970- ja 1980-luvun taitteeseen asti, ennen kuin uusi hiihtäjäsukupolvi oli kypsä eturiviin. TUL:n hiihtoseuroissa tilanne oli päinvastainen. Kun liiton hiihtäjät eivät juurikaan menestyneet arvokilpailuissa 1950-luvulla, tilanteeseen haettiin piirissä ratkaisua panostamalla nuorten valmentamiseen. Tavoitteena oli erityisesti laajentaa harrastajapohjaa. Tulos näkyi 1960-luvun alussa hyvänä menestyksenä TUL:n nuorten sarjoissa. (Rasilainen 1987, 71-74; 89-90; 94.) Jyväskylässä talviurheiluvoimaansa TUL:n puolella näytti Jyväskylän Toverit. Sotien jälkeen hiihdon harrastaminen oli kasvanut seurassa niin, että vuonna 1960 hiihto oli ylivoimaisesti suosituin liikuntamuoto seurassa. Laajasta harrastajapohjasta nousi jatkuvasti uusia kykyjä, joiden avulla Toverit vakiinnutti 1960-luvulla asemansa TUL:n Keski-Suomen piirin ja kymmenluvun lopussa myös TUL:n parhaana hiihtoseurana. Seuran urheilijat menestyivät niin hiihdossa, mäenlaskussa kuin yhdistetyssä erinomaisesti vielä koko 1970-luvun ajan. Yleisurheilun ja talvilajien lisäksi Tovereissa harrastettiin lukuisia muitakin lajeja kuten suunnistusta ja eri palloilulajeja. Kilpailutoiminnan keskittäminen johti kuitenkin ennen pitkää siihen, että laji toisensa jälkeen ajettiin alas taloudellisista syistä. Joissakin tapauksissa pelaajat siirtyivät toisiin seuroihin. 1980-luvun alkaessa ympyrä sulkeutui, kun Toverit keskittyi entistä vahvemmin seuran alkuperäisiin valtalajeihin, yleisurheiluun ja hiihtoon. (Mikonranta 1986, 50-55; 58-62).

Jyväskyläläiseuroista Jyväskylän Hiihtoseura oli valtakunnallisen kärjen tuntumassa vielä 1950-luvun alussa, mutta menetti sen jälkeen asemiaan niin, ettei yltänyt enää 1950-luvulla

piirin kolmen parhaan hiihtoseuran joukkoon. Seuran mäkihyppääjistä kyseisellä kymmenluvulla mainetta niittivät Kaakkolahden veljekset Matti ja Eino, joista jälkimmäinen tuli tunnetuksi myös yhtenä maan parhaista pesäpallopelaajista. (emt., 66-68.) 1960- ja 1970-luvuilla seuran menestyksestä vastasivat lähinnä alppilajien edustajat, jossain määrin myös mäkihyppääjät (Rasilainen 1987, liite 3: 134-137). Perimmiltään näissä lajeissa menestyminen selittyy Laajavuoren erinomaisilla, lajispesifeillä olosuhteilla. Esimerkiksi Laajavuoren keskisuuren mäen (50 m) vieressä sijainnut pujottelurinteen hiihtohissi mahdollisti paljon suuremmat hyppymäärät kuin mitä muissa Suomen vastaavankokoisissa mäissä oli mahdollista hypätä. (Laitinen 1997, 182). Tätä mahdollisuutta käytti hyväkseen 1970-luvun lopulla myös muuan nuori poika. Jyväskylän Hiihtoseuraa edustanut nuori mäkihyppääjän alku Matti Nykänen pääsi laajemmin kansan tietoisuuteen voittamalla 17-vuotiaana ylivoimaisesti nuorten maailmanmestaruuden Saksan Liittotasavallan Schonachissa vuonna 1981 (Rasilainen 1987, 74). Sittemmin ”Masahiiri” kirjoitutti lajin historiaa uusiksi tavalla, jota kukaan ei osannut odottaa vielä 1980-luvun alussa. Riittänee, kun todetaan, että jossain vaiheessa Jyväskylästä alettiin puhua ”Nykäskylänä”.

3.7 Uuden liikuntakulttuurin kynnyksellä

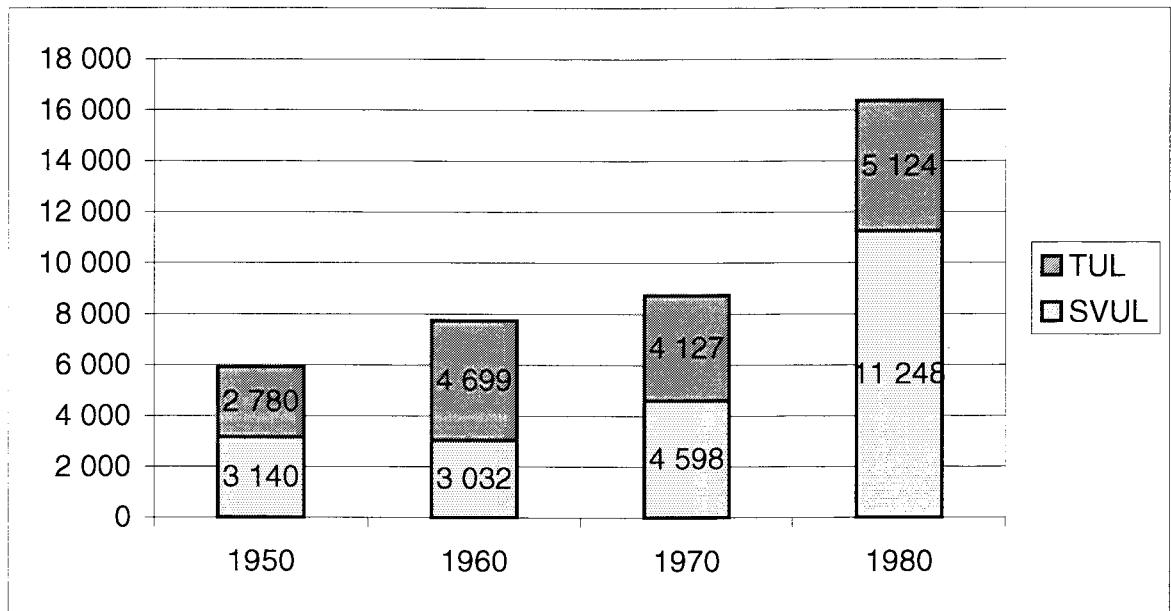
Liitteessä 1 esitetty taulukko kuvaa jyväskyläläisen seurakentän voimasuhteita jäsenmäärällä mitattuna vuosina 1950-1980. Kuviot 2-4 tiivistävät edelleen taulukon sisältämää informaatiota. Kuvioiden 2 ja 3 perusteella voidaan sanoa, että seurojen lukumäärä ja jäsenmäärä kasvoivat maltillisesti 1950- ja 1960-luvuilla. Tämän jälkeen tapahtui hyppäksenomainen, raju muutos. Vuosien 1970-1980 välisenä aikana seurojen lukumäärä kasvoi 36:sta 56:een ja samalla seurojen jäsenmäärä lähes kaksinkertaistui vajaasta 9000:sta yli 16 000:een.

Svullilaisten ja tullilaisten seurojen vertailu osoittaa, että SVUL:n puolen seuroja on aina ollut enemmän kuin työnväentaustaisia seuroja (Kuvio 3). Jäsenmäärien keskiarvojen vertailu puolestaan kertoo, että tullilaiset seurukset ovat aina olleet keskimäärin isompia kuin svullilaiset seurukset (Kuvio 4). Vuosi 1960 on vertailuajankohdista poikkeuksellinen, koska se osoittaa, että lukumäärältään vähäisemmissä tullilaisissa seuroissa oli huomattavasti enemmän jäseniä verrattuna enemmistönä oleviin SVUL:n puolen seuroihin (Kuvio 2). Tuolloin työnväentaustaisissa seuroissa oli keskimäärin yli kaksi kertaa enemmän jäseniä svullilaisiin seuroihin verrattuna. Mistä vuoden 1960 poikkeuksellinen tilanne kertoo? Jyväskylä oli tehdasyhdyskuntana

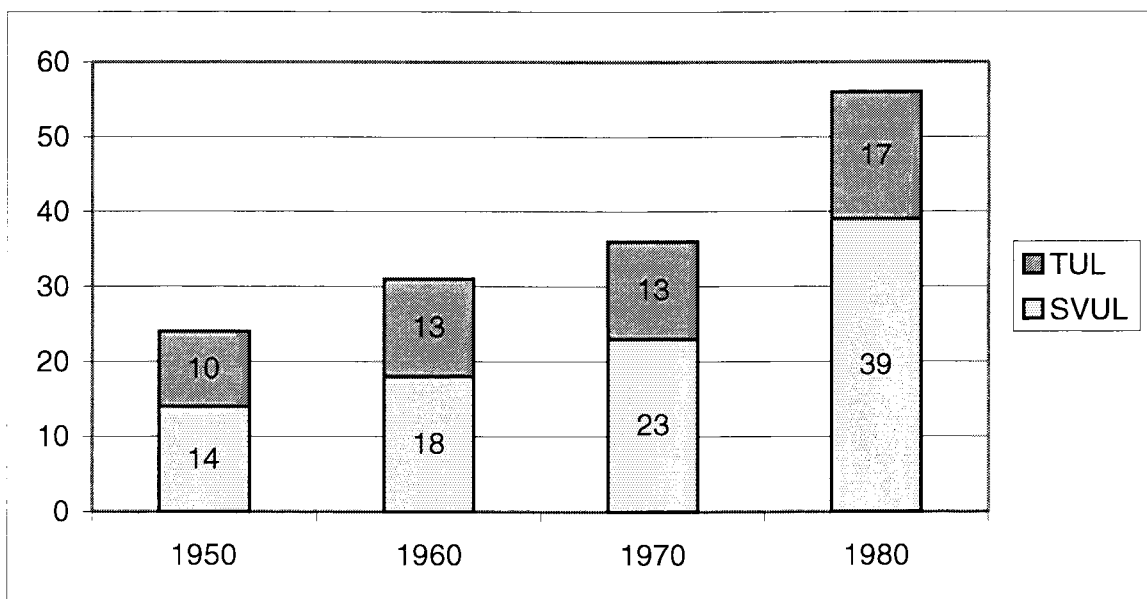
voimakkaimmillaan juuri 1950-luvulla. Kaupunki kasvoi ja teollisuustyöväen osuus korostui. Työväenaate eli voimakkaana ja mitä ilmeisimmin työväki teki tuolloin vielä selvästi pesäeroa porvarilliseen urheiluliikkeeseen. Vasara (1992, 333-334) toteaaakin, että seuraan liityttiin varsin tarkoin pitkään vielä sotien jälkeenkin sen mukaan, oliko kyseessä SVUL:n tai TUL:n seura. Valtakunnan mittapuun mukaan Keski-Suomi oli TUL:n kannatuksessa maan vahvimpia alueita vielä 1960-luvun puolivälissä (Kiviaho 1971, 30)

1970-luku toi muutoksen. Kymmenluvun aikana nimenomaan svullilaisten seurojen lukumäärä ja jäsenmäärä kasvoivat selvästi (Kuviot 2 ja 3). Uusia SVUL:n puolen seuroja syntyi kaupunkiin 16 kappaletta ja keskimäärin yksi seura liikutti noin 90 ihmistä enemmän kuin vuosikymmen aiemmin, kun vastaavasti uusia työväentaustaisia seuroja syntyi samaan aikaan vain neljä kappaletta ja myös seurojen keskimääräinen koko jatkoi laskuaan jo toista vuosikymmentä peräkkäin. (Kuvio 4). Vuosikymmenen aikana tilanne tasoittuikin siten, että SVUL:n ja TUL:n seuroissa oli keskimäärin yhtä monta jäsentä (Kuvio 4). Muutos on kokonaisuudessaan huomattava ja kertoo siitä, että työväenaate menetti 1970-luvulla merkitystään ihmisten liikunnallisen organisoitumisen taustavoimana (Hentilä 1992, 366). Sanalla sanoen aate purkautui.

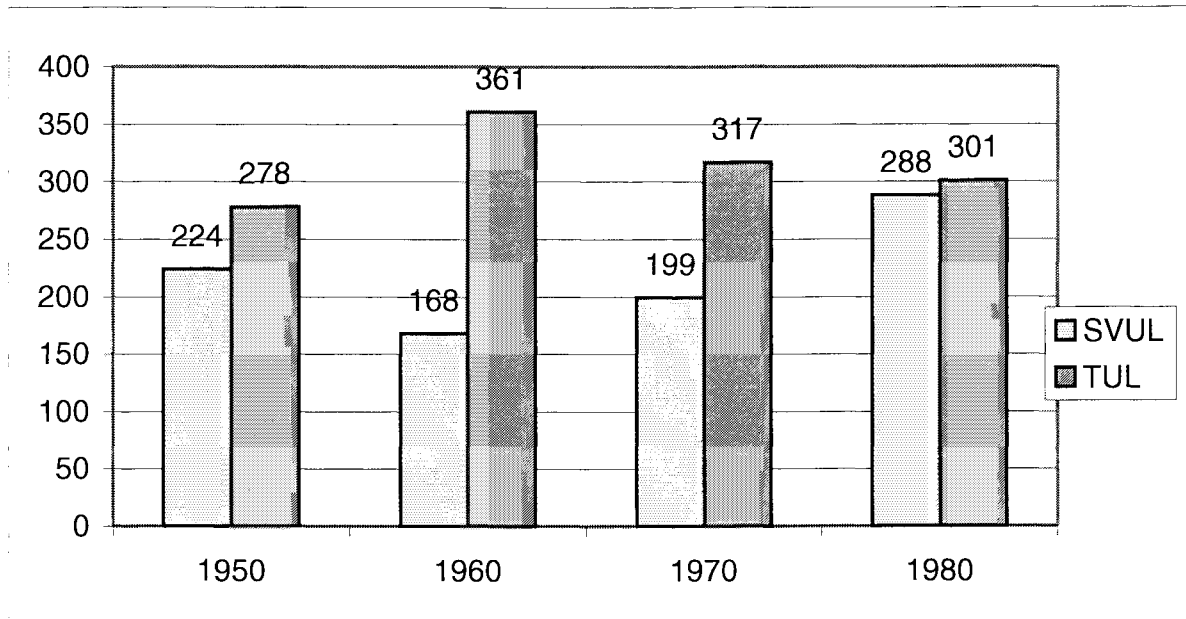
Keskiarvojen vertailu paljastaa jotain myös Svullilaisten ja tullilaisten seurojen ”luonteesta”. Svullilaisten seurojen pienempi seurakoko viittaa vahvasti siihen, että SVUL:n puolen seurukset ovat olleet erikoistuneempia ja siten myös kilpailullisempia kuin tullilaiset seurukset. Tämä on todettavissa myös lajivalikoiman perusteella. SVUL:n puolella palloilulajeilla on ollut lukuisampia omia seuroja kuin TUL:n puolella. Talviurheilumuodoissa Jyväskylän Hiihtoseura ja yleisurheilussa Jyväskylän Kenttärheilijat ovat edustaneet lajiin keskittynyttä erikoisseuraa. Toisaalta myös TUL:n puolella on ollut useampia erikoisseuroja jo 1940-luvulta lähtien. Kokonaisuus arvioituna jyväskyläläiselle seurakentälle on kuitenkin ollut leimallista isot työväentaustaiset yleisseurat. Ja juuri tässä näkyvät erot myös lajikulttuurin kohdalla: Tovereissa, Nousussa, Lohessa, Veikoissa ja Keljon Viestissä on harrastettu yleisurheilua, hiihtoa ja palloilulajeja saman ”katon” alla, kun taas esimerkiksi JKU, JHS ja Kiri ovat pysyneet vuosikymmenten saatossa yhä selvemmin omilla ”tonteillaan”. Yleisseuran olemus selittää samalla sen, miksi työväentaustaisten seurojen jäsenmäärä on ollut keskimäärin ottaen suurempi kuin SVUL:n seurojen.



KUVIO 2 Jäsenmäärät SVUL:n ja TUL:n seuroissa vuosina 1950-1980.



KUVIO 3. SVUL:n ja TUL:n seurojen lukumäärät vuosina 1950-1980.



KUVIO 4. SVUL:n ja TUL:n seurojen jäsenmäärien keskiarvot vuosina 1950-1980.

Jäsenmäärien vertailu tukee käsitystä, jonka mukaan yleisurheilu, hiihto ja pesäpallo ovat olleet valtalajeja Jyväskylässä koko sotien jälkeisen ajan (Liite 1). Yleisurheilun suosion voi päätellä kokolailla suoraan Jyväskylän Kenttärheilijöiden jäsenmäärästä (ks. Lehtinen 1988, 90). Sen sijaan hiihto ja pesäpallo ovat peitellymmän esillä, koska lajien harrastajat sekoittuvat moniin yleisseuroihin. Tästä samasta syystä jotkin lajit loistavat tyystin poissaolollaan. Esimerkiksi voimistelu, suunnistus ja lentopallo eivät näy tilastossa siinä laajuudessa kuin niitä on harrastettu.

Voimistelu on ollut siinä mielessä erikoinen laji, että se on kerännyt suurimmat harrastajajoukkonsa sykäyksittäin. Lajin suosio on aaltoillut TUL:n puolella Liittojuhlien ja SVUL:n puolella Suomen Suurkisojen tahdissa niin, että kisojen alla voimistelu on vetänyt seuroihin satoja ellei jopa tuhansia nuoria, etupäässä tyttöjä ja naisia. Kisojen jälkeen innostus on laantunut noustakseen taas uudelle aallonharjalle uusien juhlien lähestyessä (Kolehmainen 1968, 73; 119-120; Kulha 1967, 175-176). Suojeluskuntien tiedusteluhiihdosta jalostunut suunnistus keräsi kasvavan joukon harrastajia sotien jälkeen, jopa siinä määrin, että sitä pidettiin SVUL:n Keski-Suomen piirissä hiihdon ja yleisurheilun rinnalla yhtenä kolmesta ”suuresta” yksilölajista. Suunnistuksen suosion kasvua suurten massojen harrastukseksi maakunnassa on edesauttanut se, että lajin puitteet ovat olleet otolliset myös maaseutuoloihin. (Kulha 1967,

112; 124; 173; 204.) Lentopallo kotiutui Jyväskylään 1940-luvulla Karjalan siirtolaisten tuomana. Peli juurtui hyvin erityisesti työväenseuroihin ja päihitti suosiossa muun muassa jalkapallon. Ennen lentopallon maihinnousua pesäpallo oli ollut ainoa tullilaisissa seuroissa harrastettu palloilumuoto. (Kolehmainen 1969, 97; 147; 155.)

Liitteen 1 antama informaatio vahvistaa jo aiemmin vallalla ollutta käsitystä siitä, jonka mukaan perinteisistä yksilölajeista nyrkkeily, pyöräily, luistelu ja paini ovat olleet varsin kapean harrastajakunnan lajeja Jyväskylässä läpi vuosien. Tästä huolimatta edellä mainittujen lajien yksittäiset urheilijat ovat yltäneet aina aika ajoin huomattaviinkin saavutuksiin pitäen näin yllä omalta osaltaan mielenkiintoa lajia kohtaan (ks. Kolehmainen 1969, 132; Kulha 1967, 107-109; 162-165; 171-172). Edelleen voidaan todeta, että monet palloilulajit ovat kasvattaneet suosiotaan selvästi. Palloilumuotoja on tullut tasaisesti lisää ja sitä kautta myös palloilulajeihin keskittyneiden seurojen määrä on kasvanut. Toisen maailmansodan aikana tai sen jälkeen, 1940- ja 1950-luvulla, Jyväskylään kotiutuivat lentopallon lisäksi jalkapallo, koripallo, jääkiekko ja pöytätennis. (Kolehmainen 1969, 146-160; Kulha 1967, 156-160). Vesipallon harrastamisen alkamisesta ei Kulhan kirjoittamasta SVUL:n ja Kolehmaisen kirjoittamasta TUL:n Keski-Suomen piirihistoriikkeista löydy mainintaa. Käsipalloseuraa ei Jyväskylässä ole mitä ilmeisemmin koskaan ollutkaan. Uusien seurojen perustamisajankohtien perusteella 1970-luvulla seuramuotoiseksi toiminnaksi kanavoituivat uusista palloilulajeista kaukalopallo, squash, golf ja sulkapallo. Kuitenkin myös kaikkein perinteisimmillä palloilulajeilla – jääpallolla, pesäpallolla ja tenniksellä – riitti edelleen kysyntää.

Vaikka erikoistuminen on ollut leimallista erityisesti svullilaisille seuroille jo vuosikymmeniä, vasta 1970-luvulla perustetuissa seuroissa näkyy selvästi erikoistuminen yhteen lajiin. Urheilusukelluksen, judon, karaten, taitoluistelun, tanssiurheilun ja ratsastuksen ilmaantuminen seurakenttään kertoo omaa kieltään sekä lajikirjon moninaistumisesta että keskittymisestä yhteen liikuntamuotoon tai vastaavasti lajeihin, jotka ovat hyvin läheisesti ”sukua” toisilleen. JyP HT:n ja Jyväskylän Jigotain yli tuhanteen yltävän jäsenmäärien perusteella palloilulajeista jääkiekko ja yksilölajeista budolajit kuuluivat vuosikymmenen voittajiin. Kaiken kaikkiaan on todettavissa, että 1980-luvulle tultaessa hiihto, pesäpallo ja yleisurheilu olivat edelleen seurakentän ”suuria”. Ne eivät olleet sitä kuitenkaan enää yhtä yksinvaltiaan elkein kuin aiemmin. Nähtävissä on, että palloilulajit ja monet uudet yksilölajit olivat 1970- ja 1980-lukujen taitteessa vakavasti haastamassa nämä perinteikkäät liikunnan harrastamisen muodot. Se mikä aiheutti muutoksen, selviää seuraavasta kuntoilun tulemista käsittelevästä kappaleesta.

3.8 Uuden ajan ihminen

Yleinen vaurastuminen, työelämän rakenteelliset muutokset ja voimistuva kaupungistuminen kuljettivat 1960-luvun loppupuolelta alkaen Suomea teollisuusyhteiskunnasta kohti palveluyhteiskuntaa. Laajojen kansanjoukkojen liikuntaharrastusten edistämiseen syntyi sosiaalinen tilaus, kun työn fyysisen kuormittavuuden vähentyminen ja viikoittaisen työajan lyheneminen nostivat jalustalle sekä kansanterveydelliset että taloudelliset seikat. Myös ihmiset arvottivat liikuntaa uudella tavalla. Yhtäältä kuntoilun merkitys terveydelle ymmärrettiin: kuntoilusta tuli virkistäytymiskeino, jonka avulla haluttiin ylläpitää paitsi fyysistä myös psyykkistä hyvää oloa. Toisaalta kuntoilu oli vastaus kilpailuyhteiskunnan koviin arvoihin: se oli vastaus muuttuneeseen ihmishanteeseen, joka korosti liikunnallista ulkomuotoa tehokkuuden mittana. (Ilmanen 1996, 154-157.)

Murros toi kuntoliikunnan entistä merkittävämmiin liikuntapolitiikan valokeilaan. Ajan arvostuksiin kuului, että poliittisen yhteisymmärryksen vallitessa kaikille kansalaisille haluttiin luoda yhdenveroiset liikunnan harrastamisen mahdollisuudet asuinpaikasta ja sosiaalisesta statuksesta riippumatta (Ilmanen 1996, 156-158). Liikunta- ja urheiluseurojen näkökulmasta katsottuna merkittävimmät uudistukset koskettivat liikuntarakentamista ja seurojen toiminta-avustuksia. Vuonna 1973 voimaan astunut ulkoilulaki ja seitsemän vuotta myöhemmin säädetty uusi liikuntalaki painottivat laajojen joukkojen perusliikuntapaikkojen rakentamista. Liikuntalain myötä liikunta- ja urheiluseurat saatettiin valtionavustuksen piiriin (Pekkanen & Aarnio 1981, 47). Näin menetellen seurojen tekemä työ myönnettiin myös virallisesti arvokkaaksi. Liikuntapolitiikan uudet linjaukset näkyivät välittömästi myös Jyväskylässä. Perusliikunnan - kuntoilun – edellytykset haluttiin turvata kaupunginosakohtaisilla liikuntapaikoilla. Niinpä 1970-luvun lopulla kaupunkiin ryhdyttiin rakentamaan liikuntapuistoja, jotka mahdollisuuksien mukaan liitettiin toisiinsa kevyen liikenteen väylien ja ulkoilureittien avulla (Nygård 1989, 90). Olinin (1981) tulokset osoittivat keskisuomalaisten urheilu- ja liikuntaseurojen taloudellisten toimintaedellytysten parantuneen liikuntalain voimaantumisen jälkeen. Eniten hyötyivät pienten ja vähävaraisten, läänin reunamilla sijaitsevien kuntien seurat. Hulppeimmin tilanne koheni Petäjävedellä, jossa kunnan seuroille osoittamat toiminta-avustukset kasvoivat 375 prosenttia vuosien 1979-1980 välillä. Myös Jyväskylässä muutos entiseen oli tuntuva: toiminta-avustukset kaksinkertaistuivat vuodesta 1979 vuoteen 1980. (Olin 1981, 56-59.)

Vaikka yhteiskunnallinen murros toi 1960-luvulla kuntoliikunnan käsitteen laajasti ihmisten tietoisuuteen, ei terveystieteellinen liikkuminen itsessään ollut mikään uusi asia. Massaliikunnan ensimmäinen aalto koettiin Jyväskylässä jo 1800-luvun lopulla, jolloin kävely, patikointi ja retkeily olivat laajalti kansan suosiossa. Ja yhtä lailla tuolloin kuntoilun taustalla oli aikakauden murros: 1800- ja 1900-lukujen taitteessa pinnalla olivat niin työväenaate, raittiusaate, naisasialiike kuin kansallisromanttiset virtauksetkin. Urheilu nähtiin tässä yhtälössä eri kansalaispiirejä yhdistäväksi kitiksi, sen avulla oli mahdollista sysätä syrjään esiin työntyviä yhteiskunnallisia ristiriitoja. (Markkanen & Nygård 1989, 24-25.) Jonkinlaisena kuntoiluvaatteen jatkona edelliselle, vaikkakin katkonaisena, voidaan nähdä tässä tutkimuksessa jo edellä mainitut prosenttihiihdot ja pesäpallon puulaakisarjat.

Viimeistään työpaikkaliikunnasta puhuttaessa organisoitu kuntoilu sai jo kansanterveydelliset mittasuhteet. Vasara (1992) selittää, kuinka työpaikkojen puulaaki- ja kerhotoiminnalla on ollut sotien jälkeisinä vuosikymmeninä merkittävä rooli työikäisten ihmisten liikuttajana ja siten myös kuntoilun edistäjänä. Monilla tehtailla ja yrityksillä oli omat liikuntatilat ja oma liikunnanohjaaja, oma urheilutoimikunta ja parhaimmassa tapauksessa jopa oma liikunta- tai urheiluseura. Poliittisten rintamalinjojen eläessä väkevänä liikunta nähtiin yrityksissä keinona rakentaa siltoja eri intressiryhmien välille. (Vasara 1992, 340-347). Jyväskylässä yksi merkittävimmistä työpaikkaliikunnan tyyssijoista on arvatenkin ollut Valmetin Rautpohjan tehdas, joka on ollut vuosia yksi kaupungin suurimmista työnantajista. Vuoden 1978 Valmet-perhelehti antaa kuvan siitä, missä laajuudessa kuntoilua on harrastettu. Esitellyksi tulevat kamerakerho, kalastuskerho, tenniskerho, keilakerho, pingis ja bridge. Tehtaan sisäisistä luokituista kertoo jotakin se, että atk-henkilöstöllä on oma harrastekerhonsa. Oman porukan kesken on sitten ongittu ja pyöräilty. Yleisesti ottaen tehtaan nimissä on osallistuttu erilaisiin yrityksen sisäisiin ja yritysten välisiin urheilukilpailuihin sekä kesä- ja talviurheilulajien puulaakisarjoihin. Urheilusuoritusten lisäksi yhteishenkeä on valettu saunailloissa ja pikkujouluissa. Sama perusfilosofia, yhteishengen lujittaminen ja sitä kautta työtehon kasvattaminen, on luettavissa myös 1970-luvun alkuun ajoittuvan Keski-Suomen Keskussairaalan Kunto ry:n perustamisajatuksessa (Keski-Suomen keskussairaalan 1993, 12-13)

Tässä tutkimuksessa ei päästä analysoimaan kovinkaan tarkasti sitä, miten kuntoilun tuleminen vaikutti jyväskyläläiseen seurakenttään. Ulospäin helposti havaittava muutos oli Jyväskylän Kuntoliikunnan perustaminen vuonna 1970. Myös se tiedetään, että monet seurat järjestivät puulaakitoimintaa. Oliko se vireämpää kuin ennen, jää tässä avoimeksi. Seurojen si-

säisessä maailmassa kuntoilulla on ollut ainakin kaksi merkitystä. Yhtäältä kuntoilu on turvannut peruskunnon sarjakausien välillä ja toisaalta kuntoilun avulla on lujitettu jäsenten yhteishenkeä (Lehtinen 1988, 55; 91). Sillä on todennäköisesti ollut oma merkityksensä myös seuraorganisaation muodostumisessa. Viitteitä on siitä, että monissa seuroissa toimi 1970-luvulla oma kuntourheilujaosto, jonka tehtävänä oli nimenomaan kuntoilun edistäminen. Tähän viittaa se, että SVUL:n Keski-Suomen piirin kuntourheilujaosto oli vuonna 1976 seurojen lukumäärällä ja harrastajamäärällä mitattuna piirin toiseksi suurin jaosto (Rainio 1977, 24; 69). Viitteitä on olemassa myös siitä, että aiemmin kuntoilutapahtumien järjestämisestä vastasi joko nais- tai nuorisajaosto (Lehtinen 1988, 55). Näissä elimissä hoidettiin usein sellaisia tehtäviä, joiden avulla pyrittiin edistämään seuran jäsenten yhteishenkeä. Yhdessä nämä havainnot kyseenalaistavat ainakin jossain määrin Itkosen esittämän näkemyksen siitä, että seurat olisivat 1960- ja 1970-luvuilla koteloituneet toiminnassaan tarkoituksellisesti urheilu- ja suorituskeskeisyyden vaalimiseen.

4 TUTKIMUSMENETTELY

4.1 Käytetyt aineistot

Tutkimuksen ”selkäranka” muodostui jyvaskyläläisille liikunta- ja urheiluseuroille suunnatuista kyselyistä vuosilta 1986 ja 1998. Niin sanottuina kokonaistutkimuksina toteutetut surveyt ovat alkuperäisessä tarkoituksessaan palvelleet kunnallista pitkän linjan liikuntasuunnittelua. Yhdessä samaan aikaan kuntalaisille kohdennettujen kyselyjen kanssa ne ovat luoneet pohjan niille liikuntapoliittisille ratkaisuille, jotka on kirjattu Jyvaskylän kahteen viimeisimpään, vuodet 1987–2000 ja 2001–2010 käsittäviin liikuntasuunnitelmiin.

Seurakartoitusten aineistonkeruu toteutettiin kumpanakin ajankohtana yhtäläisesti. Aineistonkeruun ensimmäisessä vaiheessa kaikille jyvaskyläläisille seuroille lähetettiin strukturoitu kyselylomake. Vastaanottaja oli lähes poikkeuksetta seuran toiminnanjohtaja, joissakin tapauksissa seuran sihteeri tai muu hallituksen jäsen - tämä riippui siitä, kenet seura oli ilmoittanut yhteyshenkilökseen kaupungin seurarekisteriin. Toisessa vaiheessa tutkija soitti kyseiselle yhteyshenkilölle: puhelimesta sovittiin tapaamisaika ja -paikka haastattelua varten. Vuonna 1998 haastattelut tehtiin kesän (kesä-elokuun) aikana, haastattelupaikkana oli yleensä Jyvaskylän Yliopiston Liikunta- ja terveystieteellisen tiedekunnan kahvio. Kolmannessa vaiheessa, haastattelutilanteessa, tutkija ja seuran edustaja kävivät yhdessä läpi esitetyt kyselylomakkeen. Tarkistusmenettelyllä oli kaksi tavoitetta. Yhtäältä satunnaisvirheet haluttiin karsia. Toisaalta varmistettiin, että vastaaja(t) olivat ymmärtäneet kysymykset oikein.

Tässä tutkimuksessa tutkimuskohdetta, seurakenttää, lähestyttiin edellä mainitun sekundaarisen, kvantitatiivisen aineiston lisäksi primaarisella, laadullisella aineistolla. Laadullinen aineisto koostui Jyvaskylän Lohen puheenjohtajan Juhani Surakan henkilökohtaisesta arkistosta. Se käsitti Lohen pöytäkirjoja, toimintakertomuksia, talousarvioita, tilinpäätöksiä, tilintarkastajien lausuntoja, kirjeenvaihtoa, sanomalehtiartikkeleita ja seuran painaman Lohelainen lehden irtonumeroita vuodesta 1984 alkaen. Objektiviisuuden ja asioiden vaatiman oikean taustoituksen vuoksi kuvaa Lohen viimeaikaisista tapahtumista täydennettiin ryhmähaastattelulla. Haastateltavina oli Surakan lisäksi kolme muuta Lohen pitkäaikaista seura-aktiivia. Koska kirjallisuuskatsauksen perusteella oli todettavissa, että vain harvoissa seurahistoriikkeissa tapahtumien kuvailu ylsi 1990-luvulle, seurakentän kahden viime vuosikymmenen tapah-

tumia hahmotettiin edelleen sanomalehti Keski-suomalaisen 1980- ja 1990-luvut kattavan artikkeliaineiston avulla. Myös Jyväskylän kaupungin lähihistorian tapahtumakulkuihin perehtyminen edellytti jossain määrin arkistoidun materiaalin läpikäymistä. Metodisesti eri aineistojen ja tutkimusmenettelyjen hyödyntäminen samassa tutkimuksessa vastaa menetelmätriangulaatiota (Eskola & Suoranta 1998, 69-70).

Tutkimusongelman ja kvantitatiivisen poikkileikkausaineiston välille syntyy sosiologisessa tutkimuksessa tavallisimmin ristiriitaa silloin, ”kun kysymyksenasettelu on kausaalinen tai muutoin aikaan sidottu tai kun käytetyt teoriat koskevat prosesseja tai muutoksia” (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 162). Poikkileikkausasetelmaa käytetään kuitenkin kuvaamaan ajassa tapahtuneita muutoksia tutkimusekonomisista syistä. (emt., 162). Perimmäinen syy laadullisen aineiston käyttöön liittyi haluun ymmärtää seurakentän muutosta syvällisemmin. Alkulan ym. (1994, 21) mukaan tutkijan on tunnettava tutkimuskohteensa hyvin, ettei hän joudu hakoteille. Kvantitatiivisten menetelmien avulla saatujen tulosten ymmärtäminen ja oikea tulkinta edellyttävät tutkimuskohteen tuntemista myös muilta osin kuin vain määrällisen aineiston antamien tunnuslukujen puitteissa. Kysymys on siis pitkälti siitä metodikirjallisuudessa usein todetusta seikasta, jonka mukaan kvantitatiiviset ja kvalitatiiviset aineistot täydentävät toisiaan, koska ne antavat eri näkökulmia tutkittavaan aiheeseen (esim. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998, 133-134).

4.2 Tutkimuskohteen rajaaminen

Seuratutkimuksessa kiinnitettiin erityistä huomiota perusjoukon määrittämiseen. Tähän oli kaksi syytä. Ensiksi, perusjoukko osoitti toimivien seurojen lukumäärän. Tämä huomio on oleellinen, koska toimivat seurakentät ovat tässä tutkimuksessa yhtä kuin seurakenttä. Toiseksi, perusjoukon määrääminen osoitti, millä perusteilla liikunta- ja urheiluseuratoiminta eroteltiin muusta liikunnan kansalaistoiminnasta. Jälkimmäinen huomio on sekin aiheellinen, kun otetaan huomioon erilaisten liikunnallisten viiteryhmiä kasvu (Itkonen 1996, 227-228; Koski 2000a, 41).

Tässä yhteydessä lienee paikallaan myös hienoinen käsitteellinen kertaaminen. Perusjoukolla tarkoitetaan sitä tutkimuksen kohteena olevaa joukkoa, jota koskevia päätelmiä halutaan tehdä (Alkula ym. 1994, 107). Heikkilä (1998) erottaa perusjoukosta puhuttaessa edelleen kohdepe-

rusjoukon ja kehikkoperusjoukon. Näiden välinen ero on siinä, että ”kohdeperusjoukkoon kuuluvat kaikki kiinnostuksen kohteena olevat yksiköt, kun taas kehikkoperusjoukkoon kuuluvat ne yksiköt, jotka voidaan käytännössä tavoittaa”. (Heikkilä 1998, 33.) Alkula ym. (1994, 108) selittävät samaa asiaa otantakehikon käsitteen avulla. Tällöin otantakehikolla tarkoitetaan sellaista otokseen mahdollisesti tulevien yksiköiden luetteloa, jossa perusjoukon alkiot ovat edustettuina ja joka on rajattu palvelemaan tutkimusta mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti.

Vuoden 1986 tutkimuksen otantakehikkoina käytettiin Työväen Urheiluliiton Keski-Suomen piirin ja Suomen Valtakunnan Urheiluliiton Keski-Suomen piirin seurarekisterejä. Niiden lisäksi käytössä oli vielä Jyväskylän kaupungin seurarekisteri. Piirien rekisterit olivat 1980-luvun puolivälissä merkityksellisiä, koska seurat olivat tuohon aikaan vielä molempien piirien jäseniä. ”Listalla oleminen” määritteli pitkälle sen, milloin vapaa liikunnan kansalaistoiminta oli organisoitunut sellaisiin mittasuhteisiin, että sitä voitiin pitää liikunta- ja urheiluseuratoimintana. Vuonna 1998 tilanne oli tässä mielessä tyystin erilainen. Perusjoukon rajaamisessa ei voinut tukeutua SVUL:n Keski-Suomen piirin saappaisiin astuneen Keski-Suomen Liikunnan jäsenrekisteriin siitä yksinkertaisesta syystä, että vuoden 1993 liikunnan järjestökentän uudistuksen jälkeen lajiliitot olivat ottaneet seurojen ja lajijaostojen paikan alueellisten palveluorganisaatioiden jäseninä (P. Lehtoranta, henkilökohtainen tiedonanto 1.8.2001).

Tämä muutos tiedostaen vuoden 1998 tutkimuksen otantakehikkona päädyttiin käyttämään puhtaasti kaupungin seurarekisteriä. Sen peittävyys oli erinomainen, sillä se sisälsi tiedot kaikista niistä paikallisista liikunnan kansalaistoimijoista, joiden toimintaa kaupunki oli tukenut raha-avustuksin tai harjoitteluvuorojen subventioin lähimpien vuosien aikana, tai jotka yleisesti ottaen luettiin kuuluvaksi merkittäviin paikallisiin liikuntatoimijoihin. Vaikka kaupungin seurarekisteri kattoi näin ollen koko lailla tyhjentävästi paikallisen seurakentän, ei voida kuitenkaan sanoa, että sekään olisi ollut täydellisen peittävä. Haku Patentti- ja Rekisterihallituksen yhdistysrekisteriin osoitti, että tutkimuksen ulkopuolelle rajautui sellaisia yhdistyksiä, jotka olivat luokitelleet itsensä liikunnallisiksi toimijoiksi. Tutkijan on kuitenkin lähdettävä siitä olettamuksesta, että kaikki ne liikunnan kansalaistoimijat, joilla on ollut mahdollisuus saada toimintaansa tukea, ovat yrittäneet myös käyttää hyväkseen tuota mahdollisuutta. Tämän ajattelumallin pohjalta kaikki merkittävimmät liikunnan kanssa tekemisissä olevat järjestöt olivat otantakehikossa mukana, jolloin tarkastelun ulkopuolelle jäi lähinnä marginaaliryhmiä.

Kaupungin seurarekisterin erinomainen peitto oli samalla sen ongelma: ylipeittonsa vuoksi se sisälsi arvatenkin koko joukon perusjoukkoon kuulumattomia toimijoita. Toisaalta, jo postissa palautuneiden avaamattomien kyselylomakkeiden perusteella oli pääteltävissä, että rekisteri sisälsi myös ”nukkuvien” seurojen tietoja. Tämä ei ole mitenkään Jyväskylän kaupungin seurarekisterin ainutlaatuinen ongelma. Yhdistysrekisterien yleisenä ongelmana voitaneen pitää sitä, ettei voida olla täydellisen varmoja siitä, onko seura tosiasiallisesti lopetettu aivan viimeisten vuosien aikana, vai ”nukkuuko” seura vain rekisterissä odottaen kenties aktiivisempia aikoja tulevaisuuteen (ks. Siisiäinen 1991, 2). Näiden havaintojen pohjalta oleellisiksi kysymyksiksi muodostuivat: miten liikunta- ja urheiluseurat saadaan seuloa erilleen muusta liikunnan kansalaistoiminnasta ja miten rekisterissä ”nukkuvat” seurat saadaan pidettyä perusjoukosta erillään?

Asiaa lähestyttiin sekä seuratoiminnasta itsestään että historiallisesta näkökulmasta käsin. Historiallisesta perspektiivistä katsottuna vuoden 1980 liikuntalaki ja siihen liittyvät tulkinnat ovat keskeisiä rajatolppien määrittäjiä. Lain perusteella urheiluseura on rekisteröity paikallinen yhdistys, joka ”kuuluu jäsenenä johonkin sellaiseen valtakunnalliseen liikuntajärjestykseen, jonka valtioneuvosto on hyväksynyt valtionavustuskelpoiseksi”, tai vastaavasti muu paikallinen rekisteröity yhdistys, jonka ”toiminta sen sääntöjen mukaan on pääasiassa liikuntaa” (Pekkanen & Aarnio 1981, 48). Ensimmäisen kriteerin perusteella esimerkiksi metsästys- ja urheilukalastusseuroja ei ole laskettu urheiluseuroiksi. Vaatimus siitä, että yhdistyksen pääasiallisen toiminnan tulee olla liikuntaa, jättää urheiluseuran statuksen ulkopuolelle myös erilaiset erityisryhmien järjestöt (emt., 49.) Kyseiset tulkinnat säilyivät muuttumattomina liikuntalain uudistamisen yhteydessä vuonna 1997 (Liikuntalain uudistaminen 1997). Liikuntalain tulkinta vaikutti tutkimuksen perusjoukon rajaamiseen kaikinensa siten, että ainoastaan yksi yhdistys, otantakehikossa mukana ollut Keski-Suomen Urheilukalastajat, rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle.

Seuratoiminnan omasta olemuksesta käsin johdettuna tutkimuksen perusjoukon rajaaminen eteni seuraavasti. Ensimmäiseen kysymykseen vastatakseni yritin kehittää joitakin kriteerejä, joiden perusteella jaottelu onnistuisi. Erinäisten kokeilujen jälkeen ainoa ehto, jolla oli käytännössä merkitystä, liittyi siihen vaatimukseen, että fyysinen liikunnan harrastaminen tuli asettaa järjestön toiminnassa ensisijaiseksi tavoitteeksi. Muut kriteerit vesittyivät liikunta- ja urheiluseurojen monimuotoisuuden edessä. Näkökulman avulla saatiin rajattua tutkimuksen ulkopuolelle ne järjestöt, joissa jäsenyyden katsottiin perustuvan ennemminkin edunvalvon-

taan, taloudellisten etujen nauttimiseen tai ammatilliseen pätevytykseen kuin liikunnan harrastamiseen. Käytännössä asetettu ehto rajasi kaupungin seurarekisterin 127 toimijasta yhdeksän tutkimuksen perusjoukon ulkopuolelle. Selvä hyöty kriteeristä saatiin Autoliiton Jyväskylän osaston eli Autokerhon tapauksessa. Vaikka Autokerholla on autourheiluun liittyvä liikunnallinen elementti harrastustoiminnassaan, tältä pohjalta toimivien harrastajien katsottiin kuitenkin jäävän selvään vähemmistöön niihin verrattuna, jotka ovat liittyneet yhdistyksen jäseniksi jäsenyyden mukanaan tuomien taloudellisten hyötyjen vuoksi. Rajaus on merkittävä jo siksi, että suhteellisesti ottaen Autokerhon 2300 jäsentä vastaa 23:a yksittäistä sadan jäsenen liikunta- tai urheiluseuraa. Jyväskylän kokoisessa kaupungissa se on paljon. Toisaalta oli havaittavissa, että Autoliiton Jyväskylän osaston ”jäsenmassa” nosti selvästi jäsenmäärämuuttujan keskiarvoa. Tältäkin osin ylimääräisen ”hälyn” (Alkula 1994, 122) poistaminen paransi tutkimuksen luotettavuutta.

Koska fyysinen liikunnan harjoittaminen ei ole esillä esimerkiksi moottoriurheilussa samalla tavoin kuin vaikkapa juoksussa tai pallopeleissä, tukeuduin perusjoukon rajaamisessa seuraavaksi sanakirjan urheilulle antamaan määritelmään. Suomen kielen perussanakirja (1994) antaa urheilulle kaksi merkitystä. Sanan ensimmäisessä merkityksessä liikuntaa harjoitetaan tiettyjen sääntöjen puitteissa joko fyysisen kunnon ylläpitämiseksi tai muuten vain virkistykseksi. Tässä merkityksessä urheilu on myös sitä, että mekaanisten laitteiden tai eläinten avulla tehdään suorituksia huvi- tai kilpailumielessä. Sanakirjan urheilulle antamassa toisessa merkityksessä urheilu ymmärretään vaaralla leikittelynä tai uhkarohkeutena. Ensimmäisen tulkinnan merkitys oli siinä, että se varmisti urheiluseuran keskeiseksi tunnusmerkiksi kilpailemisen ja kilpailujen järjestämisen. Tältä pohjalta oli perusteltua hyväksyä perusjoukkoon muun muassa shakin erikoisseura Jyvä-Shakki ja dartsseura Tuoppi Darts Club. Sen sijaan amerikkalaisten autojen harrastus- ja näyttelytoimintaan erikoistunutta Aseman Moottorikerhoa ei hyväksytty perusjoukkoon nimenomaan kilpailutoiminnan puuttumisen vuoksi.

Perusjoukon rajaamisen viimeinen vaihe käsitti kolme erikoistapausta. Näistä kahdessa päätös tutkimuksen ulkopuolelle jättämisestä perustui siihen, että seuran toiminta oli siirtynyt täysin toisen kunnan alueelle. Näissä tapauksissa myös jäsenistön oletettiin koostuvan täysin ei-jyväskyläläisistä. Yksi seura rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle päällekkäisyyteen vedoten: kaikki seuran jäsenet olivat samanaikaisesti myös toisen seuran jäseniä. Edellä esitetyn perusteella, kun sekä liikuntalain että seurojen omasta toiminasta kumpuavat näkökulmat yhdistettiin, liikunnan kansalaistoimija valittiin tutkimukseen, jos 1) järjestön nimi esiintyi kau-

pungin seurarekisterissä ja 2) fyysisen liikunnan harjoittaminen oli järjestön ensisijainen tavoite ja tehtävä. Mikäli kohdan kaksi ehto ei täytynyt, urheiluseuraksi laskettiin ne järjestöt, joiden toiminnassa ja tavoitteenasettelussa kilpailujen järjestämisellä ja kilpailuihin osallistumisella oli merkittävä rooli.

Toinen ongelma, toimivien seurojen erottaminen ”nukkuvista”, ratkaistiin siten, että kaikkiin seuroina pidettyihin seurarekisterin toimijoihin yritettiin ottaa yhteyttä aineistonkeruun aikana. Avaamalla palautuneiden kyselylomakkeiden, päivittämättömien yhteystietojen ja seuran yhteyshenkilön puhelimesta kertoman perusteella oli pääteltävissä, että 14 seuran toiminta oli joko loppunut kokonaan tai sitten seura ”nukkui” rekisterissä odottaen aktiivisempia aikoja. Kun eri perusteiden hylätyt yksiköt (14) ja toimintansa lopettaneet tai rekisterissä ”nukkuneet” (14) vähennettiin kaupungin seurarekisterin alkuperäisestä vahvuudesta (127 liikunnan kansalaistoimijaa), jäljelle jäi perusjoukko, joka vuonna 1998 tarkoitti 99 toimivaa jyvaskyläläistä liikunta- ja urheiluseuraa.

Tutkimuksen kato syntyi niistä seuroista, jotka eivät vastanneet kyselyyn. Vuonna 1986 tätä ongelmaa ei ollut, koska kaikki toimivat seurat onnistuttiin haastattelemaan. Vuonna 1998 tilanne oli edelleen erittäin hyvä: toimivista liikunta- ja urheiluseuroista ainoastaan kaksitoista jätti palauttamatta kyselylomakkeen. Koska tutkimuksen empiirisessä osiossa on keskeisellä sijalla seurojen lukumäärän lisäksi nimenomaan seurojen jäsenmäärä, tilannetta pystyttiin edelleen parantamaan siten, että seurojen jäsenmäärää selvitettiin jälkikäteen seuran kaupungille osoittamasta avustushakemuksesta. Joissakin tapauksissa seuraan vielä soitettiin jälkikäteen puuttuvien tietojen hankkimiseksi. Näin ollen täydelliseen pimiöön jäätettiin vain kolmen seuran kohdalla. Kokonaiskuvan kannalta menetystä on pidettävä vähäisenä, koska kyseiset seurat edustivat lajeja, jotka olivat muutoin hyvin edustettuina aineistossa. Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että työläs menetelmä on ollut tutkimuksellisesti erittäin palkitseva: niin vuoden 1986 kuin vuoden 1998 kyselyn vastausprosentti on huomattavan korkea (Taulukko 3).

TAULUKKO 3. Seurakartoitusten edustavuus

<u>Vuosi</u>	<u>Perusjoukko</u>	<u>Osallistuneet</u>	<u>Vastaus-%</u>
1998	N = 99	N = 87	88%
1986	N = 73	N = 73	100%

4.3 Seura-aineistojen analyysi

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata sitä, miten jyvaskyläläinen seurakenttä on muuttunut 1980-luvulta vuosituhannen taitteeseen. Empiirisesti muutos perustuu jyvaskyläläisten liikunta- ja urheiluseurojen lukumäärän sekä jäsenmäärän vertailuun vuosina 1986 ja 1998. Kvantitatiivisia aineistoja voitiin verrata tilastollisesti toisiinsa kahdella tasolla. Kokonaistilanteiden hahmottaminen perustui suoriin jakaumiin. Tällöin vertailussa olivat mukana kaikki tutkimukseen osallistuneet seurakunnat. Toisen vertailutason muodostivat ne 54 seurakuntaa, joiden organisaatio oli pysynyt muuttumattomana tutkimusajankohtien välillä. Niiden jäsenmäärän kehitystä voitiin tulkita tilastollisten analyysien ja testien avulla. Tällöin tutkimukselliseksi mielenkiinnon kohteeksi nousi se, oliko jäsenmääräänsä kasvattaneiden ja jäseniään menettäneiden seurojen taustalta mahdollisesti löydettävissä joitakin seurakunnan jäsenistöön, toimintalueisiin tai toiminta-ideaan liittyviä rakenteellisia eroavaisuuksia. Eli oliko löydettävissä jokin sellainen seuratoiminnan perustyyppi, joka tilastollisesti selittäisi seurakunnan ”menestymistä” tai ”taantumista” paremmin kuin jokin toinen seuratoiminnan profiili. Filosofisesti ajateltuna kysymys on tällöin intentionaaliseen selittämiseen liittyvästä rakennekausaalitulkinnasta, jossa oletuksena on, että tietyt olosuhteet ovat aiheuttaneet tapahtuman (Toivonen 1999, 55). Näistä lähtökohdista käsin rakensin tilastollista mallia varten sekä selitettävän (”menestynyt” seurakunta / ”taantunut” seurakunta) muuttujan että yhdeksän selittävää muuttujaa. Vertailukelpoisten seurojen pieni lukumäärä ja mittareiden epätarkkuus johtivat kuitenkin siihen, että malliin tuli liian paljon epävarmuustekijöitä. Niinpä tässä tutkimuksessa pidättäydyttiin suorien jakaumien ja laadullisen aineiston tulkinnassa.

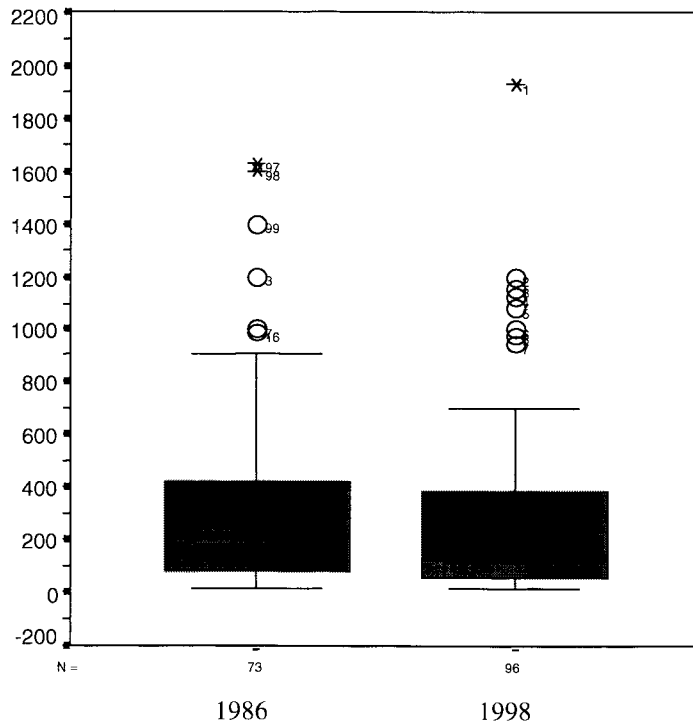
5 Seurakentän muutos 1986-1998

5.1 Seurakenttää kuvaavia tunnuslukuja

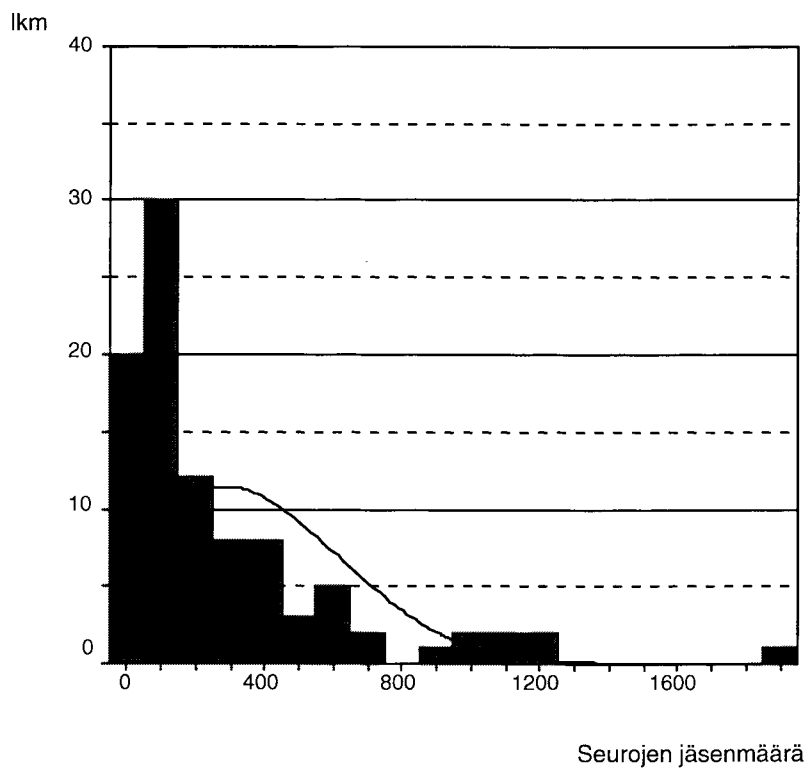
Jyväskyläläisten seurojen yhteenlaskettu jäsenmäärä on kasvanut kahdentoista vuoden aikana 2 160 henkilöllä. Keskiarvon, mediaanin ja seurojen lukumäärän vertailun perusteella voidaan sanoa, että Jyväskylässä on entistä enemmän liikunta- ja urheiluseuroja, jotka liikuttavat keskimäärin entistä vähemmän ihmisiä (Taulukko 4). Vastaavaan tulokseen on päätynt Koski tutkiessaan otantatutkimuksella liikunta- ja urheiluseuroja kansallisella tasolla. (Koski 2000c, 42.) Vaihteluvälin kasvaminen vuoden 1986 tasosta viittaa siihen, että seurat ovat järjestöinä entistäkin heterogeenisempi joukko toimijoita. Niin sanottu viiden pisteen laatikkoesitys (Kuvio 5.) vahvistaa tämän tuloksen. Mediaanin laskeminen vuoden 1986 tasosta osoittaa, että seurakenttään on ilmaantunut koko joukko uusia pieniä seuroja. Kvartiilivälin lyhentyminen ja poikkeavien tapausten lukumäärän kasvu kertovat siitä, että seurakentän ääripäät ovat loitontuneet entisestään toisistaan. Havainto on kuitenkin suhteellinen. Samassa kuviossa poikkeavien tapausten vertailu osoittaa, että yksi yksittäinen seura on onnistunut kasvattamaan jäsenmääräänsä niin, että siitä on kasvanut huomiota herättävän suuri liikunnan kansalaistojen määrä.

TAULUKKO 4. Seurojen jäsenmäärään liittyviä tunnuslukuja

Tunnusluku	Tutkimusajankohta	
	1986	1998
Keskiarvo	337	279
Mediaani	218	130
Keskihajonta	365	333
Pienin jäsenmäärä	15	12
Suurin jäsenmäärä	1 628	1 926
Vaihteluväli	1 613	1 914
Jäseniä yhteensä	24 589	26 749
N=	73	96



KUVIO 5. Seurojen jäsenmäärä viiden pisteen esityksenä vuosina 1986 ja 1998



KUVIO 6. Seurakenttä vuonna 1998

Selkeimmin Jyväskylän seurakenttää vuonna 1998 kuvaa jäsenmäärämuuttujan jakauma (Kuvio 6). Vertailu normaalijakauman käyrään osoittaa, että kaupungissa on lukuisa joukko alle 200 jäsenen seuroja, jonkin verran sellaisia seuroja, joiden kuvaamiseen seuratoiminnan keskiarvot sopivat sekä pieni rypäs yli tuhannen jäsenen suurseuroja. Tutkimusajankohtien välinen muutos näkyy nimenomaan siinä, että pieniä, alle 200 jäsentä omaavien seurojen lukumäärä on kasvanut roimasti. Kun vuonna 1986 alle 200 jäsenen seuroja oli yhteensä 33 kappaletta, oli niitä kaksitoista vuotta myöhemmin jo 54 kappaletta (Liite 2). Jäsenmäärään perustuva tarkastelu ei kuitenkaan paljasta sitä, ovatko seurakentän suurimmat seurat ja sitä kautta suosituimmat lajit pysyneet samoina tutkimusajankohtien välillä. Tähän seikkaan kiinnitetään enemmän huomiota kappaleessa 5.3

Seurojen lukumäärän ja jäsenmäärän kasvu – seurakentän kasvu - osuu hyvin yksiin kaupungin väkiluvun kehityksen kanssa. Seuratutkimusten välisenä aikana, vuosina 1986-1998, Jyväskylän henkikirjoitettu väkiluku on kasvanut noin 11 000 hengellä, niin että vuoden 1998 lopussa jyvaskyläläisiä oli hieman yli 76 000 (Jyväskylä. Uuden aallon kaupunki. Kunnallistietoa 2001). Vaikka luvusta poistettaisiin ne noin 3 600 säynätsalolaista, jotka jyvaskyläläistyivät Jyväskylän kaupungin ja Säynätsalon kunnan välisen kuntaliitoksen mukana vuonna 1993, on suunta selvä: kaupunki kasvaa. Seurakentän kasvu selittyy siten ainakin osin sitä kautta, että kaupungin uudet asukkaat ovat tuoneet yhtä lailla sekä uusia seuroja seurakenttään että uusia jäseniä seuroihin.

Toisaalta seurakentän näinkin selvä kasvu viittaa vahvasti myös siihen, että ihmiset harrastavat liikuntaa yhä enemmän. Tämän seikan toteamisessa on ongelmansa, kuten Itkonen (1996, 226) on osuvasti huomauttanut. Ei tiedetä, onko yksilö siirtynyt omaehtoisesta, seuratoiminnan ulkopuolella tapahtuvasta liikunnan harrastamisesta jossain vaiheessa seuramuotoisen toiminnan pariin. Tässä tapauksessa liikunnan määrä ei välttämättä olisi lisääntynyt, vaan kyseessä olisi vain siirto harrastusmuodosta toiseen. Seikka, johon tämän tutkimuksen puitteissa voidaan tukeutua, on ennen kaikkea työelämän rakenteissa tapahtuneet muutokset. Työn tuottavuuden kasvu, työn fyysisen luonteen vähentyminen ja työajan lyhentyminen ovat luoneet viimeisten vuosikymmenten aikana edellytykset sille, että ihmisillä on entistä enemmän rahaa, tarvetta ja aikaa harrastaa liikuntaa niin omatoimisesti kuin seuramuotoisenakin. Siirtyminen informaatioteknologian aikakauteen on entisestään vahvistanut tätä suuntausta. Näin nähtynä yhteiskunnan rakenteelliset muutokset selittävät pitkälle ihmisten liikunnan harrastamisen lisääntymisen. Siinä, miten tilanne on vaikuttanut seurojen toimintaan, voidaan tukeu-

tua Nurmelan ja Pehkosen (1998b, 15) sanoihin: ”mitä useammin urheilua harrastetaan, sitä todennäköisempää on se, että ainakin osa tästä tapahtuu urheiluseuran tarjoamissa puitteissa”.

Jäsenmäärien vertailu osoittaa seurassa harrastamisen absoluuttisen muutoksen: kahdessa-toista vuodessa seuroihin on tullut 2160 uutta jäsentä. Tämä ei kuitenkaan ole koko totuus. Seurojen kannatusjäsenten määrän huomattava väheneminen viittaa siihen, että harrastavien jäsenten määrä on kasvanut enemmän kuin mitä edellä mainittu 2 160 jäsentä antaa ymmärtää. Molempina tutkimusajankohtina seuroilta kysyttiin, miten niiden jäsenkunta jakaantuu seurassa eri tehtävissä toimivien kesken. Tällöin vastaajan tuli arvioida, miten seuran jäsenmäärä jakaantuu kuntoilijoiden, kilpaurheilijoiden, kannatusjäsenten, ”huoltojoukkojen”, toimitsijoiden, valmentajien ja ohjaajien sekä luottamushenkilöiden kesken. Saatujen tulosten perusteella havaittiin, että vuonna 1986 kannatusjäsenten osuus seurojen kokonaisjäsenmäärästä oli huomattavasti suurempi kuin vuonna 1998. Vuonna 1986 kannatusjäsenien määräksi arvioitiin 73 seurassa yhteensä 5 265 jäsentä, kun taas vuonna 1998 heitä arvioitiin olevan 89 seurassa 3 533 kappaletta. Kun ottaa huomioon seurojen lukumäärän kasvun, vähennys on niin merkittävä, että sitä ei voida selittää pelkästään vastaajan makumieltymyksillä tai jäsenrekisterien pidon tilastoteknisillä seikoilla. Muutos selittyikin muuta kautta. Muutaman seuran kohdalla on ollut selvästi nähtävissä se, että seuran jäsenmäärää on ”kaunisteltu” paisuttamalla kannatusjäsenten määrä huomattavan korkeaksi. Muuhun tulkintaan on vaikea päätyä, siksi suuret erot joidenkin seurojen kannatusjäsenten määrässä oli vuoteen 1998 verrattuna. Näin ollen, jos kannatusjäsenten lukumäärän erotus (1 732) lisätään ”näkyvään” muutokseen (2 160), tulokseksi saadaan se, että vuonna 1998 lähes 4000 ihmistä enemmän osallistuu seuratoimintaan. Tällä perusteella voidaan yhtyä siihen Kosken (2000a, 43) näkemykseen, jonka mukaan seurojen toimintaan osallistuu ihmisiä enemmän kuin koskaan.

5.2 Jäsenistöä kuvaavia tunnuslukuja

Jäsenistön vertailu sukupuolittain osoittaa, että tyttöjen ja naisten niin absoluuttinen kuin suhteellinenkin osuus liikunta- ja urheiluseurojen jäsenistä on kasvanut samalla kuin poikien ja miesten määrä on pysynyt jotakuinkin samana (Taulukko 5). Lukumäärin mitattuna tyttöjä ja naisia oli seurojen jäseninä vuonna 1998 yli 10 300, mikä tekee yli kaksi tuhatta enemmän kuin vuonna 1986. Suhteutettuna tämä merkitsee sitä, että naisten osuus seurojen jäsenistä on kasvanut vuosien 1986-1998 välisenä aikana noin kuusi prosenttiyksikköä, kun taas poikien ja

miesten osuus on laskenut vastaavat kuusi prosenttia. Kokonaistilanteen muutos näkyy siinä, että kun vuonna 1986 tyttöjen ja naisten osuus oli noin yksi kolmannes ja poikien ja miesten osuus noin kaksi kolmannesta kaikista liikunta- ja urheiluseurojen jäsenistä, niin vuonna 1998 seurojen jäsenistö jakaantui siten, että tyttöjä ja naisia oli noin 40 prosenttia poikien ja miesten osuuden ollessa noin 60 prosenttia. Kosken (2000c, 42) koko maata koskevat ja lähes identtiselle ajankohdalle osuvat tutkimustulokset ovat yhdenmukaiset edellisen havainnon kanssa: naisten osuus seurojen jäsenistä on kasvanut lähemmäs 40 prosenttiin. Yleisesti ottaen naiset harrastavat liikuntaa enemmän kuin miehet kaikissa muissa viiteryhmissä paitsi työpaikan ja urheiluseurojen järjestämänä (ks. Nurmela & Pehkonen 1998a, 27).

Jyväskylän seurakentässä tyttöjen ja naisten tuleminen näkyy kvantitatiivisten aineistojen pohjalta siinä, että naisennemistöisten seurojen lukumäärä on kasvanut tutkimusajankohdan aikana 10:stä 17:ään. Tämä ei sinänsä riitä selittämään naisjäsenten lukumäärän kasvua, koska samaan aikaan myös poika- ja miesennemistöisten seurojen lukumäärä on lisääntynyt selvästi. Muutos saadaan näkyväksi, kun huomio kiinnitetään lajeihin. Nähtävissä on, että voimistelu, aerobic, kuntojumppa ja niiden lukuisat erilaiset välimuodot ovat tuoneet naisvoimisteluseuroihin tukuittain kaiken ikäisiä uusia jäseniä. Aikuisväestön osalta tulos on yhteneväinen Nurmelan ja Pehkonen (1998a, 33) koko maata koskevien viimeaikaisten havaintojen kanssa. Seurojen naisjäsenten lukumäärän kasvu selittyikin pitkälti juuri näiden lajien vetovoimalla.

Lajeittain tarkasteltuna sukupuolierot näkyivät seuraavasti. Tyttö- ja naisennemistöisiä lajeja olivat edellä mainittujen naisvoimistelun, aerobicin ja kuntojumpan lisäksi tanssin eri variaatiot, ratsastus, taitoluistelu ja osa vesiliikunnan muodoista. Poika- ja miesennemistöisiä lajeja olivat yksilölajeista voimailu- ja budolajit, hiihto ja muut talviurheilumuodot, suunnistus, pyöräily, shakki, tikkaurheilu, ammunta, laskuvarjourheilu, melonta, triathlon sekä moottoriturheilun eri muodot ja palloilulajeista salibandy, golf, keilailu, squash, jääpallo, kaukalo-pallo, sulkapallo, vesipallo, amerikkalainen jalkapallo sekä erityisesti jääkiekko ja jalkapallo, jotka vetivät poikia ja miehiä puoleensa kymmenkertaisesti tyttöihin ja naisiin verrattuna. Lajeja, joissa kummankin sukupuolen harrastajia oli yhtä paljon tai lähes yhtä paljon olivat yksilölajeista yleisurheilu, uinti ja voimistelu ja palloilulajeista tennis, lento-, pesä- ja koripallo.

TAULUKKO 5. Jäsenten sukupuoli- ja ikäjakaumat vuosina 1986 ja 1998

Jäsenistö	Tutkimusajankohta			
	1986		1998	
	lkm	%	lkm	%
Sukupuoli				
Pojat / Miehet	16 247	66,7	16 008	60,6
Tytöt / Naiset	8 116	33,3	10 379	39,4
Yhteensä	24 363	100,0	26 387	100,0
N =	72		91	
Ikä				
0-14 -v.	4 672	19,2	7 179	27,3
15-29 -v.	7 512	30,8	7 126	27,1
30-44 -v.	7 170	29,4	5 843	22,3
45-64 -v.	3 976	16,3	4 755	18,1
65- v.	1 033	4,2	1 354	5,2
Yhteensä	24 363	100,0	26 257	100,0
N =	72		90	

Naisliikunnasta on erotettavissa kaksi sellaista piirrettä, joita ei miesten puolella tapaa ainakaan niin selvässä muodossa. Naisliikunnan yksi voima on siinä, että sen muodot muistuttavat läheisesti toisiaan. Jos voimistelulle, aerobicille, tanssille ja kuntojumpalle rakennettaisiin geeniperimää osoittava sukupuu, lajit olisivat mitä ilmeisimmin hyvin läheistä sukua toisilleen. Tällä havainnolla on ihan oma merkityksensä. Vuonna 1999 tekemäni seuraraportin perusteella näytti siltä, että suuri osa tytöistä jatkoi voimistelusta aerobiciin, ja siitä edelleen tanssin kautta kuntojumpaan. Oletuksena tällöin on, että naiset siirtyvät lajista toiseen juuri tässä järjestyksessä, vaikeimmasta aina helpompaan päin. Miesten puolella tilanne näytti toisenlaiselta. Miesenemmistöisten lajien ja seurojen suuri lukumäärä viittasi siihen, että pojat hajaantuvat aikuistuuksaan tai myöhemmin aikuisiässä viuhkan tavoin monien eri lajien ja

seurojen kesken. Miehillä arvatenkin myös työpaikkaliikunta on merkittävä liikunnan harrastamisen viiteryhmä aikuisiässä. Toinen naisliikuntaa ilmentävä seikka on pyrkimys tarjonnan kokonaisvaltaisuuteen. Tämä näkyy eritoten Jyväskylän Naisvoimistelijoiden toiminnassa, jossa lajitarjonta kattaa kaikki ikäryhmät vauvasta muoriin. Mutta on muitakin esimerkkejä. Sama kokonaisvaltaisuus on esillä myös esimerkiksi naisjäähkiekkoiluseura Hockey Catsin toimintaideassa. Seuralla on edustusjoukkue, sitä tukeva naisten farmijoukkue, A-tyttöryhmä ”kypsymistä” ja D-tyttöryhmä ”kasvamista” varten. Tyttöjen kiekkokoulu kattaa nuorimmatkin ikäryhmät. Harrasteryhmässä pelaillaan sitten omaksi iloksi kuntoilumielessä. (Jyväskylän Hockey Cats 2000-2001.)

Seurojen jäsenistön ikäluokittainen vertailu osoittaa kaksi asiaa. Ensiksi, lapsia ja nuoria on tullut selvästi lisää seuratoimintaan. Tämä näkyy nuorimmissa ikäluokassa selvästi niin absoluuttisena kuin suhteellisenakin muutoksena. Toiseksi, aikuisten jäsenten keskinäiset painotukset eri ikäluokkien välillä ovat muuttuneet jonkin verran: 30-44 -vuotiaiden aikuisten jäsenten määrä on vähentynyt samaan aikaan kun keski-ikäisten (45-64 -vuotiaat) ja senioreiden määrä on kasvanut (≥ 65 -vuotiaat). Keski-ikäisten jäsenten määrän kasvu on yhdenmukainen Kosken tutkimustulosten kanssa. Sen sijaan nuorten aikuisten määrän väheneminen on päinvastainen ilmiö Kosken havaintoihin verrattuna (ks. Koski 2000c, 43). Ristiriitaa saattaa selittää osin ikäluokittelun, osin tutkimusmenetelmien erilaisuus. Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että aikuisten ikäluokissa tapahtuneet muutokset ovat kuitenkin kaiken kaikkiaan siinä määrin vähäisiä, että ne saattavat selittyä jo kannatusjäsenten määrän heilailulla.

Merkittävämpi huomio aikuisten kohdalla on se, että aikuisjäsenten määrä on kokonaisuudessaan pysynyt lähes vakiona, toisin sanoen aikuisjäseniä oli seuroissa yhtä paljon vuonna 1998 (19 078) kuin vuonna 1986 (19 691). Tulos on yhdenmukainen viimeaikaisten koko maata koskevien havaintojen kanssa (Nurmela ja Pehkonen 1998, 26). Kaupungin väkiluvun kasvuun suhteutettuna tulos merkitsee sitä, että aikuisten seuramuotoinen liikunnan harrastaminen on itse asiassa jopa vähentynyt. Miksi näin on? Yksi selitys saadaan tarkastelemalla aikuisten harrastamia lajeja. Nurmelan ja Pehkosen (1998, 6) Gallup-kyselyn perusteella kävelylenkkeily, pyöräily, hiihto, uinti, juoksulenkkeily ja kuntosaliharjoittelu olivat aikuisten eniten harrastamat liikuntamuodot 1990-luvun lopussa. Yhteistä näille lajeille on se, että niitä voi harrastaa omaehtoisesti ilman sitoutumista johonkin tiettyyn aikaan tai paikkaan. Tämä tulos on puolestaan sopusoinnussa sen asian kanssa, että omatoimisesti yksin tai omatoimi-

sesti ryhmässä liikkuvien aikuisten määrä on lisääntynyt viimeisten vuosien aikana (Nurmela & Pehkonen 1998, 25).

Lasten ja nuorten voimallinen mukaantulo antaa enemmänkin ajattelemisen aihetta. Muutos on niin huomattava, että sen selittämiseksi katseet on ensin suunnattava yhteiskunnan rakenteisiin. Beck (1995, 11-30) kuvaa aikakauden vaihtumista toiseen refleksiivisenä modernisaationa. Tällä hän tarkoittaa yleisesti ottaen sitä, että teollisen yhteiskunnan kollektiiviset merkitysrakenteet – luokka-, ammatti-, sukupuolirooli-, ydinperhe, tuotanto- ja sektorimuodostumat - yhtäältä puretaan ja toisaalta määritetään uudelleen. Beck korostaa sitä, että siirtyminen aikakaudesta toiseen ei edellytä vallankumousta sen marxilaisessa mielessä. Uuden modernin toteutumisen riittävinä ehtoina ovat globaalin talouden ja teknologian mukanaan tuomat muutokset, ihmisten luontosuhteen muuttuminen sekä sellaisten nykypäivänä tavanomaisilta tuntuvien tapahtumasarjojen eteneminen, jota esimerkiksi naisten hivuttautuminen työelämässä yhä merkittävämpään asemaan edustaa. Näin ollen kyseessä on, kuten Beck asian toteaa, teollisen yhteiskunnan sisäisestä dynamiikasta juontuva modernin aikakauden oma voittokulku.

Beckin ajatuksista ilmenee, että yksilöllistyminen ja refleksiivinen modernisaatio voidaan rakentaa saman kaavan varaan. Siinä missä refleksiivinen modernisaatio käsittää laajasti ottaen yhteiskunnallisen infrakstruktuurin purkamisen ja uudelleen rakentamisen, yksilöllistymisen tyytyy korvaamaan modernin ajan elämäntavat uuden modernin elämäntavoilla. Terminä yksilöllistyminen saa voimansa siitä, että ihminen joutuu nykyisin suunnittelemaan elämänsä nimenomaan yksilönä: kyläyhteisöjen ja luokkarakenteiden purkauduttua yksittäisellä ihmisellä ei ole enää siinä määrin kuin ennen sellaista viiteryhmää, jota vasten omaa identiteettiä olisi mahdollista rakentaa. Elämäkertaa muokataankin nyt entistä enemmän yhteiskunnan suomissa rajoissa, tilanteessa, jossa koulutusjärjestelmä, työ- ja asuntomarkkinat, lainsäädäntö yms. toimivat identiteetin rakennuspuiden rajapintoina.

Beck tähdentää useaan otteeseen sitä näkökulmaa, että elämäkerran korostunut subjektikeisyys on syntynyt olosuhteiden pakosta. Näin on siksi, että entisen kaltaisen luokkayhteiskunnan ja siihen liittyvien merkitysrakenteiden, ydinperheen, sukupuoliroolien, miesten ja naisten välisen työnjaon ja avioliiton merkitysten muuttuminen on suorastaan pakottanut ihmiset etsimään uusia elämän rakennusaineita. Toisaalta pakkoa tuottaa sekin, että ihmisten oikeudet ovat palkkatyöyhteiskunnassa voimakkaasti sidoksissa työelämään osallistumiseen

(ajatellaanpa nyt vaikkapa eläkkeen, kotihoidontuen tai ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan muodostumista). Sama pakko on ollut itse asiassa esillä jo ennen siirtymistä työelämään, sillä sekä kouluttautuminen että liikkuminen niin koulutuksen kuin työnkin perässä ovat nykyään työelämään siirtymisen välittömiä edellytyksiä. Pakosta puhuttaessa kyse on siis eräänlaisista sisäkkäistä ja toisiaan edellyttävistä elämisen malleista. Viesti on selvä: jos et ”vapaaehtoisesti” kulje tätä reittiä, niin saat kärsiä sen nahoissasi.

Ja juuri työelämän ja asumismuodon muutoksia vastaan selittyy parhaiten se, miksi lapset ja nuoret ovat tulleet entistä voimallisemmin organisoidun liikuntaharrastuksen pariin. Beckiläisittäin nähtynä kysymys on siitä, että lasten liikuntaharrastuksen avulla rakennetaan uusia varmuuksia elämään. Kyläyhteisöjen purkaututtua, sukujen hajaannuttua eri puolille maata työn ja koulutuksen perässä ja naisten entistä tiiviimpi ote työelämään on johtanut siihen, että yhteisöllisyyttä haetaan kaupunkimaisessa ympäristössä seuramuotoisesta toiminnasta. Liikuntaharrastus tuo säännönmukaisuutta elämään ja se on samalla kanava opettaa lapsille yhteiskunnassa vallitsevia normeja. Kosken (2000b) mukaan liikunnan arvostus onkin selvästi kohonnut elämän eri osa-alueiden joukossa parin viimeisen sukupolven aikana. Kyse on pohjimmiltaan siitä, että lapsille toivotaan turvattua ja kehittävää tulevaisuutta. Liikunta nähdään tässä yhtälössä yhä useammin keinona välttää elämän laitapuolen karikot, alkoholi ja huumet; hyvä harrastus kantaa vaikean murrosiän yli. Lasten toimintojen kasvun taustalla on nähtävissä myös muuttunut vanhemmuus. Erityisesti isän rooli on muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana autoritaarisesta käskijästä keskustelevampaan ja osallistuvampaan suuntaan (Koski 2000b, 148-149). Kaiken kaikkiaan tulokset viittaavat siihen, että liikunnan harrastamisen kysynnän lisääntyminen yhä nuoremmilla ikäluokissa on synnyttänyt kysyntää vastaavaa tarjontaa. Siten yhä nuoremmilla lapsilla on ollut mahdollisuus osallistua seurojen järjestämään toimintaan.

5.3 Harrastajien muuttuvat arvot ja merkityksenannot

5.3.1 Jäsenmäärä mittarina

Seurakentän suurimpien seurojen vertailun avulla saadaan nostettua esiin niitä voimia, jotka ovat vaikuttaneet seuran jäsenmäärän kasvuun tai laskuun. Tutkimuksellisenä lähtökohtana on tällöin ajatus, jonka mukaan seuran jäsenmäärän merkittävä kasvu viittaa seuran menestymi-

seen ja lajin suosioon. Vastaavasti seuran jäsenmäärän merkittävä lasku viittaa seuran toiminnan taantumiseen ja lajin heikkenevään vetovoimaan. Näin nähtynä jäsenmäärän muutos kertoo toiminnan onnistumisesta, siitä, miten seura on pystynyt mukautumaan ympäristön muutoksiin. Edelleen se kertoo siitä, miten seura on pystynyt saavuttamaan tavoitteitaan ja tavoittamaan kohderyhmänsä. Lajin näkökulmasta katsottuna seuran jäsenmäärä on kulttuurisen muutoksen mittari: jäsenmäärän muutos antaa käsityksen siitä, mihin suuntaan ihmisten arvot ja merkityksenannot ovat muuttuneet. Tässä mielessä jäsenmäärän muutosten tulkinta ja selittäminen avaa ovia seuratoiminnan syvempään ymmärtämiseen

Jäsenmäärän käyttäminen mittapuuna sisältää ongelmansa. Menestyksen käsitteellistäminen jäsenmäärän kasvua vastaavaksi tehtiin tietoisena siitä, että seuran jäsenmäärän kasvu ei ole ainoa menestyksen mitta. Kilpakentillä saavutetut mitalit, yleisön suosio, mediassa näkyvät sekunnit ja palstamillimetrit, me-henki sekä asetettujen tavoitteiden mukainen toiminta ovat menestyksen mittareita siinä missä jäsenmäärän kasvukin. Näin ollen jäsenmäärä on, kuten Olin ja Ranto (1986, 18) toteavat, vain yksi indikaattori muiden joukossa, eikä se siten riitä yksinään kuvaamaan seuratoiminnan laaja-alaisuutta tai kasvatuksellista luonnetta.

Toinen seurojen jäsenmäärään läheisesti liittyvä ongelma kulminoituu jäsenmäärän uskottavuuteen. Monissa yhteyksissä (esim. Kulha 1967, 139-140; Seppänen 1983, 4; Siisiäinen 1991, 7, Vasara 1992, 329) on todettu, että urheilujärjestöjen – niin keskusjärjestöjen kuin liikunta- ja urheiluseurojen - itsensä antamat luvut ovat olleet päällekkäisjäsenyyksien ja / tai suoranaisten liioittelun vuoksi yläkanttiin arvioituja. Tässä mielessä väestön itsensä antamia lukuja onkin pidetty luotettavampana mittarina kuvaamaan seuratoimintaan osallistumisen laajuutta. (Koski 2000c, 43; Seppänen 1983, 3). Toisaalta viimeaikaiset havainnot viittaavat vahvasti myös toiseen suuntaan, eli siihen, että läheskään kaikki seuratoimintaan osallistujat eivät ole samalla seuran jäseniä. Kosken (2000a) tutkimustulosten perusteella aikuisista jäsenistä vajaa kymmenen prosenttia ei osallistu lainkaan seurojen toimintaan. Vastaavasti niistä, jotka eivät omien sanojensa mukaan ole jäsenenä yhdessäkään seurassa, seuratoimintaan osallistuu muodossa taikka toisessa – liikkujana, tai jossakin puuha- tai taustaroolissa – yli 50 prosenttia. Oleellista onkin havaita, että osallistuminen ja jäsenyys eivät välttämättä ole sama asia (Koski 2000a, 43-44.)

Yhtä kaikki, ulkopuoliselle jäsenmäärän kehittyminen suuntaan taikka toiseen on kuitenkin se mittari, jonka perusteella havainnoitsija tekee päätöksensä siitä, mihin suuntaan seuran toi-

minta on kehittynyt. Vaikka jäsenmäärät eivät täysin yhden suhde yhteen vastaisikaan todellisuutta, antaa se tutkijalle kuitenkin käsityksen seuran toiminnan suunnasta ja laajuudesta. Oletettavaa on, että kapean harrastajakunnan omaava seura ei ilmoita jäsenmääräkseen tuhatta henkilöä. Toisekseen on huomioitava, että seurojen jäsenmäärien luotettavuus on ollut eräänlainen iäisyysongelma: jäsenmäärät ovat aina olleet sekä jäsenrekisteröinnin että itse jäsenkäsittelyn löyhyyden vuoksi lähinnä arvioita. Tästä syystä tässä tutkimuksessa esiintyvät jäsenmäärät eivät ole sen virheellisempiä tai sen oikeellisempia kuin aiemmissakaan tutkimuksissa esitetyt luvut, vaan kulkevat sopusoinnussa entisten tulkintojen kanssa.

Taulukossa 6 on listattu seurakentän kymmenen suurinta seuraa vuosina 1986 ja 1998. Vertailun luotettavuutta kohennettiin vähentämällä seuran kokonaisjäsenmäärästä kannatusjäsenet. Näin menetellen pyrittiin saamaan esille ne jäsenet, jotka oletettavimmin osallistuivat seuran järjestämään toimintaan. Jäsenrekisterin pidon tarkkuus ratkaisee viime kädessä sen, onko mukaan laskettu jäsenet vain viimeiseltä kalenterivuodelta, vai sisältääkö ilmoitettu jäsenmäärä myös rekisterissä ”roikkuvia” jäseniä aiemmilta vuosilta.

TAULUKKO 6. Jyväskylän suurimmat liikunta- ja urheiluseurat vuosina 1986 ja 1998*

1986		1998	
Latu	1154	Naisvoimistelijat	1906
JyP Hockey Team	1000	Jyvä-Golf	1188
Hiihtoseura	937	Latu	1154
Keilailuliitto	900	Voimistelijat -79	1055
Kenttärheilijat	797	JJK-juniorit	1000
HoNsU	780	JyP-HT -juniorit	976
Kiri	730	Kenttärheilijat	850
Naisvoimistelijat	680	Jumppa-Tiimi	700
Toverit	672	Jigotai	685
Weikot	647	Kiri-juniorit	610

*luvut ilman kannatusjäseniä

5.3.1 Muotoaan muuttavat seurat

Jyväskylän suurimpien seurojen joukko on vaihtunut suurelta osin vuosien 1986-1998 välisenä aikana Vuoden 1986 kymmenen suurimman seuran joukosta ainoastaan kolme on yltänyt kymmenen kärkeen vuonna 1998. Osaltaan tilannetta selittää seurakentän organisatoriset uudelleenjärjestelyt, osaltaan kyse on lajin heikkenevästä vetovoimasta. Kirin ja JyP-HT:n häviäminen terävimmästä kärjestä selittyy sillä, että kyseisten seurojen pirstoutuminen edustusjoukkueiden ja junioriseurojen kesken ja lopulta vielä naisjoukkueidenkin kesken on hajauttanut emoseurojen voimat moneen suuntaan. Kirissä ja HoNsU:ssa voimien hajaantuminen on tapahtunut myös eri lajien irtiottoina: Kirin lentopalloväki perusti Metso-Lentiksen 1980-luvun lopussa, HoNsU luopui pesäpallosta muutamaa vuotta myöhemmin. Erona tässä kuviossa on se, että alkujaan Kiriläisen lentopallon pelaaminen jatkui kaupungissa uuden nimen alla, kun taas HoNsU:n pesäpallo oli tullut tiensä päähän. Molemmissa tapauksissa irtiottojen taustalla oli seuran taloudellisen tilanteen kiristyminen (Kiri: Keskisuomalainen 28. 12. 1998; HoNsU: R. Elomaa, henkilökohtainen tiedonanto 8.10.2002).

Oleellista JyP-HT:n ja Kirin tapauksissa onkin havaita se, että muutos on tapahtunut nimenomaan organisaation sisällä, ei niinkään lajin suhteellisen aseman muuttumisena. Jääkiekon ja pesäpallon elinvoimaa todistaa se, että JyP-HT:n ja Kirin edustusjoukkueet pelaavat korkeimmalla sarjaportaalla siinä missä 1980-luvun puolivälissäkin. Toisaalta JyP –junioreiden ja Kiri-junioreiden jäsenmäärien perustella on nähtävissä, että ”emojen” siipien suojissa alkanut junioritoiminta elää ja voi hyvin vuosituhannen taitteessa. Itse asiassa junioriseurat ovat nyt lähes yhtä isoja seuroja kuin emoseurat JyP-HT ja Kiri olivat 1980-luvun puolivälissä. Edelleen tiedetään se, että Kirittäret ja Hockey Cats jatkavat omalla tahollaan sitä työtä, joka alkoi vuosia sitten ”emojen” nimissä (ks. kappale 5.4).

Perinteisten työväentaustaisten seurojen – Weikkojen ja Tovereiden - toimintojen supistuminen näyttää tulosten valossa ilmeiseltä. Tovereiden tippuminen ”suurten” joukosta on osittain näennäistä, sillä siinä pätevät jossain määrin samat lainalaisuudet kuin mitä edellä kuvattiin Kirin ja JyP Hockey Teamin tapauksessa: seuran jakaannuttua kahtia myös jäsenet ovat jakautuneet uusien seurojen kesken. Nähtävissä kuitenkin on, että työväentaustaisissa seuroissa siirtyminen yksilöllisempään aikakauteen on käynyt jossain määrin kivuliaammin kuin svullilaisissa seuroissa. Seuran näkökulma kulttuuriseen muutokseen avautuu keskustelusta, jota käytiin Jyväskylän Tovereissa 1990-luvun alkupuolella. Tuolloin kysymys oli pitkälti siitä,

että Tovereiden nimen mukana kulkenut poliittinen painolasti koettiin seurassa esteeksi sekä nuorten mukaan tulolle että sponsorisopimusten tekemiselle (Keskisuomalainen 12. 12. 1990). Keskustelun yksi ulospäin näkyvä seuraus on ollut Tovereiden naisjaoston irtaantuminen omaksi seurakseen vuonna 1994. Perustetun Jumppa-Tiimin puheenjohtajan Kirsti Piiraisen mukaan uuden seuran synnyttämisen taustalla oli ennen kaikkea halu kehittää naisille läheisiä toimintoja, voimistelua, aerobicia ja satujumppaa: ”haluamme viedä lajiamme eteenpäin ja uudistua ja se ei onnistu seurassa, jossa on paljon vanhoja perinteitä ja vanhoillisia jäseniä” (Keskisuomalainen 31.1.1994)

Toinen episodi Tovereiden uudistumispyrkimyksissä on ollut seuran nimen ympärillä käyty kädenvääntö. Käydyn keskustelun tuloksena Jyväskylän Toverit vaihtoi nimekseen Jyväskylän Kisailijat vuonna 1995 (Keskisuomalainen 13.4. 1995). Uusi nimi ei ehtinyt kuitenkaan vanheta kun hetken, sillä seura otti takaisin vanhan nimensä kaksi vuotta myöhemmin puheenjohtajavaihdoksen yhteydessä (K. Tuupainen, henkilökohtainen tiedonanto 7.9.2002). Sinänsä varsin triviaali havainto – kaksinkertainen nimenvaihto – on lopulta varsin oleellinen, koska se kertoo siitä, että seuran sisällä on käyty tahtojen taistelua toiminnan arvoista ja suunnasta. Työväenlaajan suurimpien kuohujen purkautuminen on tuonut todennäköisesti merkittäviä muutoksia myös muiden tullilaisten seurojen toimintatapoihin ja ajattelumalleihin. Tähän viittaa se, että nimenvaihdos on ollut akuutti asia muissakin tullilaisissa seuroissa. Tutkimusajankohtana Hippoksen Pallosta on tullut Allround Racket Club, Jyväskylän Työväen Painiseura on nyt Jyvässeudun Paini-Ässät ja Jyväskylän Työväen Shakkikerhon nimeksi on vaihdettu Jyvä-Shakki. Rintaman ulkopuolelta ainoana ei-työväenurheilutaustaisena seurana Amerikkalaisen jalkapalloilun erikoisseura Rangers tunnetaan nykyään paremmin Jyväskylän Jaguaareina.

Siinä missä perinteiset tullilaiset yleisurheiluseurat Weikot ja Toverit ovat menettäneet asemiaan, on svullilainen Jyväskylän Kenttärheilijat sitä vastoin pystynyt säilyttämään asemansa suurimpien seurojen joukossa. Edellä kuvattuun työväentaustaisten seurojen käymisvaiheeseen nojaten näyttää vahvasti siltä, että poliittisesti kenties kaikkien neutraalimmaksi vaihtoehdoksi koettu JKU on hyötynyt siitä, että poliittiset rintamalinjat ovat viimeisten vuosien aikana menettäneet ihmisten mielissä entistä purevuuttaan. Yhteiskunnan yksilöllistyminen ja yleisen varallisuuden kasvun mukanaan tuoma keskiluokkaistuminen ovat mitä ilmeisimmin lyöneet kättä JKU:n pelkistetympään urheilullisiin lähtökohtiin nojaavan toiminnan kanssa. Toki asiaan ovat vaikuttaneet muutkin tekijät. Seuran menestystä selittää yhtäältä vahva

yleisurheilukouluun ja kerhotoimintaan nojaava junioritoiminta ja toisaalta kansainväliset olosuhteet täyttävä Hippos-halli, jonka suunnittelussa on kiinnitetty erityistä huomiota nimenomaan yleisurheilijoiden tarpeisiin. Myös seuran yleisurheilijoiden aiempia vuosikymmeniä vaatimattomampi, mutta kuitenkin vuodesta toiseen jatkuva menestys, on yksi vetovoimitekijä. Jos mitaleihin ei ole ylletty yleisessä sarjassa, niin seuran nuoret ovat pitäneet huolen siitä, että Jyväskylään on ollut aina jotain tuomisia. Kun peruspuitteet ovat kunnossa, yleisurheilun suosiota selittää edelleen ainakin osaltaan lajin luonne. Yleisurheilu kattaa erittäin monimuotoisen lajivalikoiman – täten tulijoitakin riittää luultavammin enemmän kuin yksittäisen lajin pariin. Kaiken kaikkiaan tulokset viittaavat siihen, että kaupungin yleisurheilu keskittyy yhä vahvemmin JKU:n siipien alle.

Jyväskylän Hiihtoseura on lukujen valossa yksi niistä, joka ei mahdu vuonna 1998 enää kymmenen suurimman urheiluseuran joukkoon. Jäsenten vähentyminen herättää kysymyksiä, varsinkin kun tiedetään, että seura on ollut tutkimusajankohtana kansainvälisesti menestynein urheiluseura Jyväskylässä. Seuran värejä edustaneista urheilijoista Matti Nykäsen saavutukset ovat edelleen omaa luokkaansa mäkihypyn historiassa. Mäkitaitelijan neljä kultaa ja yksi hopea Sarajevon (1984) ja Calgaryn (1988) talviolympialaisissa sekä lukuisat maailmanmestaruusmitalit tekivät Nykäsestä ”koko Suomen Masahiiren” 1980-luvulla. Eivätkä miehen yksityiselämän tapahtumat jättäneet ketään kylmäksi seuraavalla vuosikymmenelläkään. 1990-luvulla seuran talviurheiluperinteitä ovat jatkaneet kunniakkaasti mäkihyppääjä Jani Soininen ja yhdistetyn edustaja Samppa Lajunen. Ensin mainittu toi kultaa ja jälkimmäinen hopeaa Naganon talviolympialaisista 1998.

Kuva taantuvasta seurasta muuttuu päinvastaiseksi, kun tiedetään, että seuran hiihtotoiminta ylsi seuran 50-vuotisen historiansa parhaaseen saavutukseen vuonna 1995. Valtakunnallisen seuraluokittelun mukaan JHS oli maan kolmanneksi paras hiihtoseura yhdessä Alatornion Pirkkojen kanssa. Edelle ehtivät vain Valkeakosken Haka ja Vantaan Hiihtoseura. JHS:n puheenjohtaja Jorma Keräsen mukaan seuran menestymistä selittävät monet tekijät. Jyväskylän ihanteelliset maastot ja lumiolot sekä hyvät tutkimus- ja valmentajaresurssit ovat tehneet kaupungista maan johtavan hiihtopaikkakunnan, mikä puolestaan on johtanut siihen, että JHS:aan saapuu vahvoja talvilajien edustajia muualtakin Suomesta. Yhtä lailla menestykseen ovat johdattaneet myös seuran tekemä pitkäjänteinen juniorityö sekä ylipäätään toimintojen muokkaaminen niin, että kynnyks harrastamiseen on mahdollisimman matala. (Keskisuomalainen 14. 11. 1995.) Tätäkin parempaan tulokseen yllettiin kolme vuotta myöhemmin. JHS palkittiin

Suomen parhaana maastohiihtoseurana vuonna 1998. Luokittelupisteiden pohjalta titteli kertoo ennen kaikkea seuran tekemän juniorityön laajuudesta. Seuran puheenjohtajan Esa Tolvasen mukaan tuloksessa näkyy myös palkatun toiminnanjohtajan ja toimiston siirtämisen Laajavuoreen mukanaan tuoma tietoinen toiminnan ammattimaistaminen. (Keskisuomalainen 9. 6. 1998).

Tätä taustaa vasten näyttää siltä, että JHS on tehnyt kaiken sen, mikä on ollut tehtävissä seuran menestyksekkään jatkuvuuden turvaamiseksi. Mistä jäsenmäärän vähentyminen sitten johtuu? Tulos viittaa ennen kaikkea arvojen ja merkitysrakenteiden muutokseen. Muutos näkyy siinä, että massoja hiihtoseuroihin tuoneet nuoret eivät harrasteta lajia enää siinä määrin kuin ennen. Hiihto ei yksinkertaisesti ole tällä hetkellä muotia kaupunkinuorison keskuudessa. Laaja aikuisväestö sen sijaan harrastaa hiihtoa edelleen, nyt korostetun omatoimisesti ja kuntoilumuotona, mitä todistavat jo arkihavainnot suksien ja sauvojen kanssa liikkeellä olevista ihmisistä aurinkoisina talvipäivinä Jyväskylän maastoissa.

Keilailuliiton tapauksessa kyse lienee kirjanpidollisesta siirtymästä, toisin sanoen siitä ongelmasta, miten seuran jäsenyys on loppujen lopuksi määritelty. Vuoden 1986 jäsenmäärä (900) käsittää todennäköisesti sekä varsinaiset jäsenmaksunsa maksaneet jäsenet että Keilailuliiton toimintaan kyseisenä vuonna osallistuneet henkilöt. Vuoden 1998 jäsenmäärä (222) sisältää mitä ilmeisimmin vain ne urheilijat, joilla on kilpailemiseen oikeutta lisenssi.

5.3.2 Havaintoja noususuhdanteista

Jyväskylän Naisvoimistelijat on noussut vuosien 1986-1998 välisenä aikana Jyväskylän ylivoimaisesti suurimmaksi liikuntaseuraksi. Kahdentoista vuoden aikana se on onnistunut kasvattamaan jäsenmääräänsä keskimäärin sadalla jäsenellä vuodessa. Naisliikunnan vahvaa tuleamista kuvastaa myös Jumppa-Tiimin nousu suurimpien seurojen joukkoon. Kaiken kaikkiaan naisliikunnan eri variaatioiden tulo liikuntamarkkinoille on ollut tutkimusajankohtana niin voimallista, että JNV:n viimeaikaisten tapahtumien kuvaaminen omana lukunaan on perusteltua (ks. luku 6).

Tulosten perusteella näyttää siltä, että golf on yksi tutkimusajankohtana eniten suositaan lisänneistä lajeista: Jyvä-Golfin jäsenmäärä on kasvanut liki tuhannella kahdessatoista vuo-

nessa. Menestystä selittävät monet tekijät. Merkittävän sysäyksen golfiin nousulle antoi kaupungin ensimmäinen golfrata, joka rakennettiin Jyväskylään 1980-luvun puolivälissä. Tätäkin merkittävämpää lienee ihmisten arvojen ja merkitysrakenteiden muutos. Aistittavissa on, että yleinen varallisuuden kasvu on johtanut siihen, että kalliina ja elitistisenä pidetyn lajin pariin on hakeutunut yhä enemmän ”tavallisia”, keskiluokkaisia ihmisiä. Golfin ”kansanomaistuminen” ei ole kuitenkaan loppujen lopuksi muuttanut lajin perusimagoa. Vaikka terävin kärki elitistiseltä mielikuvalta onkin taittunut, golf edustaa silti edelleen voimakkaasti lajia, joka on ihmisten mielikuvissa vahvasti sidoksissa elämäntyyliin ja ammattiasemaan: golfissa on ehkä kaikkein eniten juuri sitä jotain, jota television mainoksissa kuvataan tavoittelemisen arvoisena asiana osana hyvää elämää. Käytännönläheisesti golfin suosiota on edelleen vauhdittanut varmasti myös se seikka, että lajiin on helppo tutustua. Esimerkiksi Jyväskylän Sippulanniemen kentällä alkaa kesäisin joka viikko uusia alkeiskursseja lajista kiinnostuneille.

Vielä 1980-luvulla telinevoimistelua pidettiin ”vaikeana” lajina. Näin siksi, että etenkin nuorison keskuudessa laji ei ollut herättänyt intohimoja enää vuosiin. Sittemmin asenteita ja ennakkokäsityksiä on jouduttu muuttamaan. Lukujen valossa Jyväskylän Voimistelijat on tutkimusajankohdan yksi suurista ”voittajista”: seuran jäsenmäärä on kasvanut noin 750:llä kahdessatoista vuodessa. Käytännössä seuran kasvu ei ole jaksottunut tasaisesti tälle ajanjaksolle, vaan nousu huipulle on tapahtunut verrattain lyhyen ajan sisällä. Seuran jäsenmäärän nelinkertaistui vuosien 1993 ja 1997 välillä lasten ja nuorten innostuttua voimistelusta totaalisesti (Etelä-Suomen Sanomat 28.9.1997). Huima kasvu on nostanut JyVo:n Suomen suurimmaksi telinevoimisteluseuraksi. Samalla Jyväskylästä on tullut Suomen voimistelun keskus.

Voimistelun nopea nousu lajien aateliin on malliesimerkki liikuntakulttuurin yllätyksellisyydestä. Vastaavasti JyVo:n nousu seurojen aateliin on klassinen esimerkki siitä, mihin otolliset olosuhteet ja lajilleen omistautunut työ voivat parhaimmillaan kantaa. Nousun juuria etsiessä on syytä muistaa, että Jyväskylässä on voimisteltu JKT:n riveissä halki vuosikymmenten. 1970-luvulta lähtien Liikuntatieteellisen tiedekunnan tilat ja liikuntaa ammatikseen opiskelevat ovat luoneet perustan jolle on ollut hyvä rakentaa (Luoma-Aho 1982, 15). Viimeisten vuosien aikana parantuneista harjoitusolosuhteista kertovat Hippoksen liikuntapuistoon monitoimitalolle valmistunut uusi jumppasali ja lajin paikallisen pioneerin, Jyväskylän yliopiston Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnassa lehtorina toimivan Erkki Tervon lapsille ideomat apuvälineet. Tiedekunnan vaikutus on ollut muutoinkin ilmeinen. Telinejuman painottumi-

nen ”liikunnan” pääsykokeissa on tuonut joka syksy seuraan 4-5 uutta innokasta voimistelun ystävää, jotka ovat ennemmin tai myöhemmin löytäneet itsensä seuran valmentajina. Tervon laskujen mukaan näin saapuneiden ohjaajien ja valmentajien lukumäärä on ylittänyt seurassa jo 50 rajapyykin! (Etelä-Suomen Sanomat 28.9.1997.) Huiman suosion merkittäviä takuumiehiä ovat arvatenkin olleet myös seuran omat huippuvoimistelijat Jani Tanskanen ja Jari Mönkkönen. Tanskanen voitti rekin maailmanmestaruuden vuonna 1997 ja Mönkkönen sai samalla telineellä EM-hopeaa vuotta myöhemmin.

Jalkapallon suosio on kasvanut kaupungissa huimasti 1980-luvulta 1990-luvulle. Se, että viidetoista suurimman seuran joukossa ei ollut yhtään jalkapalloseuraa vuonna 1986, osoittaa, että jalkapallon asema oli Jyväskylässä sanalla sanoen heikko vielä 1980-luvun puolivälissä. Tilannetta selittää pitkälti se, että jalkapallo on joutunut elämään Jyväskylässä aina muiden lajien varjossa. Sotien jälkeisinä vuosikymmeninä elintilaa ovat karsineet pesäpallo ja yleisurheilu. Vastaavasti 1980-luku oli niin voimallisesti jääkiekon juhlaa, että muut palloilulajit saivat kamppailla rajusti olemassaolostaan. Suosiolla on hintansa, sillä lajien väliset arvostussuhteet ovat heijastuneet liikuntarakentamiseen. Kaupungin jalkapallon harjoitus- ja kilpailuolosuhteita on pidetty yleisesti ottaen surkeina. Kuvaavaa on, että 1990-luvun puolivälissä Jyväskylään ei voitu myöntää edes SM-tason junioriturnauksen isännyyttä (Keskisuomalainen 22.11.1996). Jyväskylän palloilijoiden perillinen JYP -77 ja siitä edelleen jalostunut JJK ovat kuitenkin sitkeästi vieneet jalkapalloilua kaupungissa eteenpäin. 1990-luvun lopulla on nähtävissä, että jalkapallo on saanut voimakkaan myötäisen selkänsä taakse. JJK:sta omaksi seurakseen vuonna 1993 eronnut JJK-juniorit on noussut yhdeksi suurimmista jyväskyläläisseuroista ja kaikkien seurojen harrastajamäärät yhteenlaskettuna jalkapallosta on tullut jopa jääkiekkoa suosituampi laji. Vuosituhannen vaihteessa jalkapallo ja jääkiekko ovatkin poikien keskuudessa ylivoimaisesti suosituimmat lajit. Myös tyttöjen keskuudessa jalkapallon suosio on kasvanut.

Jyväskylän Latu on kyennyt säilyttämään asemansa suurimpien seurojen joukossa. Ladun toiminnassa keskeisellä sijalla on aina ollut luonnossa liikkuminen. Tähän teemaan keskittyminen on todennäköisesti myös seuran menestyksen takana - Latu on löytänyt kohderyhmänsä. Ulkoilu ja retkeily istuvat hyvin tähän päivään, sillä kaupungistumisen seurauksena ihmisten luontosuhde on entistä korostuneemmin esillä arjen kiireiden vastapainona. Ladun virkeyttä selittää edelleen ihmisten terveystietoisuuden lisääntyminen. Luonnossa liikkuminen on miellyttävä tapa hoitaa kuntoa ja mielenterveyttä. Yhtenä suosion tukipilarina voidaan pi-

tää myös sitä, että kuntoliikuntaseurana tunnettu Latu tarjoaa kaikille mahdollisuuden liikunnalliseen yhdessäoloon iästä, sukupuolesta, kunnosta ja taitotasosta riippumatta.

Liitteen 1 ja taulukon 7 lukujen valossa Jyväskylän Jigotai on noussut joidenkin vuosien alamäen jälkeen takaisin yhdeksi Jyväskylän suurimmista seuroista. Jigotai on Jyväskylän ja ympäröivän maakunnan suurin ja vanhin budolajien erikoisseura. Seura aloitti toimintansa vuonna 1970 lajinaan judo. Vuonna 1974 mukaan tuli karate, 1981 ju-jutsu. Tutkimusajankohdan aikana seuran lajivalikoima on kasvanut entisestään: 1990-luvulla joukkoon liittyivät aikido, taiji, iaido ja kickboxing. (Jigotain kotisivu) Mitkä tekijät sitten selittävät menestystä? Heikki Roiko-Jokelan kirjoittamasta seuran historiikista ilmenee, että itämaisiin lajeihin yhdistettävä mystiikka on ollut yksi syy, joka on vetänyt ihmisiä mukaan budolajin pariin. Toisaalta lajien runsaus on jo voimavara sinänsä – jokaiselle löytyy jotakin. Lajina judo sopii kaiken ikäisille ja kokoisille. Sitä voi harrastaa ikään, sukupuoleen tai voimiin katsomatta. Naiset ovat puolestaan ottaneet omakseen erityisesti ju-jutsun lajin ei-kilpailullisen luonteen vuoksi. Ju-jutsu olikin selvästi suosituin budolaji 1980-luvulla niin nuorten kuin aikuistenkin keskuudessa. Myös ihmisten asenteet itämaisia kamppailulajeja kohtaan ovat vuosien varrella muuttuneet. Mystisyys on kadonnut sitä mukaa kun laji on tullut tutuksi suurelle yleisölle. Esimerkiksi karatekoihin liitetty katutappelijoiden maine kuihtui pois 1980-luvun puolivälissä, jolloin laji miellettiin yhä laajemmalti yhdeksi urheilulajiksi muiden joukossa. Edelleen on todettavissa, että itsepuolustustaidon hankkiminen on jo arvo sinänsä. (Roiko-Jokela 1990, 14-21.)

5.4 Uudet liikunta- ja urheiluseurat

Vuoden 1986 seurakenttä muodostuu kaikista niistä liikunta- ja urheiluseuroista, joiden toiminta oli käynnissä kyseisenä vuonna. Vastaavasti vuoden 1998 seurakenttä on poikkileikkauskuva tuon ajankohdan seuroista. Perusjoukot tuntemalla päästään arvioimaan määrällisten muutosten lisäksi myös laadullisia seikkoja, toisin sanoen päästään arvioimaan, miten seurakenttä on ”elänyt” tutkimusajankohtana (Liitteet 3-4). Perusjoukkojen vertailu osoittaa seurakentän laajentuneen. Vuosien 1986-1998 välisenä aikana toimivien liikunta- ja urheiluseurojen lukumäärä on noussut Jyväskylässä 73:sta 99:ään. Seurakentän laajentuminen ei ole tapahtunut suoraviivaisesti, vaan siihen liittyy muitakin prosesseja. ”Katoa” syntyi ensinnäkin siitä, että vuoden 1986 tutkimukseen osallistuneista seuroista (73) kymmenen toiminta oli

joko loppunut kokonaan ennen vuotta 1998, tai sitten seura ”nukkui” rekisterissä kyseisenä vuonna. ”Katoa” syntyi myös siitä, että kaksi vuoden 1986 tutkimukseen osallistunutta seuraa hylättiin vuoden 1998 tutkimuksen perusjoukosta. Jäljelle jäävä 61 seuran joukko osallistui molempiin tutkimuksiin.

Seurakentän laajeneminen on monen tekijän lopputulos. Uusia, vuoden 1986 aikana tai sen jälkeen perustettuja ja vuonna 1998 edelleen toimivia seuroja on syntynyt Jyväskylään kaiken kaikkiaan 25 kappaletta (Taulukko 8). Jyväskylän kaupungin ja Säynäsalon kunnan välille solmittu kuntaliitos (1993) toi paikalliseen seurakenttään kaksi seuraa Säynäsalosta. Jyväskylän Liikuntapalvelukeskuksen yhteyspäällikkö Erkki Huovisen mukaan joissakin tapauksissa seuran toiminta on kasvanut alueellisesti, jolloin naapurikunnassa alun perin alkanut toiminta on myöhemmin laajentunut käsittämään myös Jyväskylän tai parhaimmassa tapauksessa koko Jyvässeudun. Seurojen lukumäärää on lisännyt myös se, että toiminnan kasvaessa ja organisaation saadessa viralliset puitteet ryhmän status on muuttunut epävirallisesta poika- tai tyttöporukasta liikunta- tai urheiluseuraksi. Huovisen mainitsemat seikat ja se, miten tässä tutkimuksessa on tulkittu liikuntalain urheiluseuralle antamia varsin väljiä raameja, selittävät sen, miksi vuoden 1998 seurakenttään lukeutui kahdeksan sellaista seuraa, joiden perustamisvuosiensa tähden olisi pitänyt lukeutua jo vuoden 1986 perusjoukkoon, mutta jotka silloisten tulkintojen vuoksi rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle. Laskennallisista syistä seurakentän laajentumista kuvattaessa on otettava mukaan myös ne kolme seuraa, joiden kohdalla seuratuksessa jäätiin täydelliseen pimiöön (ks. luku 4.2.).

Itkonen (1996) esittää uuden lajin kiinnittymisen paikkakunnalle akkulturaatona, kahden kulttuurin, vanhan ja uuden, kohtaamisena. Oleellista on havaita, että uusi laji ei sulaudu hetkessä paikalliseen seurakenttään, vaan kiinnittyminen tapahtuu, jos tapahtuu, vuosia kestäneen monisyisen prosessin seurauksena. Vankimmalla pohjalla kohti yhdistysmuotoista toimintaa edetään silloin, kun lajilla tai liikuntamuodolla on aktiiviset levittäjät, kun lajin harrastajat saavat käyttöönsä tarkoituksenmukaiset liikuntatilat ja kun löytyy sellainen harrastajien kohderyhmä, joka asettaa liikunnalliset tai urheilulliset tavoitteensa riittävän korkealle. (Itkonen 1996, 374-380.) Uusista liikunta- ja urheiluseuroista 14 perustamisen voidaan katsoa pohjautuvan Itkosen esittämään lajikulttuurisen kehitykseen (Taulukko 8). Kaksi seuraa on syntynyt fuusioiden ja seitsemän eriytymiskehityksen tuloksena.

TAULUKKO 7. Jyväskylään perustetut uudet liikunta- ja urheiluseurat vuosina 1986-1998

Perustamisvuosi	Seuran nimi	Laji(t)
<i>Lajikulttuurisen kehityksen perusteella syntyneet – uusi laji tai harrastajaryhmä innoittajana</i>		
1986	Jyväskylän Traditional Shotokan Karate Do	Shotokan Karate Do
1986	Kölniö United	Kaukalopallo
1989	Happee	Salibandy
1989	Seitsemän Hunnun Tanssi	Itämainen tanssi
1989	Pohjois-Päijänteen Pursiseura	Purjehdus
1990	Stamina T. C.	Triathlon
1991	Jyväskylän Han Moo Do	Han Moo Do
1992	Campuksen Koonto	Kilpa-aerobic, joukkuevoimistelu
1992	Jyväskylän Taido	Taido
1992	Kuokkalan Tähti	Paini
1992	Salibandyclub Blues	Salibandy
1992	Säynätsalon Shorinji Kempo	Shorinji Kempo
1995	Campus-Kössi	Squash
1996	Jyväskylän Hockey Cats	Jääkiekko (tytöt ja naiset)
1996	Tanssiurheiluseura Break	Tanssiurheilu
1998	Karataseura Fudokan	Karate-Do, Taiji
<i>Fuusioituneet</i>		
1992	Jyväskylän Jalkapalloklubi	Jalkapallo
1992	Suunta 101	Suunnistus
<i>Emoseurasta eriytyneet</i>		
1993	Diskos –93	Jääkiekko
1993	Jyväskylän Jalkapalloklubi –juniorit	Jalkapallo
1994	Diskos-juniorit	Jääkiekko
1994	Jumppa-Tiimi	Aerobic, voimistelu
1996	Jyväskylän Kiri –juniorit	Pesäpallo
1997	JyP Hockey Team –juniorit	Jääkiekko
1998	Trio-juniorit	Kaukalopallo
Yhteensä uusia seuroja 16+2+7 = 25		

5.4.1 Uusi laji tai harrastajaryhmä innoittajana

Paikallistutkimuksessa yksi mielenkiinnon kohde lepää siinä, missä kulkee raja yleisemmän kehityksen ja paikallisen omaleimaisuuden välillä. Seurakentän muodostumista ajatellen tulee tällöin erottaa se, mitkä uudet lajit ja seurat voidaan sijoittaa liikuntakulttuurin valtavirtausten alle ja mitkä taas edustavat enemmän paikallisia lähtökohtia. Lyngsgård (1990) linjaa liikuntakulttuurin viimeaikaista kehitystä neljän aallon avulla. Vihreän aallon juuret ulottuvat 1970-luvulle, jolloin kuntoliikunnan suosio kasvoi. Nimensä mukaisesti tämän aallon ydintä on ulkona tapahtuva kuntoilu. Ekspressiivisen aallon ilmentymiä ovat tanssi, rytmiliikunta, ruumiinteatteri ja akrobatia. Itämaisen aallon mukana kulkeutuu joukko uusia ideoita: kamppailu-urheilun lisäksi esillä ovat muun muassa hitaiden liikkeiden taidot, vyöhyketerapia ja akupunkturi. Terveyspedagogisen aallon harjalla liikunta on välineellistetty kunnon ja toimintakykyisyyden palvelukseen. (Itkonen 1996, 279.)

Lyngsgårdin tyypittely onnistuu jossain määrin kuvaamaan jyväskyläläisen seurakentän laajentumissuuntia. Itämaisten kamppailulajien saapuminen Jyväskylään on kaikkein selvimmin havaittava piirre, sillä niihin keskittyneiden seurojen lukumäärä on kahdessatoista vuodessa lisääntynyt kolmesta seitsemään. Perinteiset budolajit judo ja karate kotiutuivat Jyväskylään 1970-luvulla, ju-jutsu 1980-luvun alkuun mennessä (Roiko-Jokela 1990, 11-12). Seura-aineistojen perusteella voidaan sanoa, että Jyväskylään on kotiutunut kokonaan uusia budolajeja 1980-luvun lopulta alkaen. Varsinkin karate on jakaantunut yhä hienosyisempiin alakulttuureihin, jolloin kukin tyyli suunta on saanut oman seuransa. Uusista seuroista Seitsemän Hunnun Tanssi ja Tanssiurheiluseura Break on sijoitettavissa Lyngsgårdin luokittelun ilmaisullisen liikunnan kategoriaan. Seitsemän Hunnun Tanssin toiminta on sikäli poikkeuksellista, että yhdistys on itämaisen tanssin tiennäyttäjät Suomessa. Paitsi että seura on valtakunnallinen itämaisen tanssin harrastajien ja opettajien yhdistys se myös edistää omaa liikuntamuotoaan tiedottamalla, järjestämällä kursseja ja koulutusta. Lisäksi se välittää opettajia ja esiintyjä erilaisiin tilaisuuksiin. Jäsenlehti Ishtar on niin harrastajien kuin alan ammattilaistenkin keskustelufoorumi. (Seitsemän Hunnun Tanssin kotisivu) Tanssiurheiluseura Breikin siipien suojissa on mahdollista harrastaa boogie woogieta, lindy hoppia ja muita jenkkityylin paritansseja (Tanssiurheiluseura Breakin kotisivu). Lyngsgårdin luokittelun terveyspedagogista näkökulmaa voidaan soveltaa uusista tulokkaista lähinnä Jumppa-Tiimin toimintaan. Seuran lajeja ovat tanssi, voimistelu, aerobic ja lasten liikunta. Vihreitä arvoja edustavia seuroja – silloin kun sillä tarkoitetaan rakentamattomassa luonnonympäristössä omin voimin tapahtuvaa

liikkumista - ei uusien seurojen joukossa ole. Jos lähtökohdaksi otetaan luonnossa liikkuminen myös muulla tavoin kuin omien jalkojen varassa, paikallisia purjehdusperinteitä jatkava Pohjois-Päijänteen Pursiseura pääsee lähimmäksi ajatusta.

Triathlon on tyyppiesimerkki uudesta Jyväskylään kotiutuneesta liikuntamuodosta. Lajin paikallinen erikoisseura on Stamina Triathlon Club. Triathlonin juuret ulottuvat kertomusten mukaan amerikkalaisen merijalkaväen keskinäiseen väittelyyn siitä, kuka on kovin urheilija: uimari, pyöräilijä vai juoksija. Äärimmäisen kova laji sisältää seuraavat matkat: avovesiuinti 3,8 km, pyöräily 180 km ja maraton 42,2 km. Vuodesta 1978 lähtien triathlonin kuninkuus on ratkaistu vuosittain Havaijin Ironman –kilpailussa. Lajin suomalainen esikuva on ollut Pauli Kiuru, joka on useana vuonna ollut kilpailun paras eurooppalainen. Kiuru oli parhaimmillaan kisan toinen vuonna 1993 ajalla 8.14.24. Triathlon oli ensi kertaa mukana Sydneyssä virallisena lajina, jolloin kilpailtiin ¼ matkalla. (Stamina Triathlon Clubin kotisivu.)

Naisten puolella vastaavana tyyppiesimerkkinä lajikulttuurisesta kehityksestä voidaan pitää naisjäähkiekkoilua. Laji alkoi itää Jyväskylässä harrastepohjaisena tyttöporukoissa 1980-luvun alussa. Jonkin ajan kuluttua tytöt ottivat yhteyttä JyP-HT:iin, joka otti uudet pelaajat siipiensä suojiin. Vuosien kuluessa naisjäähkiekkoilu otti oman paikkansa Jyväskylässä muiden lajien rinnalla. 1990-luvun loppupuolella lajin harrastajien määrä oli kasvanut niin, että uuden seuran perustaminen oli aiheellista. Tällöin osa JyP-HT:n naisjäähkiekkoilijoista perusti uuden seuran, Jyväskylän Hockey Catsin. Vuosituhannen taitteessa tässä pelkästään naisjäähkiekkoiluun keskittyneessä seurassa harrasti lajiaan vajaa sata tyttöä ja naista. (L. Korhonen, henkilökohtainen tiedonanto 9.8.2002.)

Paikalliset olosuhteet näkyvät selvimmin ulospäin Campus-alkuisten Kössin ja Koonnon imagoissa, sillä seurat voidaan jo nimensä puolesta yhdistää Jyväskylän Yliopistoon. Näistä ainakin Koonto voidaan edelleen profiloida erityisesti Jyväskylän Yliopiston Liikunta- ja terveystieteelliseen tiedekuntaan. Koonnon kirkkaimpana tähtenä on loistanut kilpa-aerobicin vuosien 1996 ja 1999 maailmanmestari Tuuli Matinsalo. Erikoiseksi seuran tekee se, että sen jokainen jäsen on voittanut urallaan vähintään SM-kultaa (Laitinen 1997, 188).

Painin erikoisseura Kuokkalan Tähdien alullepanijoina ovat olleet maahanmuuttajat, joita asui Jyväskylässä 1990-luvun puolivälissä noin tuhat. Vielä vuonna 1996 kaupungissa toimi neljä ulkomaalaisten perustamaa liikunta- ja urheiluseuraa: Kuokkalan Tähdien lisäksi järjestettyä

liikuntaa tarjosivat Jyväskylän Pallopojat (jalkapallo), United Brothers (jalkapallo) ja Nimas Valiball (lentopallo) (Neljä maahanmuuttajien 1996). Sittemmin tahti on hiipunut ja vieläpä erittäin nopeassa tahdissa. Vuonna 1998 seuroihin tehtyjen yhteydenottojen perusteella oli havaittavissa, että ainoastaan Kuokkalan Tähtien toiminta oli jatkunut. Muiden toiminta oli joko ”jäissä” tai sitten seurojen toiminta oli loppunut.

Laxin ja Salmisen (2000) tutkimus osoittaa joitakin perustavaa laatua olevia seikkoja, jotka vastaavat kuvatus tilanteen synnyttämään kysymykseen miksi. Jyväskyläläisessä Huhtasuon Kisassa maahanmuuttajien toimintaan osallistumisen suurimmaksi esteeksi koettiin tiedon puute. Kyse oli tällöin pelkistetysti siitä, että tieto liikunnan harrastamisen mahdollisuudesta seurassa tuli saattaa tavalla tai toisella maahanmuuttajien korviin. Toinen suurempi ongelmavyyhti tiivistyi maahanmuuttajien puutteelliseen kielitaitoon ja sen mukanaan tuomiin väärinkäsityksiin. Pääkaupunkiseudulla toimivan Cosmos Juniorsin näkökulmasta kaksi asiaa oli ylitse muiden. Toiminnan käynnistymisvaiheessa seuran toiminta olisi loppunut, jollei seura olisi saanut tukea toiminnan kriittisen ensimmäisen vuoden aikana. Tiedon merkitys tulee myös tätä kautta näkyväksi: SLU:n Liikunnan suvaitsevaisuusprojektista myönnettävien avustuksen saamiseksi tarvittiin tieto siitä, että avustusta oli ylipäättään mahdollista saada. Toiminnan lähdettyä käyntiin ylivoimaisesti eniten toimintaa on rajoittanut tilojen puute. Sopivia tiloja harrastamiseen ei joko ole riittävästi tai sitten jos niitä on, paikkojen syrjäinen sijainti ja myönnetty ”lepakkovuorot” estävät tehokkaasti osallistumisen. Cosmos Juniorsin puuhamiehen ja perustajan Christian Thibaultin mukaan tilavuorojen myöntämisessä esiintyykin suoranaista rasismia. Edellisten lisäksi toimintaa varjostivat kilpailutoimintaan kytkeytyvät ongelmat. Sarjatoiminnassa pinnalla olivat kielivaikeudet, tuomareiden asenteet ja yleinen epäluottamus seuran toimintaa kohtaan. (Lax ja Salminen 2000, 48-61.)

Jyväskylässä oli 1990-luvun lopulla kaksi salibandyyn erikoistunutta seuraa: Happee ja Salibandy Club Blues. Lajin kehitysnäkymät ovat poikkeuksellisen valoisat moneen muuhun lajiin verrattuna. Yleisön suosiosta kertoo se, että salibandy kilpailee talvikaudella vahvasti kaupungin toiseksi katsotuin lajin tittelistä jääkiekon jälkeen. Median ja yhteistyökumppaneiden kiinnostus näkyy siinä, että salibandyn tv-näkyvyys on kasvussa ja laji pärjää sponsorimarkkinoilla. Harrastajien innostuksesta kertoo parhaiten se, että nuoria on tulossa toimintaan satamäärin enemmän kuin voidaan ottaa. Tässä näkyvät ehkä selvimmin myös seuramuotoisen toiminnan rajat: salibandyä harrastettaisiin tällä hetkellä seuroissa vieläkin enemmän, mikäli vain saleja ja päteviä valmentajia olisi tarjolla. (Keski-suomalainen 26.9.

1996; Keski-suomalainen 2.5.1999.) Kokonaisuus huomioon ottaen salibandyn suosio onkin paljon suurempi kuin mitä kaksi uutta seuraa antaa ymmärtää. Asiasta on myös tutkittua tietoa. Vuoden 1998 seurakartoituksen yhteydessä ilmeni, että lajia harrastettiin ainakin 13 eri seurassa (Kontio 1999, liite 3). Suosion laajuus selittyy sitä kautta, että salibandyn helpompi versio sähly on monessa seurassa suosittu kuntoilumuoto, koska se sopii lajina kaiken ikäisille ja kokoisille ja on lisäksi molempien sukupuolten suosiossa.

5.4.2 Fuusioituneet seurat

Tutkimusajankohdan aikana Jyväskyläläisessä seurakentässä on tapahtunut kolme fuusiota, joiden tuloksena on perustettu konkreettisesti uusi seura (vrt. taulukko 8). Ensimmäinen fuusio toteutui, kun Kensun, Vaajakosken Terän ja JKT:n suunnistajat perustivat vuonna 1989 lajin erikoisseuran, Suunta 941:n. Kolme vuotta myöhemmin seuran nimeksi vaihdettiin Suunta 101. Kuten jo numerosarjoista voi päätellä, seuran yhteistyö valtakunnallisen puhelinoperaattorin kanssa oli noihin aikoihin varsin tiivistä (S. Raukola, henkilökohtainen tiedonanto 4.2.2002) Toinen fuusio toteutui, kun Jyväskylän Pallokerho (JyPK) ja Jyväskylän Palloilijoiden toinen rintaperillinen JyP -77 (toinen oli JyP Hockey Team) yhdistivät voimansa vuonna 1992. Uuden seuran nimeksi valittiin Jyväskylän Jalkapalloklubi (JJK). Fuusiolla haettiin uutta puhtia vuosikausia aallonpohjassa kulkeneeseen jyväskyläläiseen jalkapalloiluun (ks. 5.3). Edellisiä lähempään tarkasteluun otetaan seuraavassa kaukalopalloseura Trio -90 tarina.

Jyväskylässä elettiin kaukalopalloboomia 1980-luvulla. Jääkiekkoväki oli huolissaan, koska näytti siltä, että kaukalopallo valtasi jalansijaa kouluissa jääkiekon kustannuksella (Keski-suomalainen 20. 8. 1991). Kuumimpaan aikaan 1980- ja 1990 -lukujen taitteessa Jyvässeudun voimaseuraksi perustettiin Trio -90. Fuusio toteutui, kun Jyväskylän maalaiskunnassa toimivan Palokan Pyryn sekä kaupungin omien seurojen Jyväskylän Nousun ja Köhniö Unitedin parhaat pelaajat kasattiin yhteen. Alku oli lupaava, sillä Trio-90 menestyi erinomaisesti ja voitti lajin ensimmäisen SM-sarjamuotoisen kultamitalin kauden 1990-1991 päätteeksi. Laji oli myös yleisön suosiossa: parhaimmillaan finaaliottelut keräsivät kaukalon reunalle yli tuhat silmäparia. Menestyksen aallonharjalla seura palkkasi kokopäiväisen toiminnanjohtajan ja perusti oman toimiston Viitaniemeen. Juuri kun kaiken piti olla hyvin, alkoi tapahtua. Yhtäältä lama nosti päätään, jolloin sponsorisopimusten tekeminen vaikeutui. Toisaalta liittori-

dat alkoivat kiusaamaan nousussa ollutta lajia. Pääosaa ovat näytelleet tähän päivään saakka helsinkiläisten ja jyvaskyläläisten kiista siitä, kummalla paikkakunnalla kaukalopalloilijoiden kattojärjestön tulee sijaita. Asian saama negatiivinen julkisuus lehdistössä oli isku koko lajin imagolle. Sen seurauksena väki väheni katsomoissa ja ylipäätään lajin saama huomio hiipui. Samaan aikaan kaupungin uusi taksapolitiikka kuristi seuraa. Rahantekijöiden ja vetäjien puutteessa lajin kaikkinaisen toiminta heikkeni. Jäähallien harjoitusvuorojen maksun jyrkkä nousu oli niin kova isku seuralle, että siitä ei itse asiassa toivuttu koskaan. Trio -90 tie päättyi konkurssiin vuonna 1998. Alkuperäiset perustajaseurat – Palokan Pyry, Jyvaskylän Nousu ja Köhniö United - ovat jatkaneet fuusion jälkeen itsenäisinä seuroina. Kaukalopallon junioritoiminta on tätä nykyä pitkälti emoseurasta eriytetyn Trio-junioreiden vastuulla. Naisten puolella lajin harrastajapohja on kapea. Trio -90 toiminnan loputtua osa edustustasolla pelanneista naisista siirtyi pelaamaan jääkiekkoa. Vastaavasti monet lajin parissa viihtyvät tytöt ovat löytäneet tiensä Gazon Bouletteen. Osa miehistä on jatkanut lajin harrastamista Favouriten Teamin I divisioonan joukkueessa. Tietyissä mielessä laji on palannut juurilleen. Jääkiekon pehmeänä vaihtoehtona alkanut laji kukoistaa ja voi hyvin 1990-luvun lopussa nimenomaan kuntoilumuotona. Paikallisen Kaukalopalloliiton järjestämä työpaikkapuulaaki on kerännyt lähemmäs sata joukkuetta talvisin Vitaniemeen. (P. Tuukkanen, henkilökohtainen tiedonanto 19.2. 2002.)

5.4.3 Emoseuroistaan eriytyneet seurat

Seurakentän viimeaikaiselle kehitykselle on ollut leimallista se, että juniori- ja naisjoukkueet (tai yleisemmin naiset) ovat eriytyneet emoseuroista omiksi seuroikseen. Tyypillistä on ollut myös se, että irtiotot ovat tapahtuneet valtalajeissa: pesäpallossa, jalkapallossa ja jääkiekossa. Suunta 101:n fuusiota (1989) lukuun ottamatta seurakentän liikehdintä on jaksottunut 1990-luvulle. Käänteentekevästä vuodesta näyttäisi olevan vuosi 1992. Irtiottojen ja fuusioiden alkaminen juuri tästä vuodesta ei ole sattuman sanelemaa, sillä juuri tähän vuoteen ajoittuu liikuntapaikkojen taksa- ja maksupolitiikassa tapahtuneet poikkeuksellisen voimakkaat muutokset. Uusien liikuntapoliittisten linjanvetojen syyt voidaan jäljittää 1990-luvun alun rakennettuun liikuntaympäristöön ja paikallisiin ratkaisuihin.

Jyvaskylän liikuntarakentaminen oli erityisen voimallista 1980- ja 1990-lukujen taitteessa ja 1990-luvun alkuvuosina. Hippoksen alueelle rakennetusta 18 miljoonaa markkaa maksaneesta

liikuntalaboratoriosta ei koitunut vielä kaupungille kuluja, sillä valtio maksoi sen kokonaan. Sen sijaan Hippos-halli ja sen kellariin rakennettu kaksiratainen harjoitusjäähalli nielivät 100 miljoonaa vuoden 1992 markkaa, josta kaupungin omarahoitusosuus oli 90 miljoonaa. Viitaniemen tekojään rakentamiseen meni 12,5 miljoonaa. Kalevan kisoihin tehty Harjun urheilukentän peruskorjaus ja muut kisoista aiheutuneet kulut veivät veromarkkoja yhteensä viisi miljoonaa. Kuokkalan kaupunginosaan rakennettavan väestösuojan kustannusten arvioitiin nousevan yli 50 miljoonaan. Sinne sijoitettujen liikuntatilojen osuutta koko hankkeesta on vaikea arvioida, mutta kaiken kaikkiaan kysymys on miljoonista. Edellisten lisäksi kaupunki oli takaamassa Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiön (Likes) ottamaa 37 miljoonan markan lainaa, jonka avulla Hippoksen alueella sijainnut uimahalli muutettiin kylpylätyyppi-seksi vesiliikuntakeskukseksi. Kaikki suunnitellut liikuntarakentamisen kohteet eivät edes toteutuneet. Kaupungin 1989 perustama Tenniskeskus Oy meni pari vuotta myöhemmin konkurssiin, kun farssin piirteitä saanut hanke kaatui viime metreillä siihen, että valtuusto ei lähtenyt takaamaan yhtiön lainoja. Näin kuusi tennis-, viisi sulkapallo, ja neljä squashkenttää sekä 20-ratainen keilahalli jäivät rakentamatta. (Halttunen 1992, 26-29.)

Vuoden 1990 lopussa tehdyn valtuustoaloitteen perusteella kaupunginhallitus asetti toimikunnan selvittämään niitä vaikutuksia, joita kaupungin voimakas panostaminen liikuntarakentamiseen toisi mukanaan kaupungin taloudelle. Taustalla oli yhtäältä tieto siitä, että liikuntatoimen tulot olivat (pääosin sen omista, käyttäjäystävällisistä arvoalinnoista johtuen) vähentyneet sadoilla tuhansilla vuosien 1985 ja 1990 välisenä aikana yhtäläillä kuin arviot siitä, että kaupungin voimakas panostaminen liikuntarakentamiseen 1990-luvun taitteessa tulisi lisäämään vapaa-aikahallinnon saralle kohdistuvia käyttötalous- ja pääomamenoja merkittävästi tulevien vuosien aikana. Toimikunnan laskelmien mukaan jälkimmäinen visio osoittautui hyvinkin todeksi: kaupungin vapaa-aikahallinnon menot tulisivat kaksinkertaistumaan kolmessa vuodessa. Menojen hallitsemista tukevat ratkaisut tulisivat asiantuntijaraadin mukaan olemaan ”niin suuria, että ne eivät onnistu ilman merkittäviä rakenteellisia ja asenteellisia muutoksia”. (LipakeA, Ehdotus liikuntapalveluiden kehittämiseksi 1991.) Kaupunginhallitukselle tekemien ehdotusten perusteella toimikunnan kaavailemien muutosten suuressa linjassa oli kysymys siitä, että vapaa-aikahallinnon palvelutuotannon kustannuksia oli karsittava ja vastaavasti tulokertymää oli lisättävä (emt. ks. liite 7).

Vastaaviin johtopäätöksiin päätyi toimikunnan kanssa rinnan samaan aikaan työskennellyt, kaupungin liikuntapaikkojen maksupolitiikkaa pohtinut vapaa-aikapalvelujen käyttökorvaus-

työryhmä. Työryhmän vapaa-aikalautakunnalle tekemän esityksen mukaan kaupungin omistuksessa olevien erityisliikuntapaikkojen käyttö tuli saattaa maksulliseksi riippumatta siitä, oliko kyseessä kilpailu- tai harjoituskäyttö. Käytännössä vain kaupungin laajan käyttäjäkunnan käyttöön rakennetut, perusliikuntapaikoiksi mielletyt liikuntapuistot kaavailtiin maksuttomiksi. Toinen seurojen kannalta tärkeä linjanveto kosketti kilpailutapahtumien yhteydessä perittävää vuokraa. Työryhmän ehdotuksen perusteella kilpailutapahtumien hinnoittelussa tuli siirtyä pääsylippuveroon perustuvasta hinnoittelusta yhdenmukaisiin eli katsojamäärästä riippumattomiin ja samansuuruisiin suorituksiin. (LipakeA, Vapaa-aikapalveluiden käyttökorvaustyöryhmä 1991).

Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että taksatyöryhmän työskentelyä leimasi seurojen mielipiteiden kuuleminen. Keskustelutilaisuuksissa vapaa-aikahallinnon toiminnan taloudelliset mahdollisuudet paketoitiin kolmeen strategiaan. Vaihtoehtoina olivat maksullisuuden lisääminen, toimintojen supistaminen tai toiminnan rationalisointi. Osapuolten monipolvisen keskustelun seurauksena seuraväen kannanotot tiivistyivät neljään kohtaan. Maksujen korotuksia tulisi hillitä 1) liikuntahallinnon henkilökuntaa ja siivousmenoja supistamalla niin, että esimerkiksi osa siivouksesta voidaan tehdä seurojen talkootyön voimin, 2) lyhentämällä tarvittaessa liikuntapaikkojen aukioloaikoja ja 3) saattamalla jäähallin harjoituskäyttö lievästi maksulliseksi. Näiden lisäksi, neljäntenä kohtana, seurat ehdottivat pääsylippuveron pitämistä ennallaan sillä myönnytyksellä, että joitakin vuosia aiemmin saavutettu etu, 200 ensimmäisen lipun verovapaus poistuisi. Edelleen seurojen kannanotoissa korostui näkökulma, jonka mukaan uusiin maksuihin tulisi siirtyä asteittain. (LipakeA, Vapaa-aikapalvelujen käyttökorvaustyöryhmä 1991.)

Näin voimakkaisiin liikuntapoliittisiin ratkaisuihin olisi tuskin ajautettu, elleivät muut ajan ilmiöt olisi olleet suotuisat. Jälkeenpäin ajateltuna hyvinvointivaltio oli järjestelmänä kyläntynyt 1980- ja 1990-lukujen taitteessa niin, että menojen kasvattaminen ei ollut enää mahdollista ilman tulojen lisäystä. Järjestelmää kohtaan suunnattu kritiikki johti kunnallishallinnon uudistamiseen. Vapaakuntakokeilun seurauksena Jyväskylän kaupunki vähensi vuoden 1989 alusta lautakuntiansa määrää 29:stä 17:ään. Liikuntalautakunta sulautettiin osaksi suurempaa vapaa-ajan lautakuntaa, jossa liikunta-asioiden lisäksi käsiteltiin myös nuorisolautakunnan toimenkuvaan liittyviä asioita. Vapaakuntakokeiluun liittyvien hallinnollisten uudistusten taustalla oli yhtäältä kaupungin taloudellisen liikkumavaran kaventuminen, toisaalta kunnallishallintoon kohdistui paineita asiakas- ja palvelulähtöisen ajattelutavan kehittämiseen

(JKA, KHA, Jyväskylän kaupungin tutkimukset, Hallinnosta palveluun – hierarkiasta verkkoon 1988; JKA, KHA, Jyväskylän kaupungin tutkimukset, Alueellisen toiminnan järjestäminen Jyväskylässä 1990; liikuntatoimen osalta LipakeA, Huovinen 1988). Myös Venäläinen ja Patrikainen (1992) näkevät vapaakuntakokeilun taustalla edellä mainitut syyt, mutta korostavat samalla näkemystä, jonka mukaan vapaakuntakokeilun ja samanaikaisesti toteutetun valtiosuusuudistuksen taustalla oli puhtaasti kunnallishallinnon rationalisointi taloudellisen tehokkuuden nimissä, jopa siinä määrin, että valtiosuusuudistus suorastaan pakotti kunnat tulosvastuulliseen ajatteluun (Venäläinen & Patrikainen 1992, 1-9).

Murroskautta vauhditti myös taloudellinen lama. Laman tultua Jyväskylän talouden pohja petti. Kunnallishallinnolle lama merkitsi siirtymää ylläpitokulttuuriin. Käytännössä se merkitsi käyttötalous- ja investointimenojen supistamista ja kaupungin palkkalistoilla olevan henkilöstön vähentämistä. Ylipäätään ohjenuorana oli menojen karsiminen ja tulojen lisääminen. Samalla alkoi keskustelu siitä, mitkä palvelut ovat kunnan tuottamia peruspalveluja ja mitkä eivät. Arvokeskustelun jälkeen kaupungin tuottamat palvelut jaettiin kolmeen ryhmään. Ydinpalveluiksi luokiteltiin kunkin hallintosektorin perustavaa laatua olevat palvelut, kuten peruskoulu, perusterveydenhuolto, toimeentuloturva, pelastustoimi, vesi ja jätevesi, sähkö ja lämpö sekä välttämättömät hallinnolliset palvelut. Peruspalveluiksi katsottiin muun muassa lasten päivähoido, lukiot ja kirjastopalvelut. Liikuntatoimen tuottamat palvelut katsottiin hyvinvointipalveluiksi. Samaan kategoriaan luokiteltiin myös nuorisotoimi, museot, työväenopisto, teatteri, puistot ja erilaiset avustukset. Keskustelun toinen osa koski sitä, mikä on kunnan rooli palveluiden järjestämisessä. Tehtyjen linjavetojen pohjalta päädyttiin ratkaisuun, jonka mukaan ydinpalveluissa kaupungilla oli ensisijainen tuottamis- ja järjestämisvastuu. Peruspalveluissa oli tuottamis- ja järjestämisvastuu. Hyvinvointipalveluissa kaupungilla oli toissijainen järjestämisvastuu. Tämä merkitsi sitä, että muun muassa liikuntapalvelut tuli rahoittaa ensisijaisesti käyttäjiltä perityistä maksuista. (JKA, KV:n ptk, Jyväskylä vuonna 2004.)

Seurojen näkökulmasta katsottuna toimikuntien ehdotusten toteutuminen merkitsi konkreettisesti sekä avustusten kaventumista että kaikenpuolisen maksullisuuden lisääntymistä. Vuosien 1990-1996 välisenä aikana kaupungin seuroille kohdentama välitön tuki laski yli 42 prosenttia, mikä käytännössä tarkoitti sitä, että seuroille jaettava avustuspotti oli vuonna 1996 noin 600 000 markkaa pienempi kuin vuonna 1990 (Raportti Jyväskylän kaupungin 1996, 11). Vuodesta 1992 alkaen liikuntahallinto poisti asteittain seuroilta ilmaiset harjoitusvuorot ja toimitilat. Liikuntatiloista perityt vuokrat moninkertaistuvat. Urheiluseuroilta poistettiin myös

pääsylippuveron tuomat etuisuudet. Maksujen korotuksia kärjisti edelleen vuoden 1994 kesäkuun alusta voimaan astunut arvonlisäverolaki. Vanhan liikevaihtoverotuksen harmonisointi EU-jäsenmaiden verotusta vastaavaksi (Anttila & Ekman 1994, 9) merkitsi käytännössä sitä, että liikuntatiloista perityt maksut nousivat 12 prosentilla. Sitten liikuntatiloihin kohdistunut arvonlisävero on laskenut kahdeksaan prosenttiin.

Muutoksilla oli dramaattiset seuraukset varsinkin niille seuroille, jotka käyttivät laajasti Hippoksen alueen liikuntapaikkoja: kilpajäähallin maksut nousivat yli 400 prosenttia vuosien 1991-1994 välisenä aikana, monitoimitalon yli 150 prosenttia (Raportti Jyväskylän kaupungin 1996, 15). Vähentääkseen omia hallinnollisia kulujaan ja tasapainottaakseen äkillisestä hintojen noususta joillekin seuroille kohdistunutta kohtuutonta taloudellista raskautta liikuntahallinto solmi vuosittaiset käyttösopimukset Hippoksen alueen pääkäyttäjäseurojen kanssa. Vuosille 1993-1996 ajoitettuihin sopimuksiin sisällytettiin seuran käyttämä ottelu- ja harjoittelu-aika kaupungin tiloissa, maksuehdot, sopimuksen purkautumisehdot sekä mahdolliset sanktiot. Huomattavaa on, että sopimukset koskivat vain seurojen edustusjoukkueita ja niiden A-juniorijoukkueita. Vuonna 1996 voimassa olevia sopimuksia oli 13 kappaletta. (Raportti Jyväskylän kaupungin 1996, 11.) Tätä ennen oli jo joidenkin seurojen kanssa solmittu ostopalvelusopimuksia liikuntapaikkojen hoidosta.

Yhtä kaikki, seuroille uusi tilanne oli sokki. Tähän vaikutti nimenomaan kaavailut harjoitusvuorojen maksullisuudesta. Seurat olivat tottuneet 1980-luvulla siihen, että harjoitusvuorot niin Hippoksen alueen liikuntapaikoilla kuin koulujen saleissakin olivat ilmaisia (LipakeA, Liikuntapaikat, 1986). Ylipäätään maksujen perimistä ei pidetty 1980-luvulla mielekkäänä. Sikäli kun harjoituspaikka oli kaupungin ulkopuolisessa omistuksessa, harjoittelusta syntyneet kulut korvattiin täysimääräisesti harjoituspaikkatuella. Toki täysin ilmaiseksi seurat eivät olleet saaneet käyttää kaupungin tiloja aiemminkaan. Seurojen liikuntavirastolle osoittamat maksut määräytyivät pääsylippuverona, joka oli 10 prosenttia kilpailutapahtumien tai sarjaotteluiden pääsylipputulosta. Tästä seurasi tietysti se, että tiloista maksettu vuokra oli erisuurinen riippuen siitä, saapuiko tilaisuuteen 100, 1000 tai 5000 katsojaa. Seurojen kannalta tilannetta voitiin pitää optimaalisena siinä mielessä, että tiloista maksetut vuokrat vastasivat aina kyseisen tapahtuman tuloja. Myös eri lajien kannalta tilanne oli oikeudenmukainen: katsojalukuihin perustuva taksapolitiikka asetti yleisöä eri tavalla houkuttelevat lajit samalle viivalle. Tätä taustaa vasten ajatus kilpailutapahtumien tasasuuruudesta oli koko lailla kirpaiseva siinä missä kaavailut harjoitusvuorojen maksullisuudestakin.

Tulosvastuullisuus johti liikuntahallinnon organisaation uudistamiseen. Kaupunginhallituksen alaiseksi elimeksi perustetun Liikuntakeskustoimikunnan tehtävänä oli kuroa umpeen nettomenojen ja -tulojen välistä eroa (Halttunen 1992, 27). Ja tämä myös toteutui. Kun vuonna 1991 liikuntapaikkojen käyttäjiltä perityt maksut kattoivat Liikuntakeskuksen käyttömenoista 19 prosenttia, nousi tulojen osuus seuraavana vuonna jo 52 prosenttiin kohoten edelleen niin, että vuosina 1995-1997 käyttötulot vastasivat jo 85-89 prosenttia Liikuntakeskuksen käyttömenoista. (JKA, KHA, tutkimukset ilman numeroa, Palvelujen laadun 1997.) Liikuntaviraston alaisissa liikuntapaikoissa, joita ovat lähinnä asuinaluekohtaiset liikuntapuistot, maksujen osuus käyttömenoista oli 0:sta 30:een prosenttia.

Vuonna 1995 kaupungin ja seurojen vuoropuhelua leimasi muutaman suuren seuran velkaantuminen kaupungille (LipakeA, Jyväskylän liikuntahallinnon vuosikertomus 1995, 6). Ongelman pitkittyminen johti viimein siihen, että seurojen ylivelkaantumisongelmaa käsittelemään perustettiin työryhmä. Työryhmän ehdotusten pohjalta kaupunginvaltuusto päätti muuttaa seurojen velat pitkäaikaisaastaviksi ja alentaa harjoitusvuorojen maksuja 30 prosenttia vuoden 1997 alusta lukien. Samalla velkajärjestelyn valinneet urheiluseurat sitoutuivat olemaan hakematta seura-avustuksia velka-aikana. (LipakeA, Jyväskylän liikuntahallinnon toimintakertomus 1996, 3). Urheiluseurojen velkaantuminen kaupungille kuitenkin jatkui. Kaukalopalloseura Trio lopetti varattomana toimintansa vuoden 1998 aikana. Muiden kaupungille velkaantuneiden seurojen kanssa siirryttiin tilavuokrien käteismaksuihin ja velkoja lyhennettiin lainanhoitosopimuksin. (LipakeA, Jyväskylän Liikuntapalvelukeskuksen vuosikertomus 1998).

Mikä sitten on edellä kuvattujen tapahtumakulkujen yleisempi merkitys seuratoiminnalle? Yksi episodi uudessa maksu- ja taksapolitiikassa oli kaupungin liikuntahallinnon vuonna 1995 tekemä päätös, jonka mukaan seura ei saanut avustuksia jos se oli velkaa kaupungille. Keski-suomalaisen urheilutoimittaja Ari Mäntylän mukaan seurat reagoivat tähän kahdella tapaa. Jotkut seurat ottivat lainaa ja maksoivat velkansa kaupungille. ”Suuret palloiluseurat kiersivät kaupungin avustusboikotin erottamalla edustusjoukkueen ja junioritoiminnan. JYP:n, JJK:n, Diskoksen ja Kirin joukkueet pystyivät anomaan avustusta kaupungilta, koska ne katsottiin uusiksi seuroiksi”. (Keskisuomalainen 2.2.1999.) Väitteessä piilee totuuden siemen, mutta se on sittenkin vain osatotuus. Kokonaisuuden kannalta oleellisempaa on havaita, että uusi maksu- ja taksapolitiikka lisäsi isojen palloiluseurojen rahoitusriskiä muutenkin epävakaaassa ti-

lanteessa. JyP HT –junioreiden valmennuspäällikkö Sami Kokon mukaan junioritoimintojen eriyttämisen perimmäinen syy liittyi siihen, että lasten ja nuorten toiminnot haluttiin turvata. ”Ei haluttu syntyvän tilannetta, jossa lasten vanhempien keräämä raha olisi päätynyt edustusjoukkueen kuluihin, esimerkiksi pelaajien palkkoihin”. (S. Kokko, henkilökohtainen tiedonanto 2.10.2002). Selvää on, että kustannusten nousu merkitsi entistä enemmän työtä seuraaktiiveilta ja vanhemmilta, jotta tarvittava raha saatiin kerättyä kasaan. Koska panostusta jouduttiin nostamaan, myös rahan käyttöä valvottiin tarkemmin. Tämä onnistui helpommin tilanteessa, jossa junioritoiminta oli eriytetty emoseurasta omaksi yhdistyksekseen.

6 VALTA VAIHTUU JA TYYLI MUUTTUU

Tässä luvussa seura- ja lajikulttuurin muutosta tarkastellaan kahdella tasolla. Seuran sisäistä näkökulmaa edustavat Jyväskylän Naisvoimistelijoihin (JNV) ja Jyväskylän Loheen kohdistuneet katseet. Ulkopuolisen havainnoitsijan näkökulmasta hahmotetaan jääkiekon ja JyP-HT:n suosion seurauksia. JNV:n ja Lohen viimeaikaisen kehityksen vertailu on hedelmällistä lukuisten vastakkainasettelujen vuoksi. Teoriassa mittaa toisistaan ottavat nais- ja miesnäkökulma, jäsenmääräänsä kasvattanut seura ja vähenevään jäsenkuntaan totuttautunut seura, kaupallistunut seura ja vahvasti talkotoimintaan nojaava seura, terveyden vaalimiseen nojaava kuntoliikuntaseura ja kilpaurheiluun nojaava urheiluseura. JyP-HT:n tarina täydentää edelleen tätä asetelmaa, sillä suuren yleisön silmissä jääkiekko on ollut viimeisen viidentoista vuoden aikana kaupungin valtalaji.

6.1 Jyväskylän Naisvoimistelijat valokeilassa

Yksilökeskeisen elämyksiä ja terveyttä korostavan liikuntakulttuurin tuleminen ihmisten tietoisuuteen johti siihen, että Jyväskylän Naisvoimistelijoiden seuraorganisaatioon kohdistui selviä uudistamisen paineita 1970- ja 1980-luvun taitteessa. Seuran johdossa tapahtuneen sukupolvenvaihdoksen jälkeen ruumiin monipuolistuneisiin tulkintoihin vastattiinkin monella rintamalla. Johtokunnan laatimien suunnitelmien mukaisesti seura päätti panostaa erityisesti lasten ja nuorten toimintoihin. Samalla seuran järjestämien ohjattujen tuntien määrää päätettiin lisätä sekä harrastevalikoimaa laajentamalla että ulottamalla toiminta entistä useamman kaupunginosan alueelle. Kuin varmemmaksi vakuudeksi siitä, että JNV oli vakavissaan uusissa linjauksissaan, seura haki liikuntalautakunnalta ennätysmäisiä avustuksia. (Eskelinen 1997, 37-38)

Uudistusten seurauksena seuran tarjoamien ohjattujen tuntien määrä nousi parissa vuodessa 186:sta 431:een, eli yli kaksinkertaiseksi. Tämä näkyi myös seuran jäsenmäärässä: se nousi samaan aikaan 494:stä 729:ään. (Eloranta 1997, 54.) 1980-luvun alussa JNV:n järjestämä toiminta oli harrasteliikuntapainotteista. Toiminta kattoi eri ikäryhmät vauvasta muoriin (emt., 57). Yksi merkittävimmistä uusista kuntoliikuntamuodoista 1980-luvun alkuvuosina oli Jane Fondan imussa markkinoille tullut aerobic. Tanssin, voimistelun ja urheilun kombinaatiota

käytettiin aluksi kohottamaan niin valiovoimistelijoiden kuin majja meikäläistenkin kuntoa. Lajin piiriin hakeutuivat heti alusta lähtien myös sellaiset naiset, jotka eivät olleet olleet ennen seurojen toiminnassa mukana. Tämän seurauksena harjoitusvuoroja alettiin järjestää maksullisena. Näin aerobicista tuli ensimmäinen naisliikunnan muoto, johon saattoi osallistua sitoutumatta varsinaisesti seuran toimintaan. Tämä periaate ja lajin ympärille kasvaneet oheistarvikkeiden markkinat tekivät aerobicista ensimmäisen naisvoimistelun 'kaupallisen haaran'. Kaupallisuutta vauhdittivat lajin ympärille nopeasti kehittyneet yksityiset kuntosalit, sillä aerobic oli kuin luotu maksuvoimaisten nuorten ja keski-ikäisten ulkonäön kohentamiseksi ja kunnan kohottamiseksi. (Laine 2000, 293.) JNV:hin aerobic tuli vuonna 1983 ja rytmisen kilpavoimistelu vuonna 1988. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että vuosikymmenelle oli leimallista musiikin lisääntyminen harjoituksissa; tanssi eri variaatioineen oli nuorten suosiossa koko 1980-luvun ajan. (Eloranta 1997, 57.)

1980-luvulla Jyväskylä eli vahvaa palloilubuumia. Kilpa- ja näytösvoimistelua ei juurikaan arvostettu ja harrastajia oli vähän vielä 1980-luvulle tultaessa. Keskeinen kysymys seuran kannalta oli tällöin se, miten voimistelun ja samalla seuran arvostusta saataisiin kohotettua. Vastaus tiivistyi tuolloin ajatukseen siitä, että seuralla pitäisi olla sellainen joukkue, joka menestyisi kilpailuissa. Menestyvät esikuvat houkuttelisivat sitten puolestaan lapsia ja nuoria mukaan toimintaan. Tämän ajatuksen toteuttamisessa onnistuttiin. Jyväskylään opiskelemaan tulleen Tarja Rasimuksen johdolla JNV:n kilpailumenestys nousi aivan maan huipulle 1980-luvulla. Vuosi 1988 oli ehdoton kohokohta seuran kilpailu-uralla. Tuolloin seuran yli 18-vuotiaiden ryhmä voimisteli kultaa A-sarjassa SNLL:n valtakunnallisissa kisoissa. Menestystä täydensi TUL:n mestaruuskisoista samana vuonna otettu hopeamitali. Kotimaan kilpailuissa menestyminen toi esiintymistilaisuuksia ulkomaita myöten. (Eloranta 1997, 59-62.)

1980-luvulla johtokunnan työskentely oli vielä pitkälti perinteisiin nojaavaa. Kaikki asiat käsiteltiin yhdessä, mistä syystä kokoukset tahtoivat venyä pitkiksi. Ratkaisua seuran johdon toiminnan tehostamiseen haettiin koulutuksesta. Ajan henkeä kuvastaa se, että ympärivuotiseen koulutukseen ei tuolloin vielä haluttu sitoutua. Johtokunta osallistui kuitenkin lyhyemmille kursseille, jotka myös tuottivat tulosta. Toimintasuunnitelmat paranivat ja tehtäviä ja vastuualueita jaettiin. Otetuista edistysaskelista huolimatta työt tahtoivat kuitenkin edelleen kasautua yksien ja samojen henkilöiden harteille. (Eloranta 1997, 53.)

Kasvavassa seurassa talousasiat olivat jatkuvasti esillä vieden johtokunnan ajasta suuren osan. Uuden musiikin, uusien esiintymispukujen ja erilaisten välineiden hankkimiseksi rahaa kerättiin mitä moninaisimmilla talkootyön muodoilla. Rahaa kului myös käytännöksi muodostuneiden ohjaajapalkkioiden maksamiseen; ohjaajakoulutukseen käytettiin seurassa merkittävästi varoja, jotta ohjauksen laatu pysyisi korkeana. Osa innostuneista ja aktiivisista ohjaajista pysyi seuran riveissä pitkiä aikoja. Kasvava seura tarvitsi kuitenkin jatkuvasti uusia ohjaajia. Myönteistä seuran kannalta oli se, että ohjaajia oli helppo saada, koska Jyväskylään muutti opiskelemaan voimistelijoita muilta paikkakunnilta. Palkkioiden ja ”vierastyövoiman” yleistyemisestä seurannut seurauskollisuuden rapautuminen oli sen sijaan vähemmän toivottu kehityksen suunta. Monet uudet ohjaajat suhtautuivat tehtäväänsä kuin mihin tahansa muuhun palkalliseen työhön – pelkän talkoohengen varassa tehdyn työn aika oli ohi. Seuran onneksi toimintaan tuli aina mukaan myös joitakin sellaisia uusia henkilöitä, joilla riitti innostusta varainhankintaan ja seuran yleiseen kehittämiseen. (Eloranta 1990, 54-55)

Vuosikymmenen lopussa JNV:ssa oli 734 jäsentä. Kaupungin avustus nousi 1980-luvun aikana 8000 markasta 21 000 markkaan, mikä kuitenkin tuntui toiminnan laajuuteen ja monipuolisuuteen nähden varsin vähäiseltä. Toiminnan kasvaessa edelleen 1990-luvun alussa avustukset polkivat paikoillaan. Niiden merkitys onkin vähentynyt seuran taloudenpidossa. Seuran merkittävimmäksi varainhankintamuodoksi kehkeytyi vuodesta 1987 alkaen vuosittain järjestetty naisten kuntoliikuntatapahtuma Alexandran Askel. Sittenmin Naisten Askeleena paremmin tutuksi tullut tilaisuus on paisunut Keski-Suomen suurimmaksi kuntoilutapahtumaksi - vuonna 1997 tapahtumaan osallistui 7 300 kuntoilijaa. Vuonna 1992 tehtiin päätös, jonka mukaisesti seura pyrki keskittymään tulevaisuudessa muutaman isoon varainhankintaprojektiin useampien pienten ja vähän tuottavien sijaan. Tärkeimmäksi tapahtumaksi jäi Naisten Askel. (Eloranta 1997, 54-55; Partanen 1997, 84.)

1990-luvulla JNV:stä on tullut Jyväskylän ja myös valtakunnallisen mittapuun mukaan suurseura. Seuran jäsenmäärä on kasvanut tasaisesti koko vuosikymmenen. Vuonna 1992 jäsenmäärä ylitti tuhannen jäsenen rajapyykin. Tälle vuodelle kirjattiin myös seuran ensimmäiset miesjäsenet. Kasvu on jatkunut huimaa vauhtia huolimatta siitä, että jäsenmaksun sisältävän jumppakortin hintaa on jouduttu tarkistamaan vuosittain lisääntyneen toiminnan kulujen kattamiseksi. Vuoden 1996 lopussa jäseniä oli ensi kerran yli kaksi tuhatta. Merkittävä muutos on tapahtunut siinä, että aikuiset harrasteliikkujat ovat ottaneet seuran entistä enemmän omak-

seen. Kun vielä vuonna 1990 alle 15-vuotiaita jäseniä oli yli puolet seuran kaikista jäsenistä, niin vuonna 1996 aikuisjäsenten määrä oli jo 62%:a jäsenkunnasta. (Partanen 1990, 69-70.)

JNV:n johtokunta koostui 1980-luvulla uskollisesta ja pysyvästä kantajoukosta. 1990-luvun taitteessa seura uusiutui, kun osa vanhoista johtokunnan jäsenistä luovutti paikkansa nuoremmalle polvelle. Seuran sisällä työnjakoon kiinnitettiin yhä enemmän huomiota. Sekä seuran koon kasvu että seuratyöhön kohdistuvat nopeuden ja joustavuuden vaatimukset asettivat jatkuvasti haasteita seuran sisäiselle toimivuudelle. Johtokunnan vilpitiön halu kehittää seuran toimintaa johti siihen, että seuran arvoista, tehtävästä, toiminta-ajatuksista, visioista ja toiminta-suunnitelmista alettiin keskustelemaan yhä enemmän. Koska kaikkia asioita ei millään voitu enää käsitellä johtokunnan kokouksissa, perustettiin projektiluontoisia työryhmiä hoitamaan eri tapahtumien, kuten Naisten Askeleen järjestelyjä. Työryhmien vastuuhenkilöinä olivat johtokunnan jäsenet. Toisaalta havaittiin, että pidemmän aikavälin suunnitteluryhmät olivat edelleen tarpeen. Tätä tehtävää varten perustettiin erilaisia valiokuntia, muun muassa työ- ja talousvaliokunta. (Eloranta 1997, 53; Partanen 1997, 71-73.)

JNV:n uutta toimintakulttuuria ennakoi seuran ensimmäisen toimiston hankkiminen vuonna 1990. Toimiston merkitys oli ilmeinen, koska se auttoi välineiden ja pukujen säilytyksessä sekä kokousten ja palavereiden pidossa. Uusi askel otettiin syksyllä 1994, kun seura muutti toimistonsa uuteen osoitteeseen Väinönkadulle aivan ydinkeskustaan. Vielä saman syksyn aikana toiminnanjohtajaksi palkattiin Tuija Ukskoski-Ahonen. Yhdessä nämä seikat helpottivat merkittävästi arkirutiinien hoitamista. Seuran jäseniä ja ohjaajia pystyttiin palvelemaan entistä paremmin nyt myös päiväsaikaan. Toisaalta toimiston keskeinen sijainti takasi sen, että JNV:n tunnettavuus ihmisten keskuudessa parani. (Partanen 1997, 73-74.)

JNV sai paikallista ja valtakunnallista huomiota tiedotusvälineissä sen jälkeen kun seuran 16-18 -vuotiaat ja naisten joukkueet osallistuivat vuonna 1991 Turussa järjestettyihin joukkuevoimistelun ensimmäisiin SM –kisoihin. Lajin ja seuran arvostus lisääntyi entisestään, kun JNV oli mukana järjestämässä joukkuevoimistelun SM-kilpaluja seuraavana vuonna Jyväskylässä. Nämä kaksi kilpailua riittävät jo sinänsä kuvaamaan JNV:n kilpavoimistelun myönteistä taivalta 1990-luvulla. Menestyksen myötä seura vakiinnutti asemansa harrastustoiminnan ohella merkittävänä kilpaseurana, mitattiin sitä sitten saavutetuilla mitaleilla tai kilpailujen järjestämisellä. Edelläkävijän asemassa seura toimi vuonna 1996, kun se järjesti ensimmäiset ja ainoat alueelliset aerobic kilpailut. Innostus katsojien keskuudessa oli suuri, oli-

han kisoissa mukana kansallisia huippuja, kuten Tuuli Matinsalo ja Pertti ja Mari Sahlberg. (Partanen 1997, 75-79.)

Harrasteliikunnan tarjonnassa siirryttiin 1990-luvun aikana totaalisen uusille urille. Uusia liikuntamuotoja on kirjaimellisesti synnytetty yhtäältä seuran oman ja toisaalta Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton (SNLL), sittemmin Suomen Voimistelu- ja Liikuntaseurat ry:n (SVoLi) tuotekehittelyn pohjalta. Yhtenä merkkipaaluna tässä mielessä voidaan pitää vuotta 1991. Tuolloin JNV:n suorittaman kyselyn tulosten pohjalta syntyi ryhmä nimeltä Kuntotiimi Liikunnainen. Ryhmä kokoontui kahdesta kolmeen kertaa viikossa liikkumaan jumpan, vesivoimistelun ja kuntosalin merkeissä. Liikunnaisen ideaan sisältyi myös alku- ja lopputestaukset mukavan yhdessäolon ohella. Saman syksyn aikana aloitti toimintansa myös vesivoimisteluryhmä, niska-selkä –ryhmä, naperojumppa sekä erilaisia tanssillisia ryhmiä. Aerobicissä ja jumpassa oli tarjolla erilaisia tasoryhmiä, kuten sporttia, softia, tehojumppaa, muokkausjumppaa ja kevennettyä jumppaa. Liiton tuotekehittelyn kautta seuraan on vuosien myötä saapunut mm. KuntoTrimmi, KiintoNainen, Liikuntaleikkikoulu, HydroBic, SenioRiitta, Circuit Training ja MixTreeni. (Partanen 1997, 81-82.)

Myös kaupungin liikuntarakentaminen vauhditti osaltaan seuran toimintaa. Kuokkalan Graniitin valmistuttua vuonna 1993 harrastaminen mahdollistui yhä paremmin myös viikonloppuisin. Seuraavana vuonna toiminta laajeni entisestään, kun kesäjumppia alettiin järjestää syys- ja kevätkauden lisäksi. Vuonna 1995 seura toi markkinoille jälleen uusia liikuntaryhmiä. Uutuuksia olivat nyt aamuaerobic, päiväjumppa ja äiti-vauva –ryhmä. Lasten keskuudessa suosiotaan kasvattivat touhu- ja temppukoulu sekä naperojumppa. Naisille kohdennettuja uutuuksia olivat starttiryhmä, AinaKiintonainen jatkoryhmä sekä rasvanpolttojumppa. Lajina aerobic monipuolistui. Perus-, low-, tupla-, sport- ja steptunnit, aloittelevien ryhmät, tanssillinen aerobic sekä aerobicin treeni- ja näytösryhmä tarjosivat jokaiselle jotakin. Sittemmin ”aerobic-perhe” on edelleen laajentunut. Vuonna 1997 mukaan tulivat body-, combo- ja teematunnit. Samaan aikaan alkoi myös vatsatanssi, poikavoimistelu ja nuorten MixTreeni. Kun edelliset niputtaa, saadaan tulokseksi se, että syksyllä 1997 JNV:ssa lähes 60 ohjaajaa ja valmentajaa ohjasi viikoittain 86:tta eri ryhmää. Viikossa ohjattuja tunteja kertyy noin 125. Kasvu on ollut huimaa, kun tuloksia vertaa vuoden 1980 tilanteeseen, jolloin viikkotunteja oli 16. (Partanen 1997, 82-83; Eloranta 1997, 57.)

Seuran tekemä työ on tuonut myös arvostusta. Vuosina 1990 ja 1992 JNV nimettiin Keski-Suomen piirin harrasteliikuntaseuraksi. Vuonna 1993 seura sai esimerkillisestä lasten ja nuorten hyväksi tehdystä työstä Nuori Suomi ry:n myöntämän Sinettiseura-arvon. Samana vuonna seuraa muistettiin vielä SNLL:n vuoden markkinointiseurana arvolla. (Partanen 1997, 85-86.) Listaa voitaisiin jatkaa vielä eteenpäin, mutta se ei ole tässä tarpeellista. Jo nämä tunnustukset kertovat siitä, että seura on pystynyt tunnistamaan toimintaympäristönsä muutokset. Viimeisten vuosien suuri myllerrys on epäilemättä asettanut seuran toimintaideologian koe-tukselle. JNV:n puheenjohtajana vuosina 1990-1995 toimineen Kirsti Partasen mukaan ”monista muutoksista, uudistuksista, uusista virtauksista, toimintatavoista sekä ajan hengessä elämisestä huolimatta Jyväskylän Naisvoimistelijoiden toiminnan arvopohja ja perimmäiset tavoitteet ovat kuitenkin säilyneet hengeltään samoina. Seuran toiminta-ajatuksena on tarjota eri ikäryhmille ja molemmille sukupuolille monipuolisia harrasteliikuntapalveluja sekä voimisteluliikunnan valmennus- ja kilpailutoimintaa. Toiminnalla halutaan ylläpitää ja kehittää harrastajien fyysistä kuntoa ja terveyttä, liikunnallisia taitoja, lisätä henkistä ja sosiaalista hyvinvointia, kasvua ihmisenä sekä tarjota miellyttäviä elämyksiä ja kokemuksia.” (Partanen 1997, 68.)

6.2 Jyväskylän Lohi perinteiden jatkajana

Työväentaustaisena yleisseurana tunnettu Jyväskylän Lohi oli 1970- ja 1980-luvun taitteessa tietynlaisessa tienhaarassa. Taloudellisten realiteettien sanellessa ehdot seurassa päätettiin keskittyä kahteen lajiin – pesäpalloon ja jääkiekkoon. Vielä 1980-luvun alussa pesäpallon suosio oli niin suuri nuorison keskuudessa, että tarvittiin monta seuraa hoitamaan juniorityö. Kaupungin kartta olikin jaettu pesäpalloseurojen kesken niin, että kullakin seuralla oli oma reviirinsä. Kirin vankinta aluetta oli kantakaupunki ja Tourula. HoNsU keräsi väkeä keskustan välittömässä läheisyydessä olevalta Taulumäen alueelta, Lohi vastaavasti sen naapurustosta Lohikosken kaupunginosasta. Weikkojen ominta aluetta oli edellisten välissä puikkelehtiva Tourujoen varsi. Kensu ja Keljon Viesti toimivat Jyväskylän etelälaidalla Keljon alueella. Jyväskylän Toverien kotipolut löytyivät puolestaan kaupungin länsipuolelta Kypärämäen suunnasta. Pohjois-itä –suunnassa pesäpalloilua vetivät Jyväskylän Nousu, Jyväskylän Valo ja Jyskän Ryhti. Näistä Nousun toiminta keskittyi Halssilaan, Valon Kuokkalan alueelle Tikkaan. Jyskän Ryhti toimi aivan kaupungin rajojen välittömässä läheisyydessä maalaiskunnan puolella Jyskän alueella. (RH 12.12.2001.)

Lohi oli 1980-luvun alussa kaupungin pesäpalloseurojen ”marssijärjestyksessä” kolmannella sijalla Kirin ja HoNsU:n jälkeen, sillä kaupunkilaisten tuoreessa muistissa olivat Kirin ja HoNsU:n tuomat kultaiset ja hopeiset mitalit vuosilta 1982 ja 1984. Palloilukulttuurin monipuolistuminen ja jääkiekon muotiin tuleminen 1980-luvun alussa johtivat siihen, että jyväskyläläisten urheiluseurojen keskinäinen kilpailu niin harrastajista, tiloista kuin markoistakin koveni entisestään. Mustat pilvet Lohen taivaalla synkentyivät, kun seura putosi mestaruussarjasta vuonna 1984. Urheilullisen alamäen seurauksena seuran taloudelliset tukijat kaikkosivat ja nuorten kiinnostus Lohen pesäpalloilua kohtaan väheni. Tiukkaa oli myös Lohen johtokunnassa. Käytännössä koko Lohen organisaatio oli vain neljä aktiivin varassa. Tekijöiden puutteessa seuran johdolta ei yksinkertaisesti liiennyt voimavaroja uusien toimintamuotojen kehittelyyn ja sitä kautta uusien jäsenien hankintaan. (RH 12.12.2001; JSA, Lohen toimintakertomus 1984.)

Jos kaupungissa elettiinkin liikuntakulttuurisen murroksen aikaa 1980-luvulla, niin muutoksia tapahtui myös Lohen toimintaympäristössä Lohikoskella. Lohikosken asukasrakenne muuttui samalla kun siellä olevaa vanhaa purettiin ja uutta rakennettiin tilalle. Ennen Lohikoskella olivat asuneet työläiset ja heidän lapsensa. 1980-luvun alusta alkaen alueelle muutti keski-luokkaisia ihmisiä Jyväskylästä ja muualta Suomesta. Uusien asukkaiden vanhemmat ohjasivat lapsensa jalkapallon ja jääkiekon pariin. Jyväskylän Lohi oli pitkään Lohikosken oma seura. Asukasrakenteen muutoksen jälkeen se oli ensimmäistä kertaa koko Jyväskylän seura. (RH 12.12.2001.)

Pesäpallo ja jääkiekko elivät rinta rinnan Lohessa koko 1980-luvun ajan. Ulospäin näkymättömiin jäi se muutos, joka tapahtui seuran sisällä lajien keskinäisissä voimasuhteissa. Vallanvaihdos tapahtui, kun nuorten suosiossa ollut jääkiekko kasvatti vuosi toisensa perään harrastajamääriään samaan aikaan, kun pesäpallo joutui tyytymään yhä vähenevään osallistujakuntaan. Laskevan ja nousevan lajin ja sitä kautta muuttuvien käytäntöjen ristipaineessa eläminen onnistui vuosia. 1980- ja 1990-lukujen taitteessa Lohessa oltiin kuitenkin ajautettu tilanteeseen, jossa pesäpallon ja jääkiekon toimintojen eriytyminen oli tosiasia. Kun jääkiekkoväki perusti elokuussa 1990 oman seuran, Lohi-Kiekon, jäi emo-Lohi pesäpallon erikoisseuraksi.

Uuden seuran synnyttämistä selittävät monet tekijät. Ilmeistä on, että eroon johtivat pitkälti taloudelliset syyt, jotka lopulta kärjistikivät myös pesäpallo- ja jääkiekkoväen henkilökemiat. Lähemmin tarkasteltuna jääkiekkojaosto oli kasvanut niin markkamääräisesti kuin harrasta-

jamäärältäänkin niin suureksi, että Lohen organisaatio oli kokonaisuudessaan siihen verrattuna heikko. Toisaalta jääkiekkoväki asetti itselleen erittäin kovat tavoitteet tilanteessa, jossa rahaa ei ollut. Seuran taloudellinen tilanne soti rajusti sitä vastaan, että jääkiekon edustusjoukkueen kuluja kasvatettiin huomattavasti 1980- ja 1990-lukujen taitteessa. Erityisesti pelaajille maksettujen rahapalkkioiden kasvu ja pelaajien siirtokorvaukset tuntuivat seuran kukkarossa. Ristiriitaa syntyi myös siinä, että Lohen organisaatio oli jääkiekon noususta huolimatta edelleen tukevasti pesäpalloväen käsissä. Lohen johtokunnan vaalima ”tullilaisuus” ei istunut kaikkien jääkiekkopuolen henkilöiden ajatusmaailmaan. Jääkiekkojoaoston johdon näkökulmasta katsottuna toiminnan kehittäminen olisi vaatinut ennen kaikkea organisaation muuttamista ja modernisoimista. Vastakkain olivat siten mitä suurimmassa määrin myös yksittäisten henkilöiden arvomaailmat ja tavat hoitaa asioita. Vähemmän tunnettu seikka on se, että eroa ruokki loppumetreillä pitkälti yhden ihmisen vallanhimo ja taloudelliset väärinkäytökset. (JSA, Tilintarkastajien muistio 1988; Lohen jääkiekkojoaoston talousarviot 1989-1990 ja 1990-1991; Lohen johtokunnan kirjeenvaihto 1989-1990; Keski-suomalainen 16.8.1990)

Yksi eron taustavoimista oli kaupunkilaisten bingoinnostuksen lopahtaminen ja sitä kautta seuran merkittävän varainhankintamuodon kuivuminen. Bingohuuma alkoi Jyväskylässä 1970-luvun alkupuolella. Lohi perusti oman bingoinsa, joka tuottikin hyvin alkuaikoina. Rahaa tuloutettiin koko seuran toiminnan tukemiseen. 1980-luvun alussa Lohi-bingoa pyörittämään perustettiin Lohen-tuki ry. Ajatuksena oli saattaa seuran taloudenpito joidenkin vuosien haparoinnin jälkeen takaisin tolpileen erottamalla talous ja urheilu hallinnollisesti toisistaan. Samalla pyrittiin saamaan vaikutusvaltaisia talousihmisiä mukaan seuran organisaatioon. 1980-luvun lopulle tultaessa suurin bingohuuma oli eletty Jyväskylässä. Elettiin taloudellisen nousuhdanteen aikaa ja käytännöt olivat muuttumassa. Kilpailu oli kovaa tälläkin saralla: JyP-HT:llä, JyPK:lla ja Weikoilla oli omat bingoinsa, Kirillä ja HoNsU:lla kaksi kummallakin. Sen lisäksi Lohi-bingo rasiitteena olivat henkilökunnan jatkuvat väärinkäytökset. Edelliset syyt johtivat siihen, että Lohi-bingo lopetettiin kannattamattomana syksyllä 1988 (RH 12.12.2001, JSA, Lohen Tuki ry:n toimintakertomus 1984.)

Eivätkä toimintaympäristön muutokset loppuneet tähän. Samaan aikaan alkoi näkyä merkkejä myös tulevasta lamasta. Liikunta- ja urheiluseurojen taloudellista tilannetta heikensi se, että yritykset ryhtyivät karsimaan liikuntaan ja urheiluun suuntaamia varojaan. Kuin pisteeksi iin päälle kaupunki suunnitteli radikaaleja muutoksia liikuntapaikkojen käytöstä perittäviin maksuihin. Lohessa lamasta selvittiin tekemällä valtava määrä talkootyötä. Aika oli kuitenkin an-

karaa. Seuran puheenjohtaja Juhani Surakan mukaan lama rassasi erityisen pahasti juuri Lohen kaltaisia seuroja. Sellaisia seuroja, jotka olivat panostaneet juniorityön tekemiseen ja joiden edustusjoukkue ei pelannut korkeimmalla sarjatasolla vaan kenties yksi tai kaksi sarjaporasta sen alapuolella. Yleensä näillä seuroilla ei ollut tarjottavanaan myöskään niin sanottua tähtiurheilijaa. Sponsoritulojen puutteessa käteen jäivät vain menot. (JSA, Lohelainen 1/1992)

Lohen jakauduttua pesäpallolla jatkavaan emo-Loheen ja jääkiekkoa pelaavaan Lohi-Kiekkoon myös seuran jäsenistö ja urheilutoiminta jakaantuivat luonnollisesti näiden tahojen kesken. Eron aikaan Lohi-Kiekon junioritoiminta kattoi kaikki junioriluokat F-ikäisistä A-junioreihin asti. Kaikkiaan Lohi-Kiekolla oli 11 joukkuetta ja pelaajia 350. Edustusjoukkue pelasi tuolloin II-divisioonan itälohkossa. (JSA, Lohi-Kiekko 1991-1992.) Vuonna 1993 Lohi-Kiekko vaihtoi nimensä Discos -93:ksi. Vuotta myöhemmin Discos jakaantui vielä niin, että miesten edustusjoukkue ja junioritoiminnot erkanivat omiksi seuroikseen. Parhaimpina hetkinään 1990-luvun loppupuolella Discos on kolkutellut SM-sarjan portteja miesten I-divisioonan karsinnoissa.

Lohen pesäpallossa miesten edustusjoukkueen aallonpohja koettiin kauden 1990 päätteeksi, jolloin seura tippui maakuntasarjaan. Naispesäpallolu sen sijaan voi hyvin: innokkaita tyttöjä riitti harjoituksiin ja kilpamentilläkin menestyttiin kohtuullisesti. Sittemmin miehet vakiinnuttivat asemansa Suomi-sarjassa pelaten siellä koko loppuvuosikymmenen. Naispesiksessä suurin into laantui 1990-luvun puoliväliin mennessä. Uuden tulemisen merkit ovat kuitenkin näkyvissä jälleen vuosituhannen vaihteessa. Kysyttäessä syytä Lohen viimeisten vuosien matalaan profiiliin pelaajamarkkinoilla ja kilpamentillä, puheenjohtaja Juhani Surakka vastaa, että seuran toiminta on aina sopeutettu seuran taloudellisiin reunaehtoihin. Urheilullista menestystä ei ole lähdetty hakemaan riskillä. Kaiken kaikkiaan kilpailu harrastajista ja yleisöstä on erittäin kovaa. Surakka toteaa, että lohelainen pesäpallolu elää vuosituhannen taitteessa paljolti muualta Jyväskylään opiskelemaan tulleiden varassa jo senkin vuoksi, että seuran oma junioritoiminta on niukkaa vähäisen kysynnän vuoksi. Tilannetta ei helpota pesäpalloa syksyllä 1998 kohdannut sopupelijupakka, joka oli Surakan mukaan ehdottoman negatiivinen asia koko lajin kannalta. Valopilkkujakin toki on. Hipposhallin ja Kuokkalan Graniitin valmistuminen 1990-luvun alussa on tarjonnut seuran pesäpalloilijoiden talviharjoittelulle erinomaiset olosuhteet. Lohikosken kentän peruskorjauksen valmistuttua kesäksi 1999 harjoitus- ja kilpailuolosuhteet ovat paremmat kuin koskaan. Esimerkiksi Lohen mestaruussarjavuosina

1970-luvulla pesäpalloa pelattiin huomattavasti heikoimmissa puitteissa. (RH 12.12.2001; JSA, Lohelainen 1/1993; Lohelainen kevät 1999),

Lohen johtokunta on pyrkinyt uusiutumaan niin 1980-luvulla kuin 1990-luvullakin. Organisaatiokaavioita on tehty ja vastuita on pyritty jakamaan, mutta silti tekijöitä ei ole ollut niin paljon kuin tehtävät edellyttäisivät. Tämä pätee nimenomaan seuran johtamiseen, joka asettaa niin ajankäytöllisesti kuin taidollisestikin suuria vaatimuksia ja viitseliäisyyttä. Perinteinen talkootoiminta on sen sijaan pyörinyt hyvin. Lohessa organisaatiokulttuuri – me-henki - kiiteytyy seuran vanhalla kaartilla työväenaatteeseen, uudet jäsenet puolestaan tunnistavat ehkä parhaiten seurassa vallitsevan ”lohelaisuuden”. Surakan mukaan lohelaisuuden ydintä on Koskenharjun kenttä ja siellä vallitseva tunnelma. Lohelaisuus on myös huolehtimista. Tämä näkyy Lohen toiminnassa siinä, että seura järjestää tarvittaessa paikkakunnalle saapuvalla uudelle pelaajalle työpaikan ja asunnon. Surakalle itselleen Lohi on ollut perhe jossa kasvaa. (RH 12.12.2001; JSA, Lohen toimintasuunnitelmat 1996-1997 ja 1999)

6.3 Pesäpallokaupungista palloilukaupungiksi

1980-luvulle tultaessa Jyväskylä oli pesäpallokaupunki. Kiri oli hurjassa mitalivireessä ja nautti niin yleisön kuin lehdistön suosiosta. Jotakin oli silti muuttunut. Jo 1960-luvun lopulta alkaen oli nähtävissä, että pesäpallon asema oli suhteellistumassa. Pesäpallo menetti asemiaan koulujen liikuntatunneilla ja jalkapallon nappulaliiga imi yhä voimallisemmin poikia mukanaan (Laitinen 1980, 138; 153). Seuraavalla vuosikymmenellä alkoi näkyä merkkejä jääkiekon tulevasta noususta lajien eliittiin. Eri kaupunginosiin rakennetut uudet kaukalot mahdollistivat lajin harrastamisen entistä laajemmin. Toisaalta kansallisen jääkiekkjoukkueen edesottamusten seuraaminen niin itäistä kuin läntistä naapurimaata vastaan televisiosta takasi suuren yleisön mielenkiinnon jo historiallisten kehityspiirteiden valossa. Pelissä oli panosta ja kaupunkimaista elämänrytmiä myötäilevää sähkökyttä.

Vallanvaihdos toteutuikin varsin pian. Jyväskylästä tuli 1980-luvulla jääkiekkokaupunki. Muutos voidaan ajoittaa kohtalaisen tarkkaan, ainakin mielikuvissa, vuoden 1985 syksyyn, jolloin kaupungin oman jääkiekkoseuran JyP Hockey Teamin taival alkoi lajin ylimmällä sarjaportaalla. Nousuhuumassa JyP-HT:stä tuli pian koko kaupungin oma ylpeydenaihe. Toivon päästä alettiin puhua jo valtakunnallisestikin Jyppi-ilmioistä. Kulmalan (1997, 174) mu-

kaan jyppi-ilmiö oli ”eräänlainen yhteiskunnallinen muotivirtaus”, jonka rakennusainekset koostuivat siitä ilmapiiristä, joka syntyi oman kylän ”pienen” seuran kamppaillessa ”suurempiaan” vastaan Hippoksen uudessa jäähallissa SM-liigan hohdokkaassa valokeilassa. Sambaryhmän tahdittama huutosakin kannustus oli jotakin ennen kokematon: karnevaalitunnelma katsomossa sai jopa jäyhän keskisuomalaisen puukkojunkkariluonteen (Parantainen 1995) sulamaan. JyP-HT:n voimahahmon Urpo Helkovaaran mukaan ”Jyppi” onnistuikin siinä, minkä eteen Maakuntaliitto oli tehnyt töitä jo vuosia (onnistumatta) - JyP onnistui löytämään keskisuomalaisen identiteetin (Keskisuomalainen 1.12.1986).

Kansanhurmoksen huippuhetkenä voidaan kaikeksi pitää JyP-HT:n vuonna 1989 saavuttamaa SM-liigan finaaliapaikkaa, josta, paikallisten harmiksi, jyvaskyläläiset poistuivat hopeamitalit kaulassaan. JyP-HT:n asemaa kaupungissa kuvastaa se, että samana vuonna seura valittiin vuoden keskisuomalaiseksi ”urheilijaksi” (Keskisuomalainen 19. 12. 1989). Tätä ennen 1980-luvun kirkkaimpina keskisuomalaisina tähtinä olivat loistaneet mäkihypyn monikertainen olympiavoittaja Matti Nykänen ja ralliautoilun vuosien 1986 ja 1987 maailmanmestari Juha Kankkunen. Menestyksen ensitippoja maistettuaan ihmiset janosivat lisää menestystä. JyP-HT hahmoteltiin kuuluvan valtakunnan eliittiin ja joukkueelta odotettiin myös tätä asetelmaa vastaavia esityksiä. (Kulmala 1997, 174). Täysin katteettomaksi odotukset eivät jääneetkään, sillä JyP-HT:n pelaajat saivat toisen kerran hopeaa vuoden 1992 keväällä ja vuotta myöhemmin tuomisina oli vielä pronssia.

Menestyksellä oli kuitenkin hintansa. Voidaan jopa väittää, että Jyppi-huuman seuraukset ovat olleet suorastaan suloisen katkeria. Forsströmin (2000) tutkimuksesta ilmenee, että halu pysyä SM-liigan kärjen vauhdissa johti siihen, että urheilullista menestystä haettiin riskillä. Käytännössä pelaajahankintoihin käytetyt varat ylittivät seuran maksukyvyyn usean vuoden ajan. Päänvaivaa JyP-HT:lle on tuottanut myös SM-liigan suurin hallivuokra, mikä on seuran näkökulmasta katsottuna ollut ristiriidassa sen asian kanssa, että halli on koettu yhdeksi sarjan heikoimmista niin katsojakapasiteetiltaan kuin yleisöystävällisyydeltäänkin. Edellisten vaikuttimien lisäksi seuran taloudellista asemaa ovat heikentäneet entisestään ne kansalliset ja kansainväliset lainsäädännölliset toimenpiteet, joilla urheiluseurojen työnantajavelvoitteita on lisätty tai joilla urheilijoiden vapaaseen liikkumiseen on puututtu. Kaiken kaikkiaan seuran taloudellinen kurimus johti siihen, että JyP-HT yhtiöitettiin pakon sanelemana kesällä 1999. Tällä hetkellä JyP-HT:n jyvaskyläläinen tarina jatkuu JYP Jyväskylä Oy –nimisenä osakeyhtiönä (Forsström 2000, 79-83.)

Saman menestyksen jälkeisen krapulan oli kokenut Jyväskylän Kiri hetkeä aiemmin. Vielä 1980-luvun alku oli Kirin loiston ja mahdin aikaa. Seuralla meni todella lujaa niin urheilullisesti kuin taloudellisestikin. Hippos täyttyi katsojista ja jääkiekko oli silmuvaiheessaan. Yleisessä noususuhdanteessa bingosta tuli rahaa ämpärikaupalla. Kymmenen vuotta myöhemmin seura rämpi pohjamudassa. Mahalaskun pohja saavutettiin, kun Kirin luottamusmiesjohtoa, pelaajia, toimihenkilöitä, valmentajia ja pelinjohtajaa syytettiin 1980-luvun lopussa pimeiden palkkioiden maksamisesta pelaajille. Miksi näin pääsi käymään? Kirin puheenjohtaja Pekka Saarinen, entinen puheenjohtaja Mikko Linna, Kirin johtokunnassa 1980-luvulla istunut pankinjohtaja Risto Parviainen ja Kirin suuruuden aikojen huippupelaaja Kalevi Luoma selittävät tilannetta erilaisten osatotuuksien avulla. Huomio kiinnittyy tällöin Kirin ylihinnoittelemiin pelaajasopimukseen, kalliiksi käyneisiin vuosien 1982 ja 1984 mestaruuksiin, lajin markkinoinnin unohtamiseen, jääkiekon muotiin tulemiseen ja sitä kautta tukijoiden, yleisön ja junioreiden katoon, edustusjoukkueen kynnyksen rakentamiseen liian korkeaksi omille junioreille ja siihen, että jyväskyläläiset eivät lopulta enää tunnustaneet Kiriä omaksi joukkueekseen lukuisten ostopelaajien vuoksi. Yhdessä nämä asiat johtivat siihen, että pyörä alkoi pyöriä väärään suuntaan: pelaajabudjetit kasvoivat, vaikka yleisö katosi ja liikemaailman tuki kävi varukselliseksi. Lopputulos oli sen mukainen. Kun ”suuruudesta” haluttiin härkäpäisesti pitää kiinni, Kirin kaikilla tavoin laskettuna yli 10 miljoonaan markkaan kohoava omaisuus asunto-osakkeineen ja kiinteistöineen viipaloitiin pala palalta. Nimettömänä esiintyvä entinen johtokunnan jäsen tiivistää asian ytimen todetessaan, että Kirissä perinteiden lataama painolasti oli liian suuri, jotta menestyksestä olisi haluttu vapaaehtoisesti luopua. Makeaan tottuminen ”pakotti elämään yli varojen”. (Keskisuomalainen 29.11.1989; Keskisuomalainen 25.11.1990.)

Jyppi-ilmiön seuraukset eivät ole millään muotoa jääneet pelkästään JyP-HT:n sisäisiksi asioiksi tai edes seuran, yleisön ja median muodostaman kolmiyhteyden väliseksi rummutukseksi tai rumputuleksi, vaan sillä on ollut vaikutusta laajemminkin koko jyväskyläläiseen seurakenttään. Muut seurat näkivät suorastaan punaista, kun selvisi, että yhteistyökumppanit ja suuri yleisö retkahtivat totaalaisesti jääkiekon vietäviksi. (Kulmala 1997, 174). Kateutta ja myös katkeruutta on lisännyt edelleen se, että useat seurat ovat kokeneet epäoikeudenmukaiseksi ne järjestelyt, joilla kaupunki on silottanut erityisesti JyP-HT:n tietä niissä ongelmissa, joita uusi maksu- ja taksapolitiikka toi mukanaan 1990-luvun alussa. Kaupungin harjoittama liikuntapolitiikka velkajärjestelyineen ja jäähallin harjoitusvuorojen hinnanalennuksineen on

antanut muille seuroille aihetta puhua 'jääkiekkopuolueen ylivallasta' (vrt. Laitinen 1997, 170).

Erityisen painostava ilmapiiri oli vuonna 1995. Keväällä kaupunginvaltuuston kokouksessa ilmeni, että Jyväskylän Seudun Kehittämisyhtiön (JYKES Oy) elinkeinoprojektiin vuonna 1994 lisätyt 400 000 markkaa kierrätettiin JyP-HT:lle ja Diskokselle ilman, että osa valtuutetuista tiesi rahan käyttötarkoitusta (Keskisuomalainen 24.5.1995). Tätäkin kovempaa kritiikkiä seuroissa synnyttivät kaupunginjohtaja Pekka Kettusen itsenäisesti JyP-HT:lle osoittamat sponsorirahat. Syksyllä sekä seurojen keskinäiset että kaupungin ja seurojen väliset suhteet olivat niin tulehtuneet, että alueen valtalehti Keskisuomalainen päätyi otsikoimaan: "Jyväskylässä kytee urheilukapina" (Keskisuomalainen 30. 9. 1995). Artikkelissa todetaan seuraavaa: "Seurat ovat suuttuneet tavasta, jolla kaupungin johto on asettunut tukemaan alueen suurinta ja näyttävintä seuraa eli JyP HT:ä. Kiihvimmat ehdottavat jo tosissaan kapinaan nousemista ja maksuboikottia. Punainen vaate on kaupungin tekemä 165 000 markan suurinen yhteistyösopimus JYP:n kanssa. Pienemmät seurat eivät ymmärrä, miksi yhtä velkaista yhteisöä tuetaan ja muut joutuvat maksamaan hallien ja salien käyttömaksunsa tiukan aikataulun mukaan". (Keskisuomalainen 30. 9. 1995.)

Yksi riidan katkerimmista äänistä kuului Keilailuliiton puheenjohtaja Matti Ikolalle. Ikolan mukaan JyP:n tukeminen tässä mittakaavassa on kohtuutonta, kun ottaa huomioon, että samanaikaisesti keilailuhallia suuren yleisön käyttöön rakentava, yksin toimiva keilailuyrittäjä Lauri Sollo on saanut tukea hankkeelleen vain 10 000 markkaa. (Keskisuomalainen 30.9. 1995.) Käsitukset urheiluelämän eriarvoisuudesta korostuvat entisestään, jos vertailukohde haetaan seuramuotoisen toiminnan ulkopuolelta. Vaille huomiota tässä keskustelussa jäi edellisenä vuotena tehty päätös, jonka mukaisesti kaupunki maksoi Keski-Suomen Ravirata Oy:n yhdeksän miljoonan markan velat. "Näin pystyttiin takaamaan raviurheilun jatkuvuus" (LipakeA, Vapaa-aikalautakunnan toimintakertomus 1.1.1994-31.3.1995, 9).

Kaupungin seurojen ja kaupungin johdon tulehtuneet välit nousivat toistamiseen pintaan vuonna 1999. Yksilölajien edustajat olivat katkeria siitä, että kaupunginjohtaja Kettunen myönsi imagorahaa vuonna 1999 JyP-HT:lle, Kirille ja Diskokselle yhteensä 240 000 markkaa. (Keskisuomalainen 30.1.1999). Kettunen itse perusteli päätöstään seurojen mainosarvolla ja näkyvyydellä. Kaupunginjohtajan mukaan seuroille myönnettyt varat eivät olleet urheiluseuroille myönnettäviä avustuksia, vaan kaupungin markkinointiin suuntaamia varoja. "Kansa

haluaa katsoa jääkiekkoa ja pesäpalloa ja siksi teemme markkinointiyhteistyötä näiden seurojen kanssa. Se ei ole kaupunginjohtajan päätettävissä, että mitä lajeja kansa katsoo”. (Keski-suomalainen 2. 2. 1999.)

Jääkiekon ja JyP-HT:n antamien johtolankojen seuraaminen ei kuitenkaan ole kuin korkeintaan puolet siitä muutoksesta, jonka kaupungin urheiluelämä on läpikäynyt tutkimusajankohdana. Laitisen (1997) näkemyksen mukaan paikallisessa urheiluseurakentän muutoksessa ei ole kysymys pelkästään yhden lajin (jääkiekon) kohdalla toteutuneesta yksittäisestä ilmiöstä, vaan laajemmasta liikuntakulttuurisesta muutoksesta, jonka ”keskeisin tunnus on ollut joukkuepelien esiinmarssi.” (Laitinen 1997, 173-174.) Myös Jokipii (1993, 568) sivuaa asiaa todetessaan jyvaskyläläisen palloilun nousseen poikkeuksellisen nopeasti 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa kansalliseen tietoisuuteen.

Laitinen (1997, 175) turvautuu tilastotietoihin perustellessaan joukkue- ja palloilulajien tuleamista paikallisen liikuntakulttuurin keskipisteeseen. Tällöin väite perustuu ensinnäkin siihen, että jyvaskyläläisten jääkiekko-, pesäpallo-, lentopallo-, koripallo-, jääpallo-, kaukalopallo-, salibandy- ja vesipalloseurojen saalistama mitalivirta on ollut katkeamaton vuodesta 1976 vuoteen 1996 (tilasto päättyy tähän vuoteen). Toiseksi, jyvaskyläläisten seurojen menestys on kulkeutunut kaupunkiin monista eri ovista. Vuodesta 1982 lähtien mitali on saavutettu vähintään kahdessa eri palloilulajissa vuosittain. Kolmanneksi, huomattava osa nykyisestä menestyksestä kasautuu naisjoukkueiden harteille. Esimerkiksi viimeisimmät Jyväskylään saapuneet pesäpallon Suomen mestaruudet kirjataan vuosille 1989 ja 1996, jolloin Kirin naisjoukkue, Kirittäret, oli voitokas pesäpallokauden finaalissa.

Laitisen (1997) mukaan mainitun liikuntakulttuurisen muutoksen osaselittäjiä voivat hyvinkin olla kaupungin kasvu ja nuori ikärakenne, ajan arvostukset ja mediajulkisuus sekä kaupungin voimallinen liikuntarakentaminen. Näitäkin tekijöitä merkittävämpään asemaan nousee ehkä sittenkin kaupungissa opiskelevien suuri määrä ja Liikuntatieteellisen tiedekunnan säteily ympäristöönsä. (Laitinen 1997, 175.) Laitisen (1997, 186-188) haastattelema paikallinen urheilun monitoimimies ja ”Liikunnan” ensimmäisen vuosikurssin oppilas Pekka Luhtanen selvittää seuraavassa, miksi näin on (ks. myös Jokipii 1993, 568). Luhtanen toteaa Liikuntatieteellisen tiedekunnan vaikuttaneen kaupungin seuratoimintaan mitä ilmeisimmällä tavalla. Alan opetuksesta ja tutkimuksesta ovat hyötyneet ennen kaikkea joukkuelajit. Monet liikunnan opiskelijat päätyivät hänen opiskeluaikanaan paikallisten kilpa- ja huippu-urheiluseurojen

riveihin ensin pelaajiksi ja myöhemmin valmistuttuaan valmentajiksi. Opiskelijavirtaa on hyödyntänyt erityisesti JyP-HT, jonka vuosien aikainen valmentajalista suorastaan vilisee ”Liikunnalla” opiskelleita. Toki muutkin seurat ovat saaneet osansa opiskelijoiden energiasta. Lista on pitkä varsinkin jos junioriseurat lasketaan mukaan. Toisena tärkeänä tekijänä Luhtanen pitää laaja-alaisen liikuntatieteellisen tutkimuksen hyväksikäyttöä seurojen valmentajien kouluttamisessa. Tässä mielessä muun muassa Kilpa- ja huippu-urheilu tutkimuskeskuksen (KIHU) tutkijat ovat olleet merkittävässä asemassa. He ovat saattaneet tutkimustiedon seuraavien tietoisuuteen valmentajakurssien ja painetun materiaalin välityksellä. Näin tutkijankammioissa tehty työ on saatu siirrettyä ”kentälle” aina junioritoimintaan asti. Kolmas merkittävä tekijä on uusien liikuntatilojen rakentaminen. Paitsi että Jyväskylän kaupunki on satsannut itse merkittävästi viime vuosina liikuntarakentamiseen, Hippoksen alueen suuret liikuntainvestoinnit ovat käyneet käsi kädessä myös opetusministeriön tiede- ja tutkimuspolitiikan kanssa. Valtion hankkeisiin osoittama tuki on taannut sen, että liikuntarakentaminen on ollut luokkaa suurempaa kuin ilman tätä kytköstä.

Ulkoapäin katsottuna Jyväskylä on vuosituhannen taitteessa häkellyttävän hyvä urheilukaupunki. Urheilumenestys on ollut yksi tärkeimmistä kaupungin imagon rakentajista. Jyväskylä palkitsi keväällä 1998 yli 220 urheilijaa vuoden 1997 tuloksista. Jokainen palkittu oli voittanut joko Suomen mestaruuden tai menestynyt kansainvälisissä kisoissa. Julkisuudessa eniten ovat olleet esillä lähinnä voimistelun maailmanmestari Jani Tanskanen ja Naganon olympiamitalistit mäkihyppääjä Jani Soininen, yhdistetyn mies Samppa Lajunen sekä jääkiekkoilijat Kirsi Hänninen, Katja Lehto, Tuula Puputti ja Riikka Nieminen. (Keskisuomalainen 19.3. 1998.)

Urheilutapahtumista päin ylitse muiden on koko Suomenkin mittakaavassa ajateltuna noussut entinen Jyväskylän Suurajot, nykyisin paremmin Neste Rally Finlandina tunnettu ralliautoilun suursessio. Elokuun alkuun ajoittuvaa rallin MM-osakilpailua saapuu Jyväskylään vuosittain seuraamaan kymmeniä tuhansia ihmisiä. Kaiken kaikkiaan rallia seuraa kisaviikonloppuna paikan päältä arviolta 350 000 katsojaa (Neste Rally Finland 1998). Rallin mielenkiintoa on paikallisten keskuudessa lisännyt se, että monet sen vetovoimaisista tähdistä ovat olleet ”oman kylän poikia”. Esimerkiksi Juha Kankkunen, Tommi Mäkinen, Harri Rovander ja Jarno Kytölehto ovat kaikki kotoisin Keski-Suomesta. Suurajojen MM-arvosta, rallin säilymisestä Jyväskylässä ja ylipäätään rallin merkityksestä kaupungille on käyty paikallisessa lehdistössä jatkuvaa keskustelua ainakin pari viimeistä vuosikymmentä (ks. esim. Keskisuoma-

lainen 9.10.1980; Keskisuomalainen 13.10.1989). Tässä keskustelussa niin rallin yhteydessä tapahtuneet onnettomuudet kuin päätään nostaneet luontoarvot ovat aina aika ajoin joutuneet törmäyskurssille taloudellisten ja imagollisten näkökulmien kanssa. (ks. esim. Keskisuomalainen 8.7.1990; Keskisuomalainen 26.9.1995) Seuratoimintaan ralli kiinnittyy kahdella tapaa. Joillekin moottoriurheiluseuroille erikoiskokeiden järjestäminen on merkittävä varainhankintamuoto. Monille mukana oleville vähintään yhtä merkittävää on ollut se rallin ympärilleen luoma yhdessäolon ja yhdessä tekemisen ilmapiiri, jossa ihmisten välinen kanssakäyminen on korostunut (M. Ortju, henkilökohtainen tiedonanto 4.8.2002.)

Kun katse kohdennetaan sisälle, silmien eteen avautuu taistelutanner. Meneillään on palloilulajien edustusjoukkueiden pudotuspeli. Lajin ylimmältä sarjaportaalta on 1990-luvun aikana pudonnut miesten puolella HoNsU:n koripallojoukkue ja naisten puolella Palokan Pyryn naisten lentopallojoukkue. Kokonaan palloilukartalta katosivat naisten jää- ja lentopallo sekä miesten kaukalo- ja lentopallo. HoNsU:n pesäpalloilijoiden tie päättyi lopullisesti kauden 1992 päätteeksi. JyP-HT ja Kiri jatkavat ylimmällä sarjaportaalla, mutta taloudelliset vaikeudet leimaavat niiden, kuten monien muiden korkeimmilla sarjaportailla pelaavien palloiluseurojen arkipäivää. Pudotuspelin taustalla on pitkälti se tosiasia, että Jyvässeudun taloudellinen ja väestöllinen kantokyky on viime vuosien kasvusta huolimatta rajallinen. Kaikkiin korkeimman sarjaportaan seuroihin ei riitä tekijöitä, näkijöitä ja rahaa. JyP-HT:n ja jääkiekon menestys on omalta osaltaan kärjistänyt tilannetta. Kuvaavaa on, että kun JyP-HT:n runkosarjan kotiotteluita käy katsomassa tuhansia ihmisiä, keräävät muiden seurojen pääsarjaottelut parhaimmillaankin vain satoja katsojia. (Keskisuomalainen 2.11.1992; Keskisuomalainen 7.12.1998; Keskisuomalainen 2.5.1999.)

Joissakin tapauksissa seurojen sisäiset tekijät selittävät kovaa kilpailua paremmin kuin kaikille yleiset rakenteelliset reunaehdot. Koripallon toiseksi korkeimmalla sarjaportaalla on pelannut 1980-luvulta alkaen kolme jyväskyläläisjoukkuetta – Säynätsalon Riento, Jyväskylän Weikot ja Hongikon Nuorisoseuran Urheilijat. Vaikka voimien yhdistämisestä on kulissien takana puhuttu jo pitkään, ratkaisevaa askelta ei ole pystytty ottamaan. Syynä tähän ovat olleet seurojen väliset vanhat kaunat, aatteellisten lähtökohtien erilaisuus sekä toimintatapojen ristiriitaisuudet. (Keskisuomalainen 1. 10. 1999). Taloudellisten realiteettien edessä asioilla on taipumus kuitenkin muuttua. Sponsorimarkkojen vähentyminen ja taustayhteisöjen vähentynyt tuki johti jyväskyläläisen koripalloiluun fuusioon keväällä 2001. Tuolloin HoNsU:n ja

Säyri:n koripallon miesten edustusjoukkueet yhdistyivät uuden Basket Club Jyväskylä -nimen alle. (R. Elomaa, henkilökohtainen tiedonanto 8.10.2002.)

Toki joukkoon mahtuu myös monia iloisia tarinoita. Yleisesti ottaen paikallinen yleisö on päässyt nauttimaan viimeisten vuosien aikana runsain mitoin palloilulajien menestyksestä. Sanomalehti Keskisuomalaisen tilastonikkareiden mukaan viimeisen viidentoista vuoden aikana, keväästä 1985 kevääseen 1999, Jyvässeudun palloiluseurojen miesjoukkueet ovat tuoneet SM-tasolla 6 kultaa, 7 hopeaa ja 10 pronssia, naiset puolestaan 21 kultaa, 11 hopeaa ja 9 pronssia. Naispalloilun menestys on ollut kaiken kaikkiaan mairittelevaa. Suomen mestaruutta ovat päässeet 1990-luvulla juhlimaan vuorollaan JYP-HT:n (jäähkiekko), Kirin (pesäpallo), Happeen (salibandy), Trio -90:n (kaukalopallo), Jyväskylän Seudun Palloseuran (jäähpallo) ja Gazon Bouletten (kaukalopallo) naisjoukkueet. (Keskisuomalainen 2.5.1999.) Jonkinasteisena ääri-ilmiönä voidaan pitää naiskaukalopalloilijoiden tänä ajanjaksona saavuttamaa yhdeksää kultaista ja viittä hopeista mitalia.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimus on tulkintaa

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata jyvaskyläläisen seurakentän muutosta 1980-luvulta vuosituhaten taitteeseen. Tutkimuksen näkökulma muutokseen oli kulttuuri- ja yhteiskunta-tutkimuksen näkökulma. Tutkimustehtävän valintaa ohjasivat kvantitatiiviset seurakyselyt, jotka toteutettiin Jyväskylässä vuosina 1986 ja 1998. Survey-tutkimuksen saamista kritiikistä ehkä kaikkein useimmiten mainitaan menettelyn pinnallisuus. Kritiikin kärki kohdistuu tällöin käsitteiden operationalisointiin. (Toivonen 1999, 184). Seurakartoitusten pohjalta seurakentän muutos oli johdettavissa seurojen lukumäärän ja jäsenmäärän muutosten vertailuun ja niistä tehtäviin johtopäätöksiin. Oletettavaa on, että näiden asioiden kuvailuun tyytyvä tutkimus olisi jo sinällään riittänyt opinnäytteeksi. Tässä kohden esiin astuivat kuitenkin työn tekijän omat luonteenpiirteet. Halu ymmärtää numeroiden takana olevia ilmiöitä selittää sen, miksi alun perin ekstensiivistä tutkimusasetelmaa päädyttiin rikastuttamaan jälkikäteen kvalitatiivisella empiirisellä aineistolla ja erilaisilla arkistoaineistoilla. Sama argumentti selittää myös sen, miksi tässä tutkimuksessa otettiin tulosten tulkintaan vauhtia jo aiemmilta vuosikymmeniltä. Tutkijana katsoin, että ainut tapa tulkita ja suorittaa vertailua oli ymmärryksen lisääminen sen suhteen, millaisten voimien alaisuudessa seurakenttä oli kehittynyt 1980-luvun alkuun mennessä. Ilman esiymmärrystä aiemmista tapahtumista ei synny myöskään tulkintaa siitä, miten asiat ovat kehittyneet tutkimusajankohdasta eteenpäin.

Kuten todettua, tutkimuksen ainoa johtotähti on ollut lisääntyvän ymmärryksen saavuttaminen ja uusien asioiden oppiminen. Tässä tutkimuksessa se on merkinnyt sitä, että metodologinen puhdasoppisuus on saanut väistyä taka-alalle käytännönläheisten valintojen edessä. Ratkaisuun voidaan tietysti suhtautua monella tapaa. Kriittisimmät katsovat, että ”eri tutkimusmenetelmät eivät ainoastaan tulkitse eri tavalla tutkimuskohdettaan, vaan vieläpä puhuvat eri tutkimuskohteesta. --. Tällaisesta näkökulmasta triangulaatio johtaa käsitteellisiin sekaannuksiin, ristiriitojen hyväksymiseen ja teoriattomaan tietoamiseen”. (Eskola & Suoranta 1998, 71.) Vastakkaisen näkökulman mukaan empiirisestä aineistosta nousevat kysymykset ja siitä seuraavat valinnat ovat merkki tutkimusläheisestä metodologiasta (Suoranta 1995, 30). Oleellista lienee havaita, että ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa tapaa tehdä tutkimusta (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 17).

Jos edellisestä ajatuksesta halutaan pitää kiinni, lähestytään politiikantutkija Kari Palosen ajatuksia siitä, mitä tutkimus on ja mitä se ei ole. Hänen ajatuksensa ovat antaneet rohkeutta myös tämän tutkimuksen tekijälle. Palonen näkee tutkimuksen tulkintana. Palosen mukaan ajatus siitä, että tutkimuksella olisi jokin tietty filosofinen tai metodinen pohja, joutaa romukoppaan. Oleellisempaa on havaita, että tutkimista oppii tutkimalla ja kokemuksen kautta. Asiat eivät ole myöskään niin yksioikoisia kuin mitä perinteisesti tieteessä ymmärretään, että ne vain 'tiedetään' tai 'ei tiedetä'. Ennemmin kysymys on siitä, että tutkimus suuntautuu ilmiötä koskevien ennakkokäsitysten muuntamiseen. Olennainen ero ei ole 'tiedon' ja 'eitiedon' välinen ero, vaan 'jo ymmärretyn' ja 'paremmin ymmärretyn'. 'Paremmiin ymmärtäminen' tarkoittaa sitä, että tutkija on joutunut tarkistamaan käsityksiään tutkimuksen kuluessa. Näin nähtynä tutkimus ei ole sitä, että 'käsitys' vaihtuu 'tiedoksi', vaan sitä, että yhdenlainen käsitys asetetaan toisen tilalle. ”Juuri tämän vuoksi kaikki tutkimus on (ainoastaan) tulkintaa: sillä ei ole mitään 'kestävää perustaa' tai 'absoluuttista mittapuuta'. Tulkinta on aina ehdollinen, vajavainen ja yksipuolinen käsitys ilmiöstä”. Naiivi ja problematisoiva tulkinta tutkimuksena eroavat toisistaan siinä, tehdäänkö matkan varrella oleellisia kysymyksiä vai ei. (Palonen 1988, 10-15.)

7.2 Liikunta- ja urheiluseura tutkimuskohteena

Tämän tutkimuksen kannalta kiperä asetelma syntyi niistä tulkinnoista, jotka koskettivat perusjoukon rajaamisen yhteydessä kysymystä siitä, milloin yhdistys on loppujen lopuksi liikunta- tai urheiluseura, milloin ei. Asiaa lähestyttiin sekä historiallisesta näkökulmasta että seuratoiminnasta itsestään käsin. Niin vuoden 1980 liikuntalain kuin omien kokeilujeni pohjalta tulokseksi tuli, että ainoa seuratoimintaa konkreettisesti rajaava ehto oli siinä, että seuran ensisijaisen toiminnan tuli olla fyysisen liikunnan harrastaminen. Tämä ehto rajasi ne toimijat ulkopuolelle, joissa jäsenyys perustui pikemminkin taloudellisten etujen tavoittelemiseen, ammatilliseen pätevytykseen tai edunvalvontaan. Muissa tapauksissa kilpailujen järjestäminen ja kilpailuihin osallistuminen oli ratkaiseva tekijä.

Siitä huolimatta, että liikunta- ja urheiluseuran olemusta yritettiin kaikin tavoin jäljittää, täysin yksiselitteistä vastausta kysymykseen ei saatu. Liikuntalain tulkintojen perusteella urheiluseuroja ovat ne paikalliset rekisteröidyt yhdistykset, joilla on joko liikuntalain henkeä vastaava valtionapukelpoinen kattojärjestö tai joiden toiminta on niin sääntöjen kuin käytännönkin mu-

kaan pääasiallisesti liikuntaa (Pekkanen ja Aarnio 1981, 48-49). Ensin mainittu kriteeri karsii muun muassa metsästys- ja urheilukalastusseurat pois, jälkimmäinen puolestaan erilaiset erityisryhmien järjestöt. Jos tutkimuksen perusjoukko olisi rajattu tiukasti liikuntalain hengessä, olisi valtionapukelpoisen kattojärjestön puuttuminen jättänyt esimerkiksi Jyväskylän Laskuvarjokerhon ja Jyväskylän Kansantanssin ystävät tutkimuksen ulkopuolelle. Voidaan myös kyseenalaistaa, missä määrin Keski-Suomen Urheilukalastajat ry. on vähemmän urheiluseura kuin jokin muu. Seuratoiminnasta itsestään lähtevässä tulkinnassa harmaa alue syntyi kilpailullisuutta kohtaan. Esimerkiksi tutkimukseen mukaan hyväksytyt moottorikelkkailuseura Lumikiitäjät ja purjehdusseura Pohjois-Päijänteen Pursiseura olisi voitu rajata tutkimuksen perusteella kilpailullisuuden puuttumisen tai sen vähäisyyden vuoksi. Pursiseuran tapauksessa yhdistys oli vastaajan oman ilmoituksen mukaan ennemminkin vapaa-ajanviettoon keskittynyt sosiaalinen yhteisö, kun taas Lumikiitäjät lähenee toimenkuvansa perusteella vahvasti moottorikelkkailijoiden paikallista etujärjestöä. Kuten jo nämäkin tapaukset osoittavat, yleispätevien kriteerien muodostaminen on verrattain hankalaa. Rajatapauksissa luokittelun vaihtoehdot ovat kuin veteen piirretty viiva. Tällöin lopullinen rajanveto käydään tutkijan oman kokemuksen ja arvomaailman välillä.

7.3 Muuttuva Jyväskylä – muuttuva yhdistystoiminta

Jyväskylä on kasvanut harppauksin viimeisten vuosikymmenten aikana. Sitten vuoden 1950 Jyväskylän väkiluku on enemmän kuin kaksinkertaistunut. Väestönkasvua on leimannut pääasiassa voitollinen maassamuutto, mutta osin se on perustunut myös alueliitoksiin. Muutto liikkeen voimakkuutta kuvastaa se, että kaupungin nykyisistä asukkaista “paljasjalkaisia” jyväskyläläisiä on vain kolmasosa. (Myrskylä 1997, 12-14.) Seurakartoitusten välisenä aikana, vuosina 1986-1998, Jyväskylän henkikirjoitettu väkiluku on kasvanut Jyväskylän kaupungin ja Säynätsalon kunnan kuntaliitos mukaan lukien noin 11000 asukkaalla, niin että vuoden 1998 lopussa jyväskyläläisiä oli hieman yli 76 000. Vuodesta 1993 lähtien kaupungin kasvu on vuosien suvantovaiheen jälkeen kiihtynyt jälleen uudelle tasolle, kun luonnollisen väestönkasvun lisäksi myös tulomuuttajia on ollut selvästi enemmän kuin kaupungista pois lähteviä.

Seurojen näkökulmasta katsottuna kaupungin kasvamisella on sekä myönteisiä että kielteisiä puolia. Myönteistä on se, että riittävä väestöpohja luo ainakin teoriassa taloudelliset ja yleisölliset edellytykset korkean sarjaportaan urheilutoiminnalle. Toisaalta, kuten tulokset osoitti-

vat, kasvavasta ihmisjoukosta seuloutuu aina uusia ihmisiä seuratoiminnan piiriin muodossa taikka toisessa - harrastajana, vapaaehtoistyöntekijänä tai taustatukijana. Haittavaikutuksena voidaan pitää sitä, että seurojen ja harrastajien lukumäärän kasvaessa kilpailu liikuntatilojen käyttövuoroista kiristyy. Suosituimmissa liikuntamuodoissa, lähinnä palloilulajeissa, suorainen liikuntapaikkojen puute on jo sinällään rajoittanut seuramuotoista liikkumista. Nähtävissä onkin, että jatkuvan kasvun edessä nykyiset liikuntatilat jäävät auttamatta liian vähäisiksi, jollei painetta pystytä purkamaan toisesta päästä. Kokonaan toinen asia on, mistä rahat rakentamiseen saadaan.

Jyväskylän elinkeinorakenne on kulkenut sadassa vuodessa savupiipputeollisuudesta huipputeknologiaan. Kuvaannollisesti sanottuna kuokka on vaihtunut mikroprosessoriin. Jyväskylän kasvu tukeutui sotien jälkeen metsä- ja metalliteollisuuden ympärilleen säteilemään vaurautteen. Kaupungistuminen, työelämän rakenteelliset muutokset ja yleinen vaurauden kasvu loivat pohjan palvelualojen työpaikkojen voimakkaalle kasvulle 1970- ja 1980-luvulla. Viimeisten vuosien aikana kaupungin elinkeinorakenne on jälleen muotoutumassa uudeksi. Rahoitusmarkkinoiden avaaminen, uusi viestintäteknologia ja kylmän sodan päättymisen ovat avanneet ovet maailmanlaajuisille markkinoille. Markkinamekanismin voimistuessa korkeaan teknologiaan ja omaan erityisosaamiseen perustuvasta tietotaidosta on tullut keskeinen elementti maiden ja alueiden hyvinvoinnin turvaamisessa. Historiallisten kehityslinjojen saatossa Jyväskyläläistä erityisosaamista on edustanut erityisesti paperikoneiden valmistus. 1990-luvulla kasvaviksi, tulevaisuudessa uusia työpaikkoja synnyttäväksi aloiksi on Jyväskylässä mielletty energia-, ympäristö-, informaatio- ja hyvinvointiteknologia.

Siirtyminen informaatioteknologian aikakauteen merkitsee siirtymistä entistä kevyempään ruumiilliseen työhön. Tämä lisää ruumiin jalostamisen tarvetta joko työajan puitteissa tai sen ulkopuolella ja vahvistaa siten organisoidun liikunnan kysyntää. Samaan suuntaan vaikuttaa sekin, että yhä koulutetummilla ja yhä rikkaammilla ihmisillä on halua ja varaa maksaa laadukkaista palveluista. Hyvinvointiteknologian, liikunta- ja terveysosaamisen, valitseminen osaksi kaupungin elinkeinopolitiikkaa on kansallisestikin historiallista. Tähän mennessä urheilua ja liikuntaa on arvoitettu ”maailman tärkeimmiksi sivuasioiksi”, mikä on käytännössä tarkoittanut sitä, että urheilun viihdearvo ja liikunnan terveysvaikutukset ovat tunnustettuja asioita, mutta kuitenkin loppujen lopuksi vähäpätöisiä seikkoja sen rinnalla, mistä jokapäiväisen elannon on saanut. Jyväskylässä on edetty viimeisten vuosien aikana tilanteeseen, jossa urheilua ja liikuntaa arvotetaan vastaisuudessa sen perusteella, tuovatko ne työtä ihmisille. Se,

miten uusi tilanne tulee kokonaisuudessaan vaikuttamaan seurojen toimintaan, paljastuu vasta tulevaisuudessa. Selvää on, että liikunta- ja terveysosaamisen merkitys tulee kasvamaan. Koska monilla seuroilla on jo nyt toimiva organisaatio ja paljon liikunnallista pääomaa tarjottavanaan, on oletettavaa, että osa nykyisistä liikunta- ja urheiluseuroista tulee olemaan tulevaisuudessa liikuntapalveluja muodossa taikka toisessa tarjoavia yrityksiä. Yhtä mahdollinen vaihtoehto on yritystoiminnan ja yhdistystoiminnan sekamuoto, jossa osa toiminnasta nojaa edelleen vanhaan toimintakulttuuriin ja osa toiminnoista on eriytetty yleisölle myytäväksi liikuntapalveluiksi. Itse asiassa monet suurimmista seuroista ovat tänä päivänä sekoitus perinteistä talkootyötä ja ammattimaisesti johdettua yritystä.

Koska työnteko on yksi keskeisimmistä ellei keskeisin ihmisen yhteiskunnallisen roolin ja aseman määrittäjä, työllisyydessä tapahtuvat muutokset heijastuvat välittömästi ja ratkaisevasti moniin elämän lohkoihin ja ylipäättään ihmisten hyvinvointiin. Työssä käyvä ihminen on normaali ilmiö, työttömyys on puolestaan jotakin sellaista, joka johtaa elämänkulun epätasapainotilaan. Niin globalisaation kuin kotimaistenkin ratkaisujen edessä työelämä on ajautunut voimakkaaseen murroskauteen. Vanhoja, vähän ammattitaitoa vaativia työpaikkoja häviää. Vastaavasti uusia työpaikkoja syntyy aloille, joilla edellytetään pitkälle vietyä osaamista ja sitä kautta korkeaa kouluttautumista. Tästä johtuen esiintyy samanaikaisesti huomattavissa määrin sekä työttömyyttä että työvoimapulaa. Työttömyys on ollut kaikessa brutaaliudessaan kädenojennus seuroille. Työttömien työllistämiseksi suunnatut tukitoimenpiteet ovat tuoneet moniin seuroihin kipeästi kaivattua lisätyövoimaa.

Avoin markkinatilanne ja hyvinvointivaltion rahoituskriisi ovat luoneet painetta etsiä uusia ratkaisuja niin työttömyyden hoitoon kuin kunnalliseen palvelutuotantoon. Murroksen aikana katseet on käännetty niin sanotun kolmannen sektorin – järjestöjen - suuntaan. Kolmannen sektorin työpaikat on nähty mahdollisuutena lievittää työelämän murroskautta. Toisaalta kolmas sektori on nähty mahdollisuutena tuottaa joustavasti palveluja ihmisten omista tarpeista lähtien. Talous- ja sosiaalipoliittisesta näkökulmasta katsottuna kyse on koruttomasti siitä, että järjestöjen odotetaan osallistuvan työttömyyden hoitamiseen ja palvelujen tuottamiseen yhteisvastuullisesti julkisen ja yksityisen sektorin kanssa. Liikunta- ja urheiluseuratoiminnassa kolmannen sektorin uusi asema näkyy selvimmin lasten iltapäivähoidon alkamisena ja erilaisina työllisyyskekeiluina.

Suomen EU-jäsenyys on merkittäväällä tavalla kiihdyttänyt asetelman toteuttamista käytännössä. Siinä missä kuntayhteistyön merkitys on korostunut EU:n aluepoliittisten kannanottojen seurauksena, on kuntien ja järjestöjen välisen yhteistyön merkitys korostunut työttömyysongelmaa haastamaan pyrkivien kumppanuusohjelmien välityksellä. Järjestöille uusi tilanne on merkinnyt sitä, että entisestä edunvalvojasta on tullut kunnille virallinen ja tasavertainen yhteistyökumppani. Sosiaali- ja terveystieteillä tämä näkyy siinä, että monia vaativia palveluja tuotetaan nykyisin seudullisesti kuntien ja järjestöjen yhteisvoimin.

7.4 Pesäpallo, yleisurheilu ja hiihto valtalajeina sotien jälkeen

Jyväskylä on ollut sotien jälkeen leimallisesti pesäpallokaupunki. Myös yleisurheilu ja hiihto ovat päässet nauttimaan laajasta kansansuosioista. Lähdeaineiston erilaisuuden vuoksi näiden kolmen lajin suhteellista vetovoimaa on kuitenkin vaikea verrata keskenään. Erkki Laitisen kirjoittamassa loistavassa Jyväskylän Kirin historiikissa lajin, seuran ja yhteiskunnan vuorovaikutussuhde on jatkuvasti läsnä. Yleisurheilun lähteenä käytetyn Jyväskylän Kenttärheilijöiden historiikista tämä yhteys puuttuu lukuun ottamatta 1900-luvun varhaisempia vuosikymmeniä. Hannuksen massiivinen, yleisurheilun tähtihetkiä viimeisen sadan vuoden ajalta kansallisella tasolla tarkasteleva opus valottaa yleisurheilun yleistä kontekstia, mutta jättää samalla tietysti runsaasti tulkinnanvaraa paikallisille tapahtumille. Vastaavasti talviurheilulajeista saatavaa käsitystä pääasiassa muokanneen Keski-Suomen hiihdon historiassa lajin kehitystä tarkastellaan läänin näkökulmasta. Tämä ei luonnollisestikaan tee oikeutta paikallisille hiihtoseuroille siinä laajuudessa, jos käytettävissä olisi ollut seuran oma historiankirjoitus. Tiukkojen seura-analyysien puuttuessa kuva yleisurheilusta ja hiihdosta ja niiden seuratoiminnasta onkin jäänyt tässä tutkimuksessa jonkin verran ohuemmaksi verrattuna siihen tulkintaan, jonka Laitisen täyteläinen teksti mahdollistaa pesäpallon kohdalla.

Jokaisella kaupungilla on oma urheiluimagonsa. Ei kuitenkaan sellainen, joka pysyisi vakiona, vaan sellainen, joka muuttuu aikojen kuluessa. Urheiluimago vaihtuu, koska uusia urheilupaikkoja rakennetaan ja vanhoja mahdollisesti haudataan tai peruskorjataan uuteen käyttöön. Urheiluimagon muutokseen kuuluu myös uusien lajien esiinmarssi uusien sukupolvien välityksellä. (Laitinen 1997, 168.) Toisen maailmasodan jälkeen aina 1970- ja 1980-lukujen taitteeseen asti yksilölajeista yleisurheilu ja hiihto sekä palloilulajeista pesäpallo ovat kerän-

neet Jyväskylässä suurimmat harrastajajoukot taakseen. Näistä pesäpallo ja yleisurheilu ovat keränneet myös suurimman yleisön kentän reunoille.

1950-luvulla Jyväskylä oli sanalla sanoen pesäpallohullu kaupunki. Jo ennen sotia maaperä oli monella tapaa ollut otollinen lajin leviämislle. Nyt huikea menestys järjestökentän molemmin puolin ja latautunutta tunnelmaa täynnä olevat paikalliskamppailut Harjulla kaupungin sydämessä veivät koko Jyväskylän mukanaan. Pesäpallon laajaa kansansuosiota kuvastaa se, että sitä harrastettiin monien urheiluseurojen lisäksi niin kouluissa, puulaakisarjoissa kuin talojen pihollakin. 1960-luvulla kuljetun alamäen jälkeen pesäpallon uusi nousu kulminoitui Kirin huikeaan mitaliputkeen 1970- ja 1980 -lukujen taitteen molemmin puolin. Kaupungin yleisurheilijat eivät jääneet juurikaan huonommiksi. Menestystä ja kunniaa satoi monena vuonna niin kenttälajeissa kuin juoksussakin. Talvilajeissa Keski-Suomessa on vallinnut kohtuullisen pysyvä työnjako. Jyväskylässä on kasvanut parhaat mäkihyppääjät, kun taas hiihtäjät ovat tulleet ympäröivästä maakunnasta.

1970-luku oli kaikilla tavoin muutoksen vuosikymmen. Työelämän rakenteiden muututtua ja yleisen vaurauden kasvettua työväentaustaisten seurojen vetovoima himmeni. Entiset mahtilajit menestyivät kilpailukentillä, mutta kohtasivat koventuneen kilpailun harrastajista. Palloilulajit vahvistivat asemiaan ja uudet yksilölajit tulivat ryminällä esiin. 1970-luvun loppupuolelta alkaen oli selvästi nähtävissä niin lajivalikoiman monipuolistuminen kuin seurojen lukumäärän lisääntyminen. Välimaan (1986) mukaan tilanne tuli tuolloin paikalliselle piiriväelle yllätyksenä, sillä toiminnan muotojen luultiin jo vakiintuneen. Muutoksen rajuutta kuvastaa se, että SVUL:n Keski-Suomen piirin jäsenmäärä lähes kaksinkertaistui vuosien 1977-1986 välisenä aikana. Uusista lajeista amerikkalainen jalkapallo, jousiammunta, karate, kävelyrheilu, nykyaikainen 5-ottelu, aikido, golf, kanootturheilu ja miekkailu saivat oman seuransa. Liikunnan ja urheilun kasvun laajuutta kuvastaa myös se, että monet jo pitkät perinteet omaavat lajit, kuten tennis, lentopallo, autourheilu, ampuminen, hiihto, pesäpallo ja yleisurheilu, kasvattivat suosiotaan siinä missä uudetkin lajit. Kaikkein ripeimmin kasvoi kuitenkin kuntourheilun suosio (Välimaa 1986, 16; 36).

Vaikka 1960-luvun lopulla tapahtunut työelämän muutos seurauksineen on puitu moneen otteeseen, on edelleen hätkähdyttävää huomata, kuinka laajakantoiset sen vaikutukset ovat olleet. Kuntoilua kohtaan syntyi yhtäältä sosiaalinen tilaus, kun kansanterveydelliset ja taloudelliset seikat kehottivat ihmisiä pitämään kunnostaan parempaa huolta työn rasituksen laski-

essa. Myös ihmiset itse arvottivat liikuntaa uudella tavalla. Työelämän vastapainoksi vapaa-ajalta haluttiin laatua ja elämyksiä. Toisaalta hyvin hoidetusta kehosta tuli tehokkuuden mitta, jolla viestittiin pystyvyyttä niin parisuhteissa kuin työpaikallakin. Yhdessä nämä seikat loivat uuden ajan kuntoilevan ihmisen. Seuratoimintaan uusi tilanne välittyi pitkälti liikuntalain välityksellä. Lain myötä uusien liikuntapaikkojen rakentamista vauhditettiin valtion avustus- ja lainoitusjärjestelmällä ja seurojen toiminnan edistämiseen myönnettyä julkista tukea lisättiin (Ilmanen 1996, 161). Syntyi uudenlaista kysyntää organisoitua liikuntatoimintaan kohtaan, mikä viime kädessä selittää sen, miksi seurakenttä on kasvanut voimallisesti 1970-luvun lopusta alkaen tähän päivään saakka.

7.5 Mitä se kuntoilu oikein on?

Välimaan kirjoittamaa SVUL:n Keski-Suomen piirin järjestyksessään kolmatta historiikkia lukiessa jää vaivaamaan se, että kuntoilun käsitteelle ei anneta sisältöä. Vuolteen ja Oksion (1986) tekemän kuntoliikuntajärjestötutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että 1980-luvun puolivälissä keskisuomalaisten liikunta- ja urheiluseurojen suosituimmat kuntoluodot olivat hiihto, juoksulenkkeily, pyöräily, lentopallo, suunnistus, kuntovoimistelu, naisvoimistelu ja retkeily. Erikoisseuroissa kuntoilulla pyrittiin edistämään seuran niin sanotun ykköslajin harrastamista, kun taas yleisseuroissa kuntoilun merkitys liittyi monipuolisen liikuntatarjonnan luomiseen. Suomen Ladun jäsenseuroissa korostuivat erityisesti ulkoilu ja luontoharrastus. Yleisesti ottaen kuntoilu liitettiin terveen ja omaehtoisen liikunnallisen elämäntavan virittämiseen. Kuntoilun olennaisia ilmenemismuotoja olivat erilaiset kuntoilupahtumat sekä seuran järjestämät puulaakisarjat. (Vuolle ja Oksio 1986, 5-10.)

Jo nämä tulokset osoittavat sen, että kuntoliikunta on varsin laaja käsite. Epäselvyyttä lisäävät edelleen ei-kilpailullisen liikunnan monet nimikkeet. Kuntoilun rinnalla puhutaan usein kuntosuorheilusta, viime aikoina yhä enemmän myös työpaikkaliikunnasta, hyötyliikunnasta ja terveysliikunnasta. Ongelmaksi kiteytyy loppujen lopuksi se, mihin vedetään raja kilpaurheilun ja kuntoliikunnan välille seuratoiminnassa. Mikä itse asiassa on kuntoilua ja mikä ei? Milloin kuntoilu vaihtuu kilpailuksi? Monessa tapauksessa kilpaurheilun ja kuntoilun raja jää liukuvaksi. Esimerkkejä voi hakea niin historiasta kuin nykypäivästäkin. Lentopallo miellettiin aikoinaan kansanurheilumuodoksi. Maaseudulla laji keräsi koko joukon harrastajia jo senkin vuoksi, että lentopallon pelaamiseen ei tarvittu kovinkaan kummoisia välineitä. Virallistues-

saan, kansainvälisten sääntöjen tultua muokkaamaan pelin luonnetta, lentopallon suosio laski. (Kolehmainen 1969, 155.) Ilmeistä tässä kehityksessä on, että jossain vaiheessa omaehtoinen toiminta muuttui vakavammin otettavaksi urheiluksi. Kuntoliikuntaa ehkä leimaavin piirre on nimenomaan harrastamisen omaehtoisuus. Esimerkiksi uintia kuntoilumielessä harrastava ei todennäköisesti tarvitse tuekseen urheiluseuraa. Kesäisin käytössä ovat järvet, talvella uimahallit. Suunnistuksen kuntorasteille voi mennä silloin kun huvittaa tai sitten voi olla menevä. Miksi ihmiset sitten hakeutuvat seuroihin kuntoilemaan? Kuntoilu on yhdessäoloa, rentoutumista, siihen ei liity suorittamispainetta. Arvatenkin monet palloilulajit ovat nostaneet osakkeitaan juuri sen vuoksi, koska lajeissa yhdistyvät terveyden ylläpidon lisäksi liikunnan hauskuus ja sosiaalisuus.

Kuntoilun ja seuratoiminnan välillä on kuitenkin muitakin ulottuvuuksia. Historiankirjoja tutkiessa voidaan havaita, että esimerkiksi pesäpalloilijat olivat ennen varsinaisia yleismiehiä. Monen lajin harrastaminen oli mahdollista, koska monessakaan tapauksessa lajin taso ei ollut vielä niin korkea, että se olisi edellyttänyt ympärivuotista raskasta lajinomaista harjoittelua. Täten muille lajeille jäi tilaa. Muut lajit nähtiinkin hyödyllisiksi: niiden harrastaminen alkoi, kun päälajin ympärille kehkeytynyt sarjatoiminta ja kilpailut loppuivat. Muita lajeja harrastettiin siten välikausina kuntoilumielessä peruskuntoa ylläpitävinä ja me-henkeä luovina toimintoina. Asiaa voidaan edelleen lähestyä liikuntarakentamisen suunnasta. Kuten tutkimuksessa aiemmin on todettu, liikuntarakentaminen keskittyi 1970-luvulla yhteiskunnallisen murroksen seurauksena pitkälti laajojen kansanjoukkojen liikuntapaikkojen rakentamiseen. Jos liikuntarakentaminen on ollut näin laajakatseista, niin miten on seuratoiminnan laita. Onko se ollut niin kilpaurheilukeskeistä, kuin yleensä ymmärretään, vai voiko kyseessä olla esimerkiksi luokitteluista tai käsitteellisistä eroista johtuva syy. Tällöin palataan kysymykseen, mikä on loppujen lopuksi kilpaurheilua ja mikä kuntosurheilua. Kuten Markkanen (1988, 25) toteaa, ”harrastuksesta kilpailuun on aina vain kukonaskel”. Kuntoilun ja kilpaurheilun välisestä suhteesta jää kaipaamaan syvempää näkemystä. Tässä olisi tutkimuksellekin oiva paikka.

7.6 Muutoksen taustavoimat

Laji- ja seurakulttuurin muutoksen taustalla olevat syyt on viime kädessä johdettavissa yhteiskunnallisiin valtavirtauksiin - teknologian kehittymiseen, työelämän rakenteellisiin muutoksiin, yleiseen vaurastumiseen, kaupungistumiseen ja kansainvälistymiseen. Teknologian mu-

kanaan tuoma tuottavuuden ja tehokkuuden kasvu selittää pitkälti työelämän rakenteelliset muutokset ja lisääntyneen vaurauden. Historiikkeja lukiessa ei voi välttyä ajatukselta, että valtalajit pesäpallo, yleisurheilu ja hiihto ovat selvästi olleet sidoksissa sotia edeltäneiden aikojen ja vielä 1950- ja 1960- lukujen teollisuusyhteiskunnan varallisuuteen. Esimerkiksi pesäpallo oli pikkutyttöjen ja -poikien ja vähän varttuneempienkin harrastuksena äärettömän halpa liikuntamuoto: pelin pelaamiseen kelpasi pitkään melkein mikä tahansa vähänkään suurempi pihapahanen ja ainoat tarvittavat välineet olivat mailat, pallot ja räpylät. Samaa argumenttia voidaan soveltaa myös yleisurheiluun ja hiihtoon: juoksemiseen tarvittiin alkuaikoina periaatteessa vain maantienpätkä ja omat jalat, hiihtoon pari laudankappaletta suksiksi ja jonkinmoiset kepit sauvoiksi.

Rakennettua toimintaympäristöä tai kalliita varusteita edellyttäneiden lajien juurtuminen seurakenttään on kestänyt aikansa nimenomaan sen vuoksi, että monien suorituspaikkojen rakentaminen on edellyttänyt niin valtion, kuntien kuin yksityisten kansalaistenkin vaurastumista. Yleisen varallisuustason noustessa lajikirjo on laajentunut käsittämään rakennettuun (liikunta)ympäristöön soveltuvat lajit. Toisaalta myös monet perinteiset lajit, esimerkiksi hiihto ja yleisurheilu, ovat saaneet yhä komeammat puitteet. Varallisuuden kasvu on vaikuttanut sitäkin kautta, että monet lajit ovat muuttuneet kapean eliitin harrastamista lajeista yleisemmin harrastetuiksi lajeiksi sitä mukaa, kun käytettävissä olevat markat ovat lisääntyneet. Esimerkiksi Keski-Suomeen 1980-luvulla rakennettujen uusien tenniskenttien, laskettelukeskusten ja golfratojen myötä nämä lajit ovat saaneet selvästi lisää uusia harrastajia. Samalla lajit ovat niin sanotusti kansanomaistuneet.

Kaupungistumisen voima on ollut puolestaan siinä, että se on murtanut entisen totutun elämäntavan ja -rytmin. Perhe- ja kyläyhteisöjen arvot ja yhteisöllisyys ovat joutuneet väistymään kaupunkirakenteeseen paremmin sopivan yksilöllisen ajattelutavan tieltä. Kaupunkiympäristössä kaikkia mahdollisia uusia lajeja kokeillaan, koska yksilölliset valinnat toimivat identiteetin rakennuspintoina ja massasta erottautumisen keinoina. Toisaalta niitä kokeillaan jo senkin vuoksi, että pienyhteisön normittavat kahleet eivät enää estä erikoisia valintoja. Asia voidaan ajatella myös päinvastaisesti. Joukkuelajeihin hakeudutaan kaupungeissa nimenomaan sen vuoksi, koska joukkue luo kaupunkiolosuhteissa yhteisön yksilön ympärille. Lajikirjon kasvamista selittää edelleen maamme kansainvälistyminen. Suomalainen yhteiskunta on kaikin puolin avoimempi kuin aiemmin. Järjestötoiminnassa tämä näkyy siinä, että yhdistyslaitos on avautunut entistä laajemmin 1960-luvun puolivälistä alkaen angloamerik-

kalaisen kulttuurivaihdon lisäksi myös muille kansainvälisille vaikutteille (Siisiäinen 1991, 4). Paikallisessa seurakentässä tämä näkyy erityisen selvästi budoseurojen vieraskielisinä niminä.

7.7 Eriytyneen liikuntakulttuurin merkkejä

Tutkimus osoittaa seurakentän laajentuneen. Tutkimusajankohtana on perustettu lukuisia uusia seuroja ja seuroihin on myös tullut huomattavan paljon uusia jäseniä. Tuloksen taustalla ovat kaupungin kasvu, ihmisten lisääntynyt liikunnan harrastaminen ja tarjonnan monipuolistuminen. Kokonaisuuden kannalta tulos on merkittävä: se kertoo siitä, että liikunta- ja urheiluseurat ja ylipäätään liikunta ovat voittaneet itselleen lisää alaa yhteiskunnassa. Yksi tutkimuksen havaintoja on se, että seurakenttä on kulkenut vääjäämättä kohti erikoistumista. Tutkimustulosten perusteella on nähtävissä, että seurat ovat eriytyneet monessa tasossa. Ensiksi, seurakentän ääripää on etäännyttänyt toisistaan. On syntynyt suuri joukko uusia pieniä seuroja ja toisessa suunnassa yksi yksittäinen seura on kasvanut tavattoman suureksi liikunnan kansalaistoimijaksi. Jos vain harjoitteluolosuhteet antavat periksi, olettaa saattaa, että vastaavanlaisia irtiottoja nähdään lisää. Toinen eriytyneen kauden tunnusmerkki on se, että seurat ovat erkaantuneet toisistaan jäsentensä iän ja sukupuolen mukaan. Sen seurauksena on syntynyt monia uusia junioriseuroja ja naisten toimintoihin keskittyneitä seuroja. Kolmas viime vuosien piirre on palloilulajien yleisseurojen purkautuminen palloilulajien erikoisseuroiksi. Joukkuelajien tavattoman nopeasti nousseet kustannukset ovat pitäneet huolen siitä, että monien palloilumuotojen vetäminen etenkin pääsarjatasolla on käynyt mahdottomaksi. Ratkaisun avain on tässä mielessä ollut kaava yksi laji – yksi seura.

Tulosten perusteella tyttöjen ja naisten osuus liikunta- ja urheiluseurojen jäsenistä on noussut tutkimusajankohtana kolmasosasta noin 40 prosenttiin. Lukumääriä ehkä vieläkin oleellisempaa on se arvojen ja merkitysrakenteiden muutos, joka on tapahtunut viimeisen 20-25 vuoden aikana. Kulttuurinen muutos näkyy siinä, että tytöt ja naiset ovat nykyään mukana kaikessa mahdollisessa. Tämä näkyy naisten liikunnan ja urheilun harrastamisen horisontaalisena laajenemisena. Naiset harrastavat esimerkiksi voimailua, nyrkkeilyä, jääkiekkoa ja muita ”rajuina” pidettyjä lajeja nykyään siinä missä miehetkin. Myös urheilu-uran luominen on mahdollista. Rata- ja maantiepyöräilyn erikoisnainen Tea Vikstedt-Nyman oli yksi ensimmäisiä, joille urheilusta tuli ammatti (Laine 2000, 294-298). Muutosta selittää joissakin tapauksissa puhtaasti lajien välinen kilpailu. Esimerkiksi pesäpallossa ja yleisurheilussa tarjonnan koh-

dentaminen totutun kohderyhmän, poikien, ulkopuolelle on ollut oleellista lajin suhteellisen aseman säilyttämiseksi. Ikäluokittainen tarkastelu puolestaan osoitti kaksi asiaa. Ikäluokkien mukainen tarkastelu osoitti, että aikuisten määrä oli pysynyt vakiona, kun taas lapset ja nuoret olivat tulleet voimallisesti seuratoimintaan mukaan. Tuloksissa näkyy se, että yhteiskunnan rakenteiden muutos on johtanut organisoidun liikunnan kysynnän kasvuun nimenomaan nuorimmassa ikäryhmässä.

Ulkoapäin katsottuna menestystä on kahdenlaista. Yhdenlaiseen menestykseen viittaa se, kuinka laaja harrastajapohja lajilla ja/tai seuralla on. Toisenlaiseen menestykseen viittaa puolestaan se, kuinka laajasti suuri yleisö ja media ovat ottaneet lajin ja/tai seuran omakseen. Harrastuspohjan laajuudella mitattuna tutkimusajankohdan suuria voittajia ovat yksilölajeista naisliikunta, voimistelu, golf, tanssi ja budolajit sekä joukkuelajeista jääkiekko, jalkapallo ja salibandy. Kauden häviäjiä ovat yksilölajeista yleisurheilu ja hiihto ja joukkuelajeista pesäpallo. Muutos näkyy nimenomaan siinä, että näitä lajeja ei harrasteta yhtä monessa seurassa yhtä laajasti kuin ennen. Voidaankin sanoa, että näiden lajien asema on suhteellistunut: ne ovat lajeja muiden lajien joukossa. Johtoaseman huvettua näiden lajien seurat joutuvat kampailemaan olemassaolostaan samalta viivalta muiden seurojen kanssa. Kuten JHS:n tapaus osoittaa, valtavirran kääntyminen suosiollisesta ei-suosiolliseksi ei ole estänyt menestyksellisen seuratoiminnan jatkumista ja jatkamista. Oleellista onkin havaita, että lajin toiminnan keskittyminen yhteen vahvaan seuraan on taannut myös niin sanotun laskevan lajin elinvoimaisuuden paikkakunnalla.

7.8 JYP-HT – menestys ja sen varjot

Tutkimusajankohdan yksi liikuntakulttuurisesti suurimpia suunnanmuutoksia on ollut vallan vaihtuminen lajikartalla. Kun JyP-HT aloitti jääkiekon SM-liigassa syksyllä 1985, pesäpallokaupungista tuli kertaheitolla jääkiekkokaupunki. Kiekkobuumin seurauksena syntynyt jyppi-ilmiö sai rummunpärinän voimalla haltioihinsa koko maakunnan. Hinta oli kuitenkin kova. Jatkuvan urheilullisen menestyksen janoaminen toi JyP-HT:lle taloudellisen kurimuksen. Eivätäkä seuraukset jääneet vain seuran sisäisiksi. Jypin nousu yleisön ja median suosikiksi oli kova paikka monelle muulle ylimmällä sarjaportaalla pelaavalle tai sinne pyrkivälle palloiluseuralle. Jääkiekon viedessä mukanaan niin tukijat, yleisön kuin mediankin muille seuroille on jäänyt vain rippeet. Kuvaavaa on, että siinä missä JyP-HT kotiotteluita käy katsomassa

tuhansia jyvaskyläläisiä. Muiden seurojen on ollut tyytyminen parhaimmillaankin vain joihinkin satoihin katsojiin.

Ylhäisessä yksinäisyydessä ei ole helppo olla, sillä kateellisia riittää. Toisaalta seurojen keskinäisiä sekä seurojen ja kaupungin välisiä suhteita on edelleen huomattavissa määrin kärjistänyt se tyyli, jolla merkittäviä tukiratkaisuja on tehty. Kaupunginjohtaja Kettusen erityisesti JyP-HT:lle, mutta myös Diskokselle ja Kirille myöntämät varat ovat herättäneet kaikkein voimakkainta kritiikkiä. Yksilölajien edustajat katsovat, että kaupunki tukee vain ammattilaisurheilua ja bisnestä (Keskisuomalainen 30.1.1999) Kaupunginjohtaja katsoo rahojen menevän kaupungin markkinointiin. (Keskisuomalainen 2.2. 1999). Tilanteen selkiintymättömyys on repinyt syviä juovia seurakenttään ja heikentänyt siten oleellisesti kaupungin urheiluelämän ilmapiiriä. Niin JyP-HT:n kuin muidenkin seurojen taholta on useaan otteeseen tuotu ilmi tyytymättömyys sitä kohtaan, että kaupungin liikuntapolitiikasta puuttuvat olennaiset linjaukset. Tarvittavaa keskustelua siitä, mikä on seuramuotoista avustamista, mikä elinkeinopolitiikkaa ja mikä markkinointia, ei ole käyty. (Keskisuomalainen 30.9.1995; Keskisuomalainen 2.2.1999.)

Kontekstina näille tapahtumille on muutoksen nopeus. Ajatus siitä, että urheiluseura ei olekaan seura vaan viihdepalveluja tuottava yritys oli koko lailla vieras vielä kaksi vuosikymmentä sitten. Samoin ajatus siitä, että kunnan ja urheiluseuran välinen kanssakäyminen ei olekaan julkisen ja kolmannen sektorin välistä ”keskustelua” vaan kunnan ja yrityksen välistä kaupankäyntiä ja yhteistyötä. Taloudellisten seikkojen korostuminen urheilussa näkyy siinä, että varsinkin televisioinnin myötä urheilun viihdearvo ja samalla markkinointiarvo on kasvanut räjähtävällä nopeudella viimeisen 20 vuoden aikana. Televisiointi on tuonut lajin suurelle yleisölle tunnetuksi ja suuren yleisön suosio on puolestaan ruokkinut median suosiota ja päinvastoin. Kasvaneet rahavirrat ovat edelleen mahdollistaneet siirtymisen ammattilaisuuteen. Tämä näkyy siinä, että 1990-luvulla pääsarjatason jääkiekkoseuroista on tullut työnantajia.

Kritiikin juuret on johdettavissa 1980- ja 1990 –lukujen taitteeseen, jolloin kaupunki panosti voimallisesti liikuntarakentamiseen. Uusien poliittisten virtausten ja laman puristuksessa tilanne johti pian siihen, että syntyneet laskut lankesivat maksettaviksi. Tilanne johti kaikkineensa jyrkkään suunnanmuutokseen kaupungin maksu- ja taksapolitiikassa. Muutaman vuoden sisällä siirryttiin yhteiskunnan tukemista harjoitusvuoroista ja kilpailutapahtumista käyttäjä maksaa –periaatteeseen. Poliittisin termein ilmaistuna hyvinvointivaltio vaihdettiin markkina-

korosteiseen uusliberalistiseen toimintamalliin. Muutoksen rajuutta kuvastaa se, että Jyväskylän Liikuntahallinnon organisaatio muotoiltiin uusiksi useampaan otteeseen 1990-luvun aikana.

Muuttunut maksu- ja taksapolitiikka oli eittämättä seuroille yksi 1990-luvun suurimmista kivun tuojista. Sitä suurempi sokki, mitä kalliimmin ylläpidettävästä liikuntapaikasta oli kysymys. Sitäkin suurempi sokki, mitä vähemmän suositusta lajista yleisön silmissä oli kysymys. Siirtyminen uudelleenlaisen maksukulttuurin piiriin heijastui seurakenttään kahdella tapaa. Joillekin vähemmän yleisöä selkänsä taakse houkutteleville lajeille edessä oli toiminnan lopettaminen tai siirtyminen naapurikuntaan halvempiin tiloihin. Suuret palloiluseurat saivat kimmokkeen eriyttää junioritoimintansa. Vaikka maksujen korotukset ovat pakottaneet seurat uudelleenlaiseen ajatteluun ja toimintamalleihin, on kuitenkin otettava huomioon, että seurojen talouteen on kohdistunut huomattavia paineita myös muualta tuotuna. Avustusten väheneminen, arvonlisävero, kohonneet sarja- ja erotuomarimaksut, kenttä- vakuutus- ja lisenssimaksut, pinnarahat ja kulukorvaukset sekä pelaajille maksetut korvaukset ovat vähentäneet seurojen taloudellista liikkumavaraa. Lisäksi kansallinen lama vähensi sponsorimarkkoja tuntuvasti vuosien ajaksi. Sponsorointi on muutenkin muuttunut siten, että kaikenpuoleinen hyväntekeväisyys on karsiutunut pois. Nyt vaaditaan vastinetta. Taloudellisten seikkojen korostuminen tässä mittakaavassa on johtanut maksujen kanavoimiseen edelleen eteenpäin. Harrastajien maksut ovat kohonneet huomattavasti niissä lajeissa, joita harrastetaan kalleimmin ylläpidettävissä liikuntapaikoissa. Harrastaminen on paikoitellen jo niin kallista, että on vain makuasia, puhutaanko maksajan kannalta yhdistystoiminnan kulujen kattamisesta vai yritykseltä ostettavien liikuntapalvelujen maksamisesta.

7.9 Jyväskyläläisen liikuntakulttuurin omaleimaisuus

Tutkimus osoitti, että paikallinen lajikulttuurin muutos voidaan sijoittaa pitkälti liikuntakulttuurin valtavirtausten muutosten alle. Toisen maailmansodan jälkeen ja jo sitä ennen yleisurheilu ja hiihto olivat kansallisurheilua, pesäpallo kansallispeli. Paikallista omalaatuisuutta tähän kuvioon tuo se, että pesäpallo on ollut Jyväskylässä Lauri ”Tahko” Pihkalan pioneerityön ja paikallisten seurojen menestyksen ansiosta kenties vieläkin korostuneemmassa asemassa kuin muualla Suomessa. Tutkimusajankohtana liikunta- ja urheiluseuroissa harrastetuista valtalajeista jääkiekko, jalkapallo ja naisliikunta eri variaatioineen ovat viime vuosina

kasvattaneet suosiotaan myös muualla Suomessa (ks. Nurmela 1998, 16; Nurmela & Pehkonen 1998, 34). Paikallisen lajikulttuurin omaleimaisuus on näkynyt viimeisten vuosien aikana ehkä selvimmin siinä, että kilpa-aerobic, voimistelu, moottoriurheilu ja talvilajeista erityisesti mäkihyppy ovat päässeet paistattelemaan suuren yleisön suosiossa. Näistä moottoriurheilun suosio perustuu entisen Jyväskylän suurajojen, nykyisen Neste Rally Finlandin ylleen kietomaan pitkien perinteiden viittaan sekä ”omien poikien” menestymiseen. Mäkihypyssä puolestaan Matti Nykäsen saavutukset kirvoittivat onnen kyyneleitä yhden jos toisenkin suomalaisen silmäkulmasta 1980-luvulla. Sittemmin kaupunki on saanut mäkihypyn ja myös muiden talvilajien perinteiden jatkajia lisää. Kilpa-aerobicin ja voimistelun menestys poikkeaa edellisistä siinä mielessä, että näiden lajien kohdalla katseet voidaan kääntää suoraan kaupungin rakenteisiin. Maan ainoan Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan vetovoima, tilat ja henkilöstö ovat olleet ja ovat näiden lajien ja lajia edustavien seurojen ensisijainen voimanhäde.

Ei toki sovi unohtaa muidenkaan seurojen korjaamaa hyötyä. Tiedekunnan yleisestä merkityksestä kertoo se, että ”Liikunta” vetää huomattavassa määrin liikunnallisesti suuntautuneita opiskelijoita kaupunkiin. Osa heistä päätyy seuroihin pelaajiksi, osa valmentajiksi ja ohjaajiksi. Apparaatti ruokkii seuroja tuoden uutta verta Jyväskylään joka vuosi. Tiedekunnan yleinen merkitys näkyy tehdyn tutkimuksen määrässä ja sovellutuksissa. Myös liikuntarakentaminen on ollut luokkaa suurempaa juuri tiedekunnan sijainnin perusteella. Asiaa voi tarkastella myös laajemmassa mittakaavassa. Tällöin vertailukohteeksi tulee ottaa se, että Jyväskylä tunnetaan muualla Suomessa nimenomaan koulukaupunkina, ja mikä vielä parempaa, nimenomaan yliopistokaupunkina. Näin siksi, että monesti juuri yliopisto on se kanava, minkä kautta uudet ideat kanavoituvat paikkakunnalle. Maakunnista työn tai opiskelun perässä keskuksiin muuttavat uudet ihmiset, opiskelijoiden vaihto-oppilasvuosinaan keräämät kokemukset, tutkijoiden ammatillisesti suuntautuneet ulkomaanmatkat ja vierailevat opettajat tuovat uusia ideoita ja kokemuksia ”maailmalta”. Seuratoimintaan suhteutettuna tämä merkitsee uusia lajeja ja uusia seuroja. Tässä valossa yliopiston ja varsinkin sen liikuntatieteellisen tiedekunnan ja seurojen välinen symbioosi on juuri sellaista paikallista erityisyyttä, mitä muilta paikkakunnilta ei löydy.

7.10 Jyväskylän Naisvoimistelijat – yritys yhdistyksen kuosissa?

Tutkimusajankohtaan osuvan liikuntakulttuurisen muutoksen yksi voimakkaimpia muovaajia on ollut kaupallisen naisliikunnan esiinmarssi. Voimistelun, tanssin ja kuntoliikunnan uudet muodot ja toimintojen muokkaaminen kaikille ikäryhmille sopiviksi ovat nostaneet naisliikunnan kukoistukseen. Jyväskylässä tämä näkyy siinä, että Jyväskylän Naisvoimistelijat on noussut seurakentän ehdottomaksi valtiattareksi. Pohjimmiltaan naisliikunnan menestystä selittävät jo aiemmin mainitut yhteiskunnalliset valtavirtaukset. Käytännönläheisesti JNV:ssa on pystytty vastaamaan uudenlaiseen kysyntään niin ulkoisesti kuin seuran sisälläkin.

Jyväskylän Naisvoimistelijoiden toimintaa on ohjattu viimeisten vuosien aikana suuren yleisön makumieltymyksiä vastaavaksi. Tämä on merkinnyt naisliikunnan kaupallistumista ja kaupallistamista. Ja kun pyörä on pyörähtänyt käyntiin, sitä ei ole mikään pysäyttänytään. Seurasta on vaikea enää puhua yhdistyksenä, sillä toiminnan laajuus ja muodot viittaavat vahvasti siihen, että JNV:sta on tullut liikuntapalveluja tarjoava yritys. Menestyksen taustalla on ajan henkeen sopiva terveyshakuinen, mutta samalla yksilöllisiä elämyksiä tuottava toimintamalli, jota muoti ja markkinointi ovat edelleen vauhdittaneet. Tänä päivänä ihmiset ovat valmiita maksamaan terveyden hoitamisesta paljon auliimmin kuin liikunnan tai urheilun harrastamisesta. Oleellista tällöin menestyksen kannalta on, kumpaan kääreeseen ”tuote” pakataan. JNV:ssa tuotteistaminen on viety huippuunsa. Tuotteistamisen taustalla olevat tarpeet voidaan muotoilla seuraavasti: jokainen terveystietoinen nainen haluaa hoitaa kuntoaan, jokainen yksilöllinen nainen haluaa muokata omaa ruumistaan, jokainen muotitietoinen nainen haluaa näyttää hyvältä. Niinpä tanssin, voimistelun ja aerobicin sommitelmia on yhdistetty erilaisiksi kuntoliikunnan variaatioiksi jokaiselle-löytyy-jotakin –periaatteella. Ei siis ihme, että seurassa liikkuu suuri joukko myös aktiivisia aikuisikäisiä harrastajia. Ulkopuolisen silmin arvioituna nousu on tukeutunut huomattavassa määrin myös vallalla olevaan naisihanteeseen - viime kädessä muoti määrittelee sen, mikä on hyvää ja tavoittelemisen arvoista elämää.

Seuran sisäisiin voimavaroihin on luettavissa johdon menettelytapojen uusintaminen. Johdon runko on koostunut pitkän linjan seura-aktiiveista. Tämä on ollut kuitenkin sopusoinnussa sen asian kanssa, että seuran johdossa on ”vaihtunut veri” sopivin väliajoin. Näin tapahtui 1970- ja 1980-lukujen taitteessa ja näin tapahtui myös 1980- ja 1990-lukujen taitteessa. Paitsi että johdon henkilöt ovat vaihtuneet niin myös itse johtamistapoja on tehostettu. Seuran puheenjohtaja Kirsti Partasen (1997) mukaan seuraorganisaation toimivuus on edellyttänyt jatkuvaa

hallinnon kehittämistä, mikä puolestaan on edellyttänyt nykyaikaisten hallinnointimenetelmien käyttöä. Tässä mielessä tavoitteet, toimenkuvat, motivointi, sitouttaminen ja tulosvastuu ovat nykypäivää. Toinen merkille pantava seikka on, että JNV:ssa organisaation muotoja ja omaehtoista vastuuta on haettu ja opeteltu varta vasten, koska valmista mallia ei ole saatu mistään annettuna. Myös seurajohdon ulospäin suuntautuneisuus on vienyt seuraa eteenpäin. Uusia ideoita on haettu ja saatu liiton järjestämistä seminaareista ja koulutustapahtumista. Vuonna 1997 JNV:n organisaatio muistuttaakin pitkälti SVoLi:n organisaatiota. Lasten, nuorten ja aikuisten toiminnat sekä kilpailu ja valmennus on mielletty omiksi toimialoikseen, joita muun muassa markkinointi, viestintä sekä erilaiset työryhmät ja valiokunnat edelleen tukevat. (Partanen 1997, 72-73.)

Selvää on, että toiminnasta syntyvällä rahalla on voitu kehittää seuraa edelleen eteenpäin. Rahavirtojen kasvaessa seuralla on ollut varaa maksaa liikuntaryhmiä vetäville ohjaajille. Samalla palkkioiden maksamisesta on tullut käytäntö. Tämä on edelleen lisännyt esimerkiksi nuorten aikuisten halukkuutta tulla seuraan ohjaajaksi. Pienilläkin korvauksilla on suuri merkitys opiskelijataloudessa, ja niitähän Jyväskylässä riittää. Parhaimmista tapauksista seuran varainhankinta ja jäsenhuolto ovat käyneet käsi kädessä. Esimerkiksi Naisten Askel –tapahtuma on ollut hyvin selvästi naisten oma ”juttu”, se on yhdistänyt naisia ryhmänä. Me-henkeä on muutoinkin ylläpidetty seurassa tarkoituksellisesti. Esimerkiksi Uskollisuuden Kilta on taustayhteisö, jossa seuran pitkäaikaisimmat jäsenet toimivat edelleen seuran hyväksi antaen apuaan monissa järjestely- ja talkootehtävissä (Eloranta 1997, 66).

7.11 Jyväskylän Lohi – perinteikäs pesäpalloseura

Yleisesti ottaen pesäpallo voi kaupungissa hyvin 1970- ja 1980 –lukujen taitteessa. Lajia harrastettiin monessa eri seurassa. Urheilullinen menestys oli huippuluokkaa Kirin ja HoNsU:n mitalivirrassa. Myös Lohen pesäpalloilulla kulki hyvin. Seuralla oli takanaan useita vuosia korkeimmalla sarjaportaalla ja junioritoiminta veti edelleen nuoria puoleensa. Seuraavien vuosien aikana pesäpallon suhteellinen asema kuitenkin heikkeni nopeasti. Uusien yksilölajien sekä eritoten päätään nostaneen jääkiekon puristuksessa pesäpallo menetti valta-asemansa.

Kaupungin liikuntakulttuurin muuttuminen heijastui Lohen sisäiseen maailmaan siinä, että pesäpallon varjossa eläneestä jääkiekosta kasvoi 1980-luvun aikana käenpoikanen, joka lo-

pulta lähti lentoon omille siivilleen. Perimmäinen syy irtiottoon oli siinä, että pesäpallon ja jääkiekon edustusjoukkueiden vetäminen yhtä aikaa oli seuralle taloudellisesti erittäin raskasta. Yhtä lailla kysymys oli kuitenkin siitä, että nouseva laji ja laskeva laji synnyttivät monitasoisen ristiriitojen vyyhdin. Uudet tavat toimia ja uudet arvot kärjistikivät vallassa olleen pesäpalloväen ja omia asioitaan hallinnoimaan pyrkivän jääkiekkoväen henkilökemiat.

Äkkiseltään katsottuna muutos tapahtui 1980-luvulla varsin lyhyen ajan sisällä. Tosiasiassa pesäpallon käyrä oli ollut laskeva jo jonkin aikaa. Tämä näkyy selvästi siinä, että yhteiskunnalliset valtavirtaukset kohtelivat Lohta eri tavoin kuin Jyväskylän Naisvoimistelijoita. Yleinen vaurastuminen teki monista kalliimmista harrastettavista lajeista ”seksikkäämpiä”. Lisääntynyt vaurastuminen ei myöskään kanavoitunut seuraan markkoina, koska pesäpallosta ei ollut olemassa terveyspesäpallotuotetta, jonka voisi ostaa ja jonka avulla voisi hoitaa kuntoaan. Kun pesäpalloa ei voitu kaupallistaa, se ei ollut myöskään muodikasta. Terveysten, tehokkuuden ja muodin puolesta puhuvien esikuvien (vrt. Jane Fonda) puuttuessa pesäpallossa ei ollut mitään tavoittelemisen arvoista. Se oli ”vain” peli, jota jotkin lajiin mieltyneet harrastivat. Laajoja kansanjoukkoja peli ei terveyden hoitamisen näkökulmasta siis puhutellut. Itse asiassa pesäpallon pelaaminen on nykyään varsin erikoista. Pelaamalla pesäpalloa viestit jotakin omasta arvomaailmastasi. Tässä mielessä lajin harrastamisesta on tullut ainakin kaupunkiolosuhteissa eräs yksilöllisyyden ilmentäjä.

Kuten JNV:ssa, myös Lohessa seuran johtokunta on koostunut pitkäaikaisista seuraaktiiveista. Erona on ollut kuitenkin se, että Lohen johdossa veri ei ole kiertänyt samalla tavoin. Ja aivan kuten JNV:ssa, myös Lohessa on mietitty tehtävien vastuukysymyksiä. Tekijöitä vain ei ole ollut tarpeeksi. Voidaankin sanoa, että Lohessa on vastattu huutoon siinä missä on pystytty. Tänä päivänä Lohen toiminnassa näkyy hyvin selvästi myös yhdistystoiminnan itseisarvo. Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana pelkästään jo seuran olemassaolo, se että Lohen toiminta on jatkunut, on ollut äärimmäisen arvokas asia siitä huolimatta, että seura ei ole pelannut korkeimmalla sarjaportaalla. Se on ollut arvokasta siksi, että lukemattomat harjoituskerrat, pelit, pesiskoulut ja muu osallistuminen ovat tuoneet mielihyvää harrastajilleen ja siten kohottaneet heidän elämänsä laatua.

7.12 Seuratoiminnan elinvoimaisuus, uhat ja mahdollisuudet

Yksi keskeinen kysymys nyt ja tulevaisuudessa koskee seuratoiminnan ammattimaistumista. Jyväskylän Naisvoimistelijoiden ja Jyväskylän Lohen esimerkit osoittavat, että jäsenkunnan ja tehtävien vaatimustason kasvaessa asioiden kitkaton hoitaminen vaatii ammattimaisempaa otetta. Vapaaehtoistyön mielekkyys riippuu tällöin pitkälti järjestön tavoitteista. Esimerkiksi junioriseurojen toiminta puhuttelee ihmisiä eri lailla kuin urheiluviihde. Junioriseurojen voi tulevaisuudessakin olettaa toimivan pääsääntöisesti vapaaehtoisvoimin, koska näissä seuroissa auttamisen halu pohjautuu kustannusten minimoimisen lisäksi lasten kanssa yhdessä vietettyyn aikaan ja lasten kasvun tukemiseen. Tämä jos mikä on aikuisen sydäntä lähellä ja se myös takaa näiden seurojen elinvoimaisuuden. Sen sijaan viihdearvoihin nojaavan jääkiekkottelun järjestysmiestehtävistä joutuu todennäköisesti maksamaan palkkaa. Tämäkään tulkinta ei kuitenkaan ole ehdoton. Jokin urheiluelämys voi olla niin korkealle arvotettu, että sen eteen ollaan valmiita tekemään vapaaehtoistyötä. Esimerkiksi kaupallistuneet olympialaiset keräävät ympärilleen tuhansia vapaaehtoistyöntekijöitä.

Toisaalta yhä todennäköisempää on, että tulevaisuudessa myös osa lasten toiminnoista muuttuu tuotetuiksi liikuntapalveluiksi. Kun työelämän kovat arvot jatkavat kiilautumistaan perheenjäsenten väliin, yhä koulutetummat ja yhä rikkaammat vanhemmat siirtyvät ostamaan aikaa ja vaivaa säästääkseen lasten liikuntapalveluja niihin erikoistuneilta tahoilta. Siirtymistä ostettujen liikuntapalveluiden käyttöön ei tule nähdä yksisuuntaisen kielteisenä tapahtumana, vaan pikemminkin mahdollisuutena. Oletettavaa on, että seuroille avautuu uusia mahdollisuuksia rahoittaa varsinaista toimintaansa. Laadukkaat liikuntapalvelut pysyttävät ihmiset paremmin liikunnan parissa, toisaalta uudet työpaikat pitävät huolen siitä, että elinkeinot uudistuvat tarvittavalla nopeudella hyvinvoinnin turvaamiseksi. Joka tapauksessa liikunta on voittaja.

Oleellista muutoksen myllerryksessä on havaita, että ammattimaistuminen ei koske kuin osaa järjestöistä. Ammattimaistuminen kasvaa vain ja ainoastaan silloin, kun rahavirrat kasvavat. Tällöin kysymykseen tulevat joko korkeimmilla sarjaportilla pelaavat palloiluseurat, kalliiden välineiden urheilulajit kuten autourheilu tai rakennetussa liikuntaympäristössä toimivat kalliiden harjoituspaikkojen lajit kuten jääkiekko tai sitten suuren jäsenkunnan volyyymista rahavirtansa ammentavat suurseurat. Alemmissa divisioonissa pelaavia seuroja ja ylipäättään kaikkia pieniä seuroja voidaan pyörittää vastedeskin vanhaan toimintaperinteeseen nojaten -

perinteisesti talkoovoimin - sillä edellytyksellä, että tavoitteet ”jäädytetään” riittävän matalalle tasolla ja harjoitusvuoro- ja kilpailukustannukset pysyvät säädyllisinä. Tässäkään asiassa kaikkia seuroja ei siis voi pistää samaan nippuun.

Kapean harrastajakunnan lajien kohdalla näkyy kaikkein selvimmin seuratoiminnan itseisarvo. Ympäröivän yhteiskunnan kaikenpuoleisesta muutoksesta huolimatta sellaiset lajit, kuten nyrkkeily, paini ja pyöräily ovat säilyneet elinvoimaisina vuosikymmeniä mitä todennäköisimmin juuri intohimosta ja rakkaudesta lajia kohtaan. Valtavirrasta poikkeavina liikuntamuotoina pienten lajien on täytynyt turvata olemassaolonsa pienimuotoiseen ruohonjuuritason toimintaan. Tämän seikan havaitseminen ei tee pienistä lajeista ja pienistä seuroista yhtään väheksyttävempiä. Realiteetit vain ovat erilaisia valtavirrassa kulkijoihin nähden. Lajikirjon kaikenpuoleinen moninaistuminen on johtanut siihen, että seurakenttä on eriytynyt yhä pienempiin yksiköihin. Tämä takaa sen, että pienimuotoinen seuratoiminta tulee olemaan valtavirtana myös tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Arkistolähteet

Jyväskylän kaupungin keskusarkisto (JKA)

- Kaupunginvaltuuston pöytäkirjat (KV:n ptk)
 - 19.9.1994. Jyväskylä vuonna 2004. Strateginen kuntasuunnitelma.
 - 14.10.1996. Jyväskylän visiot ja strategiat vuoteen 2005
- Kunnanhallituksen arkisto (KHA)
 - Jyväskylän kaupungin tutkimukset. Alueellisen toiminnan järjestäminen Jyväskylässä. Jyväskylän kaupunki. Keskusvirasto. Kaupunkisuunnitteluosaston julkaisu 1/1990.
 - Jyväskylän kaupungin tutkimukset. Hallinnoinnista palveluun – hierarkiasta verkkoon. Jyväskylän kaupungin hallinnon uudistaminen. Kaupunkisuunnitteluosaston julkaisu 4/1988.
 - Jyväskylän kaupungin tutkimukset. Työpaikkasuunnitelma 1987. Keskusviraston kaupunkisuunnitteluosaston julkaisu 2/1987.
 - Tutkimukset ilman numeroa. Kaupunkien kehittämistyöryhmä. Väliraportti. 16.2.1996.
 - Tutkimukset ilman numeroa. Palvelujen laadun ja määrän muutokset 1990-1996. Talousryhmä 12.5.1997.

Liikuntapalvelukeskuksen arkisto (LipakeA)

- Ehdotus liikuntapalveluiden kehittämiseksi. Jyväskylän kaupunki. Vapaa-aikavirasto. Liikuntapaikkojen käyttökustannusten ja seura-avustusten selvittämistoimikunta. 24.6.1991.
- Huovinen, E. 1988. Hallinnon kehittäminen liikuntalautakunnan näkökulmasta. Raportti.
- Liikuntapaikat. 1986. Hinnasto. Jyväskylän kaupunki. Liikuntatoimisto.
- Vapaa-aikapalvelujen käyttökorvaustyöryhmä. Jyväskylän kaupunki. Vapaa-aikavirasto. Käyttökorvaustyöryhmä. Raportti 11.11.1991.
- Liikuntahallinnon vuosikertomukset 1994-1998.

Juhani Surakan arkisto (JSA)

Arkisto kattoi vuodet 1984-1999 ja sisälsi

- Lohen toimintakertomuksia
- Lohen toimintasuunnitelmia
- Lohen pesäpallo- ja jääkiekkojaoston talousarvioita
- Lohen johtokunnan kirjeenvaihtoa
- Lohelainen lehden irtonumeroita
- Lohen Tuki ry:n toimintakertomuksia ja –suunnitelmia
- Keski-suomalaisen artikkeleita
- Tilintarkastajien lausuntoja
- Vastin lehden artikkeleita.

Ryhmähaastattelu (RH) 12.12.2001

Ryhmähaastatteluun osallistuivat

- Lohen nykyinen puheenjohtaja Juhani Surakka
- Lohen entinen puheenjohtaja Jorma Heikkilä
- Lohen entinen puheenjohtaja Risto J. Höglund
- Lohen nykyinen sihteeri Pekka Lehtonen.

Sähköiset lähteet

Agoran kotisivu. Esittely. [www-dokumentti]. <http://www.jyu.fi/agora/esittely.htm> Luettu 9.8.2000.

Jyväskylän Jigotain kotisivu. Seuran historiaa. [www-dokumentti]. <http://www.mit.jyu.fi/~emsh/jigotai/historia.html> Luettu 19.10.2000.

Maunonen, K. 2001. Innovasta uuden tiedon maamerkki Lutakkoon. JSP Facilities Oy:n kotisivu. [www-dokumentti] <http://community.jsp.fi/laajennukset/jtk/NaytaIlmoitus.asp?RecID=1643&PageNo=1&hakuavain=> Luettu 9.8.2001.

Seitsemän Hunnun Tanssin Kotisivu. Yleistä yhdistyksestä. [www-dokumentti]. <http://www.saunalahti.fi/ivilen/7ht/7hy/yleista.htm> Luettu 16.1.2002

Stamina Triathlon Clubin kotisivu. Historia. [www-dokumentti]. <http://gamma.nic.fi/~stamina/stamina.htm> Luettu 16.1.2002

Tanssiurheilunseura Breakin kotisivu. [www-dokumentti]. <http://www.cc.jyu.fi/break/index.html> Luettu 16.1.2002

Opinnäytteet

Forsström, P. 2000. Yhdistyksestä osakeyhtiöksi. Urheiluseurojen yhtiöityminen – tapaustutkimuksen kohteena Jyp Jyväskylä Oy. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu –tutkielma.

Lax, M & Salminen, M. 2000. Lisääkö liikunta suvaitsevaisuutta? – liikunnan suvaitsevaisuustyön mahdollisuudet. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu –tutkielma.

Sanoma- ja aikakauslehdet

Etelä-Suomen Sanomat 28.9.1997. (”Seurassa 1200 jäsentä ja maailmanmestari”)

Helsingin Sanomat 9.2.2001. (”Jyväskylä pääsi irti Näivettylän maineesta”)

Helsingin Sanomat 20.3.2001. (”Liikunnasta työtä yli 9000 työttömälle”)

In 105 1/2001.

Jyväskylän Hockey Cats 2000-2001.

Keskisuomalainen 9.10.1980. (”Suurajot palaa rallieliittiin”)

Keskisuomalainen 2.12.1985. (”Weikkojen toiminta käyntiin 75v. sitten”)

Keskisuomalainen 1.12.1986. (”Jyppi-ilmio oli sattumien summa”)

Keskisuomalainen 13.10.1989. (”Suitsutusta Suurajoille”)

Keskisuomalainen 29.11.1989. (”Osa kiriläisistä tunnusti veropetoksen”)

Keskisuomalainen 8.7.1990. (”Rallin vastustajat painivat 40-vuotiaan jättiläisen kanssa”)

Keskisuomalainen 25.11.1990. (”Kotipesän katovuodet”)

Keskisuomalainen 12.12.1990.

Keskisuomalainen 20.8.1991. (”Harrastekiekko kunniaan”)

Keskisuomalainen 2.11.1992. (”Yhden imurin markkinat”)

Keskisuomalainen 22.11.1992. (”Hiihto nousuun yhteistyöllä”)

- Keskisuomalainen 31.1.1994. ("JumppaTiimissä voimistellaan ja tanssitaan ilman politiikkaa")
- Keskisuomalainen 13.4.1995. ("Jyväskylän Toverit on nyt Jyväskylän Kisailijat")
- Keskisuomalainen 24.5.1995. ("Jyväskylä kierrätti kiekkoseuroille Jykesin kautta 400 000 markkaa")
- Keskisuomalainen 16.9.1995. ("Velkainen JyP HT toivoo kaupungilta ja verottajalta pitkämielisyyttä")
- Keskisuomalainen 26.9.1995. ("Suurajojen tulevaisuudesta ei saa puhua")
- Keskisuomalainen 30.9.1995. ("Jyväskylässä kytee urheilukapina")
- Keskisuomalainen 22.10.1995. ("Weikot, 90, on Jyväskylän vanhin urheileva seura")
- Keskisuomalainen 14.11.1995. ("Vahva JHS vetää nuoria hiihtoharrastuksen pariin")
- Keskisuomalainen 26.9.1996. ("Happeen taival – salibandyn menestystarinan läpileikkaus")
- Keskisuomalainen 22.11.1996. ("Jyväskylän jalkapalloväki huutaa ruohoa")
- Keskisuomalainen 19.2.1998. ("Uusi ratkaisu koululaisten iltapäiviin löytyi Jyväskylässä")
- Keskisuomalainen 19.3.1998. (Häkellyttävän hyvä urheilukaupunki")
- Keskisuomalainen 28.3.1998. ("JKU, JyTo, JyWe ja Finlandia Maratoonarit pauskasivat kättä")
- Keskisuomalainen 9.6.1998. ("JHS pompannut hiihdon ykkösseuraksi Suomessa")
- Keskisuomalainen 29.10.1998. ("Liigasta lisää vauhtia Suomen hiihdolle")
- Keskisuomalainen 7.12.1998. ("Linnan juhlat ja itsenäisyyspäivän paraati houkuttelivat urheilua enemmän sunnuntaina")
- Keskisuomalainen 28.12.1998. ("Hongikko taipunut vaan ei taittunut")
- Keskisuomalainen 30.1.1999. ("Kettusen imagorahoista iso riita")
- Keskisuomalainen 2.2.1999. ("Pekka Kettunen: "Avustuksia ei tipu jos seura on velkaa kaupungille")
- Keskisuomalainen 2.5.1999. ("Salibandy ei halua sählätä tulevaisuuttaan")
- Keskisuomalainen 2.5.1999. ("Jyvässeudun palloilussa pudotuspeli")
- Keskisuomalainen 1.10.1999. ("Visio yhteisestä pallosta")
- Valmet perhelehti 1 / 1978.

Kirjallisuus ja artikkelit

- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY.
- Anttila, R & Ekman, K. 1994. Liikunta ja arvonlisäverolaki. Liikuntaa ja liikuntatoimintaa koskevat arvonlisäverolain tulkinnat. Jyväskylä.
- Aronen, K. 1999. Kaupunkipolitiikan keinovalikoima – yhteenveto kaupunkipoliittisista tietoiskuista Kuntalehdessä. Teoksessa S. Siirilä (toim.) Kaupunkipolitiikan aika. Tampereen yliopisto. Alue-tieteen ja ympäristöpolitiikan laitoksen tiedonantoja 41/1999. Tampere.
- Beck, Ulrich. 1995. Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens Anthony & Lash, Scott (toim.) Nykyajan jäljillä. Vastapaino: Tampere, 11-82.
- Eloranta, T. 1997. Jyväskylän Naisvoimistelijat 1980-luvulla. Teoksessa Jyväskylän Naisvoimistelijat 80 vuotta.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino
- Eskelinen, S. 1997. Tie terveyteen ja kauneuteen. Jyväskylän Naisvoimistelijat vuosina 1917-1979. Teoksessa Jyväskylän Naisvoimistelijat 80 vuotta.
- Halttunen, S. 1992. Jyväskylän urheilurakentaminen: on tullut laskujen maksun aika. Kunnallislehti 77 (17), 26-29.
- Hannus, M. 1999. Kultaiset kentät. Suomen yleisurheilun vuosisata. Juva: WSOY.
- Heikkala, J. 1998. Ajolähtö turvattomiin kotipesiin. Liikunnan järjestökentän muutos 1990-luvun Suomessa. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 641.
- Heikkala, J. & Koski, P. 2000. Järjestöt, kulttuurit ja merkitykset. Teoksessa Itkonen, H., Heikkala, J., Ilmanen, K. & Koski, P. Liikunnan kansalaistoiminta - muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 152. Helsinki, 106-118.
- Heikkilä, T. 1998. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Heinilä, K & Koski, P. 1991. Suomalainen liikuntaseura. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 125. Helsinki.
- Helander, V. 1998. Kolmas sektori. Käsitteistä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista. Saarijärvi: Gummerus.
- Hentilä, S. 1992. Urheilupolitiikasta liikuntapolitiikkaan. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. Helsinki, 351-368.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1998. Tutki ja kirjoita. 3-4. painos. Tampere: Tammer-Paino.
- Häkli, J. 1992. Sosiaaliset prosessit, tila ja lokaliteettitutkimus. Tampereen yliopisto. Aluetieteen laitoksen julkaisu B:63.
- Ilmanen, K. 1995. Kunnallinen liikuntatoimi 1919-1994. Teoksessa J. Juppi, H. Klemola, K. Ilmanen & J. Aunesluoma. Liikuntaa kaikelle kansalle. Valtion, läänien ja kuntien liikuntahallinto 1919-1994. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 142. Helsinki.
- Ilmanen, K. 1996. Kunnat liikkeellä. Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919-1994. Jyväskylän yliopisto. Studies in Sport, Physical Education and Health 43.
- Itkonen, H. 1996. Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Tampere: Gaudamus.
- Itkonen, H. 2000. Kansalaistoiminnan suuri linja. Teoksessa Itkonen, H., Heikkala, J., Ilmanen, K. & Koski, P. Liikunnan kansalaistoiminta - muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 152. Helsinki, 11-25.
- Jokinen, J. 1997. Teollisuus. Teoksessa I. Nummela (toim.) Jyväskylän kirja. Katsauksia kaupunki-elämän vaiheisiin 1940-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylä: Gummerus, 118-130.
- Julkunen, R. 2000. Social Background of the Rise of the Third Sector. The Finnish Welfare Reform in the 1990s. Teoksessa M. Siisiäinen, P. Kinnunen & E. Hietanen (toim.) The Third Sector in Finland. Review to Research of the Finnish Third Sector. Helsinki: Hakapaino, 52-69.
- Jyväskylä. Uuden aallon kaupunki. Kunnallistietoa 2001.
- Kantola, A. Maailmantalouden monet kasvot. Teoksessa A. Kantola, J. Auvinen, R. Härkönen, V-M. Lahti, A-E Pohjolainen & S. Sipola. Maailman tila ja Suomi. Tampere: Tammer-Paino, 35-110.
- Kantola, A & Härkönen, R. 1999. Maailman tärkeimpiä päätöksiä. Teoksessa A. Kantola, J. Auvinen, R. Härkönen, V-M. Lahti, A-E Pohjolainen & S. Sipola. Maailman tila ja Suomi. Tampere: Tammer-Paino, 271-319.
- Kaakkuriniemi, T. 1997. Poliittinen ilmapiiri. Teoksessa I. Nummela (toim.) Jyväskylän kirja. Katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin 1940-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylä: Gummerus, 22-35.
- Keski-Suomi 1996. Tilastotietoja Keski-Suomesta. Keski-Suomen liiton julkaisu B 63. Jyväskylä.

- Keski-Suomen Keskussairaalan Kunto ry 1973-1993. J. Järvinen (toim.) Jyväskylä: Gummerus.
- Keski-Suomen tarkennettu tavoite 2-ohjelma vuosille 1997-1999. Keski-Suomen liiton julkaisu B 79. Jyväskylä.
- Kiviaho, P. 1973. Sport Organizations and the Structure of Society. University of Jyväskylä. Studies in Sport, Physical Education and Health 4.
- Koivisto, J. 1997. Nimestään paikka tunnetaan. Teoksessa I. Nummela (toim.) Jyväskylän kirja. Katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin 1940-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylä: Gummerus, 286-293.
- Kolehmainen, T. 1969. TUL Keski-Suomessa 1919-1969. Jyväskylä: Gummerus.
- Kontio, M. 1999. Jyväskyläläiset liikuntaseurat. Moniste.
- Koski, P. 1994. Liikuntaseura toimintaympäristössään. Jyväskylän yliopisto. Studies in Sport, Physical Education and Health 35.
- Koski, P. 2000a. Liikunta kansalaisaktiivisuutena. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski. Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 152. Helsinki, 40-55.
- Koski, P. 2000b. Liikunnan kansalaistoiminta kulttuurina – toiminnan merkityksellisyys ja merkitysrakenteet. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski. Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 152. Helsinki, 135-154.
- Koski, P. 2000c. Maailma muuttuu, muuttuvatko seurat. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan kehittämiskeskuksen julkaisu 7 / 2000.
- Koski, P. & Heikkala, J. 1998. Suomalaisten urheiluorganisaatioiden muutos. Lajiliitot professionaalistumisen prosessissa. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia No 63 / 1998.
- Koski, P. & Heinilä, K. 1988. Liikuntaseura. Valtakunnallinen peruskartoitus. Raportti I. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia No 48 / 1988.
- Kulha, K. K. 1967. SVUL Keski-Suomen piiri 1907-1967. Jyväskylä: Keskisuomalainen.
- Kulmala, I. Jääkiekko hurmasi kaupungin. Teoksessa I. Nummela (toim.) Jyväskylän kirja. Katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin 1940-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylä: Gummerus, 174.
- Laine, L. 2000. Työväen urheiluliikkeen naiset. Keuruu: Otava.
- Laitinen, E. 1980. Jyväskylän Kiri 1930-1980. Jyväskylä: Gummerus.

- Laitinen, E. 1997. Jyväskylän urheiluelämä. Teoksessa I. Nummela (toim.) Jyväskylän kirja. Katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin 1940-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylä: Gummerus, 168-189.
- Lehtinen, L. 1988. Jyväskylän Kenttäurheilijat 50 vuotta. Jyväskylä.
- Lehto, K. 1997. Tukkukaupan uusjako. Teoksessa I. Nummela (toim.) Jyväskylän kirja. Katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin 1940-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylä: Gummerus, 146.
- Liikunta- ja terveysforum. Jyväskylä-forumin julkaisu 3/2000. Jyväskylä: Kopijyvä.
- Liikuntalain uudistaminen. Opetusministeriön työryhmien muistioita 22: 1997. Helsinki: Yliopistopaino.
- Loranca-Garcia, S. 2000. Paikallisen sosiaalisen pääoman rakentaminen Euroopan Unionissa – kumppanuudet ja kolmas sektori. Teoksessa J. Kajanoja & J. Simpura (toim.) Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Stakesin ja VATT:n raportteja 252. Saarijärvi: Gummerus, 71-87.
- Luoma-Aho, J (toim.). 1983. Jyväskylän Kisa-Toverit ry. 1912-1982.
- Matthies, A-L. 1994. Epävirallisen sektorin ja hyvinvointivaltion suhteiden tarkastelua. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 110.
- Mikonranta, A. 1986. Yleisurheiluseurasta yleisseuraksi. V.- ja U. – seura Jyväskylän Toverit 1934-1984. Jyväskylä.
- Myrskylä, P. 1997. Väestö ja sen työssäkäynti. Teoksessa I. Nummela (toim.) Jyväskylän kirja. Katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin 1940-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylä: Gummerus, 12-19.
- Mäkinen, Hanna. 1998. Tule kylään Jyväskylään! Matkailun edistäminen Jyväskylässä 1890-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylä: Gummerus.
- Neljä maahanmuuttajien perustamaa liikuntaseuraa. 1996. Liikunta ja tiede 33 (5), b24-b25.
- Neste Rally Finland –esite 1998.
- Nummela, I. 1996. Väestö- ja sosiaalishistoria. Teoksessa M. Jokipii (toim.) Paikallishistoria. Jyväskylä: Gummerus, 41-50.
- Nurmela, S & Pehkonen, J. 1998a. Liikuntagallup 1997-1998. Aikuisten liikuntatutkimus. SLU:n julkaisuja 1/ 1998. Helsinki.
- Nurmela, S & Pehkonen, J. 1998b. Liikuntagallup 1997-1998. Lasten ja nuorten liikuntatutkimus. SLU:n julkaisuja 2 / 1998. Helsinki.

- Nygård, T. 1989. Urheilulautakunta liikunnan rahoittajana ja valvojana 1940-1960. Teoksessa P. Kärkkäinen (toim.) Luistinradalta liikuntahalliin. Jyväskylän liikuntatoimen historiaa 1925-1988. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 68. Jyväskylä.
- Nykysuomen sanakirja. 1978. Osat V ja VI. S-Ö. 6. painos. Porvoo: WSOY.
- Nykysuomen sanakirja. 1987. Etymologinen sanakirja. K. Häkkinen (toim.) Porvoo: WSOY.
- Olin, K. 1981. Urheiluseurojen toiminta-avustukset asukasluvultaan, kehittyneisyydeltään ja poliittisilta voimasuhteiltaan erilaisissa kunnissa. Liikunta ja tiede 18, 55-59.
- Olin, K. & Ranto, E. 1986. Urheilujärjestöt suomalaisessa yhteiskunnassa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos. Tutkimuksia No 36 1986.
- Palonen, K. 1988. Tekstistä politiikkaan. Johdatusta tulkintataitoon. Hämeenlinna: Vastapaino.
- Parantainen, J-P. 1995. Parantalan häjyt veljekset. Keski-suomalainen puukkojunkkari. Äänekoski: Keski-Suomen Painotuote.
- Partanen, K. 1997. ”Jumpassa on jujua”. Jyväskylän Naisvoimistelijat ry (JNV) vuosina 1990-1997. Teoksessa Jyväskylän Naisvoimistelijat 80 vuotta.
- Pekkanen, P. & Aarnio, E. J. 1981. Liikuntalaki selityksineen. Vantaa: Kunnallispaino.
- Pikkarainen, M. 1997. Osaamiskeskusohjelma osana kaupunkipolitiikkaa. Teoksessa Suomalainen kaupunkipolitiikka – artikkeleita kaupunkien kehityksestä ja kaupunkipolitiikasta. Sisäasiainministeriö. Aluekehitysosaston julkaisuja 3/1997. Helsinki.
- Pohjola, A. 1999. Kansalaisten toiminta-areenat. Teoksessa L. Hokkanen, P. Kinnunen & M. Siisiäinen (toim.) Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. Jyväskylä: Gummerus, 62-77.
- Rainio, J. 1977. SVUL:n Keski-Suomen piirin seitsemäs vuosikymmen 1967-1977. Keuruu: Suur-Keuruun Sanomat.
- Raportti Jyväskylän kaupungin liikuntapaikkojen maksu- ja taksapolitiikasta sekä niihin liittyvien ongelmien ratkaisusta. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Liikuntarakentamisen tutkimuskeskuksen julkaisu 2 / 1996.
- Rasilainen, K. 1987. Keski-Suomen hiihdon historia. Saarijärvi:
- Rifkin, J. 1997. Työn loppu. Suom. R. Liljamo. 1. painos. Porvoo: WSOY.
- Roiko-Jokela, H. 1990. Jyväskylän Jigotai ry. 20-vuotis juhla-julkaisu 1970-1990. Jyväskylä: Valo-ote.
- Rönneberg, Leif. 1998. Hyvinvointi ja kolmas sektori. Teoksessa P. Kinnunen & R. Laitinen (toim.) Näkymätön kolmas sektori. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Helsinki.

- Sandberg, S. 2000. Kunnat ja alueet. Teoksessa T. Raunio & M. Wiberg (toim.) EU ja Suomi. Uni-onijäsenyyden vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan. Helsinki: Edita, 184-199.
- Seppänen, P. 1983. Suomen urheilujärjestöistä ja niiden toiminnasta 1980-luvun alkaessa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos. Tutkimuksia No 28 1983.
- Siisiäinen, M. 1991. Järjestötoiminta. Teoksessa R. Sairinen (toim.) Suomen kartasto 321, 1-7.
- Suomen kielen perussanakirja. 1994. Kolmas osa. S-Ö. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki.
- Suomi, K. 1989. Ylioppilaat tänään – kansa huomenna: muuttuva liikuntaharrastus. Teoksessa K. Suomi, K. Jokinen & A. Tiihonen. Hölkkääjiä, sählääjiä, skeittaajia. Opiskelijoiden liikuntaliitto. Sarja A 1/1989.
- Suomi, K. 2000. Jyväskylän kaupungin liikuntasuunnitelma vuosille 20001-2010. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan kehittämiskeskuksen julkaisu 5/2000.
- Suuranta, J. 1995. Metodologia muukalaisuutena. Teoksessa J. Eskola, J. Mäkelä & J. Suoranta (Toim.) Ihmistieteiden 1990-luvun metodologiaa etsimässä. Keskustelua kasvatustieteiden 1990-luvun metodologiasta. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisu C:8.
- Synonyymisanakirja. 1999. H. Jäppinen (toim.) 2. painos. Porvoo: WSOY.
- Toivonen, T. 1999. Empiirinen sosiaalitutkimus. Filosofia ja metodologia. Porvoo: WSOY.
- Tommila, P. 1972. Jyväskylän kaupungin historia 1837-1965 I. Jyväskylä: Gummerus.
- Vartia, P. & Ylä-Anttila, P. 1996. Kansantalous 2021. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksen julkaisu B 126 & Suomen itsenäisyyden juhlarahaston julkaisu nro 153. Tampere.
- Vartiainen, P. 1998. Suomalaisen aluepolitiikan kehitysvaiheita. Sisäasianministeriö. Aluekehitysosaston julkaisuja 6/1998. Helsinki.
- Vasara, E. 1992. Sinisen verryttelypuvun voittokulku. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 131. Helsinki, 329-350.
- Välimaa, J. 1986. Muutoksen vuodet. SVUL:n Keski-Suomen piirin historia 1977-1986. Jyväskylä: Kirjapaino Oma.
- Venäläinen, E & Patrikainen, J. 1992. Keski-Suomen kuntien hallintorakenteen uudistaminen aikavälillä 1985-1993. Keski-Suomen liitto. Julkaisu B 14. Jyväskylä.
- Vuolle, P & Oksio, T. 1986. Kuntoliikuntajärjestötutkimus. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos. Tutkimuksia No 39 1986.

- Väyrynen, R. 1999. Kuinka uudistua globaalissa maailmassa? Teoksessa R. Väyrynen (toim.) Suomi avoimessa maailmassa. Globalisaatio ja sen vaikutukset. Sitran julkaisu nro 223. Helsinki, 247-279.
- Ylä-Anttila, P. & Rouvinen, P. 1999. Suomi ja suomalaiset yritykset globaalissa kilpailussa. Teoksessa R. Väyrynen (toim.) Suomi avoimessa maailmassa. Globalisaatio ja sen vaikutukset. Sitran julkaisu nro 223. Helsinki, 83-110.
- Österlund, T. 1997. Suhdannekehitys. Teoksessa I. Nummela (toim.) Jyväskylän kirja. Katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin 1940-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylä: Gummerus, 114-11

LIIKKEET

LIITE 1 Jyväskyläläisten liikunta- ja urheiluseurojen pääajit ja jäsenmäärät vuosina 1950, 1960, 1970 ja 1980.

Seura	Laji	1950	1960	1970	1980
SVUL:n Keski-Suomen piiri					
Blue Eyes Team (1977)	palloilu				152
Gazon Boulette (1979)	palloilu				72
Hongikon Nuorisoseuran Urheilijat (1948)	koripallo	82	225	376	793
	pesäpallo				1150
	jääkiekko				48
JYP Hockey Team (1977)	golf				152
Jyväskylän Golf (1978)					
Jyväskylän Atomi (1951)	painonnosto		24		
Jyväskylän Delfiinit (1976)	urheilusukellus				
Jyväskylän Diskos	jääkiekko	98	20		
Jyväskylän Hiihtoseura (1945)	hihtolajit	548	350	182	752
Jyväskylän Jigotai (1970)	judo			79	1089
	karate				
Jyväskylän Kaiku*	pöytätennis				11
Jyväskylän Kenttärheilijat (1938)	yleisurheilu	558	767	1015	1112
	suunnistus				
Jyväskylän Kiri (1930)	pesäpallo	476	282	370	1120
	koripallo				
	lentopallo				
Jyväskylän Kiri-Veijet (1951)	pesäpallo		*		
LIITE 1 jatkuu					

LIITE 1 Jatkuu

Seura	Laji	1950	1960	1970	1980
SVUL:n Keski-Suomen piiri					
Jyväskylän Kisa-Toverit (1912)	yleisseura	488	365	230	130
Jyväskylän Kuurojen Urheiluseura Jalo (1921)	yleisseura		32	118	96
Jyväskylän Metsot (1980)	lentopallo				10
Jyväskylän Naisvoimistelijat (1917)	voimistelu	167	180	292	494
Jyväskylän NMKY:n Urheilijat (1891)	yleisseura	56	140		122
Jyväskylän Nyrkkeilijät (1939)	nyrkkeily	80	8	88	93
Jyväskylän Palloilijat (1923)	koripallo	152	55	540	
	jalkapallo				
	jääkiekko				
	pesäpallo		58	124	244
Jyväskylän Pesä-Veikot (1957)	lentopallo				
	yleisseura			114	135
Jyväskylän Poliisiurheilijat (1956)	pyöräily	80	30	42	63
Jyväskylän Pyöräilyseura (1935)	yleisseura		101		
Jyväskylän Ryhti (1955)	urheilusukellus				64
Jyväskylän Sammakot (1974)	shorinji kempo				85
Jyväskylän Shorinji-Kempo (1978)	sulkapallo				122
Jyväskylän Sulkapalloseura (1977)	taitoluistelu				48
Jyväskylän Taitoluistelseura (1980)	tennis			52	176
Jyväskylän Tennisseura (1934)	tanssiurheilu				190
Jyväskylän Tepika (1968)	uimahypyt				30
Jyväskylän Uimahyppääjät (1976)	uinti	151	171	99	164
Jyväskylän Uimaseura (1914)	autourheilu				303
Jyväskylän Urheiluautoilijat (1975)	veneurheilu			40	372
Jyväskylän Veneseura (1970)	vesihihto				

LIITE 1 jatkuu

LIITE 1 Jatkuu

Seura	Laji	1950	1960	1970	1980
SVUL:n Keski-Suomen piiri					
Jyväskylän Vesiurheiluklubi (1978)	vesihihto				31
Jyväskylän Voimailijat (1932)	paini	46	68		
	painonnosto				100
Jyväskylän Voimaklubi (1974)	painonnosto				
	kehonrakennus				230
Jyväskylän Voimistelijat (1979)	telinevoimistelu				
	rytmisen kilpavoim.				
Jyväskylän Ylioppilasurheilijat (1964)	yleisseura			30	
Keljon Nuorisoseuran Urheilijat (1946)	ammunta	158	156	196	423
Keski-Suomen Ampujat (1921)	kuntourheilu			350	245
Keski-Suomen Jääkiekkoerotuomarit (1970)	moottoriurheilu			43	61
Keski-Suomen Moottorikerho (1935)	kuntourheilu			132	260
Keski-Suomen Pesäpallotuomarit (1969)	kuntourheilu			55	114
Laajavuoren Ratsukot (1969)	ratsastus				289
Laajavuori Squash (1976)	squash				134
Päijänteen Purjehdusseura (1895)	purjehdus			*	
TUL:n Keski-Suomen piiri					
Hippoksen Palo (1978)	tennis, squash				189
Huhtasuon Kisa (1977)	sulkapallo				
	yleisseura				177
LIITE 1 jatkuu					

LIITE 1 Jatkuu

Seura	Laji	1950	1960	1970	1980
Tul:n Keski-Suomen piiri					
Jyväskylän Ikiliikkujat (1975)	jalkapallo	115	77		*
Jyväskylän Isku *	*				
Jyväskylän Kiisto (1952)	yleisseura			77	
Jyväskylän Kuntoliikunta (1970)	yleisseura	195	238	227	331
Jyväskylän Nousu (1946)	yleisseura	405	748	723	347
Jyväskylän Lohi (1924)	yleisseura		223		820
Jyväskylän Moottoriurheilijat (1951)	moottoriurheilu		39		234
Jyväskylän Painonnostajat (1960)	painonnosto		318	230	164
Jyväskylän Pallokerho (1952)	jalkapallo				
	jääkiekko				
Jyväskylän Saukot (1947)	uinti	124	125	205	255
	vesipallo				
Jyväskylän Seudun Palloseura (1962)	jääpallo			266	135
	kaukalopallo				
Jyväskylän Toverit (1934)	jalkapallo	472	697	680	503
Jyväskylän Työväen Naisvoimistelijat (1927)	yleisseura	191	317	485	448
Jyväskylän Työväen Nyrkkeilijät (1945)	voimistelu	142	69	65	69
Jyväskylän Työväen Painiseura (1963)	nyrkkeily			81	116
Jyväskylän Työväen Shakkikerho (1946)	paini				59
Jyväskylän Vato (1947)	shakki	130	260	103	97
	pesäpallo				
	lentopallo				
Jyväskylän Veikot (1910)	yleisseura	740	1151	719	847
Keljon Viesti (1944)	yleisseura	266	437	266	333

LIITE 1 jatkuu

LIITE 1 Jatkuu

Seura	Laji	1950	1960	1970	1980
Jyväskylän Keilailuliitto (1957)	keilailu			251	250
Jyväskylän Latu (1941)	yleisseura			400	1017

*tiedot puuttuvat

Lähteet:

- Jäsenmäärät:

Jyväskylän kaupungin keskusarkisto. Liikuntalautakunnan arkisto. Avustukset 1969-1971 ja 1979-1981.
 Jyväskylän maakunta-arkisto. SVUL:n Keski-Suomen piirin arkisto. SVUL:n Keski-Suomen piirin toimintakertomus 1950.
 Jyväskylän maakunta-arkisto. SVUL:n Keski-Suomen piirin arkisto. SVUL:n Keski-Suomen piirin toimintakertomus 1970.
 Jyväskylän maakunta-arkisto. SVUL:n Keski-Suomen piirin arkisto. SVUL:n Keski-Suomen piirin toimintakertomus 1980.
 Suomen Urheiluarkisto. SVUL:n arkisto. Keski-Suomen piirin toimintakertomus 1960.
 Suomen Urheiluarkisto. Työväen Urheiluliiton arkisto. Keski-Suomen piirin toimintakertomus 1960.
 Suomen Urheiluarkisto. Työväen Urheiluliiton arkisto. Liiton toimintakertomus 1950.

- Lajit:

Jyväskylän kaupungin keskusarkisto. Liikuntalautakunnan arkisto. Avustukset 1969-1971 ja 1979-1981.
 Markkanen, E. & Nygård, T. 1989. Liite 3. Jyväskyläläisiä urheiluseuroja vuosina 1871-1985. Teoksessa P. Kärkkäinen (toim.)
 Luistinradalta liikuntahalliin. Jyväskylän liikuntatoimen historiaa 1925-1988. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 68. Jyväskylä.

Seurakenttä vuonna 1986**LIITE 2.**

Lehti-ruoti -esitys seurojen jäsenmäärästä

Seurojen lkm	Jäsenmäärä
7,00	0 . 1223444
14,00	0 . 55556667778888
9,00	1 . 000122233
3,00	1 . 788
5,00	2 . 00112
8,00	2 . 55556899
3,00	3 . 122
2,00	3 . 59
4,00	4 . 0012
3,00	4 . 568
2,00	5 . 03
1,00	5 . 6
1,00	6 . 2
1,00	6 . 8
1,00	7 . 0
1,00	7 . 8
1,00	8 . 3
,00	8 .
1,00	9 . 0
6,00	poikkevan suuret (>=987)

Ruodin leveys: 100
 Jokainen lehti: 1 seura

Seurakenttä vuonna 1998

Lehti-ruoti esitys seurojen jäsenmäärästä

Seurojen lkm	Jäsenmäärä
20,00	0 . 12222223333333334444
13,00	0 . 5556667777788
17,00	1 . 00000111222233333
4,00	1 . 6789
8,00	2 . 00111233
3,00	2 . 578
5,00	3 . 12233
2,00	3 . 58
6,00	4 . 000034
2,00	4 . 69
1,00	5 . 3
3,00	5 . 566
2,00	6 . 01
1,00	6 . 9
1,00	7 . 0
8,00	poikkeavan suuret (>=945)

Ruodin leveys: 100
 Jokainen lehti: 1 seura

LIITE 3. Perusjoukko vuonna 1986

SVUL:

1. Allez Keski-Suomi
2. Gazon Boulette
3. Gruppo Sportivo (a)
4. Harjun Urheilijat -82
5. Honsu
6. JyP Hockey Team (b)
7. JyväS-Sulka
8. Jkl:n Delfiinit
9. Jkl:n Freestyle Seura
10. JyväS-Golf
11. Jkl:n Hiihtoseura
12. Jkl:n Jigotai (e₁)
13. Jkl:n Kenttäurheilijat
14. Jkl:n Kiri (b)
15. Jkl:n Kisa-Toverit (a)
16. Jkl:n Naisvoimistelijat
17. Jkl:n NMKY (a)
18. Jkl:n Nyrkkeilijät
19. Jkl:n Pesä-Veikot (a)
20. Jkl:n Poliisiurheilijat
21. Jkl:n Pyöräilyseura
22. Jkl:n Sammakot
23. Jkl:n Shorinji Kempo
24. Jkl:n Sulkapalloseura
25. Jkl:n Taitoluisteluseura
26. Jkl:n Tennisseura
27. Jkl:n Uimahyppääjät
28. Jkl:n Uimaseura
29. Jkl:n Urheiluautoilijat
30. Jkl:n Veneseura
31. Jkl:n Voimaklubi
32. Jkl:n Voimistelijat -79
33. Kensu (b)
34. Keski-Suomen Ampujat
35. Keski-Suomen Moottorikerho
36. Laajavuoren Ratsukot
37. Laajavuoren Squash
38. Melanvilauttajat
39. Power-Panda
40. Rangers (c)
41. Tepika

TUL:

42. Hippoksen Pallo (c)
43. Huhtasuon Kisa
44. Jkl:n Kuntoliikunta
45. Jkl:n Lohi (b)
46. Jkl:n Nousu
47. Jkl:n Moottoriurheilijat
48. Jkl:n Pallokerho (b)
49. Jkl:n Rynnistys (a)
50. Jkl:n Saukot
51. Jkl:n Suunnistajat (a)
52. Jkl:n Seudun Palloseura
53. Jkl:n Toverit (b)
54. Jkl:n Työväen Naisvoimistelijat
55. Jkl:n Työväen Nyrkkeilijät
56. Jkl:n Shukokai (d,f)
57. Jkl:n Työväen Painiseura (c)
58. Jkl:n Valo
59. Jkl:n Weikot
60. Keljon Viesti
61. Keski-Suomen Pyöräilijät (a)

SPL:

62. Blue Eyes Team
63. JYP-77 (a,e₂)
64. Keski-Suomen Erotuomarikerho (f)
65. Köhniön Pallo -59 (a)
66. Lohikosken Pallokerho

MUUT:

67. Jkl:n Avantouimarit
68. Jkl:n Keilailuliitto
69. Jkl:n Laskuvarjokerho
70. Jkl:n Latu
71. Jkl:n Posti- ja Teleurheilijat (a)
72. Jkl:n Seudun Autosuunnistajat
73. Keski-Suomen Ilmailijat

Merkkien selitykset:

Vuoden 1986 tutkimuksen jälkeen
 A = Seuran toiminta oli loppunut vuoteen
 1998 mennessä / seura "nukkui" re-
 kisterissä vuoden 1998 aikana.

B = Seuran toiminta on eriytynyt.

C = Seuran nimi on vaihtunut.

D = Seuran toiminta on siirtynyt toisen
 kunnan alueelle.

E₁ = Seura on fuusioitunut ja jatkaa sa-
 malla nimellä.

E₂ = Seura on fuusioitunut ja jatkaa eri
 nimellä.

F = Seura rajattiin vuoden 1998 tutkimuk-
 sen ulkopuolelle

LIITE 4. Perusjoukko vuonna 1998

Molempiin tutkimuksiin osallistuneet seurat:

1. Allez Keski-Suomi
2. Allround Racket Club (1)
3. Blue Eyes Team
4. Gazon Boulette
5. Harjun Urheilijat -82
6. HoNsU
7. Huhtasuon Kisa
8. JyP-HT
9. Jkl:n Avantouimarit
10. Jkl:n Delfiinit
11. Jkl:n Freestyle Seura
12. Jkl:n Hiihtoseura
13. Jkl:n Jigotai
14. Jkl:n Keilailuliitto
15. Jkl:n Kenttärheilijat
16. Jkl:n Kiri
17. Jkl:n Kuntoliikunta
18. Jkl:n Laskuvarjokerho
19. Jkl:n Latu
20. Jkl:n Lohi
21. Jkl:n Moottoriurheilijat
22. Jkl:n Naisvoimistelijat
23. Jkl:n Nousu
24. Jkl:n Nyrkkeilijät
25. Jkl:n Pallokerho
26. Jkl:n Poliisiurheilijat
27. Jkl:n Pyöräilyseura
28. Jkl:n Saukot
29. Jkl:n Seudun Autosuunnistajat
30. Jkl:n Seudun Jaguaarit (2)
31. Jkl:n Seudun Palloseura
32. Jkl:n Shorinji Kempo
33. Jkl:n Sulkapalloseura
34. Jkl:n Taitoluisteluseura
35. Jkl:n Tennisseura
36. Jkl:n Toverit
37. Jkl:n Työväen Naisvoimistelijat
38. Jkl:n Työväen Nyrkkeilijät
39. Jkl:n Uimahyppääjät
40. Jkl:n Uimaseura
41. Jkl:n Urheiluautoilijat
42. Jkl:n Valo
43. Jkl:n Veneseura
44. Jkl:n Voimaklubi
45. Jkl:n Voimistelijat
46. Jkl:n Weikot
47. Jyvä-Golf
48. Jyvä-Sulka
49. Jyvässeudun Paini-Ässät (3)
50. Keljon Viesti

51. Kensu
52. Keski-Suomen Ampujat
53. Keski-Suomen Ilmailijat
54. Keski-Suomen Moottorikerho
55. Laajavuoren Ratsukot
56. Laajavuoren Squash
57. Lohikosken Pallokerho
58. Melanvilauttajat
59. Power-Panda
60. Sammakot
61. Tanssiurheiluseura Tepika

Uudet seurat - uusi laji tai kohderyhmä innoittajana:

1. Fudokan 1998
2. Campus-Kössi 1995
3. Campuksen Koonto 1992
4. Happee 1989
5. Jkl:n Han Moo Do 1991
6. Jkl:n Hockey Cats 1996
7. Jkl:n Taido 1992
8. Jkl:n Traditional Shotokan Karate Do 1986
9. Kuokkalan Tähti 1992
10. Köhniö-United 1986
11. Pohjois-Päijänteen Pursiseura 1989
12. Salibandyclub Blues 1992
13. Seitsemän Hunnun Tanssi 1989
14. Stamina T. C. 1990
15. Säynätsalon Shorinji Kempo 1992
16. Tanssiurheiluseura Break 1996

Kuntaliitos:

Säynätsalon Riento
Säynätsalon Saarenpojat

Muut seurat (ks. s78):

Favourite Team
Jkl:n Kansantanssin Ystävät
Jyvä-Shakki (4)
Kuurojen Urheiluseura Jalo
Lentopalloseura Homenokat
Lumikiitäjät
Sisä-Suomen Tikka
Tuoppi DC Jkl

Merkkien selitykset:

- 1 = Entinen Hippoksen Pallo
 - 2 = Entinen Rangers
 - 3 = Entinen Jyväskylän Työväen Painiseura
 - 4 = Entinen Jyväskylän Työväen Shakkikerho
- LIITE 4 jatkuu

LIITE 4 jatkuu

Eriytymisen tuloksena syntyneet:

1. Diskos -93 (1993)
2. JJK -juniorit (1993)
3. Diskos-juniorit (1994)
4. Jymppi-Tiimi (1994)
5. Kiri-juniorit (1996)
6. JyP-HT -juniorit (1997)
7. Trio-juniorit (1998)

Fuusiot:

Suunta 949 (1989), Suunta 101 (1992)

JJK 1992

Emoseura:

Jyväskylän Lohi
JJK
Diskos -93
Jyväskylän Toverit
Jyväskylän Kiri
JyP-HT
Trio -90

Emoseurat:

Kensu, JKT ja Vaajakosken Terä

JyP -77 ja Jyväskylän Pallokerho